

ANKARA
HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**ALGI YÖNETİMİNDE YUMUŞAK GÜÇ
UYGULAMALARI: TÜRKİYE ÖRNEĞİ**

Öznur NALÇINKAYA

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Erol İLHAN

DOKTORA TEZİ

GAZETECİLİK ANABİLİM DALI

GAZETECİLİK BİLİM DALI

HAZİRAN 2022

**ALGI YÖNETİMİNDE YUMUŞAK GÜÇ UYGULAMALARI:
TÜRKİYE ÖRNEĞİ**

Öznur NALÇINKAYA

**DOKTORA TEZİ
GAZETECİLİK ANABİLİM DALI
GAZETECİLİK BİLİM DALI**

**ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

HAZİRAN 2022

ETİK BEYAN

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Öznur NALÇINKAYA

20/06/2022

ALGI YÖNETİMİNDE YUMUŞAK GÜÇ UYGULAMALARI: TÜRKİYE ÖRNEĞİ
(Doktora Tezi)

Öznur NALÇINKAYA

ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
Haziran 2022

ÖZET

21. yüzyıla kadar milliyetçilik, tek kutupluluk, kapitalizm, tüketim kültürü, kimlik, göç, sürgün, asimilasyon gibi siyasal, sosyal, ekonomik ve toplumsal faktörler hem ülkeler arasındaki ilişkileri hem de küresel düzeyde toplumları etkileyerek büyük dünya savaşlarının yaşanmasına sebep olmuştur. Savaşlar sonrasında ise iktidarların sert tutumu, artan toplumsal olaylar, ekonomik değişimler, teknolojik ilerlemeler ve bilimsel gelişmeler gibi nedenlerle yumuşamaya başlamış, bu unsurlar aynı zamanda siyasi bakış açısını da değiştirerek bir ülkeye duyulan *antipati* ve *sempati* gibi davranış kalıplarının oluşmasına zemin hazırlamıştır. Siyasi erklerin tüm dünyada barışı sağlamak için insani değerleri öne çıkartma girişimleri uluslararası ilişkilerde yeni diplomasi yöntemlerinin ortaya çıkmasına vesile olmuştur. Devletler, sağlamaya çalıştıkları dengelerle birlikte daha fazla insanı etkilemek, politikalarını meşrulaştırmak ve rıza üretmek maksadıyla kültüre ve sivil topluma daha fazla önem vermeye başlamıştır. Bu yeni düzende evrensel değerlere liderlik eden, dünya çapında derin kültürel bağlantılara sahip, güvenlik, refah ve adalet gibi değerleri üstün tutan devletler başkaları için kurguladıkları hikâyeleriyle cazibe merkezleri haline dönüşmüştür. Bu durumu tanımlamak üzere sert gücün zorlayıcı yapısında bulunan tehdit ve ekonomik yaptırımlar gibi yöntemlerin aksine bir güç unsuru olarak “yumuşak güç” kavramı ortaya konulmuş, bir devletin dış politika hedeflerine ulaşmak için pozitif çekim ve ikna kullanımını içinde barındıran bir iletişim biçimi olarak görülmüştür. Bu güç türü uluslararası çevrenin kültür, ideoloji ve kurumlar gibi faktörlerle doğasının değişebileceğini, böylece mevcut iktidar biçimlerinin yeniden yapılandırılması gerektiği düşüncesini içermektedir. Türkiye Cumhuriyeti de yumuşak güç alanlarında uygulamaya çalıştığı politik girişimlere 2000’li yıllarda yoğunlaşmış ancak yaşadığı ekonomik çalkantılar ve iç siyasi sorunlar nedeniyle bu güç türüne yeterince yoğunlaşamamıştır. Bunun yanında yabancı basın, lobicilik faaliyetleri ve sinema endüstrisinin geçmiş yıllarda yürüttüğü olumsuz algı yönetimi çalışmalarının etkisi ile birlikte jeopolitik alanının sorunları nedeniyle de istikrarlı ve aktif bir dış politika stratejisi izleyememiş, tüm bunların sonucunda da kendini arzu ettiği biçimde bir türlü ifade edememiştir. Bu düşünceden hareketle Türkiye’nin inşa etmek istediği olumlu imaja yönelik ortaya koyacağı çabalar pozitif algı yönetimi açısından son derece önemlidir. Ancak bu alanda kullanılacak araçlar ve değerler öne çıkartılmadan önce doğru bir imaj ve algı yönetimine ilişkin olumlu ve olumsuz hususların tespit edilmesi, gerçekleştirilecek uygulamaların yumuşak güç çerçevesinde değerlendirilmesi ve bunlara istinaden gelecek için bir yol haritası oluşturulması gerekmektedir. Bu çalışmada “yumuşak güç” olgusu Türkiye Cumhuriyeti’nin uygulamaya koyduğu stratejiler doğrultusunda oluşan potansiyel dâhilinde ele alınmış olup, mevcut kurumları ve uygulamaları ile yumuşak güç politikasında ne gibi girişimlerde bulunduğu ve yumuşak güç açısından cazibe unsuru olarak addedilen değerlere ne derecede önem verdiği ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda PESTLE ve SWOT analizleri ile Türkiye’nin yumuşak güç kaynakları ve uygulamaları incelenmiş, ülkenin geleceği için bir yol haritası ortaya konmaya çalışılmıştır.

Bilim Kodu : 116501
Anahtar Kelimeler : Algı Yönetimi, Yumuşak Güç, PESTLE Analizi, SWOT Analizi
Sayfa Adedi : 268
Tez Danışmanı : Doç. Dr. Erol İLHAN

SOFT POWER APPLICATIONS IN PERCEPTION MANAGEMENT: THE CASE OF
TÜRKİYE
(Ph. D. Thesis)

Öznur NALÇINKAYA

ANKARA HACI BAYRAM VELİ UNIVERSITY
GRADUATE EDUCATION INSTITUTE
June 2022

ABSTRACT

Up until the 21st century, political, social-economic, and social factors such as nationalism, unipolarity, capitalism, consumption culture, identity, migration, exile, and assimilation influenced relations between countries and societies globally, causing major world wars. Following the wars, the challenging position of the rulers began to soften due to rising social events, economic changes, technological advances, and scientific developments. These factors also changed the political perception, creating the grounds for behavior patterns such as antipathy and sympathy towards a country. Attempts by political figures to promote humanitarian values to ensure peace around the world have led to the emergence of new diplomatic methods in international relations. With the balances they have been trying to achieve, governments have begun to emphasize culture and civil society to influence more people, legitimize their policies, and generate consent. In this new system, states that lead the universal values have deep cultural connections worldwide and hold values such as security, prosperity, and law over becoming centers of attraction with the stories they design for others. In contrast to the methods such as coercion, threats, and economic sanctions, the use of "soft power" has been introduced as a means of force to describe this situation, and it has been seen as a form of communication that embodies favorable attraction and the use of persuasion to achieve the foreign policy goals of a state. This type of power includes the notion that the nature of the international environment can change by factors such as culture, ideology, and institutions, thereby re-establishing the existing forms of power. Despite the intensification of political initiatives it tried to implement in soft power in the 2000s, Turkey was shaken by economic turmoil and domestic political problems. Additionally, the foreign press failed to follow a stable and active foreign policy strategy due to lobbying activities and negative perception management conducted by the cinema industry over many years, and consequently, it could not express itself as it wished. In light of this view, Turkey's efforts toward the positive image it wants to build will be significant in terms of positive perception management. However, before putting the tools and values to use in this area first, it is necessary to determine the positive and negative aspects of image and perception management, evaluate the applications within the framework of soft power, and create a road map for the future. This study assessed the concept of "soft power" in the context of the potential that arises from the strategies implemented by the Republic of Turkey, and it revealed how successful it has been in soft power policy with its existing institutions and practices and the importance it attaches to the values that are regarded as attractive elements. In this context, PESTLE and SWOT analyses have been conducted to examine Turkey's soft power resources and practices and establish a road map for the country's future.

Science Code : 116501
Key Words : Perception Management, Soft Power, PESTLE Analysis, SWOT Analysis
Page Number : 268
Supervisor : Assoc. Prof. Dr. Erol İLHAN

TEŞEKKÜR

Bazen uzun ve yorucu ancak her yorulduğumda molalarımı keyifli kılan, bazen öfkeliendiren bazen de en nazik yönüyle kalbimi yumuşatan neredeyse tüm zıtlıkları aynı anda yaşatan bir çalışma konusu oldu.

Bu yolculukta öncelikle hem dersleriyle hem de alandaki tecrübeleriyle şahsıma büyük katkı sağlayan sevgili danışmanlarım Prof. Dr. M. Sezai Türk ve Doç. Dr. Erol İlhan'a, çalışma süreci boyunca değerli görüşleri ve tavsiyeleriyle her daim yol gösterici olan kıymetli hocalarım Prof. Dr. H. Demet Özerbaş Somuncuoğlu, Prof. Dr. Ünsal Ban ve Doç. Dr. Haluk Ölçekçi'ye şükranlarımı sunarım.

Muhakkak her çalışmanın arkasında var olan gizli kahramanlar vardır. Benim kahramanlarım yaşamımın her anını güzelleştiren ve değer katan sevgili ailem ve can dostlarım. Varlığınız için aldığım her nefesimde şükrediyorum.

Son olarak cennetten bana aslan kızım dediğini hissediyorum...

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ.....	x
ŞEKİLLER LİSTESİ	xi
RESİMLER LİSTESİ	xiv
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	xv
1. GİRİŞ	1
2. KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVEDE ALGI YÖNETİMİ VE YUMUŞAK GÜÇ	13
2.1. Algı	13
2.2. Algı Yönetimi.....	20
2.3. Algı Yönetiminin Araçları.....	25
2.3.1. Propaganda	26
2.3.2. Psikolojik Harp ve Harekât	31
2.3.3. Teknoloji	35
2.3.4. Kamu Diplomasisi.....	38
2.3.5. Halkla İlişkiler.....	41
2.4. Güç Kavramının Tanımı ve Teorileri.....	43
2.5. Güç Türleri	47
2.5.1. Sert Güç.....	47
2.5.2. Yumuşak Güç	49
2.5.2.1. Yumuşak Gücün Kaynakları	51
2.5.2.1.1. Kültür.....	54
2.5.2.1.2. Siyasi değerler	58
2.5.2.1.3. Dış politika	60
2.5.2.2. Yumuşak Güç Kavramına Yönelik Eleştiriler.....	51
2.5.3. Akıllı Güç	74
2.5.4. Güç Türlerinin Karşılaştırılması.....	76

	Sayfa
3. TÜRKİYE’NİN YUMUŞAK GÜÇ UYGULAMALARI.....	79
3.1. Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü ve Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı	98
3.2. Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı.....	105
3.3. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı.....	110
3.4. Yunus Emre Enstitüsü	113
3.5. Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı.....	114
3.6. Türk Kızılay.....	116
3.7. Türk Hava Yolları.....	117
3.8. Sivil Toplum Kuruluşları.....	120
3.9. Kültürel Değişim ve Eğitim Programları	122
3.10. Çok Uluslu (Küresel) Firmalar ve Markalar	127
3.11. İnsani Yardım Faaliyetleri	132
3.12. Kitle İletişim Yayınları ve Dizi Endüstrisi	134
4. TÜRKİYE’NİN PESTLE VE SWOT ANALİZİ.....	145
4.1. PESTLE ve SWOT Analizi	145
4.2. Yöntem	152
4.2.1. Araştırmanın Modeli	153
4.2.2. Çalışma Grubu.....	153
4.2.3. Verilerin Toplanması.....	153
4.2.4. Verilerin Analizi	154
4.3. Bulgular ve Yorum	154
4.3.1. Türkiye’nin Politik Gücü ile İlgili Durumu Nedir?.....	154
4.3.1.1. Hükümet politikası	154
4.3.1.2. Siyasi istikrar	157
4.3.1.3. Uluslararası ticaret politikası	158
4.3.1.4. Vergi politikaları.....	159
4.3.1.5. İşçi hakları	162
4.3.1.6. Ticari kısıtlamalar	166
4.3.2. Türkiye’nin Ekonomik Gücü ile İlgili Durumu Nedir?.....	169
4.3.2.1. Ekonomik gelişme	169
4.3.2.2. Takas oranları	170
4.3.2.3. Faiz oranları	171
4.3.2.4. Enflasyon oranları.....	172

	Sayfa
4.3.2.5. Gayri safi yurtiçi hâsıla	173
4.3.2.6. İşgücü ve işsizlik	174
4.3.3. Türkiye'nin Sosyal Gücü ile İlgili Durumu Nedir?.....	175
4.3.3.1. Nüfus artış oranları ve yaşa göre nüfus dağılımı.....	175
4.3.3.2. Kariyer fırsatları	180
4.3.3.3. Sosyal güvenlik politikası.....	184
4.3.3.4. Yaşam kalitesi	186
4.3.3.5. Sağlık ve güvenlik	191
4.3.4. Türkiye'nin Teknolojik Gücü ile İlgili Durumu Nedir?.....	193
4.3.4.1. Teknolojik gelişmeler ve değişimler	193
4.3.4.2. İnovasyon ve otomasyon	197
4.3.5. Türkiye'nin Yasal Gücü ile İlgili Durumu Nedir?	201
4.3.5.1. Etnik politika	201
4.3.5.2. Rekabet hukuku	203
4.3.5.3. İş hukuku	206
4.3.5.4. Tüketici hakları.....	210
4.3.5.5. Marka patent.....	212
4.3.6. Türkiye'nin Çevresel Gücü ile İlgili Durumu Nedir?	213
4.3.6.1. İklim ve hava	213
4.3.6.2. Çevresel politika.....	216
4.3.6.3. Sivil toplum örgütleri	218
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	233
KAYNAKLAR	241
ÖZGEÇMİŞ	267

TABLolar LİSTESİ

Tablo	Sayfa
Tablo 2.1. Örnek Teknik	20
Tablo 2.2. Örnek Propaganda Stratejileri	30
Tablo 2.3. Yumuşak Gücün Kaynakları	52
Tablo 2.4. Yumuşak Güç Kaynakları, Araçları ve Hedef Alıcılar	53
Tablo 2.5. Sert, Yumuşak ve Akıllı Güç Arasındaki Farklar	77
Tablo 3.1. Türkiye’de Yumuşak Güç Konusunda Yapılan ve Yayınlanan Yüksek Lisans ve Doktora Tezleri	94
Tablo 3.2. 2018-2020 İletişim Başkanlığının Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç Çalışmaları	103
Tablo 3.3. Türkiye’nin Yurtdışı Cirosuna Göre Küresel Şirketleri	129
Tablo 3.4. Türkiye’nin Küresel Firmalarının Yurtdışında Proje Sayısı	129
Tablo 3.5. Türkiye’nin Ulaştırma ve Lojistik Firmaları İçin Yurtdışına Hizmet Verilen Ülke Sayısı	129
Tablo 3.6. Türkiye’nin Üretim Firmaları İçin Yurtdışı Üretim Noktası Sayısı	129
Tablo 4.1. Seçim Bildirgelerinde yer alan PESTLE Faktörleri	156
Tablo 4.2. 2010-2020 Yılları Arasında İŞKUR Tarafından Yapılan İşe Yerleştirmeler	181
Tablo 4.3. Sosyal Güvenlik Sistemine İlişkin Hedefler	185
Tablo 4.4. Sosyal Koruma İstatistikleri	189
Tablo 4.5. SWOT Tablosu	219
Tablo 4.6. SWOT-PESTLE Tablosu	220
Tablo 4.7. Detaylı PESTLE Analiz	221
Tablo 4.8. Genel PESTLE Analizi	232

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil	Sayfa
Şekil 2.1. Algılama Süreci	13
Şekil 2.2. Algı Süreci	14
Şekil 2.3. Yumuşak Güç Bileşenleri ve Döngüsü	54
Şekil 4.1. PESTLE Analizinin Unsurları	145
Şekil 4.2. Örnek SWOT Kadranı	149
Şekil 4.3. Yumuşak Güç İçin Örnek SWOT Analizi Soruları	151
Şekil 4.4. Yumuşak Güç İçin Örnek PESTLE Analizi Soruları	151
Şekil 4.5. 2010-2020 Yılları Arasında Milletvekili Genel Seçim Sonuçları	157
Şekil 4.6. 2010-2020 Yılları Arasında Cumhurbaşkanı Seçim Sonuçları.....	158
Şekil 4.7. 2010-2020 Yılları Arasında İhracat ve İthalat Verileri.....	158
Şekil 4.8. 2010-2020 Yılları Arasında Toplanan Verginin Türk Lirası Cinsinden Miktarı	160
Şekil 4.9. 2010-2020 Yılları Arasında Toplanan Verginin Dolar Cinsinden Miktarı	160
Şekil 4.10. 2010-2020 Yılları Arasında Net Dış Borç Stoku	161
Şekil 4.11. OECD Ülkelerinde Kurumlar Vergisi Oranı	162
Şekil 4.12. Ülkelere Göre Sendikalaşma Oranı	163
Şekil 4.13. Ülkelere Göre Toplu İş Sözleşmesi Kapsamı	164
Şekil 4.14. Fiili Sendikalaşma Oranı	164
Şekil 4.15. Greve Katılan İşçi Sayısı	165
Şekil 4.16. SGK Kapsamındaki Toplam Zorunlu Sigortalı Sayıları.....	165
Şekil 4.17. 2010-2020 Yılları Arasında Doğrudan Yapılan Yatırımlar	168
Şekil 4.18. 2010-2020 Yılları Arasında Büyüme Oranları	169
Şekil 4.19. 2010-2020 Yılları Arasında Dolar ve Euro Kuru Değişimleri.....	170
Şekil 4.20. 2010-2020 Yılları Arasında Gram Altın Fiyatı.....	170
Şekil 4.21. 2010-2020 Yılları Arasında Faiz Oranlarının Değişimi	171
Şekil 4.22. 2010-2020 Yılları Arasında Enflasyon Oranı Değişimi	172
Şekil 4.23. 2010-2020 Yılları Arasında Toplam Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla.....	173
Şekil 4.24. 2010-2020 Yılları Arasında Ortalama Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla	173
Şekil 4.25. 2010-2020 Yılları Arasında İşgücü Kapasitesi	174

Şekil	Sayfa
Şekil 4.26. 2010-2020 Yılları Arasında İşsiz Sayısı	175
Şekil 4.27. 2010-2020 Yılları Arasında Nüfus Dağılımı	175
Şekil 4.28. 2010-2020 Yılları Arasında Nüfus Artış Oranı.....	176
Şekil 4.29. 2010-2020 Yılları Arasında Yaşa Göre Nüfus Dağılımı	176
Şekil 4.30. Gelen-Giden Göç'ün En Fazla Olduğu İlk 5 Ülke.....	177
Şekil 4.31. Gelen-Giden Göç Yaş Dağılımı	178
Şekil 4.32. Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler	179
Şekil 4.33. En Fazla Mülteciye Sahip Ülkeler	179
Şekil 4.34. 2010-2020 Yılları Arasında İŞKUR Tarafından Yapılan Kamu Kurumlarına Yerleştirmeler	182
Şekil 4.35. 2010-2020 Yılları Arasında İŞKUR Tarafından Yapılan Özel Sektör Yerleştirmeleri	182
Şekil 4.36. 2010-2020 Yılları Arasında İŞKUR Tarafından Yapılan Toplam Yerleştirmeler	183
Şekil 4.37. Gelen-Giden Göç Tablosu	184
Şekil 4.38. 2010-2020 Yılları Arasında İnsani Gelişme Endeksi	187
Şekil 4.39. 2010-2020 Yılları Arasında Ortalama Gelirin Altına Sahip Nüfus Oranı	188
Şekil 4.40. 2010-2020 Yılları Arasında Gini Katsayısının Değişimi.....	188
Şekil 4.41. 2010-2020 Yılları Arasında Eğitim Bütçesi.....	189
Şekil 4.42. 2010-2020 Yılları Arasında Mutluluk Puanı	190
Şekil 4.43. Dünya Mutluluk Puan Tablosu	190
Şekil 4.44. 2002-2018 Yılları Arasında Hemşire ve Hekim Sayısı	192
Şekil 4.45. TÜRKSAT 4B.....	194
Şekil 4.46. Türkiye'nin 7 Uydusu	195
Şekil 4.47. 2010-2020 Yılları Arasında e-Devlet Kapısından Sunulan Hizmet Sayısı	196
Şekil 4.48. Antarktika Türk Bilim Üssü.....	198
Şekil 4.49. 2010-2020 Yılları Arasında Ar-Ge Harcamalarının Oranı	198
Şekil 4.50. Ar-Ge Harcamalarını Gerçekleştiren Sektörlerin Payı	199
Şekil 4.51. Çalışan Kişi Başına Düşen Ar-Ge İnsan Kaynağı	200
Şekil 4.52. The World Justice Project (WJP) 2021 Hukukun Üstünlüğü Endeksi	202
Şekil 4.53. 2010-2020 Yılları Arasında Yerli ve Yabancı Kaynaklardan Yapılan Patent Başvuru Sayıları	212

Şekil	Sayfa
Şekil 4.54. 2010-2020 Yılları Arasında Yapılan Toplam Patent Başvuru Sayıları	213
Şekil 4.55. Yıllara Göre Kişi Başına Yeşil Alan Miktarı.....	217
Şekil 4.56. 2010-2020 Yılları Arasında Faal Faal Dernek Sayıları	219

RESİMLER LİSTESİ

Resim	Sayfa
Resim 2.1. Sosyal Medyada Oluşturulan Testlerin Kullanım İzinleri	37
Resim 3.1. Porlant Yumuşak Güç 30, 2016-2017-2018-2019 Yılları Dünya Göstergeleri	97
Resim 3.2. Uluslararası Köprü Kuran Türk Dizileri	139

SİMGELER VE KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılan kısaltmalar açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	Açıklamalar
AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AFAD	Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
AK Parti	Adalet ve Kalkınma Partisi
AKUT	Arama Kurtarma Derneği
APA	Amerikan Psikoloji Birliği
BM	Birleşmiş Milletler
BMD	Birleşmiş Markalar Derneği
BSEC	Karadeniz Ekonomik İş Birliği Teşkilatı
CIA	Amerikan Merkezi İstihbarat Teşkilatı
CSIS	Stratejik ve Uluslararası Çalışmalar Merkezi
D&B	Dun&Bradstreet
DPPI SEE	Güneydoğu Avrupa Afete Hazırlık ve Önleme İnisiyatifi
ECO	Ekonomik İş Birliği Teşkilatı
EMSC	Avrupa-Akdeniz Sismoloji Merkezi
EUROSTAT	Avrupa İstatistik Kurumu
GSYİH	Gayri Safi Yurt İçi Hâsıla
IMDB	International Movie Database
IRIS	Sismoloji İçin Birleşmiş Araştırma Enstitüleri
ISC	Uluslararası Sismoloji Merkezi
ITUC	Uluslararası Sendikalar Konfederasyonu
İŞKUR	Türkiye İş Kurumu
KHK	Kanun Hükmünde Kararname
LÖSEV	Lösemili Çocuklar Vakfı
NATO	Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü
ODTÜ	Orta Doğu Teknik Üniversitesi
OECD	İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı
ORFEUS	Avrupa Sismolojisi için Gözlem ve Araştırma Tesisleri

Kısaltmalar	Açıklamalar
PISA	Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı
PSYOP	Psikolojik Operasyonlar
SETA	Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
STK	Sivil Toplum Kuruluşları
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TEGV	Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı
TEV	Türkiye Eğitim Vakfı
THE	Times Higher Education
THY	Türk Hava Yolları
TİKA	Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı
TİS	Toplu İş Sözleşmesi
TL	Türk Lirası
TOG	Toplum Gönüllüleri Vakfı
TRT	Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu
TÜBİSAD	Türkiye Bilişim Sanayicileri Derneği
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
UCPM	AB Sivil Koruma Mekanizması
UN OCHA CERF	BM İnsani İşler Eşgüdüm Ofisi Merkezi Acil Müdahale Fonu
UN OCHA DSG	BM İnsani İşler Eşgüdüm Ofisi Donör Destek Grubu
UNESCO	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
UNHCR	Birleşmiş Milletler Mülteci Örgütü
YEE	Yunus Emre Enstitüsü
YTB	Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı

1. GİRİŞ

Hayatı algılar ve anlamlandırırız. Bir insan dünyaya geldikten sonra beş duyu organını kullanarak elde ettiği bilgileri zihin süzgecinden geçirerek evreni idrak etmeye ve etrafında olup bitenleri tanımlamaya çalışır. Günlük hayatta bu durumu düşünmek için bir dakikanızı ayırdığınızda çevredeki tanıdık nesneleri görebilir, insanların dokunuşlarını hissedebilir, bir yemeğin rayihasını koklayabilir veya uzaktan gelen bir müziği duyabilirsiniz.

Algı, bu yazının renginden, ayak bileğinizdeki kaşınmaya kadar her an her saniye karşılaşılan tüm uyarıları anlamlandırmak için kullanılan süreçler dizisini ifade eder. Dünyada gezilecek yerleri belirlemenizden hangi tişörtü giyeceğinize veya bir köpekten ne kadar hızlı kaçacağınıza kadar birçok konuda karar vermenizi sağlar. Tüm bunlar bilinçli deneyimler oluşturmaya yardımcı olur. Böylelikle çevredeki insanlarla ve de nesnelerle etkileşime girmenizi sağlar. Algılar, çevredeki uyarılardan alınan duyu izlenimleri olan, tüm bu farklı hislerin nasıl yorumladığınıza dayanır (Erdoğan, 2008). Ancak tüm uyarıcıların algılayabilmeniz ve anlamlandırabilmeniz için sonsuz sayıda duyuya ihtiyacınız vardır.

Algılama sürecinde bir bilginin ya da nesnenin özellikleri duyu organınızın yapısı ve işleyişi, psikolojiniz, daha önce yaşamış olduğunuz deneyimleriniz, ihtiyaçlarınız ve güdüleriniz zamandan, çevreden ve toplumsal koşullardan etkilenir. Algılama durumunda zihniniz geçmiş yaşantınızı, beklentilerinizi, toplumsal, kültürel ve tanımlanmış algıları dikkate alarak değerlendirir. Bu bakımdan algı kavramı ile ilgili yöntem ve çalışmalar yalnızca psikoloji biliminde değil, reklamlarda, ticari alanda, medyada, sinemada ve sanatta olduğu gibi siyasi alanda toplumların yönlendirilmesinde de kullanılmaktadır (Erentürk, 2015). İşte tam bu noktada algıların farklı amaçlara hizmet etmek üzere kullanılmasında “algı yönetimi” kavramı ortaya çıkmaktadır.

Tarihsel süreçler içinde hipnotize eden ya da gerçeği olduğundan farklı yansıtan birçok uygulama içinde yer alan algı yönetimi genellikle insanların zihinlerinde negatif bir çağrışıma sahiptir (Göksu, 2021: 12). Bu bakımdan kavram, günümüzde halkla ilişkiler, kamu diplomasisi, imaj-itibar yönetimi, toplum mühendisliği gibi olumlu olarak algılanan uygulamaların içinde sunulmaktadır. Her biri araç ve yöntem

yönünden farklılıklar taşısa da sözü edilen tüm kavramların ortak hedefi toplumların yönlendirilmesidir (Özdağ, 2020).

Algı yönetimi içeriğinde siyasi mühendislik, propaganda, psikolojik savaş, kamu diplomasisi yumuşak güç gibi hususları barındırırken, insanların zihinlerinde yeni gerçekler yaratmayı da hedeflemektedir (Karabulut, 2017: 11). Ancak psikologlar tarafından gerçek olarak nitelendirilen algıların toplum mühendisleri tarafından kullanılarak doğrudan “gerçekmiş” gibi nitelendirilmeleri doğru gözükmemektedir. Gerçekten kopuk algılar ile doğru değerlendirilmeler yapılamadığı ve problemler çözülemediği gibi hem toplumun gelişmesinde hem de iç ve dış ilişkilerde sorunlar meydana gelir. Böylelikle yanlış algı yönetimi uygulamaları ile geleceğe istenildiği biçimde yön verilemez. Algı yönetimiyle zihinlerde istenilen yönde bir dünya oluşturulabilir, lakin bu durum kısa süreli olacak ve ileride tamiri mümkün olmayan sorunlar ortaya çıkartacaktır. Bununla birlikte gerçeklerden uzak ve yanlış yönetilen algılara dayanan bir süreç uluslararası ilişkilerde de olumsuz bir imaj yaratabilecektir (Erentürk, 2015). Bu yüzden doğru algı yönetimi hem bugüne hem de geleceğe yön verir. Dolayısıyla algı ve gerçek arasındaki farklılık, algıamanın profesyonelce yönetilmesi gerekliliğini göstermektedir (Türk, 2014: 13).

Devletlerin var olan gücünün sürdürülebilmesi için de önemli bir husus olan algı yönetimi önceden belirlenmiş amaçlar için psikolojik yönlendirmeler yoluyla bireylerin veya grupların fikirlerini veya eylemlerini etkilemek amacıyla başka bireyler veya gruplar tarafından kasıtlı olarak gerçekleştirilen eylemleri veya fikirleri ifade eder. Hem algı yönetimi araçlarıyla hem de propaganda yöntemleriyle toplumun görünmeyen mekanizmalarını manipüle eden devletler zihinleri şekillendirir (Bernays, 1928: 9). Günümüze kadar pek çok farklı isim altında gerçekleşen bu uygulamaların nihai amacı halkın kendi rızasıyla ikna olmasıdır. Bu yüzden amaca yönelik her yöntem ve uygulama kendinden sonraki uygulamalara zemin hazırlamış ve mübah görülmüştür.

Dünya üzerinde yaşanan ağır savaş dönemlerinden sonra ortaya çıkan yenilgiler ve kayıplar, insanların hayatlarının yok olmasının ve karşılıklı hiçbir kazanç sağlanamayacağının anlaşılmasının ardından algı yönetimi üzerine yapılan çalışmalara farklı bir bakış açısı ile yaklaşma zorunluğu doğmuştur. Zira kitle iletişim araçlarının günden güne geliştiği, yıkıcı savaşların artık canlı yayınlarla izlenebildiği, sosyal

medyanın popülerleştiği bir çağda ateşli silahlar ile üstünlük sağlamak artık ülkelere fazlasıyla pahalıya mal olmaktadır. Bu nedenle ülkeler düşük b t celi ve insanlara daha yumuşak ve insani gelen iletişim teknolojisi araçlarına yönelmiştir. Artık sert güç uygulamalarından sonra insanların korkuyla itaat etmesinden ziyade uzun dönemde inanmaları, hayranlık duymaları veya gönüllü olarak rıza göstermeleri günümüzde esas olarak kabul görmektedir ( zel, 2018: 21).

Siyasi erklerin tüm dünyada barışı sağlamak için insani değerleri  ne çıkartma girişimleri uluslararası ilişkilerde yeni diplomasi yöntemlerinin ortaya çıkmasına vesile olmuştur. Devletler, sağlamaya çalıştıkları dengelerle birlikte daha fazla insanı etkilemek, politikalarını meşrulaştırmak ve rıza üretmek maksadıyla kültüre ve sivil topluma daha fazla önem vermeye başlamıştır. Bu yeni düzende evrensel değerlere liderlik eden, dünya çapında derin kültürel bağlantılara sahip, güvenlik, refah ve hukuki değerler gibi unsurları üstün tutan devletler başkaları için kurguladıkları hikâyeleriyle cazibe merkezleri haline dönüşmeye başlamıştır. Bu noktada Amerikalı siyaset bilimci Joseph Samuel Nye Jr. bu durumu tanımlamak için “yumuşak güç” kavramını ortaya atmıştır. Uluslararası çevrenin kültür, ideoloji ve kurumlar gibi faktörlerle doğasının değişebileceğini, böylece mevcut iktidar biçimlerinin yeniden yapılandırılması gerektiğini dile getirmiştir (2008: 95). Yumuşak güç, sert gücün zorlayıcı doğasının yani zorlama, tehdit, ekonomik yaptırımlar gibi yöntemlerin aksine bir güç unsuru olarak ortaya konulmuş, bir devletin dış politika hedeflerine ulaşmak için pozitif çekim ve ikna kullanımını içinde barındıran bir iletişim biçimi olarak görülmüştür. Böylece bu yeni g   türü, geleneksel dış politika araçlarından kaçınılarak oluşturulan yeni bağ ve anlatılarıyla kabul görmüş ve uluslararası kuralları değiştirerek tüm dünya ülkeleri için çekici unsurları içinde barındıran yeni bir anlayış ortaya koymuştur.

Geçmiş zamanlarda iktidarların diğer devletleri zorlayarak ya da yaratmış oldukları korkular üzerinden ikna etme çabaları günümüzde artık yerini yumuşak güce bırakmıştır. Çünkü uluslar yalnızca askeri güçlerinin değil, aynı zamanda ekonomik, kültürel ve teknolojik olarak da g c l  yönlerinin başkaları tarafından bilinmesini istemektedir. Bu bakımdan kendi rızası ile gönüllü olarak inandırmayı esas alan, ayrıca şeffaf yönetim faaliyetleri olarak sunulan yumuşak güç uygulamaları çağın adeta bir gerekliliği olarak görülmektedir (Avcı, 2018: 80).

Yumuşak güç en genel tanımıyla, bir ülkenin dünya siyasetinde söz sahibi olabilmek ve istediği sonuçları elde edebilmek için başka ülke insanlarına çekici gelen uygulamalardan müteşekkil bir algı yönetim stratejisidir. Yumuşak güç araçlarına önem veren ve kullanan birçok gelişmiş ülkenin refah düzeyinin yüksek olduğu, yaşanmak istenen yer olarak rağbet gördüğü, insana yakışır yaşam biçiminin var olduğu ve halkın siyasi karar alma mekanizmasında etkinlik gösterdiği görülmektedir. Yumuşak güç uygulamalarına değer veren bu ülkeleri diğer ülke halkları takip etmekte ve bu ülkeler uluslararası siyasette söz sahibi olabilmektedir. Örneğin, Soft Power 30-2019 endeksine göre yumuşak güç diplomasisi uygulamalarıyla Avrupa ülkeleri arasında Fransa, İngiltere ve Almanya gibi ülkeler en çok yaşanmak istenen ülkeler arasında ön sıralarda yer almaktadır (The Soft Power 30, 2019).

Gelişen bilişim ve ulaşım teknolojileri sayesinde bilginin, insanların, malların ve fikirlerin kolayca sınırları aşarak yayılmasıyla yumuşak güç çalışmaları etkinliklerini daha da arttırmış ve dünyanın farklı bölgelerindeki yerel kültürler evrensellekle iç içe geçmiştir. Batı Doğululaşmış, yerel düşünen küresel hareketler başlamıştır (Giddens, 1990: 64; Robertson, 1995: 100; Ritzer, 2000). Yumuşak güç, Asya kültürü olan yoganın dünyanın her yerinde ortak kültürmüş gibi yaygınlaşmasına, Etiyopya'nın Kaffa bölgesinden çıkan kahvenin farklı kültürleri bir araya getiren kokusunun her yere yayılmasına ya da Avrupa'nın herhangi bir yerinde Türk gastronomisinin 'köfte burger', 'Türk lahmacun' ya da 'Turkish pizza' olarak sempati kazanmasına vesile olmuştur. Yumuşak gücün bu görülmez yönü sayesinde devletler de artık kendileriyle aynı doğrultuda başkalarını hareket ettirmek için kandırma (havuç) veya tehdit (sopa) yöntemlerine başvurmak zorunda kalmamıştır. Bu yeti ile iktidarlar rıza üretimi yaparak siyasi ve ekonomik hedeflerine ulaşmakta, yumuşak güç diplomasisi sayesinde de başka ulusların kendilerine hayran kalmalarını ve kendi istediklerinin arzulanmasını sağlayabilmektedir. Lakin bir ülkenin vatandaşlarının başka bir ülkeye ait dünya markası olmuş bir içeceği içmesi veya ünlü bir oyuncuyla benimsenmiş bir ürünü kullanmasının tamamen yumuşak güç etkisi altında olduğu söylenemez. Yumuşak güç kavramından bahsedebilmek için ülke kaynaklarının olumlu bir sonuç üretip üretmediğine bakmak esastır. Bu durum gerçek anlamda yumuşak güç değil, sadece yumuşak gücün bir yönünün göstergesidir. Yumuşak güç doğru planlamayı ve bir ülkenin tüm kollarıyla birlikte ortak hareket etmesini gerektiren bir stratejik yönetim biçimidir. Aynı zamanda bir ülkenin yumuşak gücü bir bütün halinde görülmektedir. Zira bir ülkenin çekim merkezi olarak gözükmesinde

yalnızca tek bir unsur değil, bunun yanında politik, ekonomik, sosyal, teknolojik, yasal ve çevresel etkenler de göz önünde bulundurulmaktadır.

Çağımızda birçok ülke maddi ve manevi varlıklarının tümü üzerinden yumuşak güç diplomasisi uygulamaya çalışmaktadır. Uluslararası arenada baskın güç olmayı hedefleyen ve bölgesinde söz sahibi olmak isteyen Türkiye Cumhuriyeti de bu güç çeşidine duyarsız kalmamış ve yumuşak gücü uluslararası ilişkilerinin merkezine yerleştirmeye gayret etmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundaki dış politika söylemi “*Yurtta Sulh Cihanda Sulh*” ilkesi çerçevesinde yürütölmeye çalışılmış, II. Dünya Savaşı sırasında da bu durum tarafsızlık politikasına rehberlik etmiştir. Ancak Osmanlı İmparatorluğu'ndan kalan ağır ekonomik sıkıntılar, modern demokratik bir siyasi sistemin halk tarafından hemen özömsenememesi gibi sorunlar nedeniyle fikri ayrılıklar ortaya çıkmış ve ölkö uzun süre uluslararası ilişkilerinde yalıtılmış bir politika izlemek zorunda kalmıştır.

1950'lerde demokratik dönüşöme ve bazı dış politika uygulamalarına önem verilse de 1960, 1970 ve 1980'lerde yaşanan sorunların ardından gelen askeri darbeler ölkönin yine aktif bir dış politika uygulayabilmesine engel teşkil etmiştir. Ancak 1980'li yıllardan itibaren uygulanmaya çalışılan liberal ekonomi politikalarıyla birlikte hem dünyada hem de Türkiye'de gözle görülür değişiklikler meydana gelmiştir. 1991'de Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin (SSCB) dağılmasından sonra dünya siyasetinde gözlemlenen denge değişikliği ve Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın vefatının ardından yaşanan uzun dönem koalisyon istikrarsızlıkları neticesinde Türkiye Cumhuriyeti yeniden bir ekonomik krizle sarsılmıştır.

Soğuk Savaş sonrasında jeopolitik öneminin azaldığı düşünülen Türkiye, 11 Eylül 2001'de meydana gelen terör saldırılarından ardından Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) Afganistan ve Irak'a yapmış olduğı çıkarmadan sonra yeniden bölgesel bir güç olarak addedilmiş ve Orta Doğı'ya açılan önemli bir müttefik olarak görölmüştür. Aynı dönemde iktidara aday olan Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti) ılımlı siyasi söylemler eşliğinde çağın gereklerini yerine getirmeye çalışan yeni ve enerjik bir Türkiye vaadiyle 2002 yılında iktidarı devralmıştır. Hem bölgesel hem de küresel alanda başarı göstermek isteyen AK Parti Hükümeti 2007 yılında ikinci kez tek başına iktidar olmuş ve ardından devletin kuruluşundaki dış politika misyonuna benzer bir biçimde “*komşularla sıfır*

sorun” politikası yürütmeye çalışmıştır. Bölgesel sorunlar düşünüldüğünde oldukça iddialı gözükken bu söylem sadece ılımlı bir dış politika ilişkisinden de öte AK Partinin 2023 yılına kadar küresel ekonomik güç sıralamasında ilk ona girebilme hedefi için de mühim görülmüştür. Bu bağlamda iktidar, komşularıyla istikrarlı bir ticari ortam inşa etmeyi ve diğer ülkeler ile de ekonomik bağlarını güçlendirmeyi amaçlamıştır (Akdeniz, 2013: 2).

Türkiye Cumhuriyeti, yeni dış politika söylemi ile birlikte yumuşak güç çalışmalarına daha geniş bir perspektiften yaklaşarak mevcut kurumlarını yeniden yapılandırmış ve düzenlemiştir. Yumuşak güç çalışmalarına katkı sağlamak üzere “Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA), Yunus Emre Enstitüsü (YEE), Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB) ve İletişim Başkanlığı” gibi kurumların yürütmüş olduğu faaliyetlerle koordinasyon sağlamaya çalışmıştır. Bu uğraşlar vesilesiyle Türkiye, uluslararası alanda kültürel değişim ve eğitim programları ile insani yardım faaliyetlerine destek olarak yumuşak gücünü artırmayı hedeflemiştir. Bunun yanında başta Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu (TRT) olmak üzere birçok uluslararası platformda gösterime giren tarihi diziler, yapımlar ve diğer görsel ve işitsel medya unsuru vasıtasıyla, sahip olduğu kimliğini yeni bir anlatıyla inşa etmeye çabalamıştır.

Birinci ve ikinci AK Parti hükümetleri döneminde Türk dış politikasını motive eden iç ve dış etkenlerin başında hem Batı’da hem de Doğu’da yaşanan değişimler gelmiştir. Özellikle Avrupa Birliği’nin (AB) Türkiye’nin üyelik talebine olumlu yanıt vermesiyle birlikte Türk toplumu içinde hızlı bir dönüşüm süreci yaşanmıştır. Hükümet bu süreçte dış ilişkilerinde proaktif diplomasi uygulamaya çalışarak bölgesinde istikrar ve arabuluculuk çabası ortaya koymuş, artan ekonomik ve kalkınma yardım programları sayesinde de birçok ülke tarafından olumlu tepki ile karşılanmıştır. Öne sürüldüğü dönem itibarıyla Nye’nin yumuşak güç teorisini takiben Türk dış politika yapıcıları, ilişki kurulan ülkelere gelen bu olumlu dönüşlerle yumuşak güç stratejilerini daha çok alanda kullanmaya başlamıştır. Ancak yumuşak güç uygulamalarında kullanılan en etkili araç olarak Türkiye ekonomisinin başarısı ön plana çıkmıştır. Bölgesel bir ekonomik güç olarak çekicilik yaratmak üzere attığı siyasi adımlar, kültürel etkiler, kalkınma programları veya çatışmalarda üstlendiği arabuluculuk rolleri sayesinde Türkiye, 2010’ların başına kadar yumuşak güç

araçlarını etkili biçimde kullanmış ve böylelikle özellikle Orta Doğu bölgesinde güçlü bir siyasi ve ekonomik konuma ulaşmıştır.

Arap halklarının 2010 yılında demokrasi, özgürlük ve insan hakları talepleri üzerinden ortaya çıkan ve birçok ülkede toplumsal olaylara yol açan Arap Baharı'nın başlamasının ardından AK Parti Hükümeti Orta Doğu'daki demokratik girişimlerini yumuşak güç söylemi ile desteklemiş, nitekim siyasi etkinliğini genişleterek ekonomik ilişkilerini güçlendirmeye odaklanmıştır. Ancak hükümet tarafından desteklenen Libya'ya yapılan uluslararası askeri müdahale ve 2012 yılında Suriye iç savaşının patlak vermesinin ardından Türkiye, Beşşar Esad yönetimindeki Suriye rejimine karşı ılımlı söylemini değiştirerek farklı bir politika uygulamıştır. Bu değişiklik ise ülkenin hem Batılı müttefikleriyle hem de komşularıyla olan münasebetini zedelemiş, sonucunda da komşularla sıfır sorun politikası yürütebilmesini zorlaştırmıştır (Robins, 2013: 397).

Türk dış politikasındaki yumuşak güç söylemini ve uygulamalarını sadece dış etkenler değil, aynı zamanda yaşanan iç karışıklar da etkilemiştir. Mayıs 2013'te İstanbul'da başlayan Gezi Parkı Olayları bazı büyükşehirlerde de sıçrayarak toplumsal eylemlere neden olmuştur. Yabancı basın tarafından da yakından takip edilen bu olaylar nedeniyle Türkiye'nin uygulamaya ve göstermeye çalıştığı yumuşak gücüne gölge düştüğü ve demokrasisinin güvenilirliğini sorgulattığı yönünde eleştiriler yapılmıştır (Csaba, 2016: 5-6).

Türkiye yumuşak güç alanında uygulamaya çalıştığı politik girişimlere son yıllarda yoğunlaşmasına rağmen yaşadığı ekonomik çalkantılar ve iç siyasi sorunlarla sarsılmıştır. Bunun yanında yabancı basın, lobicilik faaliyetleri ve sinema endüstrisinin uzun yıllar boyunca yaptığı olumsuz algı yönetimi çalışmaları nedeniyle istikrarlı ve aktif bir dış politika stratejisi izleyememiş, sonucunda da kendini arzu ettiği biçimde ifade edememiştir. Türkiye halen Ermeni sorunu, Kıbrıs meselesi, etnik ayrımcılık, mülteci krizi gibi konularda uluslararası platformlarda etkili olamıyorsa bunun nedeni yumuşak güç araçlarını yeterince aktif kullanamamasıdır. Türk dış politikasında son zamanlarda sadece söylem ve belirli uygulamalarda yer alan yumuşak güç sözde bir kavram olmaktan ziyade, daha uzun vadede Türkiye'nin planlarını uygulaması açısından oldukça önemli bir diplomasi hareketidir. Tüm dünyada yumuşak güç araçları ve faaliyetleri arttığı halde ülkenin hâlâ sesini duyurmada yetersiz kalması bunun en somut göstergesidir. Bu

bakımdan Türkiye, negatif ve pozitif yönlerini tam olarak bilmeli ve ona göre uygulayacağı en uygun strateji ve politikalarını belirlemelidir.

Bu çalışmada, son yıllarda öne çıkan “yumuşak güç” olgusu, Türkiye Cumhuriyeti’nin uygulamaya koyduğu stratejiler doğrultusunda beliren kapasite/potansiyel dâhilinde ele alınmaya çalışılmıştır. Söz konusu kavram üzerine yapılan akademik çalışmalarda yürütülen araştırmalarda genellikle uluslararası ilişkilerde kullanılan uygulamalara ve faaliyetlere yönelik olmuş ve öteki unsurlar ihmal edilmiştir. Ülkede yaratılmak istenen olumlu imaj için harcanan çaba, pozitif algı yönetimi açısından son derece önemli görülmekle birlikte, doğru imaj yönetimi için bu alanda kullanılacak araç ve değerlerin öne çıkartılmadan önce olumlu ve olumsuz taraflarının tespit edilmesi, yapılan uygulamaların yumuşak güç çerçevesinde değerlendirilmesi ve buna göre gelecek için bir yol haritasının belirlenmesi gerekmektedir.

Araştırmanın literatür taraması aşamasında yumuşak güce dair akademik çalışmalar incelendiğinde bir devletin yumuşak gücünün nelerden oluştuğu, nasıl ölçülebileceği veya uygulamalarının yumuşak güç çerçevesinde doğru stratejiler ile planlanıp planlanmadığına ilişkin bütüncül bir analiz tekniğinin geliştirilemediği tespit edilmiştir. Bu bakımdan da yumuşak gücün varlığı tam olarak kanıtlanamadığından bilimsel bir kavram olup olmadığı konusunda zihin karışıklığı mevcuttur. Zira bugüne kadar alana önemli katkı sağlayan bazı bilim insanlarının yumuşak gücün; “*demir bir eli gizleyen kadife eldiven olduğu, evrensel olarak neyin çekici olarak değerlendirilip bunun nasıl algı ürettiğinin ve kaynaklarının hangi unsurlardan oluştuğunun tam olarak tespit edilemeyeceği, istenilen sonuca salt çekicilikle ulaşan net bir ülke örneğinin olmadığı, bazı kaynak türlerinin ölçülmesinin son derece zor olduğu, bu gücün ölçülemeyeceği ve test edilemeyeceği için de akademik arıtma eksikliği (lack of academic refinement) ve analitik bulanıklık (analytical fuzziness) içerdiği yönündeki görüşlerinden hareketle sözde bir kavram olduğu*” iddia edilmiştir. Ancak bazı araştırmacılar bu gücün “*anketler, kamuoyu araştırmaları, öğrenci ya da turist oranlarının karşılaştırılması ile ölçümlenebileceğini*” öne sürmüşlerdir. Her iki karşıt görüşe istinaden çalışmada hem yumuşak gücün ölçülebilirliğini sorgulamak hem de kavram üzerinden ontolojik sonuçlara erişilebilmek amaçlanmıştır. İşte tam bu noktadan hareketle, işletme ve yönetim bilimi alanında iç ve dış etkenler de dâhil olmak üzere bir örgütün stratejik planlarının, hedeflerinin ve yapmış olduğu faaliyetlerinin objektif bir şekilde değerlendirilmesi

amacıyla kullanılan PESTLE analizi tekniğinin yumuşak güç unsurlarının bir ülkede var olup olmadığının tespit edilebilmesi için kullanılabilecek bir analiz tekniği olduğu varsayılmıştır. Bununla birlikte “bir insanın ne kadar çok parçadan oluşursa oluşsun bir nesnenin çoğunlukla bütünüyle ilgilendiğini kısaca bütünün, parçaların toplamından daha fazla şeyi ifade ettiği”ni öne süren Gestalt yasaları çerçevesinde de analiz yerinde bulunmuştur. Adı geçen yasada yer alan “Algısal Biçimlerde Organizasyon Kanunları”nın algıların ve davranışların bireysel öğeler ile değil, parça süreçlerinin kendilerinin bütünün içsel doğası tarafından belirlendiği, bütünün parçalarının toplamından daha büyük olduğu iddiasından yola çıkarak çalışmada yumuşak gücün Nye’nin ortaya koyduğu gibi yalnızca “kültür”, “siyasi değerler” ve “dış politika” çerçevesinde değerlendirilemeyeceği bir ülkenin bunlarla beraber politikasına, ekonomisine, sosyal duruma, teknolojisine, hukukuna ve çevresine de bakılarak bir bütün içinde değerlendirilebileceği düşünülmüştür. Bu bakımdan da hem bu unsurların her bir parçasında yer alan öğeleri inceleyen hem de durumu değerlendiren ve gelecek için bir strateji öngören PESTLE Analizinin yumuşak gücü değerlendirebilecek en yakın analiz tekniği de olduğu varsayılmıştır.

Bu düşünceyle çalışmada Türkiye’nin politik (*political*), ekonomik (*economical*), sosyal (*social*), teknolojik (*technological*), yasal (*legal*) ve çevresel (*environmental*) unsurlarının PESTLE, ülkenin uluslararası imajının güçlü (*strength*) ve zayıf (*weakness*) yönleri, fırsat (*opportunity*) ve tehditleri (*threat*) de SWOT analizi yöntemleriyle incelenmeye çalışılmıştır. Böylelikle Türkiye’nin en güçlü yönlerinin hangi fırsatlara dönüştürülebileceğinin ve en zayıf yönlerinin neler olduğunun tespit edilerek bunların yumuşak güç bağlamında sunacağı fırsatların ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu çalışmanın, Türkiye’nin uluslararası alanda inşa etmeyi planladığı olumlu imaja yönelik çalışmalara katkı sağlayacağı umut edilmektedir. Yine uluslararası ilişkiler bağlamında nasıl yumuşak güç üretilip kullanılabileceği, Türkiye’nin güçlü bir imaja ve markaya sahip olabilmesi adına nasıl bir algı yönetimi stratejisi oluşturması gerektiği gibi hususlar hakkında siyasilere, bahse konu analizler üzerinden fikirler verip rehberlik edebileceği düşünülmekte, özellikle konu ile ilgili yapılmış ilk araştırma ve teknik deneme olması hasebiyle ilgili alana katkı sağlaması beklenmektedir.

Yapılan bu çalışmada Türkiye Cumhuriyeti'nin mevcut kurumları ve uygulamaları ile yumuşak güç politikasında ne kadar başarılı olabildiği, cazip olarak addedilen değerlere ne derecede önem verdiği de ele alınmıştır. Bu bağlamda çalışmada PESTLE ve SWOT analizleri ile Türkiye'nin yumuşak güç kaynaklarının ve uygulamalarının incelenerek geleceğe yönelik bir yol haritası çıkartılması hedeflenmektedir. Buna ek olarak ülkenin uyguladığı yumuşak güç politikaları ortaya konarak hangi alanlarda eksikliklerinin olduğu, ne gibi politikalar ve çalışmalarla güçlendirilebileceği gibi hususlarda önerilerde bulunulacaktır.

Çalışma, konstrüktivizm yaklaşımı (kültür, değer, kimlik) ile neoliberal uluslararası ilişkiler teorisi paradigması (uluslararası işbirliği, çok yönlü iletişim, devlet dışı aktörlerin rolü, sosyo-ekonomik kalkınma) içermekte olup incelenen faaliyetler yumuşak güç kavramı bağlamında ele alınmıştır. Araştırmada yumuşak güç olgusu devlet düzeyinde ele alınarak, analizin temel aktörü ulus devlet olarak Türkiye Cumhuriyeti'dir. Ülkenin yumuşak gücünün, Joseph Nye'nin ortaya koyduğu ve kaynakları ile birlikte yapılandığı yumuşak güç yaklaşımı temel alınarak analize yaklaşılmış ve mümkün olduğunca bu çerçeve dışına çıkılmamaya gayret edilmiştir.

Bu görüş ekseninde Türkiye Cumhuriyeti'nin yumuşak gücü PESTLE analizi ile bir bütün halinde alınmıştır.

Bu araştırmanın iki genel amacı vardır:

1. Türkiye Cumhuriyeti Devletinin uyguladığı yumuşak güç araçlarını bir bütün olarak incelemek.
2. Türkiye Cumhuriyeti'nin yumuşak gücünü oluşturan bileşenleri analiz etmek.

Bu genel amaçlar doğrultusunda PESTLE analizinin içeriğini oluşturan bileşenlerle aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Türkiye'nin politik gücü ile ilgili durumu nedir?
2. Türkiye'nin ekonomik gücü ile ilgili durumu nedir?
3. Türkiye'nin sosyal gücü ile ilgili durumu nedir?
4. Türkiye'nin teknolojik gücü ile ilgili durumu nedir?
5. Türkiye'nin yasal gücü ile ilgili durumu nedir?
6. Türkiye'nin çevresel gücü ile ilgili durumu nedir?

Çalışmanın birinci bölümünde, öncelikle yumuşak güç kavramının daha derinlemesine anlaşılabilmesi için bu kavramın ortaya çıkış noktası olan algı ve algı yönetimi konseptleri incelenmiş, hemen akabinde güç kavramına odaklanılmış ve gücün türleri arasında tahliller yapılarak kuramsal ve kavramsal çerçevede algı, algı yönetimi ve güç ilişkisi arasındaki bağlantılar kurulmuştur. İkinci bölümde, yumuşak güç kavramının siyaset biliminde kullanımı ile birlikte bu güç türünü oluşturan kaynaklara ve unsurlara yer verilerek Türkiye Cumhuriyeti Devletinde yapılandırılan yumuşak güç uygulama ve araçları incelenmiş, yürütülen faaliyetler ortaya konulmuştur. Üçüncü bölümde, AK Partinin faaliyetleri PESTLE yöntemi ile analiz edilmiştir. Dördüncü bölümde, yapılan analizler aracılığıyla elde edilen veriler doğrultusunda Türkiye Cumhuriyeti'nin politik, ekonomik, sosyal, teknolojik, yasal ve çevresel alanda yapmış olduğu faaliyetler tespit edilerek fırsatlar, tehditler ve bu hususlarda yapılacaklar için PESTLE matrisi oluşturulmuş ve sonuca ulaşılmıştır.

Araştırmada ulaşılan belge ve raporlardaki bilgilerin olabildiğince güncel olmasına özen gösterilmiştir. Türkiye'nin kapsamlı bir analizinin yapılmasında PESTLE ve SWOT analizlerinin içeriğinin ve kapsamının yeterli olduğu, ayrıca araştırmanın amacına ulaşabilmesi için seçilen yöntem ve kuramsal çerçevenin en doğru yaklaşım olduğu varsayılmıştır. Daha önceki yıllarda böyle bir çalışmanın yapılmamış olması, araştırmacının rehber edinebileceği bir kaynağın bulunmaması da sınırlılık olarak değerlendirilebilir. Ayrıca veri incelemesinde kapsam, mevcut hükümetin çiraklık, kalfalık ve ustalık olarak adlandırdığı dönemler arasından 01 Ocak 2010- 31 Aralık 2020 tarihleri arasındaki 10 yıllık dönemde yapılan çalışmalar ile sınırlandırılmıştır.

Çalışma grubu olarak araştırmada kişilere ulaşılmamış, Türkiye'nin PESTLE analizindeki bileşenlerdeki nitelikleri ortaya koyabilecek dokümanlardan yararlanılmıştır. Nitel araştırma desenlerinden durum çalışması modeli kullanılan bu bilimsel çalışmada, veri toplama aracı olarak doküman tarama yöntemi kullanılmıştır. Bu doğrultuda öncelikle Türkiye Cumhuriyeti Devletine ait resmi kurumlarının konuya ilişkin resmi internet siteleri, raporları ve resmi belgeleri incelenmiştir. Ayrıca yine konuyla ilgili olan yerli ve yabancı kaynaklardan faydalanılmış, karşılaştırma yapabilmek adına bazı bileşenler için uluslararası endekslere, istatistiklere, gazete haberleri vb. dokümanlara yer verilmiştir. Araştırma kapsamında verileri analiz etmede NVIVO 11 yazılımı kullanılmıştır. Veriler

doküman incelemesi tekniği ile “betimsel analiz ve içerik analizi yöntemleri” ile analiz edilmiştir. Ulaşılan veriler doğrultusunda PESTLE ve SWOT analizleri kapsamında Türkiye Cumhuriyeti Devleti değerlendirilmiştir.

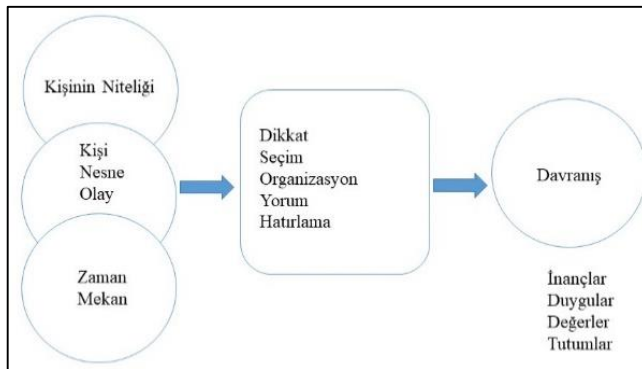

2. KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVEDE ALGI YÖNETİMİ VE YUMUŞAK GÜÇ

2.1. Algı

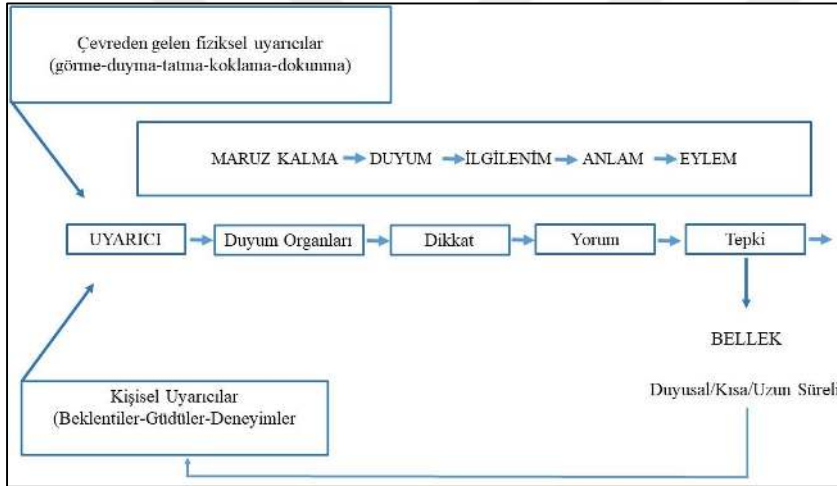
En basit tanımıyla algı “bir şeye dikkati yöneltmek o şeyin bilincine varma”dır (TDK, 1998: 80). Latince “*percipio, perceptio, percipio, perceptioem*” gibi terimlerle ifade edilen algı, fiziksel olarak bir şeyi kavramak, toplama, sahip olma eylemi, zihin veya duyularla kavrama (Oxford Latin Dictionary, 1968: 1330) gibi anlamlara gelmiş, bir kişiye dışarıdan gelen bütün uyarıcıların tamamı olarak da nitelendirilmiştir (Lewis, 2001: 274). Çağdaş psikolojide beynin duyuşsal bilgiyi anlamlandırmak için yorumlanması olarak da tanımlanan algı, Türk’e göre “iç ya da dış çevreden gelen uyarıcıları kişinin duyu organları vasıtasıyla ya da hisleriyle almasıyla başlayan ve bu uyarıcıların farkına varılmasını, tanınmasını, idrak edilmesini ve tanımlanmasını gerçekleştiren fiziksel, nörolojik ve bilişsel süreçlerin tamamıdır” (2014: 12). Bu sürecin anlaşılması René Descartes’ten John Locke, David Hume ve Immanuel Kant’a, George Berkeley’den Sigmund Schlomo Freud, Kurt Lewin, Jean-Paul Charles Aymard Sartre, Abraham Harold Maslow’a kadar insan bilgisinin kaynağını ve geçerliliğini büyük ölçüde sorgulayan filozofların ve psikologların tartışma ve merak konusu olmuştur.

Algı ilk olarak dış dünyayı tanımlamaya çalışılan duyularla başlar. Duyular yeni karşılaşılan kavramları önceden var olanlarla ilişkilendirerek, zihinsel bir çerçeve içinde çevredeki dünyayı temsil eden kavramlar üretip canlılara deneyim ve bilgi kazandırır. Ancak insan, algılarıyla yalnızca bunları kazanmaz; yaşadığı her şeyin üzerinden muhakeme ederek yeni birtakım sonuçlara da varır.

Şekil 2.1. Algılama Süreci (Schermeron ve diğerleri, 1997)

Başka canlılar gibi “algı-tepki” çemberinin içine hapsolmayan insan, dış dünyayı zihnine taşır ve sembollere dönüştürür. Olaylar, duyu planında yok olsa dahi varlıkları sembolik olarak zihninde sürdürebilir. İnsan zihni bu semboller üzerinde işlem yaparak karar verir. Vermiş olduğu hükümleri “doğru” varsayarak zorunlu mantıksal sonuçlar çıkarır (Özakpınar, 1998: 199). Ancak dış uyaran koşullarının sınırları içerisinde bulunan algılarda nesne, olay ve kişilere verilen tepkilerde değişiklik olur (Sherif, 1956). Bu bakımdan beyin, algıda herhangi bir sorun olduğunu fark ettiğinde kuma, uyku hali, baş dönmesi gibi fizyolojik tepkiler vererek gerçeğe ulaşmaya çabalar. Günümüzde algı yanılsaması ile ilgili bir resme bakıldığında ya da lunaparklarda, 3D ve 5D gibi özellikleri olan sinemalarda yaşanan bazı fizyolojik tepkiler buna örnek teşkil eder.

Şekil 2.2. Algı Süreci (Odabaşı ve Gülfidan, 2005)

Algı, duyu verilerinin tümünden daha çok anlam ifade etmektedir (Cüceloğlu, 1993). Duyusal reseptörler sürekli olarak çevreden bilgi toplarken en nihayetinde dünyayla nasıl etkileşim kurulduğu bu bilgilerin nasıl yorumlandığına bağlıdır. Birbirinden bağımsız hareket eden beş duyu organından alınan veriler beyin tarafından mantıksal bir yapıya dönüştürülüp yoruma kavuşturulur. Benzer duyu verileri, belirli bir noktada fizyolojik enerji haline getirilir ve bu andan sonra algılama ortaya çıkar. Bu süreçte algıya tesir eden etkenlerin başında kişinin kalıtım yapısı ve yaşam deneyimleri yer almaktadır. Algı, hem yarıdıştan gelen yetenekler ve daha sonradan öğrenilen becerilerin birleşimi hem de öğrenme ile yönlendirilerek gelişmesidir. Algıların, gerçek anlamda insanların kazandığı yaşam tecrübeleri ile biçimlendiği, duyu organlarıyla ve duygularıyla düşünsel bir süzgeçten nakletmek üzere anlamlandırıldığı

belirtilebilir. Ayrıca algı, bazen de insanların yaşamları boyunca karşılaştıkları yeni olaylara veya bir kişiye ya da fikre karşı olan görüşlerini değiştirmesine neden olabilir (Bakan ve Kefe, 2012: 22-23).

Her insanın algısı farklıdır. Kimileri bir konuya tepki vermezken kimilerinde ise aynı konu ilgi ve merak uyandırır. Bu durum algının anlamlı hale getirilme sürecinde kişinin inançlarına, değerlerine, güdülerine ve yaşanmışlıklarına göre beynin o konuyu kişiye göre farklı anlamlandırmasından kaynaklanmaktadır (Boztepe- Taşkiran, 2021). Bu durumu somut olarak anlamamanın en iyi yollarından biri de bir konuyu insanlardan resmetmelerini istemektir. Resmi çizen insan; resmin rengini, şeklini ya da manzarasını kendi bakış açısına, deneyimlerine ve yaşanmışlıklarına göre belirleyecektir. Bu bakımdan aynı doğa olayını binlerce ressam farklı şekilde tasvir eder. Ortaya çıkan eser ise yine ressamın anlatmak istediğinden çok daha farklı bir biçimde insanların zihinlerinde anlamlar yaratır.

Bireylerin davranışlarını toplumda yanlış yönlendiren ve zorlaştıran birtakım algısal yanılgılar mevcuttur. Bu durum insan davranışlarını olumsuz olarak etkilemekte ve kişilerarası iletişimde çatışmalara neden olmaktadır. Bunun yanında algı anındaki fizyolojik ve psikolojik ihtiyaçlar ile o andaki duygu durumu da algıyı etkileyen faktörlerdendir. Çünkü beyin öğrenilen her bilgiyi şema haline getirir ve yeni gelen bilgiyi de önceki yaşanmışlıklarla birleştirir ve yorumlar. Kaplan, Freedman ve Sadock'a göre algı, karışık psikolojik ve sosyal etkiler aracılığıyla oluşmaktadır (1980: 361). Algı sürecinde hedefi etkileyen unsurlardan algılanan şeyin karmaşık veya belirsiz olması durumu ise bu süreci zorlaştırmaktadır. Başkalarının davranışlarının gözlemlenmesi, durumsal normlara ayak uydurmak, davranışsal eşleşme gibi unsurlar kişinin algısının farklılaşmasına neden olur. Ayrıca bir kişinin sosyal statüsü de algıyı etkiler. Kişilerin algılarının kati, hükümlerinin mükemmel olduğunu söylemek mümkün değildir. Çünkü kişilerde yaşanmışlıklarıyla beraber birtakım kalıp düşünceler olarak adlandıracağımız bazı yargıları vardır. Belirli bir sosyal sınıfın üyelerinin de aynı doğrultuda anlamlar yükleyeceğine veya davranışlar sergileyeceğine inanılır. Ancak insanlar her olaya ya da duruma karşı farklı sıfatlar ve anlamlar yüklerler. Herkesin zihninde bir doktorun ya da bilim insanının olumlu; uyuşturucu kullanıcısı, hükümlü ya da eğitim almamış kişilerin de olumsuz özelliklere sahip olduğu ön yargıları hâkimdir. Ancak kişilerin durumlarına ve fikirlerine

yakından şahit olduğunda bu kalıplaşmış yargıların aslında olduğundan farklı olduğu görülebilir (Mullen ve diğerleri, 1985).

Bazen de insanlar başkalarını cinsiyetlerine, ırklarına veya etnik kökenlerine göre gruplandırır. Özellikle kitle iletişim araçlarıyla onlara sunulan karakterler ya da görüntüler aracılığı ile bu düşünceler zihinlerde basmakalıp düşünceler ve kalıplaşmış yargılara dönüşür (Ker, 1998). Örneğin yıllardır Türk algısının sinema sektörü aracılığı ile yanlış tanımlandığı düşünülür. Ancak yapılan bazı Türk dizileri ve filmlerde Alman uyruklu kadınların genellikle hayat kadını, Rusların ajan, Doğu bölgesinde yaşayanların ise konaklarda kalabalıklar ve lüks içinde bir arada barınan kaba kişiler olarak tasvir edildiği görülür.

Algıyı etkileyen bir başka unsur ise hale etkisidir (Palmer ve Peterson 2016: 353). Hale etkisi *“bir kişinin, başka bir insanın veya olayın etkisinde kalarak diğer insanları veya olayları buna göre değerlendirmesi durumu”*na denir (Akbolat, 2020). Günlük hayatta oldukça sık karşılaşılan bu etkiye örnek olarak işe alım sırasında seçimi gerçekleştirecek kişinin önceden etkisinde kaldığı ve beğendiği hususları diğer adayların nitelikleri içinde arayarak başka bir niteliğe bakmaması veya bir yöneticinin astlarını değerlendirirken beğendiği bir kişinin etkisinde kaldıktan sonra diğer kişilere de farklı yaklaşması verilebilir. Her iki durumda da algı süreci çarpıtılarak hakikatten uzaklaştıran yanılgılara sebebiyet vermektedir.

Algılar duyumlardan oluşsa da tüm duyumlar algılamayla sonuçlanmaz. Geçen uzun süreler boyunca sabit kalan ve sürekli belirli bir ritimde tekrarlanan uyaranlar çoğu zaman algılanamaz. Bu duruma duysal adaptasyon adı verilir (Freeman ve Herron, 2007). Duysal adaptasyon öğrenilen bir işlev değil, bireyin farkında olmadığı ve duysal sinir hücrelerinin yapısal potansiyeli gerektirdiği için kendiliğinden oluşturduğu bir işlevdir (Özarpınar, 2014: 20). Kötü olarak nitelendirilen bir kokuya belirli bir zaman geçtikten sonra alışılması ya da eski bir analog saatin tik tak sesinin ilki kadar duyulmaması buna örnek teşkil eder. Başka bir ifadeyle, dikkat farklı konulara ya da nesnelere yöneldiğinde adaptasyon gerçekleşir. Ancak tüm bu yaşanılanlar koklama ve işitme sisteminin duysal alıcılarını etkilemeye devam eder. Yaşanılanların belirli bir süre sonra algılanamadığı gerçeği duysal adaptasyon ile yakından ilişkiliyken, duyum ve algının farklı olduğunu da göstermektedir (Odabaşı ve Gülfidan, 2005: 129-130).

Duyu ve algıyı etkileyen bir diğer faktör dikkattir. Dikkat “*çevredeki birçok uyarandan, sadece o sıradaki ihtiyaçlar ve amaçlar doğrultusundakilerle ilgilenmeyi sağlayan, sinir sisteminin bir işlevi*” olarak tanımlamaktadır (Temel ve diğerleri, 2016: 28). Hafıza, öğrenme, karar verme, problem çözme gibi temel bilinç fonksiyonlarının yer aldığı prefrontal korteks bölgesi insan beyninde hayati bir yere ve değere sahiptir. Öyle ki bu lob, insanları diğer canlılardan ayırarak, doğumdan ölüme kadar her an gelişebilmekte ve etki altında kalabilmekte, hatta medeniyetlerin gelişmesine ön ayak olmaktadır (Tarhan, 2019). Bu bölgede bulunan reseptörler, yaşanan her an veri bombardımanı altında kalsa dahi o an kişiye gerekli olan ya da kişinin ilgisini çeken konuları filtreleme işlemi gerçekleştirir. Ancak insanların dikkati sınırlıdır. Dikkat, neyin algılandığının yanı sıra neyin algılanamadığını belirlemede de rol oynar. Gürültülü ortamda olan bir kişi, başkalarıyla derin bir sohbete daldığında ve konuya dâhil olduğunda arka planın gürültüsüne yoğunlaşamaz. Hatta o anda sohbete odaklanmayan başka biri ona bir önceki şarkının ne olduğunu sorsa muhtemelen soruyu cevaplandıramaz. Söz gelimi, telefonla konuşan bir kişinin eline anlamsız bir materyal tutuşturulduğunda dönüp verilen şeyin neden verildiğini sorgulamaz. Tüm bunların aksine belirli bir duruma sürekli odaklanan insan da algıda seçici davranır. Bir anne uykudayken dahi bebeğinin fısıltısını hemen fark edebilir.

Psikoloji ve nöroloji bilimlerinin gelişmesi ile birlikte insan beyninin nasıl işlediği ve algının nasıl gerçekleştiğine ilişkin araştırmalar ve teoriler çoğalmıştır. Özellikle Max Wertheimer, Kurt Koffka ve Wolfgang Köhler tarafından geliştirilen Gestalt yasaları ile algıların ve davranışların bireysel öğeler ile değil, parça süreçlerinin kendilerinin bütünü içsel doğası tarafından belirlendiği ve bir bütün olarak görüldüğü kaydedilmiştir (Wertheimer, 1997: 2). Örneğin neon işaretleri veya ışık demetleri gibi dönüşümlü olarak yanıp sönen ışıkların ileri geri hareket eden tek bir ışık gibi görülmesi, beynin kesintisiz bir görsel deneyim oluşturmak için bunları bütünleştirmesidir. Gestalt teorisyenleri, bütünü parçalardan daha büyük olduğuna inanmışlardır. Başka bir deyişle, bütün olarak görülen bir araba tek tek bileşenlerinden (lastik, boya, metal) farklı ve daha büyük bir anlam taşımaktadır. Arabaya (bütün) bakıldığında anlık bir bilişsel süreç gerçekleşir; zihin, parçaları (lastikler, boya, metal) anlamaktan ziyade tüm arabayı tanımlar. Bununla birlikte örneğin, sevilen bir şarkının melodisi onu oluşturan her bir notadan meydana gelmemektedir. Ya da bir ev tuğla veya beton yığınlarından oluşmamaktadır. Buradan hareketle Gestalt psikolojisindeki

temel inancın bütünsellik ya da bütünün parçalarının toplamından daha büyük olduğu ifade edilebilir.

Algılama, bir kişinin yaşadığı deneyimi anında geçmiş deneyimleriyle birlikte analiz ederek yepyeni bir forma ulaşma yolculuğudur (Özer, 2012: 152). Gestaltistler de algıların, insanların dünyayı anlam birimleri (bütün fenomenler) halinde organize etmelerine ve bir bütün olarak organizmanın ihtiyaçlarına ve çevresel baskılarına göre çalışmasına yardımcı olan doğuştan gelen bilişsel süreçler olduğunu savunmuştur (Köhler, 1997). Yakınlık veya benzerlik (Wertheimer, 1997), renklerin özümsemesi veya tekrarı (Gottschaldt, 1997) gibi faktörlere dayalı olarak “Algısal Biçimlerde Organizasyon Kanunları”nı detaylandırmışlardır. Algılamanın ve öğrenmenin ötesinde Bluma Zeigarnik de “Zeigarnik Etkisi” olarak adlandırılan, insanların tamamlanmamış görevleri tamamlanmış olanlara göre daha iyi hatırlayabildiği özellikle yarım kalan yaşanmışlıkları tamamlamak için beynin sürekli olarak bunu hafızada tutma eğiliminde olduğunu ileri sürmüştür (Zeigarnik, 1997).

Bireysel ve toplumsal algılamalarla ilgili nörobilimsel çalışmalar sonucunda görme, tatma, dokunma, koklama ve duyma olarak bilinen beş duyu sayısı eşik altı, sezgisel, duysal, metabolik, balistik, kimyasal, elektriksel ve manyetik gibi birçok duysal algı çeşitliliği ile otuz üçe çıkmıştır. Psikolojik, kimyasal, elektromanyetik ve atmosferik değişiklikler gibi etmenler kişinin farkına bile varmadığı duysal tepkilere neden olmaktadır. Ancak bireyin zihni, farkında olmasa dahi bu değişiklikleri algılamaktadır. Örneğin bir ortamın hava durumu (sıcak, soğuk, ılık) ya da aydınlatması, bir ürünün satın alınmasına veya bir olaya karşı öfkelenilmesine neden olmaktadır (Tarhan, 2019).

Çevrenin ve odaklanmanın algıları belirlemede ne kadar mühim olduğu gerçeği Christopher Chabris ve Daniel Simons tarafından 1999 yılında yapılan “Görünmez Goril (*Selective Attention Test*)” isimli bir çalışmada ortaya konmuştur. Bu çalışmada katılımcılara siyah-beyaz giyinmiş ve birbirlerine basketbol topları ile pas atan insanların videosu izletilmiştir. Katılımcılardan beyazlı takımın topu kaç kez paslaştığını saymaları istenmiştir. Görüntü sırasında siyah goril kostümü giymiş bir kişi iki takım arasında yürümüştür. Ancak izleyenlerin neredeyse yarısı, dokuz saniye boyunca açıkça görülebilmesine rağmen gorili hiç fark etmemiştir. Katılımcılar, beyaz takımın topu kaç kez pas geçtiğine daha çok odaklandıkları için, diğer görsele dikkat

edememiştir (Simons, 2010). Bu hususlar ışığında, zihnin sanıldığı gibi işlemediği sonucuna ulaşılmıştır (Chabris ve Simons, 2012). Her ne kadar insanlar kendilerini ve çevrelerindeki nesneleri olduğu gibi gördüklerini düşünseler de gözden kaçırdıkları birçok önemli detayın söz konusu olduğu anlaşılmıştır.

Algılar inançlardan, değerlerden, ön yargılardan, beklentilerden ve yaşam deneyimlerinden de etkilenebilir. İnsanların belirli bir kültürel bağlamda paylaştıkları deneyimleri, algı üzerinde belirgin etkilere sahip olabilir. Marshall Segall, Donald Campbell ve Melville Herskovits (1969), Batı kültürlerinden bireylerin belirli görsel yanılsamaları deneyimlemeye, Batı haricinde kalan kültürlerde yaşayan bireylere göre daha yatkın olduklarını tespit etmişlerdir. Ayrıca kültürel faktörlerden etkilenen sadece görseller de değildir. Başka araştırmacılar da bir kokuyu tanımlama, hoşluğunu ve yoğunluğunu değerlendirme yeteneğinin kültürler arasında değiştiğini ileri sürmüşlerdir (Ayabe-Kanamura ve diğerleri, 1998). Yine aynı şekilde coğrafi koşullar insanların duygu durumlarında değişiklikler yaratabilmektedir. Araştırmacılara göre Batı toplumları bir olayı ele alırken daha analitik ve eleştirel düşünce temelli davranışlar sergilerken, Doğu toplumları daha duygusal, heyecanlı, çabuk vazgeçen, gelgitleri olan ve olaylara karşı ani tepkiler verebilen duygu temelli yaklaşımlar sergiledikleri iddia edilmiştir (Lümen Learning, 2022).

Nasıl ki heykeltıraş bir taşa şekil verip biçimsel olarak görüntüsünü değiştiriyorsa, aileler de çocuğun dünya hakkındaki zihinsel algılarını biçimlendirmektedir. Örneğin fiziksel görüntünün sürekli önemli olduğu ya da ahlaki açıdan katı kuralları olan bir ailede yetişen çocuğun, dış dünyaya karşı yaklaşımı başka olabilir. Belirli algısal kalıpları olan çocuk ergenlik çağına gelip toplum üyeleri ile sosyalleşmeye başladığında toplumun diğer algıları ile bütünleşmeye başlar. Bilhassa günümüz internet teknolojisi ve de onun en büyük eserlerinden olan sosyal medya araçlarıyla etkileşim haline girdiğinde çocukta pasif algılama, yani farkında olmadan otomatik öğrenme gerçekleşirken, bu yolla bilinçaltı manipülatif biçimde etkilenmektedir. Bu bağlamda ortaya atılan III. Dünya Savaşı'nın ilk kurşununun internetten atılacağı iddiaları da düşündürücü gelmektedir (Tarhan, 2019).

2.2. Algı Yönetimi

Algı yönetimi kavramı kimileri için “gerçeği yansıtmamak” anlamına gelse de aslında özünde böyle bir hususu barındırmamaktadır. Çünkü bu yönetim biçiminde gerçek olmayanları değil, bizzat doğruları kullanmak esastır. Kısaca, doğruları söylemek yerine kullanmak amaçlanmaktadır. Örneğin aşağıda sunulan metin bir kimyasal maddeye aittir:

- Asit yağmurları sürecinde bulunduğunu gösteren veriler vardır.
- Toksik etki yapabildiği kanıtlanmıştır.
- Yoğun terlemeler ve kusmalarla ilişkilidir.
- Çok ciddi yanıklara sebep olmaktadır.
- Akciğerlerle teması ölüme neden olmaktadır.
- Ölümcül kanser hücrelerinin yapısında bulunmuştur.
- Her yıl binlerce kişinin ölümüne neden olmaktadır.

Bu bilgiler ışığında kimyasal maddenin kişiler üzerinde yarattığı etki genellikle olumsuzdur. Ancak bu madde canlıların yaşam kaynağı olan “su”dur. Aynı metin bir kez daha ön yargısız, mantıklı ve eleştirel olarak incelendiğinde yukarıda yer alan bilgilerde gerçek dışı hiçbir şeyin olmadığı anlaşılmaktadır.

Asit yağmurları sürecinde bulunduğunu gösteren veriler vardır.	Asit yağmurlarının yapısında su vardır.
Toksik etki yapabildiği kanıtlanmıştır. Yoğun terlemeler ve kusmalarla ilişkilidir.	90 kilogramlık bir insanın 9 litre su içmesi ölümcül olabilmekte ya da zehirlenmeye yol açabilmektedir.
Çok ciddi yanıklara sebep olmaktadır.	Su buharı yoğun bir şekilde cilt ile temas edildiğinde hayati tehlike söz konusudur.
Akciğerlerle teması ölüme neden olmaktadır.	Boğulmalarda ya da doğum esnasında akciğere su kaçması yaşamı sonlandırmaktadır.
Ölümcül kanser hücrelerinin yapısında bulunmuştur.	Bütün hücrelerin yapısında su bulunmaktadır.
Her yıl binlerce kişinin ölümüne neden olmaktadır.	Suyun şiddeti nedeniyle tsunami, tayfun, kasırga gibi doğa olaylarından dolayı binlerce insan yaşamını yitirmektedir

Tablo 2.1. Örnek Teknik (Duman, 2019)

Görüldüğü üzere algı yönetimi bu yöntemi kullanarak insanları yönlendirme sanatıdır. Bu, algı yönetiminde kullanılan taktiklerden sadece biridir.

Algı yönetimi sürecinde yönlendiren, yönlenen, yönlendirmenin konusu ve bağlam aşamaları yer almaktadır. Burada en önemli olan husus, yönlenen kişinin yetiştirilmesi yani hazır hale getirilmesi sürecidir. Bu durumun gerçekleşebilmesi için de amacın gizlenmesi ve “Niçin?” sorusunun sorulmasına izin verilmemesi gerekmektedir. Manipölatörler yönlenen kişiye bu soruyu sordurmamak için çaba sarf ederler. Çünkü bu soru, kişiye gelecek için varacağı noktayı işaret etmektedir. Akşam dışarı çıkmak isteyen kişi sebep sorusuna “sinemaya gitmek” yanıtını verebilir. Burada asıl amaç dışarı çıkmaktır. Ayrıca başka amaçlar da geliştirilebilir. Bu duruma örnek olarak halkla ilişkiler biliminin kurucularından olan Edward Louis Bernays’ın kadınlara sigara içmeyi teşvik etmek amacıyla yaptığı bir uygulama örnek olarak gösterilebilir. Bernays, erkek egemen baskıya karşı durmak için “sigara içmenin özgür kıldığı” konusunda insanlara farklı bir amaç sunarak onları yönlendirmeye çalışmıştır. Diğer bir örnek ise Körfez Savaşı’ndan önce ABD’nin, demokrasiyi sağlamak ve dünya ticaretinin en büyük silah satıcısı olduğu halde (Sputnik Türkiye, 2020) insanlığı kimyasal silah tehlikesinden korumak vaadiyle dönemin Irak lideri olan Saddam Hüseyin Abdülmecid et-Tikriti’in kitlesel silah barındırdığı hususunda algı oluşturarak saldırısını haklı nedenlere dayandırmasıdır (U.S. Government Printing Office, 2005).

Algı yönetiminde ikinci yöntem ise gerçeğe yaslanmaktır. Yukarıda örneği verildiği üzere belirlenen doğrular kullanılır. Yöntem ise amaca uygun bilgilerin seçilip gösterilmesidir. Bir olayın ya da konunun bilinenlerinin arasından sadece belirlenen hedefe yönelik bilgilerin kullanılmasıyla insanların algıları istenilen amaca doğru yönlendirilebilir.

Üçüncü yöntem uzmanlık, güvenilirlik ve saygınlıktır. Algıyı yönetenler insanların güvendiği kanaat önderleri ile birlikte hareket ederler. Şöyle ki, sınırsız seçebilme özgürlüğüne sahip bir dünyanın var olduğu düşünülse bile bir konuya karar verirken mutlaka diğer insanların görüşlerine başvurma zorunluluğu hissedilir. Özellikle günümüzde sosyal medya araçları ile en basit üründe bile beğeni ya da en çok yorum sayısına bakılarak karar verilmektedir. İşte bu noktada görev yapan algı yöneticileri, “trol” adı altında bir fikrin yönlendirilmesine ya da ortaya çıkmasına müdahale edebilmektedirler. Algı yönetimi aslında bir duygu yönetimidir. Çünkü insanları bir davranış konusunda harekete geçiren bilinçlerinde ve bilinçaltılarında olan

inançları, istekleri, umutları, ihtiyaçları ve korkularıdır. Bu sıralanan duygular aynı zamanda kişinin bir amaca ulaşmak için ihtiyaç duyduğu motivasyon araçlarıdır. Algı yönetiminde ise bu araçlar harekete geçirilmeye çalışılır. Kısaca bireyin davranışlarını harekete geçiren duyguları algı yönetiminin yakın markajındadır (Vromm, 1964).

Sınırsız seçebilme özgürlüğüne sahip bir dünyanın var olduğu düşünülse bile bir konuya karar verirken mutlaka diğer insanların görüşlerine başvurma zorunluluğu hissedilir. Özellikle günümüzde sosyal medya araçları ile en basit üründe bile beğeni ya da en çok yorum sayısına bakılarak karar verilmektedir. İşte bu noktada görev yapan algı yöneticileri, “trol” adı altında bir fikrin yönlendirilmesine ya da ortaya çıkmasına müdahale edebilmektedirler. Algı yönetimi aslında bir duygu yönetimidir. Çünkü insanları bir davranış konusunda harekete geçiren bilinçlerinde ve bilinçaltılarında olan inançları, istekleri, umutları, ihtiyaçları ve korkularıdır. Bu sıralanan duygular aynı zamanda kişinin bir amaca ulaşmak için ihtiyaç duyduğu motivasyon araçlarıdır. Algı yönetiminde ise bu araçlar harekete geçirilmeye çalışılır. Kısaca bireyin davranışlarını harekete geçiren duyguları algı yönetiminin yakın markajındadır (Vromm, 1964).

Algı yönetimi aynı zamanda kapitalist sistemin de vazgeçilmez öğeleri arasındadır. İnsanlar yaşamı boyunca ihtiyacı olan ya da olmayan birçok ürünü satın alırlar. Çoğu zaman da bu durumun algı yönetimi sayesinde gerçekleştiği düşünülür. Ancak algı yönetimi insanlara bir ürünü ücreti mukabilinde satın aldirmaya teşvik etmez. Algı yönetiminin amacı, alınan ürünün onlar için en iyi seçenek ve hayatlarında verdikleri en doğru karar olduğuna, satın almadıkları takdirde de hayatlarında büyük bir eksiklik hissedeceklerine ve çok büyük bir fırsatı kaçıracaklarına inandırmaktır. Keza bu o kadar başarılı bir şekilde yapılır ki, belirli bir zaman sonra satın alınan ürünün gönüllü savunucusu ve temsilcisi bile olunabilir (Duman, 2019). Günümüzde bunu en iyi şekilde yapan firmaların başında Apple gelmektedir. Firmanın ürünlerinden biri olan iPhone’un kullanıcılarıyla yapılan anketlerde kullanımdan ziyade marka bağımlılığı ve aidiyet duygusunun yüksek olduğu tespit edilmiştir (Avincan, 2014; Öncel, 2011).¹

¹ Wall Street Journal ve WDS tarafından elde edilen Statista tarafından derlenen müşterilerin akıllı telefon markalarına duyduğu sadakati araştırın bir anketin verilerine göre, marka bağımlılığında Apple firması açık ara zirvede yer almıştır. ABD, İngiltere ve Avustralya’da 3 bin kişinin katılımı ile gerçekleşen ankete göre kullanıcıların yüzde 76’sının Apple markasına oldukça sadık oldukları tespit edilmiştir. GfK tarafından yapılan “Cep telefonunuzu değiştirecek olsanız yeni telefonunuzun hangi marka olmasını tercih edersiniz?” isimli bir araştırma raporuna göre de iPhone kullanıcılarının %84’ü bu soruya “iPhone” yanıtını vermiştir. 9 farklı ülkeden

Algı yönetimi “*kamuoyunu anlamak yerine etkilemek ve yönlendirmek amacıyla gerçekleştirilen modern bir iletişim yöntemi*” olarak addedilmektedir (Türk, 2017: 21). Bununla birlikte “*hedef insanı veya toplumu, hedef alanın istediği şekilde düşünmeye ikna etmek için*” etkilemektir (Özdağ, 2015: 14). Uğurlu’ya göre de algı yönetimi, “*bireyler hakkında elde edilen anlamların örgütsel süreçlerle yoğrulması ve algı unsurunun, örgütün ve bireyin amaçlarının gerçekleşmesine katkı sağlayacak şekilde kullanılması*” dır (2008: 149).

Ticari alanda kullanılan algı yönetimi kavramı siyasal yaşamın da vazgeçilmezleri arasındadır. Kavramı bu bağlamda literatüre kazandıran ABD Savunma Bakanlığına göre “*kitlelerin duygu, düşünce, amaç, mantık, istihbarat sistemleri ve liderlerini etkileyerek, seçili bilgilerin yayılması ve/veya durdurulması; bunun sonucunda da hedef davranış ve düşüncelerinin hedefleyenin istekleri doğrultusunda yönlendirilmesidir*” (Ceng, 2018: 667). Kısaca Bakanlığın bakış açısı ile;

“...dış izleyicilerce seçilmiş, bilgileri yalanlama ve/veya bildirme faaliyetleridir. Amaç onların duygularını, güdülerini, amaçlarını etkilemek ve değiştirmektir. Bunun için her düzeyde ve her türlü istihbarat sistemi kurulur. Temel amaç; liderleri resmi tahminler ve öngörüler ile etkileyerek resmi faaliyet ve dışsal davranış olarak çıktıya ulaştırmaktır” (Saydam, 2005: 70).

Algı yönetiminde;

- Meşruiyet kazanmak ve korumak için kamuoyu oluşturmak,
- Karşıt fikirlere ve düşmanlara yaptıklarının sonuçlarında kendilerine neler olacağı konusunda insanları inandırmak,
- Hedef kitlenin istenilen amaç doğrultusunda hareket etmesini sağlamak amaçlanır (Siegel, 2005: 24).

Bu bakımdan algı yönetimi sürecinde yapılan eylemlerde çoğu kişi tarafından kabullenilmek, kamuoyu desteği sağlamak ve hedef toplumun tutumlarında arzu

yaklaşık 4500 kişinin katıldığı araştırmadan elde edilen sonuçlara göre diğer markaları kullanan tüketiciler için bu oran çok daha düşüktür. Örneğin Google’ın işletim sistemi Android’e sahip telefonları tercih eden kullanıcıların bir sonraki telefonlarında aynı işletim sistemini görmek istediğini söyleyenlerin oranı %60’lar seviyesindedir. iPhone kullanıcılarının %84’ünün telefonlarını yeni bir iPhone ile değiştirmeyi tercih etmelerinin nedenlerinden biri de alıştıkları sistemi ve özellikleri değiştirmek istememeleri ve markaya duydukları güven olarak tespit edilmiştir. Ortalama olarak tüketicilerin %63’ü alıştıkları sistemi değiştirmeye hevesli görünmemektedir. Satın almış oldukları telefon ve içerikleri, belli bir süre kullandıkları için artık vazgeçilmez hale gelmiş uygulama ve özelliklerin verdiği güven, tüketicileri farklı bir markayı tercih ederek farklı bir maceraya/riske girme isteğini dizginlediği sonucuna ulaşılmıştır.

edilen yönde değişiklik yaratmak da amaçlanır. Bunu gerçekleştirebilmek için de en fazla kitle iletişim araçları kullanılmaktadır. Bu vasıtalarla kişinin kendi çevresiyle alakalı düşüncelerinin şekillenmesi sağlanarak (Güz, 1996: 982-996) psikolojik ve sosyolojik yöntemlerle istenilen algıya ulaşılması hedeflenmektedir.

Algı yönetimi temelinde yer alan bazı yönetim kuralları iletişim stratejileri içinde kullanılır. Bunlar (Saydam, 2012):

Kamuoyunun değerleriyle uyumlu davranılmalı: Algıyı yönetmek için hedef kitlenin inanç ve yargılarıyla kesinlikle çatışmamak gerekir. Çünkü bu unsurlar kişinin zihin süzgecinden geçmediği takdirde algının yönetilmesi de mümkün olamamaktadır.

Hedef kitlenin kültürüne özen gösterilmeli: Algı yönetimi uygulanacak olan hedef kitlenin kültürel kodları dikkate alınmalıdır. Çünkü bir toplumun kültürünün iyi anlaşılması ve yorumlanması ile ancak başarı sağlanabilir. Bilhassa kamu diplomasisi uygulamalarında bu husus dikkate alınmalı, ilişki kurulacak ülkeye verilecek mesajlar o toplumun değerleri ile ters düşmemelidir.

Beklentilerin üzerinde yaklaşım sergilenmeli: Kitleyi ilgilendiren konularda öne çıkılmalı ve toplumun beklentileri üzerinde çaba sarf edilerek mükemmellik algısı oluşturulmalıdır.

Zihinsel karışıklık yaratılmamalı: Hedef kitlenin anlayabileceği bir biçimde yalın bir dil ve üslup kullanmak algı yönetiminin başarısını etkileyebilmektedir. Bu yüzden altı yaşındaki bir çocuğun algılama ve yorumlayabilme kapasitesi referans alınarak uygulanacak yöntem kolay olmakla birlikte en çok başvuru alan taktikler arasındadır.

Sonuca odaklanılmalı: Sonuç odaklılık, iletişimde şekilden daha çok işleve odaklanmaktan geçmektedir. Bu bakımdan doğru planlama ve ulaşılacak hedefe yönelme algı yönetim stratejileri içinde kullanılır.

Ölçülmiyorsa yapılmamalı: Standartların oluşturulması ve ölçümleme işlemi iletişim biliminin iki temel parametresidir. Ölçümleme tekniğinin uygulanması standartların oluşturulmasını sağlar.

Gerçeklere dayanılmalı: İstenilen yönde hedefine varan bir algı yönetiminin en belirgin göstergeleri uzun zamanlı ve kalıcı bir iz bırakmasıdır. Doğruların kullanılması ile çabuk çürütülemeyecek tezlerin ortaya atılması gerekmektedir.

Tekrar edilmeli: Öğrenme sürecinin etkenlerinden biri olan tekrar ile ortaya atılan iddia veya fikirler zamanla insanların algısında gerçek ve doğru olarak algılanabilmektedir.

Farklılaşmalar yönetilebilmeli: Bir markanın ya da bir siyasi oluşumun kendisini nerede gördüğü, ne taahhüt ettiği, bunu gerçekleştirmek için neler sunduğu gibi unsurlar şüphesiz o markaya ya da oluşuma dair yönelime etkide bulunacak bir algı ögesi haline gelmektedir.

İmgeler doğru yönetilmeli: İmgeleri yönetmek, algı yönetiminin başarısını etkileyen faktörlerdendir. Bu bakımdan hedef kitlenin duygularına hitap edecek görsellerin seçimine titizlikle yaklaşılmalıdır.

Düşüncelerden çok duygulara hitap edilmeli: Algıyı etkileyen her husus aynı zamanda duyguları da etkiler. Alfred Adler'in söylemiyle;

“İnsan sevmeyi öğrenebiliyorsa, pekâlâ duygulara hitap etmeyi de öğrenebilir; yeter ki o ‘koku’yu ve ‘doku’yu iyi okuyabilsin. Her evin, her şirketin, hatta her ülkenin bir kokusu, bir dokusu vardır. Bu koku ve duyguyu doğru okuyup buna göre tüm iletişiminizi yönetebilirsiniz, böylelikle hedef kitlenizle buluşmamak gibi bir sorunuz olmaz” (Sipahi, 2009).

2.3. Algı Yönetiminin Araçları

Algı yönetiminde, belirli bir amaç doğrultusunda insanların davranış, tutum, inanç ve düşüncelerinde istenilen yönde etki yaratmak ve değiştirmek hedeflenmektedir (Tunç ve Atılgan, 2017:2 33). Bu yöntemin bariz bir şekilde kullanıldığının anlaşılması halinde ise istenilenin tam aksi yönünde bir sonuçla karşılaşmaktadır. Bu bakımdan en basit alışverişten siyasi düşünceye kadar hayatın hemen her alanında kullanılan algı yönetiminin günümüz bilgi ve paylaşım dünyasında etkin ve profesyonelce yürütülmesi gerekliliğini zorunlu kılmaktadır.

Bir önceki başlıkta bahsedildiği üzere algı yönetimi ile birlikte bu yönetim biçiminin nasıl gerçekleşeceğine ilişkin farklı yöntem ve teknikler tarihsel süreçler içinde gelişim göstermiştir. Önceleri sadece yönetim geleneği olarak sürdürülen bazı uygulamalar insan beyni ve davranışları üzerine yapılan bilimsel çalışmalar ve teknolojik yenilikler ile farklılaşmış, ancak nihai amacı ve hedefi hiçbir zaman değişmemiştir.

Algı yönetimi uygulamalarından biri olan yumuşak güç kavramını ortaya atan Nye'ye göre, başarılı bir algı yönetimi bir düşünceyi ya da inancı becerikli bir şekilde benimsetmekten geçmektedir (2005a). Algı yönetimi uluslararası diplomaside ve savaşlar esnasında kamuoyu davranışlarını ve tepkilerini değiştirebilir; kitle iletişim araçlarıyla bir ülkeye karşı tavrı sertleştirip yumuşatabilir. Bu nedenle algı yönetimi propagandayı, psikolojik harp ve harekâtı, teknolojiyi ve kamu diplomasisini içinde barındırır. Örgütlerin kendilerini tanıtmalarına yardımcı olur. Kısacası “spin” adıyla halkla ilişkilerin alt bölümü olarak da sınıflandırılır (2004b: 107). Bu bakımdan algı yönetimi için kullanılan en temel stratejiler propaganda, psikolojik harp ve harekât, teknolojik güç, kamu diplomasi ve halkla ilişkiler uygulamaları başlıkları altında incelenebilir.

2.3.1. Propaganda

Propaganda tarihsel süreçler içinde değerlendirildiğinde dört döneme ayrılabilir (Güler, 2018: 83):

- Medeniyetin gelişmesi ile birlikte ulus devletlerin ortaya çıkması (1875 – Kolonyalizm ve öncesi dönem).
- Propaganda temalarının yayılmasını sağlayan medyanın nicelik ve nitelik kazandığı dönem (1875-1945 – Emperyalizm Dönemi).
- Bilgi ve iletişim ortamı ile küreselleşme olgusunun dünyayı küçük bir köy haline getirdiği, kitle iletişimi ile propagandanın insan üzerindeki etkisinin daha da çok kavrandığı dönem (1945-1990 – Hegemonya Dönemi).
- Devletler Dönemi (1990’lar ve günümüz).

Hedef olarak belirlenen kitlenin düşünceleri, duyguları, değer yargıları, algıları ve tutumları üzerinde önceden belirlenen ve istenilen doğrultuda etki oluşturmak ve mevcut düşünceleri değiştirmek amacıyla hazırlanan mesajların uygun iletişim kanalları aracılığıyla iletilerek kullanılması olarak nitelendirilen propaganda, Brown ve Tarhan’a göre (Brown, 1992: 11; Tarhan, 2004: 81);

“...uygulayan tarafa yarar sağlamak amacıyla, hedef kitlenin bilincine ve bilinçaltına etki etmek, yönlendirmek, değiştirmek için hazırlanmış bütün bilgiler, fikirler, doktrinler veya özel çağrıların hedef seçilen toplum, topluluk veya kişiye yönelik olarak sistematik bir şekilde uygun araç ve teknikler kullanılarak iletilmesi ve benimsetilmesi işlemidir”.

Üzerine yerleşen olumsuz çağrışımından dolayı uygulama biçimleri arasında farklılıkların ortaya koyulması amacıyla bu kavram türlere ayrılmıştır. Çünkü propaganda, kışkırtmak maksadıyla kullanılabileceği gibi karşı tarafın pasifleştirilmesi ya da toplumsal bir farkındalığa dikkat çekmek için de kullanılabilir. Bu bakımdan da kavram, literatürde grinin üç tonu olarak beyaz, gri ve siyah nitelendirilmeleriyle kategorilere ayrılmıştır (Avcı, 2018: 77-86; Chomsky ve Herman, 1988; Övür, 2016: 55-79).

Beyaz Propaganda: Önceden seçilmiş ve tespit edilmiş bilgilerin ayıklanarak uygun iletişim kanalları aracılığıyla karşı tarafa tek yönlü biçimde aktarılmasıdır. Bu türde aktarılan bilgiler veya sorunlar genel anlamda tek olarak ortaya konulduğu için herhangi bir sorunun çözümünde de tek tip bir halde sunulmaktadır. Uygulamada gizlenen asıl amaç ise mesaj kaynağını güvenilir olarak yansıtmak ve hedef kitle için ortaya koyulan öneriden başka bir teklif düşünülmemesini sağlamaktır. Oluşan güven ortamı neticesinde de hedef kitle hazır hale getirilerek arzulanan yöntemleri kabul etmeleri sağlanmaktadır. Bu noktada sunulan bilgilerin doğru olarak yansıtılması gerekmektedir. Çalışmanın konusu olan yumuşak güç uygulamaları da bir bakımdan beyaz propaganda çalışmaları olarak günümüzde kamu diplomasisi ile birlikte kullanılmaktadır.

Gri Propaganda: Bu uygulamada iletilen mesajın kaynağı belirsiz olup, kaynağın gizli tutulmasına özen gösterilir. Atasözleri, türküler, şiirler bu yöntem içerisinde kullanılır.

Kara Propaganda: Bu türde de kaynak ya belirsiz ya da gizli tutulur. Amaç hedef olarak belirlenen kişiyi, düşünceyi ya da kitleyi karalamaktır. Bu niyetle de genellikle küçümseyici, lekeleyici ve karalayıcı uygulamaları içinde barındırır. Sınıflandırılması bakımından en tehlikeli ve dikkat edilmesi gereken uygulamalardan biri olan bu yöntemde mesajın kaynağı belliymiş gibi gösterilir. Bu uygulamada yoğun olarak dezenformasyon kullanılır. Dezenformasyon hedeflenen bir kişiye iletilen, beslenen veya onaylanan yanlış, eksik veya çarpıtıcı bilgilerdir (TDK, 1998). Bu bakımdan da salt bu uygulamayı tercih edenlerin faaliyetleri kara propaganda olarak kabul edilir. Ancak şiddetli olumsuzluklara sahip olmasına rağmen hedef kitle tarafından çabuk unutulur. Bilinçaltında uzun vadede ön yargı, kin ve nefret duygusu oluşturur.

“Propaganda Analizi Enstitüsü’nün (*The Institute for Propaganda Analysis*-IPA) önerdiği “*The Fine Art of Propaganda*” isimli eserde ve araştırmaların çoğunda (Gülerer ve Asar, 2020: 208) yer alan ve de manipulatörler tarafından en yaygın olarak kullanılan propaganda teknik ve stratejileri kısaca aşağıdaki şekilde özetlenebilir (Özer, 2019: 24; Aksoy, 2011):

İsim takmak: Bir düşünceye veya fikre kötü bir anlam yükleyerek doğruluğu teyit edilmeden o düşüncenin ve fikrin reddedilmesini veya kınanmasını sağlamak amacıyla kullanılır. Propagandayı uygulayanlar haksız çıkartmak istediği kişiye ya da gruplara olumsuz nitelikleri çağrıştıran kavramlarla hitap ederek negatif algıyı inşa ederler. Örneğin karşı tarafa “terörist”, “vatan haini”, “yobaz”, “irticacı”, “yalancı” veya “sahtekâr” gibi küçük düşürücü isimler takarlar. Siyasetçiler tarafından yoğun bir şekilde kullanılan bu tekniğin amacı karşı tarafa ön yargılı bir şekilde yaklaşılmasını sağlamaktır.

Genelleme yapmak: Manipulatörler ispatlanabilir gerçekler yerine herhangi bir şeyi faziletli kelimelerle ilişkilendirerek genelleme yaparlar. Kendi düşüncelerini “milliyetçilik”, “vatanseverlik”, “şeref”, “onur”, “ahlak” gibi genelin kolay kolay karşı çıkamayacağı kelimelerin arasına gizleyerek istediği düşünceyi dayatmaya çalışır. Bu yöntem aynı zamanda “isim takma” tekniğinin zıttıdır. Öne çıkartılmak istenen bir kişi veya istenen bir görüş olumlu kelimelerle tasvir edilerek bahse konu bu unsurlar öz anlamından daha faik bir pozisyonda algılatılmaya çalışılır.

Sembol ve simge kullanımı: Camii, kilise, bayrak gibi imgeler kullanılarak ortak değerler yaratılmaya çalışılır.

Kanaat önderlerinin kullanılması: İnsanlar genellikle hayranlık ve sempati duydukları kişilerden gelen mesajları güvenli bulurlar. Bu bakımdan propagandacılar, toplum tarafından saygınlığı olan ve kanaat önderi konumundaki kişiler aracılığı ile mesajlarını hedef kitlelerine ulaştırırlar.

Örnek olay kullanımı: Yaşam boyunca nadir olarak başa gelebilecek olaylar, propagandacılar tarafından korku hissi yaratması maksadıyla herkesin başına kolaylıkla gelebilecek bir şeymiş gibi gösterilmeye çalışılır.

Verilerin kullanılması: Rakamlar ve istatistiki bilgiler genellikle insanların zihinlerinde kanıtlanabilir bilgiler olarak algılanır. Bu bakımdan algı yöneticileri

fikirlerini sunarken hedef kitlelerinde güven ortamı oluşturmak amacıyla bu yöntemden yararlanır.

Ortak inanç psikolojisi: Manipulatörler kendi düşünce ve fikirlerinin herkes tarafından da onaylandığını hiçbir kanıt göstermeden sunarlar. Böylece insan davranışının bir yansıması olan “sürü psikolojisini” harekete geçirerek hedef kitlesinin de diğerleri gibi hareket etmesini sağlar.

Abartılı ifadelerin kullanımı: Genellikle klişe olarak kullanılan ve insanların zihinlerinde motive edici etkisi olan kelimeler propagandacılar tarafından sıklıkla kullanılır.

Ötekileştirme: Propagandacılar kendi fikirlerini dayatmaya çalışırken böl, parçala ve yönet stratejisini kullanarak toplumda kutuplaşma yaratır.

Aktarma: Toplumun nazarında daha farklı bir nitelendirmesi olan bir nesnenin olumlu imajı, aktarma yöntemi ile başka bir nesneye aktarılır. Örneğin “özgür medya”, “demokratik kuruluş”, “bağımsız gazete” gibi kavramlar kullanılır.

Tanıklık: Sayılan ya da nefret edilen bir kişinin, ele alınan bir düşüncenin, programın ya da ürünün iyi ya da kötü olduğunun söylenmesidir.

Halk Adamı: Bir siyasi liderin veya partinin halk adamı ya da halktan biri olduklarını yansıtan görüntüler vermesi yoluyla hedef kitlenin algısında sıradan oldukları hissi yaratılmaya çalışılır.

Kart Yığma: Bir fikir, program, kişi veya ürünün iyi ya da kötü yönlerini vermek amacıyla doğruların veya yanlışların, görsellerin ve dikkat dağıtıcı şeylerin, mantıklı ya da mantıksız durumların seçilmesi ve kullanılmasıdır.

Tren Tekniği: Sosyal hayatta çoğunluğun görüşünün benimsenmesi, başkaları da yapıyor ya da inanıyor diye kişinin de aynı şeyleri yapması ve aynı şeylere inanması beklenilmektedir (Karakaş, 2017). Bu teknikte de bu durum temel alınarak toplum genelinin sanki aynı düşünceye sahip olduğu izlenimi yaratılarak farklı fikirlere sahip olanların yalnız bırakılması amaçlanmaktadır.

Tipoloji	Tür ve Tanım (örnek)
Uygulamalı Prosedürü	Sorunun Seçilmesi Grubun sosyal bağlamındaki konuları seçmeyi ifade eder ki bu da ağırlıklı olarak propagandacının nihai zaferi veya yenilgisiyle sonuçlanır. Örnek: Irak Savaşı'nın başlangıcında ABD, kitle imha silahlarının olduğu gerekçesi ile “meşru müdafaa”dan söz etmiş ancak savaşın ortasında durumun yanlış olduğu kanıtlandığında da anlatı değiştirmiştir.
	Kart İstifleme Kanıtlar, argümanlar ve resimler yoluyla bir dava açılır. Bu yöntem karşı tarafın davasının alçakça görünmesini sağlar. Olguların seçimi ve kullanımını içeren, kasıtlı olarak adil olmayan bir şekilde kullanılan dava oluşturma veya yanlışlıklar, resimler veya dikkat dağıtıcılar ve mantıksal veya mantıksız ifadeler veya bir fikir, program, kişi veya ürün için olası en kötü durumdur. Örnek: II. Dünya Savaşı sırasında Almanya ve diğer ülkelerdeki kontrollü basının paralel haber raporları.
	Basitleştirme Bu teknik, propaganda materyalini kolayca anlaşılabilir küçük parçalara böler. Örnek: Banka sponsorluğundaki reklam “... tüm dertleriniz ne zaman bitecek?”
	İsim Takma Bir fikre olumsuz bir etiket ekler, böylece dikkati sorunlardan uzaklaştırır. Örnek: Yahudi soykırımı.
Kullanılan Kelimeler	İşıltılı Genellik İsim takmanın aksine, genellik, bir fikri “erdem kelimesi” ile ilişkilendirir (özgürlük, güvenlik, gelenek, refah vb.). Örnek: ABD'nin Orta Doğu ve Vietnam'daki askeri saldırganlığı.
	Aktarma Bu teknik, hedef grupla özdeşleşmek, olumlu veya olumsuz sonuçlara yol açmak için kullanılır. Örnek: 11 Eylül 2001 saldırılarını Irak Savaşı ile bağdaştırma.
Kimlik	Kanaat Önderi Aktarmaya benzer ancak görüşler programı onaylamak için saygın bir kişi kullanır. Örnek: Siyasi stratejist ve Clinton'un eski danışmanı Dick Morris, Bush'un açılış konuşmasını “harika” diye nitelendirmesi.
	Sıradanlık Bu teknik, propagandacının insanları hem kendisinin hem de fikirlerinin “halkın” ve dolayısıyla “iyi” olarak kabul edilmelidir. Propagandacı, aile ve vatanseverlik gibi sıradan insanların değer verdiği kavramları kullanır. Örnek: “Bildiğimiz gibi”, “biz Amerikalılar”, “mütevazı muhabiriniz” gibi ifadeler.
	Band-Wagon İnsanlar, hâlihazırda kabul etmiş oldukları fikirleri takip etmesi. Örnek: “Öncülerin yaptığı buydu... Milyonlarca İngiliz ve Amerikalı ebeveynin senden önce yaptığı...”
	İtibarsızlaştırma Bir kişiyi suçlama veya kendi kontrolleri dışında olan bir şey için gruplandırma ve utandırma. Örnek: “Karınızı dövmeği bıraktınız mı?”
Strateji	Oyalama Muhalefetin “gücünü kaybetmesine” neden olan bir geciktirme tekniğidir. Örnek: “Hedeflerinizden yanayım ancak emin olmak için araştırmak istiyorum”.

Tablo 2.2. Örnek Propaganda Stratejileri (Malhan ve Dewani, 2020: 7-8)

Propaganda her ne kadar olumsuz olarak algılsa da aslında onu kullanan kaynağın maksadına ve hedef kitlenin algılayışına göre anlam bulmaktadır. Örneğin, terörist veya gerilla isimleri birçok ülke için farklı anlamlara gelebilmektedir. Kimisi için terörist savaş ve insanlık dışı şiddet olaylarını gerçekleştiren kişi olarak nitelendirilirken, gerilla ya da özgürlük savaşçısı olarak adlandırılanlar sivil kimselerden oluşan ve yurda girmiş düşmanlara karşı eylemlerde bulunan kişiler olarak gösterilebilmektedir. Böylelikle bir milletin teröristi başka bir millet tarafından kendilerince haklı gerekçeler sunularak lanse edilmektedir ki Türkiye Cumhuriyeti'nin uzun zamandır savaş verdiği PKK/PYD terör grubunu birçok ülkenin sözde mücadele adı altında desteklediği iddia edilebilir.

2.3.2. Psikolojik Harp ve Harekât

Ulusal hedeflere ulaşmayı destekleyen davranışların oluşturulması için geniş ölçüde yapılan faaliyetlerin bir veya birkaç araç ile belirli bir alana yönelik olarak yapılması “psikolojik harekât”; başka bir devlete ya da halkına yönelik devletin tüm imkân ve kabiliyetleri ile kurumlarını seferber ederek belli bir plan dâhilinde uygulanmasına ise “psikolojik harp (savaş)” denilmektedir (Ateş, 2021). Genelde bu iki kavram karıştırılmakta ya da birbirlerinin yerine kullanılmaktadır. Psikolojik savaş, psikolojik harp ve propaganda algı yönetimi çerçevesinde birbiri ile bağlantısı ve benzerliği olan kavramlar olsa da hedef kitleleri ve uygulayıcıları arasında mevcut olan farklılıkları nedeniyle birbirleri arasında ayrışmaktadır.

Modern çağın bir algı yönetimi stratejisi olarak düşünülen psikolojik harp ve harekât aslında savaş tarihi kadar eskidir. Roma lejyonları, kılıçlarını ve kalkanlarını ritmik olarak döverek rakipleri üzerinde dehşet uyandırmışlardır. M.Ö. 525 Peluseium Muharebesi'nde Pers kuvvetleri, dini inançları nedeniyle kedilere zarar vermeyi reddeden Mısırlılara karşı psikolojik bir avantaj elde etmek için kedileri rehin almıştır. Askerlerinin sayısının gerçekte olduğundan daha fazla görünmesini sağlamak için Moğol İmparatorluğu lideri Cengiz Han da her askere geceleri yanan üç meşale taşımalarını emretmiştir. Aynı zamanda askerlere zıplarken ısıklık çaldırarak ve katlettikleri insanların bedenlerini işgal ettikleri yerlerin duvarlarına astırarak korku ve dehşet uyandırmışlardır. Osmanlı ordusu da savaş kuvvetlerinin önünde mehter takımlarını bulundurarak yine karşı taraf üzerinde sesle psikolojik baskı yaratmaya çalışmıştır (Keegan, 2007).

Psikolojik savaşın resmi taktikleri I. Dünya Savaşı sırasında kullanılmıştır. Özellikle elektronik ve yazılı medyadaki teknolojik gelişmeler iktidarların propaganda çalışmalarını kolaylaştırmıştır. Savaş sırasında esirlerin insani muameleler gördüklerine ilişkin halka broşürler ve kartpostallar dağıtılarak savaş dirençleri içten kırılmaya çalışılmıştır. Yine aynı dönemde yoğun olarak radyo programları aracılığıyla yönlendirici bilgiler ve motivasyon amaçlı zafer şarkıları yayınlatılmıştır (Longley, 2007). İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra da ateşli silah güçlerini elinde bulunduranlar diğer güçlere karşı durabilmek ve engellemek amacıyla psikolojik harp ve harekâta yönelmişlerdir. Bu yönelimin amacı, savaş tehditleri veya jeopolitik huzursuzluk gibi dönemlerde karşı tarafın düşüncesini veya davranışını yönlendirmek, sindirmek, moralini bozmak veya başka bir şekilde etkilemek için uygulanan savaş dışı algı yönetimini içeren taktiksel yöntemlerle savaşı kazanmak olmuştur.

Psikolojik savaşın en az fiziksel savaş kadar önemli olduğunun kati olarak anlaşılması üzerine bu konuda çalışmalar daha da yoğunlaşmış ve tanımı daha da kapsamlı hale getirilmiştir. Psikolojik savaş, *“kitlelere ulaşmak amacıyla propagandayı desteklemek için gerekli olabilecek askeri, ekonomik veya politik nitelikteki diğer operasyonel önlemler ve cihazlar ile birlikte, modern kitle iletişim araçlarının kullanılması yoluyla bir düşmana karşı belirli inanç ve fikirleri kabule ikna etmek için kullanılması”* olarak tanımlanmıştır (Tarhan, 2019). Bununla birlikte savaş esnasında karşı tarafın direnişini zayıflatmak, tarafsızları diğer tarafa katılmaktan caydırmak veya diğerlerini cesaretlendirmek amacıyla da kullanılmaktadır. Psikolojik savaş, düşmanın veya hedef insanların sorunlarının, düşüncelerinin, eylem kalıplarının anlaşılmasına ve eldeki tüm imkânlarla onları etkileme becerisine ve yeteneğine bağlıdır. Ayrıca psikolojik savaşın siyasi liderlerin gerçekliğin üstünü örtmesine ve sorumluluktan kaçınmalarına yardımcı olduğu da iddia edilebilir.

Profesyonel olarak Harry S. Truman tarafından kurulan ABD Merkezi İstihbarat Teşkilatı (CIA) psikolojik savaşı diğer ülkelere karşı bir strateji olarak kullanmış ve başlıca tekniklerini bir düşmanın savaşıma iradesinin üstesinden gelmeye yardımcı olmak, düşmanın işgal ettiği ülkelerde morali bozmak, dost grupların ittifakını kazanmak, müttefik ile tarafsız ülkelerdeki insanların ülkeye karşı tutumlarını etkilemek olarak belirlemiştir (Cilluffo ve diğerleri, 2002). CIA bu doğrultuda

psikolojik savaş kampanyalarının planlayıcısı olarak hedeflerine ulaşmak için öncelikle hedef nüfusun inançları, sevdikleri, hoşlanmadıkları, güçlü yanları, zayıf yönleri ve savunmasızlıkları hakkında tam olarak bilgi edinmeye çalışmakta, daha sonra motivasyonlarını olumlu veya olumsuz olarak etkileyecek faktörleri tespit ederek duruma uygun belirlediğı algı yönetimi çalışmalarını uygulamaktadır (Karaağaç, 2018: 80-93).

Soğuk Savaş döneminde etkinliğı daha da artan psikolojik savaş şiddetli çatışmaları büyük ölçüde önlemiş, ancak 11 Eylül 2001’de Amerika’da teşekkül eden terör eylemleri sonrasında bir kez daha öne çıkmaya başlamıştır. Irak ordusunun savaşma iradesini kırmak ve ülkenin lideri Saddam Hüseyin’i ele geçirmek için etkin bir psikolojik harp çalışması yapılmıştır. Bu saldırılarının ardından günümüzde birçok terör örgütü de fiziksel eylemlerinin yanında psikolojik harekâtın tekniklerini kullanmaktadır. Yaptıkları şiddet eylemleriyle bir taraftan insanların psikolojisini etkilemekte diğerk taraftan takipçilerini motive ederek yeni üyeler kazanabilmektedir (Özdemir, 2002: 154-172).

Kalpleri ve zihinleri ele geçirmek için ölümcül olmayan bir çabayı ifade eden psikolojik savaş, tipik olarak hedeflerinin değerlerini ve inançlarını, duygularını, muhakeme yeteneklerini, güdülerini veya davranışlarını etkilemek için yoğun olarak algı yönetimi uygulamalarından yararlanmaktadır. Bu uygulama esnasında da hedefleri olan hükümetleri, siyasi örgütleri, sivil toplum kuruluşları (STK) ile birlikte karşı durduğı askeri personeli hedef almaktadır. Bunun için sözlü iletişim, televizyon ve filmler, broşürler, gazeteler, kitaplar, dergiler veya posterler gibi işitsel ve görsel medya araçlarını kullanmaktadır. Psikolojik harekât kurumların, grupların ve bireylerin duygularını etkileyerek onları davranışa dönüştürmek amacıyla daha önce belirlenmiş olan bilgileri yaymaktır. Bu harekâtın ayrılmaz bir unsuru olarak görülen psikolojik harp de stratejik iletişim sürecinde, muhtemelen olumsuz bilgi savaşı ve propaganda nosyonları nedeniyle iletişim bilimi tarafından büyük ölçüde ihmal edilmiştir. Çünkü bu strateji ve disiplin yalnızca savaş zamanlarında basitçe uygulanacak olan bir propaganda tekniğı olarak görülmüş, ne var ki harp iletişimindeki önemi ancak halkla ilişkiler, iletişim yönetimi ve günümüzün algı yönetimi gibi diğerk uygulamaların yükselmesiyle dikkat çekebilmiştir (Walleniu ve Nilsson, 2019).

Psikolojik operasyonlar (PSYOP), bir ülkenin ortaya konulan misyonunu yerine getirmek için bir hükümet veya askeri organizasyon tarafından psikolojik iletişimi kasıtlı olarak kullanmayı ifade eden stratejik bir iletişim anlayışıdır. Bu harekâtın sivil boyutunda ise uygulanacak toplumun tüm olumlu ve olumsuz yönlerinin, yani uygulanacak toplumun hassasiyetlerini, zafiyetlerini ve kışkırtılabilecek noktalarının tespiti harekâtın başarısı için mühimdir. Bu kapsamda kullanılan vasıtalar ise casuslar, kanaat önderleri, sivil toplum örgütleri, hükümet dışı organizasyonlar, stratejik düşünce kuruluşları/enstitüleri, kamuoyu araştırmaları ve anket şirketleridir. Bu araçlar kullanılarak vatandaş nezdinde infial yaratan olaylar ve söylentiler toplumun geneline yayılarak hedef toplumun psikolojisi zayıflatılmaya çalışılmaktadır (Karaağaç, 2018).

Psikolojik savaşın sıcak boyutunda ise bazı tipik taktikler kullanılarak karşı taraf etkisiz hale getirilmeye gayret edilmektedir. Bu taktikler:

- Düşmanı teslim olmaya teşvik eden ve nasıl güvenli bir şekilde teslim olunacağına dair talimatlar veren broşürlerin veya el ilanlarının dağıtılması,
- Çok sayıda asker veya teknolojik olarak gelişmiş silahlar kullanan büyük bir saldırının gösterisinin yapılması (Hiroşima ve Nagazaki'ye atom bombası saldırısı),
- Düşman birliklerine yüksek sesle, sinir bozucu müzik veya seslerin sürekli dinletilmesi yoluyla yaratılan huzursuzluk (Mehter),
- Propaganda yayınlamak için oluşturulan radyo istasyonları,
- Kimyasal veya biyolojik silahların kullanımının gerçek veya hayali tehdidi (Körfez Savaşı),
- Keskin nişancıların, bubi tuzaklarının ve doğaçlama patlayıcı cihazların rastgele kullanımı,
- Düşmanı başka uluslar veya gruplar tarafından gerçekleştirildiğine ikna etmek için tasarlanmış saldırılar veya operasyonlardır.

Yukarıda örnekleri verilen her taktiğin amacı karşı tarafın moralini bozarak onları teslim olmaya veya kaçmaya sevk etmektir (Longley, 2007).

2.3.3. Teknoloji²

İnsanlık tarihi son iki yüz elli yılda teknolojik olarak büyük bir gelişim göstermiştir. Ancak son yirmi beş yılda, geçirdiği iki yüz elli yıldan daha fazla ilerleme kaydetmiştir. Bu etkiyle de “Taç kimde ise güç ondadır” anlayışı 21. yüzyılda değişerek gücü teknolojiye devretmiştir.

Kil tablettten dijital tablete, Mors alfabesinden Whatsapp’a, güvercinden Twitter’a, telsizden görüntülü konuşmaya, televizyondan Youtube’a, radyodan podcast ve Spotify’a dönüşüm gösteren iletişim teknolojileri günlük yaşamdan politikaya kadar çok geniş bir alana hizmet sunmakta, ortaya çıkardığı platformlar aracılığı ile insanları etkilemekte, onların algılarında farklı pratikler ve deneyimler meydana getirmektedir. Bu deneyim sırasında ortaya çıkan “*big data*” yani “*büyük veri*” kavramı da günümüzde toplum mühendislerinin stratejilerini belirlemede kullandıkları bir malzeme olarak karşımıza çıkmaktadır.

Büyük veri kavramı, bilginin çeşitli filtreler yoluyla analiz edilerek anlamlı verilerin ortaya çıkartılmasına aracılık etmektedir. Sosyal medya ağlarında etkileşim içinde olan milyarlarca veri, algı yönetimi için çalışan büyük şirketler tarafından süzülüp anlamlı birer bilgi haline dönüştürülmektedir. Toplumların yönlendirilmesi konusunda ciddi etkilere sahip olan bu kuruluşlar, tüketicileri etkilemekte ve onların nezdinde fırsatlar yaratmak için sosyal medya araçlarını analiz etmektedir. Örneğin Howsocialable, Socialmention, Tweetreach, Crimsonhexagon, Socialbakers gibi programlar aracılığı ile sosyal medya platformlarında yapılan beğeniler sayesinde aşağı yukarı bir insanın eğilimleri hakkında bir fikir ortaya konulabilmektedir. Üstelik bu verilere erişilmesine kişiler gönüllü olarak rıza göstermektedir.

Bu programların kullanılmasının yaygınlaşmasının akabinde sosyal medya platformlarının çeşitli test ve uygulamalara neden izin verdiği sorusu uzun zaman tartışma konusu olmuştur. Öncelikle sosyal medya platformları çok daha fazla insana ulaşmak ve bu yolla para kazanmak maksadıyla kurulan kuruluşlar olup etkinliklerini arttırmak ve onlara destek olanlara katkı sağlama eğilimindedirler. Bu maksatla da üyelerinin birtakım bilgilerini ve içeriklerini yerleştirdikleri çeşitli uygulamalar

² Teknolojik gücün algı yönetimi çalışmaları için kullanılması “Tarihsel Gelişimi ve Uygulamaları” başlıklı kısımda incelendiğinden bu başlık altında son yıllarda öne çıkan ve dikkat çeken bazı sosyal medya uygulamaları örnek olarak incelenmiş, böylece konunun daha iyi anlaşılacağı düşünülmüştür.

yoluyla toplamakta ve paydaşlarıyla paylaşmaktadırlar. Örneğin kullanıcılarına “Kendini topluluk önünde konuşurken rahat hisseder misin?, Serüvenlerden hoşlanırmısın?, Kapalı mekânlar sana huzursuzluk verir mi?” gibi rahatsızlık vermeyen sorular yönelterek insanlarda saflık algısı oluşturup veriler toplayabilmektedir. Birçok algı yönetimi uzmanı da masum gibi sorulan sorular aracılığıyla milyonlarca kişinin bilgilerine ulaşabilmekte ve böylelikle algıyı yönlendirebilmek amacıyla büyük psikometri veri setleri hazırlayabilmektedir.

Yeni medya uygulamalarının algı yönetimi çalışmalarında kullanmak üzere Michal Kosinski ve David Stillwell 2008 yılında “Büyük Beşli” olarak bilinen davranış teorisini geliştirmişlerdir. Araştırmacılar insanların tüm davranışlarının onların kişiliklerinde bulunan “yeniliklere açıklık, mükemmeliyetçilik, sosyallik, uzlaşmacılık ve kırılganlık” gibi unsurlarla anlaşılabilirliğini savunmuşlar, çalışmalarında kullanmak üzere “MyPersonality” isimli bir uygulama geliştirmiş ve böylece Facebook platformu aracılığıyla kişilerin rızalarını alarak bilgilerine erişmişlerdir. Bu uygulamadan sonra platformda Facebook’a eklenen beğeni özelliği ile davranış teorisi arasında ilişkilendirme yapılarak yalnızca bu özellik sayesinde bir kişinin yaklaşık 200 beğenisinden sonra kendisinin bile farkında olmadığı pek çok özelliğinin ortaya çıkarılabileceği iddia edilmiştir (Güden, 2019:218). Daha sonra Facebook, Instagram, Twiter, Youtube gibi uygulamalarda kullanılan “Beğen” butonu, Kosinski aracılığıyla “Büyük Beşli”nin “Neyi Beğeniyorsan O’sun” önerisi ile ilişkilendirilmiştir. Böylece bu uygulamalar algı yönetimi alanında çalışmalar yapan birçok davranış mühendisinin dikkatini çekmiştir (Kosinski ve diğerleri, 2013).

Düşünme ve muhakeme edebilme becerisinin yapı taşı algılamadır. Çünkü bir kişinin ya da toplumun algısı etkilendiğinde kararları da değişebilmektedir. Yukarıda bahsedilen konu ile ilgili olarak verilebilecek en çarpıcı örnek yakın geçmişte meydana gelen “Cambridge Analytica” olayıdır. Verileri analiz ederek kurumların kendi hedef kişi ve kitlelerini belirlemeye ya da bulmaya yardımcı olacağı iddiasıyla kurulan şirket, topladığı verilerden yola çıkarak ABD’den yaklaşık 220 milyon yetişkinin beğenilerinden yararlanarak tahmini kişilik modelleri geliştirmiştir. Bununla birlikte toplanan bilgiler aracılığı ile 2016 ABD Başkanlık seçim sonuçlarını etkiledikleri iddia edilmiştir. İddiaya göre şirket, verileri analiz ederek;

- Başkan adayı Donald Trump’ın seçim öncesinde sarf ettiği konuşma metinleri ile elinde bulundurduğu setleri karşılaştırarak seçmenlerin davranışlarına, kişiliklerine, fizyolojik ve psikolojik ihtiyaçlarına göre mesajlar hazırlamıştır.
- Politik olarak “İslam’ın bu ülkede yeri yok” gibi iğneleyici söylemleri haberleştirip, tepkileri analiz etmiştir.
- Göçmenlerin ülkeye maliyetlerinin askeri harcamaların çok üstünde olduğu algısını oluşturmuştur.³

Seçimlerde kullanılan “thisisyourdigitallife” isimli uygulamada kullanıcıların ve onların arkadaşlarının neleri takip edip beğendiğine, nasıl yorum yaptıklarına, hangi haberleri incelediklerine ilişkin bilgilerden oluşan veriler biriktirilmiştir. Test aracılığıyla ilk önce 270 bin, daha sonra oluşan sarmal ile 50 milyon kişiye ulaşılmıştır (Eren, 2018).

Resim 2.1. Sosyal Medyada Oluşturulan Testlerin Kullanım İzinleri

The New York Times, Channel 4, The Guardian ve The Observer News aracılığıyla 2018’de yayımlanan haberlerde ABD Başkanlık Seçimleri ve Brexit referandumunda Cambridge Analytica’nın 90 milyondan fazla insanın kişisel verilerini izinsiz olarak kullandığı ortaya çıkmıştır.⁴

³ “How Trump Consultants Exploited the Facebook Data of Millions” ve “How Trump Consultants Exploited the Facebook Data of Millions” The New York Times, “Cambridge Analytica Boasted of Disappearing Emails in Campaigns”-Bloomberg,

⁴ “Revealed: 50 million Facebook profiles harvested for Cambridge Analytica in major data breach”- The Guardian, “UK High Court grants Cambridge Analytica search warrant to”- CNBC, “Cambridge Analytica CEO Post Goes to Julian Wheatland”- The Wall Street Journal, “Facebook Says Cambridge Analytica Harvested Data of Up to 87 Million Users”- The New York Time, “How to check whether Facebook shared your data with Cambridge Analytica”- The Guardian.

Görüldüğü üzere teknolojik güç, algıların yönlendirilmesinde büyük bir etkiye sahiptir. Bu bağlamda değerlendirilen teknoloji her ne kadar insan hayatını kolaylaştırırsa da algı yönetimi açısından birtakım problemlere ve uzun süre izi silinemeyecek sorunlara da yol açmaktadır. Son yıllarda yeni medya araç ve uygulamaları ile insanlar adeta bağımlı hale gelmiştir. Medyada sunulan bazı konular ve mesajlar gerçeği olduğundan farklı yansıttığı gibi algıları yeniden inşa ederek algı yönetimi kapsamını da genişletmektedir. Önceleri sadece belirli bir bölgeye ya da bazı kişilere uygulanan yöntemler artık neredeyse tüm insanlığı etkileyen bir güce dönüşmektedir. Bu güç ile artık bireyler daha kolay manipüle edilmekte ve çağın belki de en büyük problemlerinden olan dezenformasyon kavramı da eskiden yapılan kara propaganda tekniğinin adeta kılık değiştirmiş bir hali olarak ortaya çıkmaktadır. Bu bakımdan da iletişim teknolojileri ile aktarılan mesajları doğru okumak, kötü niyetli algı yönetimi çalışmalarına maruz kalmamak için önem arz etmektedir.

2.3.4. Kamu Diplomasisi

Geçmiş zamanlarda iktidarların diğer devletleri zorlayarak ya da yaratmış oldukları korkularla ikna etme çabaları günümüzde yerini kamu diplomasisine ve yumuşak güce bırakmıştır. Çünkü uluslar yalnızca askeri güçlerinin değil, aynı zamanda ekonomik, kültürel ve teknolojik olarak da güçlü yönlerinin başkaları tarafından bilinmesini istemektedir. Bu bakımdan kendi rızası ile gönüllü olarak inandırmayı esas alan, ayrıca şeffaf yönetim faaliyetleri olarak sunulan kamu diplomasisi uygulamaları çağın adeta bir gerekliliği olarak görülmektedir (Avcı, 2018: 80).

Kamu diplomasisi bir ülkenin başka bir topluma yönelik tanıtılması, temaslarını güçlendirmesi, karşılıklı anlayış ve hoşgörü ile birliktelikler inşa etmesi olarak tanımlanmaktadır. Başka çevrelerde iletişim zemininin oluşturulması, müşterek müspet menfaatler ve iyi temenniler kapsamında etkileşimli bir ilginin yanı sıra pozitif algı ve imaj oluşturulması noktasında hemfikir olan kamu diplomasisi, savaş ile silahların saf dışı bırakıldığı huzur ile dinginlik ortamlarının oluşturulması ve süreklilik sağlanması amaçlarına sahip bir idare anlayışıdır. Kamu diplomasisi devlet ya da hükümeti esas almakla kalmayıp, bilhassa siviller üzerinde ve yapılarda daha aktif işleyen bir strateji sanatıdır (Yıldırım ve Yıldırım, 2017: 224).

En geniş anlamıyla kamu diplomasisi, devletin kendi değerlendirmelerine göre fırsat, tehdit ve potansiyellere dayalı olarak diğer ülke kamuoyunu etkilemek için gerçekleştirdiği faaliyetlerin toplamıdır (Özkan ve Ersoy-Öztürk, 2012). Nicholas Cull' göre kamu diplomasisi (2009: 12), *"uluslararası bir aktörün uluslararası çevreyi yabancı bir kamuoyuyla ilişki kurarak yönetme girişimi"* olarak tanımlamıştır. Başka bir deyişle, bir hükümetin doğrudan vatandaşları, basını ve yabancı milletleri hedef alan diplomatik çabalarıdır. Murrow, kamu diplomasisini öncelikle hükümet dışı bireyler ve kuruluşlarla üstlenilen etkileşimler (Leonard, Small ve Rose, 2005); Nye, diğer devletlerin vatandaşları söz konusu olduğunda hükümetlerin iletişim politikaları (2008: 101); Tuch, bir hükümetin ulusal hedeflerini ve mevcut politikalarını anlamak için bir iletişim süreci (1990: 3); Rugh da bir ülkenin ulusal çıkarlarını yabancı bireyleri bilgilendirerek, dâhil ederek ve etkileyerek desteklemek olarak tanımlamıştır (2004: 1).

Farklı tanımlarından yola çıkarak kamu diplomasisi, bir toplumun kendisinden türeyen hikâyesini, kültürünü, imajını ve itibarını güncel ulusal ve uluslararası politikalar bağlamında iç ve dış izleyicilere anlatma çabalarının bütünüdür. Kamu diplomasisi; köklü ilişkiler kurmak, ulusal çıkarları teşvik etmek, hükümetin iletişimini ve dış politikalarını analiz etmek, dış ilişkilerinde görev yapanlar arasında iletişim kurmak, başka kültürler arasında iletişimi kuvvetlendirmek, ulusal amaç ve hedeflere ulaşmak için doğru bilgiyi yaymaktır (Nye, 2008; Sancar, 2014).

Esasen, kamu diplomasisi, menşee ülkenin çıkarları doğrultusunda diğer ülkelerin kamuoyunu etkilemeye çalışır. Bu amaçla devletler kamu diplomasisi ile birlikte ellerinde bulunan yumuşak güç araçlarını kendi çıkarlarına ulaşmak ve eylemlerinin dünya kamuoyu nezdinde meşru olarak algılanmasını sağlamak için kullanmaktadır (Nye, 2004c:5).

Günümüzde kamu diplomasisini yürütmenin iki yolu bulunmaktadır. Bunlardan biri olumsuz etkisi nedeniyle pek tercih edilmeyen propaganda yöntemi, ikincisi ise kültür, sanat ve spor araçları gibi unsurların kullanıldığı esnek yaklaşım olarak adlandırılan yöntemdir (Yılmaz, 2018: 14-17). Kamu diplomasisi, yalnızca amacı nedeniyle propagandadan farklıdır. Propaganda dezenformasyona dayalıyken, kamu diplomasisi doğru bilgiye ve nesnel gerçeklere dayalı iletişimle bağlantı kurmayı amaçlar (Ullah, 2018: 248). Hem algı yönetiminde hem de kamu diplomasisinde

iletişime girilecek toplumun politik olaylara dair düşüncelerini denetleme stratejisi olarak düşünülmektedir. Her iki uygulama da istihbarat ağlarınca daha fazla hedef toplumu etkilemek maksadıyla uygulanmaktadır (Özsalmanlı ve Park, 2013: 56).

Uluslararası ilişkilerde sonuçlara çok fazla odaklanılsa da kamu diplomasisi daha ziyade hedef kitlelere iletilmesi gereken doğru bağlamlara ve stratejilere yoğunlaşmaktadır. Ülkeler, kamu diplomasisini ya yumuşak güç varlıklarının etkisini artırmak ya da küresel yapıyı şekillendirmek amacıyla kullanmaktadır. Bunun için de yumuşak güç kaynakları üzerinden anlatılar ve söylemler inşa ederler. Bunu yaparken de propaganda yapmak durumunda kalabilirler (Sancar, 2014). Ancak küresel kamuoyu propaganda konusunda giderek daha dikkatli ve duyarlı hale gelmiştir. Bu bakımdan propaganda ile kamu diplomasisi arasındaki ince çizgiye dikkat edilmelidir. Çünkü kamu diplomasisinde itibar ve güvenilirlik en önemli noktadır. Bununla birlikte ülke itibarı için geliştirilen ve kullanılan anlatı veya söylem, devletlerin hem iç hem de dış politikadaki eylemleriyle uyumlu olmalıdır (Özkan ve Ersoy-Öztürk, 2012).

Kamu diplomasisi dış politika hedeflerine ulaşmak için bir ulusun kültürünün, politikalarının veya eylemlerinin çekiciliğini kolaylaştırır. İletişimsel katılım yoluyla ülkeler, yabancı izleyicilerde cazibe ve destek oluşturmak için değerlerini ve çıkarlarını temsil eder. Kamu diplomasisi araçları olarak yumuşak güç kaynakları, yabancı alıcılarda istenen davranışsal sonuçları yaratmak için diğer uluslara teşhir edilir veya transfer edilir. Hayden'in (2012) iddia ettiği gibi kamu diplomasisi, yumuşak güç için bir politika etiketidir.

Diplomasi ve dış politika kavramları, devletler tarafından oluşturulan dış politikayı yürütme ve bunları doğrudan diğer devletlere iletme sürecine atıfta bulunan diplomasi ile hem ayrı hem de birbiriyle ilişkilidir (Özkan ve Ersoy-Öztürk, 2012). Diplomasi ve kamu diplomasisi kavramları ise anlam ve bağlamları açısından farklılık gösterir (Fan, 2008). Kamu diplomasisi; geleneksel diplomasinin aksine yabancı temsilciler, diplomatlar ve bu amaca yönelik kurumlar vasıtasıyla kolaylaştırılan iletişim süreci ile uluslararası aktörler arasındaki ilişkilerin geliştirilmesini ve diğer devletlerde kamuoyu oluşumunu içerir (Ferguson, 2003). Böylece kamu diplomasisi, sürekli bir bilgi akışının sağlanmasının yanı sıra yabancı halkların etkilenmesini sağlar (Gallarotti, 2011).

Tüm bu sayılan ve sıklıkla kullanılan strateji ve araçlar arasındaki farklılıklar yapılan manipölasyonun derecesinden, amacından, örgütsel çıkarı gözetilen toplumsal faydasından kaynaklanmaktadır. Birçok araştırmacı tarafından bu farkların altları çizilmesine rağmen her çalışmada mutlaka propaganda ve psikolojik harekâtın zıt kutupları ayırıcı, radikalleştirici ve kısıktıcı bir kuvvete sahip olduğu ve etik kaygılardan uzak olduğu imlenirken toplumla ilişkiler, teknolojik güç ve kamu diplomasisi yöntemlerinin birleştirici, dengeleyici ve uyumlaştırıcı yönleri öne çıkmaktadır. Bu bakımdan da olumlu olarak sunulan uygulamalar yumuşak güç çalışmaları için gerekli zemini oluşturmaktadır.

2.3.5. Halkla İlişkiler

İnsan ilişkileri ile birlikte sosyolojinin ve kitle iletişimlerinin davranış nedenlerini ve sonuçlarını anlama merakı, disiplinler arasında önemli olarak görülen kavramları ayrıştırarak yeni kavramların ve disiplinlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Halkla ilişkiler disiplini üzerine yapılan teorik araştırmaların artması sonucunda da bu ilişki kimine göre “sosyal bilim” kimine göre ise “yönetimin bir fonksiyonu” olarak görülmüştür. Ancak 1990’lı yıllardan sonra halkla ilişkiler uygulamaları arasında yer bulan algı yönetimi ile birlikte “uluslararası halkla ilişkiler” ve “itibar yönetimi” önem kazanmıştır.

Güvenilirlik ve itibar, yumuşak gücün temel taşlarıdır. Bir ulusun çekiciliği, maddi olmayan varlıklarının meşruiyetine ve güvenilirliğine bağlıdır (Keohane ve Nye, 1998). İster bireysel ya da siyasi, ister ticari olsun “güven” duygusunun yer almadığı hiçbir ilişki sağlıklı bir zemin üzerine inşa edilemez. Kendi kültürünü ve değerlerini başka topluluklara da yaymak isteyen bir devletin ilk önceliği kendisiyle ilgili olumlu bir intiba yaratmak ve böylece itibarlı bir konuma ulaştırmaktır. İşte tam bu noktada bir ülkenin yaratacağı en önemli imaj güvenilirdir. Bu duygunun oluşturulmasında ise uluslararası alanda da hizmet gösteren halkla ilişkiler çalışmaları öne çıkmaktadır. Halkla ilişkiler bu bağlamda ülkelerin yabancı toplumların gözünde saygınlığını ve güvenilirliğini artırıp itibar kazandırmayı amaçlamaktadır.

Günümüz dünyasında değişen sosyal koşullar ile ekonomik ve politik yapı, siyasi oluşumların hedef kitlelerine kendilerini ifade ederken farklı yöntem ve tekniklere yönelmelerine neden olmaktadır. Algı yönetimi ile birlikte kullanılan uluslararası halkla ilişkiler uygulamaları devletlerin kendilerini kamuoyuna

tanıtımalarında ve böylelikle sosyal destek sağlamalarında yardımcı olmaktadır. Kamuoyu tarafından olumlu olarak algılanmalarında rol oynayan halkla ilişkiler kapsamında yapılan çalışmalarla, iktidarlar hem hedef kitlelerin tutum ve davranışlarında değişiklik yaratmakta hem de kendi zihinlerinde inşa ettikleri fikir ve düşünceleri aktararak onları daha rahat ikna edebilmektedir. Bununla birlikte daha önceden başkaları tarafından inşa edilen olumsuz algıları da yeniden biçimlendirerek halkla kurdukları ilişki ve bağlantılarla daha anlaşılır olabilmektedirler. Sırf bu bakımdan bile halkla ilişkiler uygulamaları algı yönetiminde hayati bir değere sahiptir (Uğurlu, 2003).

Algı yönetiminde hedef kitlenin değerleriyle uyumlu davranılması, beklentinin ötesinde yaklaşım benimsenmesi ile birlikte hedef kitleyi tanımak, anlamak ve böylelikle onların tutum ve davranışlarında olumlu değişiklikler yaratmak hedeflenir. Halkla ilişkiler çalışmaları da bir ülkenin hikâyesinin ve algısının yaratılmasına katkıda bulunur. Çünkü hedefi belirsiz ve önceden hazırlanmamış bir halkla ilişkiler çalışması, hedef kitlenin algısını olumsuz olarak etkilemektedir. Bu bakımdan doğru planlanmış stratejik hedefleri olan uluslararası halkla ilişkiler çalışmaları tüm ulus devletler için adeta bir gerekliliktir (Türk, 2012: 31-33).

Halkla ilişkiler temelde tanıtma ve tanıma faaliyetlerini içeren yönetsel bir idari fonksiyondur. İnsan davranışlarını öngörmek, onları açıklamak olası bir problem anında oluşumun kendisini ifade etmesi için yönetime birinci dereceden yardımcı olur. Ancak bunun ötesinde devletlerin hem vatandaşlarının hem de hedef kitlelerinin duygusal ihtiyaçlarını, beklentilerini, yaşamsal değişkenlerini temel alarak algı odaklı hareket etmesi gerekmektedir. Çünkü halkla ilişkiler açısından bir devletin hem vatandaşlarına hem de hedef kitlesine yönelik tavırlarında her zaman insan ihtiyaç ve beklentilerine uyumlu davranış sergilemesi karşılıklı iletişim için gereklidir. Bu bakımdan da halkla ilişkilerin asli fonksiyonu olan tanıma ve tanıtma işleviyle algı yönetimi anlayışı uyum sağlamalı ve hedef kitlesine yönelik nasıl bir hareket tarzı benimseyeceği sürekli olarak planlanmalıdır (Uygun, 2018: 20-25).

Başarılı bir uluslararası halkla ilişkiler için öncelikle yurtiçi hedef kitleye önem verilmelidir. Çünkü başarı, öncelikli olarak motive olmuş, ulus kültürünü benimsemiş ve aidiyet duygusu oluşmuş vatandaşların ülkelerine olan bağlılıklarıyla ve bir arada uyumlu bir şekilde hareket etmesiyle mümkündür. Bu bakımdan da vatandaşların

iktidarı ya da devleti olumlu görebilmeleri için algı yönetimi stratejileri önem kazanmaktadır. Algı odaklı halkla ilişkiler uygulamaları bir taraftan yurt içi verimliliği sağlarken diğer taraftan da bireysel becerilerin gelişmesine yardımcı olmakta ve dışarıdan gözüken birlik ve beraberlik görüntüsü ile de hedef kitlenin gözünde hayranlık uyandırmaktadır.

2.4. Güç Kavramının Tanımı ve Teorileri

İnsan doğasının üstünlük ve denetim kurma arayışının bir göstergesi olan güç, onu her daim elinde muhafaza etmek isteyen otoritelere karşı hiçbir zaman tek başına yeterli olmamıştır. Çünkü güç, siyasi yönetim açısından değişikliğe uğrayabilen, her koşulda başka bir güç tarafından etkisiz hale getirilebilen, sürekli kontrol altında tutulmak istenen ve ateşi her daim körüklenmesi gereken bir unsur olarak görülmüştür. İçerisinde bulunduğumuz çağda her ne kadar sert savaşların bir nebze olsun son bulduğu sanılsa da aslında değişen yalnızca algılanan güç dengeleridir.

Fen bilimlerinde kullanılan kavramların tanımlanması ne kadar kolay ise sosyal bilimlerde kullanılan kavramların tanımlanmasında da o kadar zorluk yaşanmaktadır. Bu zorluğun nedeni toplum bilimlerine ait kavramların nitel özellik taşıması ve ortak görüş birliği sağlanmasının çoğu zaman mümkün olamamasıdır. Bu bağlamda kavramlara atfedilen tanımlar ideolojilere, amaçlara, zamana, sosyal duruma göre değişiklik gösterebilmektedir. Dolayısıyla siyaset biliminde en çok kullanılan ve üzerinde tartışılan “güç” kavramının da tek bir tanımı mevcut değildir. Çünkü gücün tanımı ve anlamı zaman içerisinde siyasi aktörlerin çıkar ilişkileri ve stratejileri doğrultusunda değişim göstermiştir.

Güç, içtimai alanda tartışmalı kavramlar arasında en merkezi noktalardan biridir. Sosyal bilimler insanı, toplumu ve insanın toplum içindeki bağlarını incelerken, güç bütün bu bağların odağından uzaklaşamayacak tarafta yer almaktadır. Çünkü bütün ilişki ve bağlar doğrudan ya da dolaylı bir şekilde gücün ilişkisini yansıtmaktadır. Max Weber gücü, “*fırsat ne olursa olsun, başkalarının direnişine karşı, sosyal bir ilişki içinde kendi iradesini gerçekleştirme fırsatı ya da şansı*” olarak tanımlar (Giddens, 1970). Weber’e göre iktidar, toplumsal ilişkinin dışında anlaşılamaz. Bundan dolayı gücün milletlerarası ilişkilerde daha etkin ve uzlaşılabilen bir nitelik taşıması şaşırtmayan türden bir özelliği bünyesinde bulundurur. Güç, ayrıca, sıfır toplamlı bir

oyundur ve bir konunun niteliklerinden, özünden ve yeteneklerinden kaynaklanan bir özelliktir (1947: 152).

Güç, tarihsel süreçler içinde anlamlandırıldığında “*bir devletin kendi çıkarlarını koruma veya taleplerini karşı tarafa kabul ettirme konusunda sahip olduğu maddi ve manevi potansiyel*” olarak tanımlanmıştır (Sağlam, 2014: 8). Güç ayrıca, onu elinde barındıran iktidar nazarıyla daha belirgin ve kolaylıkla gözlemlenip algılanan bir olgu niteliğindedir. “Fiziksel güç” ifadesi bu duruma verilecek net bir örnektir. Güç, bundan dolayı etkisi bakımından apaçık görünür olan ve doğruluğun aksine mecburi şeyleri çağrıştırır (Canetti, 1998: 279).

Birinci Dünya Savaşı’ndan sonra yaşanan ağır kayıpların bir daha tekrarlanmaması ve barış hususunda neler yapılması gerektiğine ilişkin tartışmalar ve fikirler uluslararası ilişkileri özerk bir disiplin olarak ortaya çıkartmıştır (Çalış ve Özlük, 2007: 226). Bu disiplin kuramlarına katkı sağlayan Hans Joachim Morgenthau, milletlerarası politikanın hedeflerine ulaşmak için varılacak yol için bir araç olarak gücü görmüş ve bu olguyu nitelerken “...insanın insan üzerinde denetim kurmasını ve devam ettirmesini sağlayacak olan her şeyi kapsayabileceğini” imlemiştir (Yatağan, 2018: 71). Talcott Parsons gücün, “*bir kolektif örgütlenme sistemindeki birimler tarafından bağlayıcı yükümlülüklerin yerine getirilmesinin güvence altına alma kapasitesi*” olduğunu ileri sürmüştür (1967: 208). Joseph Nye de gücü şöyle nitelemiştir;

“Güç, hava durumu gibidir. Herkes ona bağlıdır ve onun hakkında konuşur; fakat çok azı onu anlar. ... Güç aynı zamanda aşk gibidir de. Onu yaşamak, tanımlamaktan ve ölçmekten kolaydır; fakat bu onun gerçekliğini azaltmaz. Sözlükte, gücün bir şeyi yapabilme kapasitesi olduğu yazar. En genel anlamıyla, güç, birinin istediği sonuçları elde edebilmesi demektir” (2005b: 11).

İkinci Dünya Savaşı’na kadar “realizm” temeline oturtulan güç kavramında, barış silahsızlanmayla değil, devletlerin her durumda savaşa tedarikli oluşuyla sağlanabilmiştir (Keyik ve Erol, 2019: 13). Bununla birlikte kökenleri Machiavelli ve Hobbes’un eserlerine kadar dayanan realizm anlayışında insan, tabiatı gereği arzulu, açgözlü ve yalnızca kendini düşünmektedir. Bulunduğu ortama sahip olabilmek için de her zaman gücü elinde bulundurmaya istemektir. Tıpkı insanlar gibi devletler de aynı özellikleri taşır. Bu nedenle de devletler kendini düşünmekte ve gücü elinde tutabilmek için etik olmayan yollara başvurabilmektedir (Aydın, 2004: 38). Ancak

savaşın ağır ve yıkıcı etkisi sonucunda realizm ile bütünleşen ve farklılaşan güç kavramında salt askeri uygulamalar yerine yumuşak yönüne de dikkat çekilmiştir. 1970’li yılların ardından ise değişime uğrayan zemin ve küreselleşmenin de yaptığı tesir ile beraber ulus devletteki mekanizma aşımı uluslararası bağlara ve ilişkilere farklı boyutlar kazandırarak bu alandaki teorilerin de yeniden masaya yatırılması hususunu zorunlu kılmıştır. Bunun sonucunda güç, tümel bir bakışla “realizm ve liberalizm”, “neorealizm ve neoliberalizm” halleriyle elekten geçirilmiştir.

Uluslararası ilişkiler teorilerinin güce olan bakış açıları doğal olarak farklılık göstermektedir. Reel politikten daha farklı bir anlatıyla anlamlandırılmaya çalışılan realizm, uluslararası ilişkiler içinde en fazla kabul gören teoriler arasında yer almıştır (Donnelly, 2008:150). Realizme göre bir devletin ulusal gücü başta askeri ve ekonomik kapasitesini ifade etmektedir (Cural, 2011: 16). Realizmde devletlerin en temel sorunu devletin bekası olup, bundan dolayı da ulusal güvenlik alanındaki öncelik askeri konular olmuştur (Arı, 2010: 163).

Realistler uluslararası sistem hakkında çeşitli varsayımlar ortaya koymuşlardır. Bunlardan birisi de devletlerin anarşik bir yapıya sahip olduğudur. Çünkü tüm büyük güçler bir miktar da olsa askeri saldırı yeteneğine sahiptir. Ayrıca devletler, diğer devletlerin niyetlerinden asla emin olamazlar. Hayatta kalmak devletlerin birincil hedefidir ve bu bakımdan da devletler rasyonel aktörlerdir (Mearsheimer, 2001: 30-31). Realistler, ulus devletleri uluslararası sistemdeki kilit aktörler olarak görmüşlerdir. Onlar için iktidar olmak adına yapılan hesaplamaların içine başka devletlerin dünyayı nasıl algıladıklarına ilişkin görüşler de dâhil edilir. Morgenthau uluslararası politikanın, bütün politikalarda olduğu gibi bir güç savaşı olduğunu, *“uluslararası politikanın nihai hedefinin ne olursa olsun iktidar sağlamak olduğunu”* ileri sürmüştür. Ona göre sosyal örgütlenmenin tüm düzeylerindeki bütün toplumsal ilişkilerde iktidar mücadelesi vardır. Bu bakımdan da uluslararası ilişkilerde gücün her unsuru siyaset için adeta bir zorunluluktur (1954: 25-31). Morgenthau ile birçok siyaset bilimci hemfikir olsa da siyasetin içinde zaten güç unsuru bulunduğu da bir gerçektir (Carr, 1946: 102).

Uluslararası ilişkilerde iki baskın güç analizi geleneği vardır: İktidarı devletlerin mülkü olarak tasvir eden “ulusal güç” ile gücü gerçek veya potansiyel bir ilişki olarak gösteren “ilişkisel güç” yaklaşımlarıdır (Baldwin, 2012: 2). Başka bir deyişle, bazı

realistler gücü kaynakları açısından tanımlarken, diğerleri onu ilişkisel bir şekilde diğer aktörler üzerinde etkili olma yeteneği olarak tanımlamışlardır. Ulusal güç yaklaşımının unsurlarının savunucuları, iktidarı belirli kaynaklara sahip olmakla ilişkilendirir. Bir devletin sahip olduğu tüm kaynaklar, genel toplam gücünü belirler. Ulusal gücün göstergesi olan kaynaklar askeri harcama düzeyi, silahlı kuvvetlerinin büyüklüğü, gayri safi milli hâsıla, bölge büyüklüğü ve nüfustur. Bu geleneğe uygun olarak Morgenthau'ya göre (1954) mühim olan sadece güç kaynaklarına sahip olmak değil, bunları gerçek bir etkiye dönüştürme yeteneğidir. O, gücü, tanımlanabilir ve ölçülebilir kaynaklara sahip olmak şeklinde nitelemiş ve bir ulusun istikrarlı güç unsurlarına coğrafyayı, doğal kaynakları, endüstriyel kapasiteyi, orduyu ve nüfusu da dâhil etmiştir. Buna ilaveten milli moral ve karakter gibi unsurlara da değinerek aslında yumuşak güce Nye'den önce değinmiştir (Yapıcı, 2015: 7).

Realistler, iktidar ve gücün siyasi ilişkilerde anahtar bir unsur olduğu konusunda hemfikir olsalar da bireysel realistlerin kavramı nasıl anladıklarına yönelik bir çeşitlilik söz konusudur. Örneğin klasik realistler, iktidar için sürekli mücadelenin temel güç dürtüsünden kaynaklandığını varsayarlar. Bunun aksine, yapısal veya neo-realistler için devletleri iktidar peşinde koşmaya ve güç konumlarını maksimize etmeye zorlayan uluslararası sistemlerdir. Dahası, gücün nasıl tasarlanması ve ölçülmesi gerektiği konusunda da anlaşmazlıklar vardır. Teoriyi uluslararası ilişkilerde özel kılan unsurlardan diğeri ise uluslararası ilişkileri ve gelişmeleri incelemesi, ayrıca politika yapımcıların uzun vadede doğru ve güvenilir tahminler yapmalarını kolaylaştırmasıdır. Ancak uluslararası ilişkilerin bu iki çağdaş ana akım teorisi Soğuk Savaş'ın sona ermesini ve dünya politikasındaki diğer değişiklikleri öngörememiştir (Donnelly, 2008: 150).

Liberalizmde ise güç devletlerarasında ekonomik işbirliği olarak ele alınmıştır. Bundan dolayı da liberalizmde bu unsur ön planda tutulmuş ve ağırlıklı olarak ekonomik güç üzerine odaklanılmıştır. Çünkü liberalizm bir devletin refahının ve güvenliğinin artmasında ekonomik gücün önemli bir rolü olduğunu savunmaktadır (Keohane ve Nye, 1987:729).

Bu disiplin içinde yer alan bir diğer yaklaşım konstrüktivizmde de uluslararası aktörlerin davranışlarını maddi güçleri değil, hedef ve çıkarları belirlemektedir. Bu açıdan konstrüktivizm kültür, değer ve kimlik gibi kavramları devletlerin uluslararası

ilişkilerinde merkezi bir konuma getirmektedir (Smit, 2012). Tüm bu teoriler bağlamında çalışma konusu açısından da yumuşak güç, içerdiği kültür ve değerler gibi olgular nedeniyle konstrüktivizm yaklaşımı içinde yer almaktadır (Geun, 2009: 206; Gallarotti, 2011: 26).

Bu düşüncelerin yanı sıra Hart (1976), gücün kaynaklar üzerindeki kontrol yaklaşımıyla aktörlerin kendi denetimleri altında olan kaynakları abartarak gösterebileceklerinden bu kaynakların sayısının kesin olmadığını; bazı kaynak türlerinin ölçülmesinin son derece zor olduğunu, son olarak da ulusal güce odaklandıklarından ve karşılıklı bağımlılık, koalisyonlar gibi unsurlar nedeniyle gerçek gücün tam olarak ortaya koyulmasının mümkün olmadığını dile getirmiştir. Ulusal güç yaklaşımına alternatif olarak davranış odaklı siyaset bilimciler tarafından savunulan ilişkisel güç yaklaşımının (Lasswell ve Kaplan, 1950) temeli de sonuçlarda bir değişiklik gösterme yeteneğidir. Bu gelişmelere rağmen, ulusal iktidarın unsurları yaklaşımı, uluslararası ilişkiler literatüründe hâlâ derinlemesine yer almaktadır (Mearsheimer, 2001). Dahası, Nye (1990a: 26, 2011b: 240) ilişkisel güç yaklaşımının muhtemelen politikacılar ve liderler için çok geçici görüldüğünü öne sürmektedir. Yazar, gücün kaynaklara sahip olma fikrinin politika yapıcılar için daha çekici olduğunu, çünkü bunun ilişkisel tanımdan daha somut, ölçülebilir ve öngörülebilir hale getirdiğini ileri sürmüştür (Raimzhanova, 2015).

Güce dair hangi teori ve anlamlar türetilirse türetilsin, bu unsur ancak başka uluslar üzerinde tesir ettiği müddetçe bir anlama kavuşmaktadır. Başka bir ifadeyle uluslar amaçlarını gerçekleştirebildikleri veya diğer devletler üzerinde bir etki yaratabildikleri takdirde etkili olabilmektedir. Bu bakımdan da kimi vakit sert kimi zaman yumuşak kimi vakit de akıllı güçlerini dengeli bir şekilde kullanarak ikna yöntemlerine başvurmaktadır (Önal, 2008: 42).

2.5. Güç Türleri

2.5.1. Sert Güç (Hard Power)

Sert güç veya komuta gücü, iktidarın en eski şekli olup tarihsel süreç içerisinde nüfus baskınlığı, bölge, coğrafya, doğal kaynaklar, askeri ve ekonomik güç gibi kıstaslarla ölçülmüştür. Sert güç ülkelerin herhangi etkin bir gücü muhteva eden iktidarı tanımadıkları, bundan dolayı güç politikalarını merkeze almak gerekliliği

içeren, anarşik bir uluslararası yapı fikridir. Bununla birlikte uluslararası politikanın sözde “havuç” ve “sopa” olarak adlandırılan, zorlayıcı eylemler veya tehditler yoluyla kişinin hedeflerine varma yeteneği olarak da tanımlanabilir.

Sert güç unsurlarına sahip olan bir devletin büyük bir güç olarak nitelendirilmesi için o devletin yeryüzündeki en güçlü devletlere karşı topyekûn bir kıtasal savaşta ciddi bir mücadele vermek için yeterli askeri varlığa ve teknolojiye sahip olması gerekmektedir (Mearsheimer, 2006). Bu bakımdan uluslararası ilişkilerde büyük devletler göreceli olarak askeri yeteneklerine ve silahlarına göre belirlenir. Bir devletin davranışı büyük ölçüde uluslararası sistemin maddi yapısı tarafından şekillendirilir. Gerçekçi bir perspektiften bu davranışsal sonuç bir devletin ekonomik, askeri ve sert gücünden kaynaklanmaktadır (Mearsheimer, 1995: 91).

Nye, sert gücü teşvikler veya tehditler yoluyla kullanılan zorlayıcı güç olarak nitelemiştir (2003: 61-63). Askeri müdahaleler ile uygulanmaya çalışılan sert güç; silahlı güç, ekonomik müeyyide veya mecburi diplomasi (Wilson, 2008: 114) gibi uygulamaların içinde yer alır (Gallarotti, 2010: 29). Sert güç kullanımlarına, 1939’da Almanya’nın Polonya’ya dâhil olması ve 1991 yılında da Birinci Körfez Savaşı sonrasında Irak’a yönelen Birleşmiş Milletlerin (BM) ekonomik anlamdaki müeyyideleri örnek teşkil edebilir. Günümüzde ABD, rakiplerine kıyasla sert gücü nedeniyle dünyanın tek süper gücü olmaya devam etmektedir. Ancak ABD’nin büyük askeri kaynaklara sahip olması onu her zaman başarıya götürmemiştir. Çünkü gerçekte böyle bir güç görüşü, onu yalnızca bir devletin sahip olduğu kaynaklarla tanımlanan bir ‘araç yanılgısına’ dönüştürür.

Uluslararası ilişkilerde ortaya atılan sert güç teorileri genelde, bir devletin maddi yeteneklerini en temel ilke etrafında çerçeveleme eğiliminde olsa da iktidarlar gücün daha soyut yönlerini de kavramışlardır. Zira sert güç uygulamaları devletlerin davranışlarını belirleme noktasında günümüzde yetersiz kalmaktadır. Çünkü bu gücün yanında kimlik, değer ve normlar gibi diğer unsurlar da öne çıkmaktadır. Carr (1946) ve Morgenthau (1967) ekonomik ve askeri gücün egemenliğini kabul ederken, “fikir üzerindeki güç” ile birlikte “yumuşak gücün” uluslararası ortamda başarı için şart olduğunu vurgulamışlardır.

Sert güç bir ülkenin tamamıyla tanklarının, savaşçıların ve füzelerinin miktarı değildir. Örneğin askeri açıdan büyük bir tanka sahip olmak düz bir coğrafyada yapılan

bir savaşta avantaj sağlayabilir, ancak ABD'nin Vietnam Savaşı'nda olduğu gibi bataklık bir ormanda yapılan bir mücadelede yenilgiyle sonuçlanabilir. Bu nedenle bir ülkenin elinde bulunan tüm güç kaynakları her yönüyle stratejik bir biçimde kullanılıp değerlendirilmelidir. Bunun yanında sert güç askeri hüner ve yetkinlik bakımından bazen yumuşak güç yaratabilir. Örneğin Hitler ve Stalin gibi diktatörler, bu gücü kullanarak beklentileri yapılandırmak ve başkalarını davalarına katılmaya ikna etmek için kullanmışlardır. Benzer şekilde ABD ordusu da Hint Okyanusu'ndaki tsunami ve 2005'teki Güney Asya depreminden sonra sert güç olarak gözükken ordusunun insan gücünü kullanarak insani yardım faaliyetleri yürütmüş ve böylelikle çekiciliğini artırmıştır (Nye, 2006).

2.5.2. Yumuşak Güç (Soft Power)

Günümüz toplumlarında güven ilişkisi post-truth (hakikat ötesi) ve alternatif gerçeklerin ışığında, insanların size inanmasından ziyade hakkınızdaki gözlem, deneyim ve algılarıyla kurulmaktadır (Göksu, 2021: 1). Bu yüzden çağımızda güç, söylemlerle değil yapılanlarla ilişkilidir. Dünya çapında başarılı olarak nitelendirilen markalara bakıldığında (Coca Cola, Microsoft, Apple, Amazon vb.) sadece ihtiyaçları karşılamak için değil, tüketicilerin duygusal boşluklarını gidermek ve yumuşak güçleriyle cazibe yaratarak insanları kendilerine çekmek için de çaba sarf ettikleri görülmektedir.

Yumuşak güç, bir devleti hiçbir zorlama olmaksızın ve de hiçbir geri ödeme taahhütnamesi bulunmaksızın cezbetme gücüdür. Bu güce yakın tanımlamalar daha önce başka bilim insanları tarafından da yapılmıştır. Örneğin Gramsci “Hegemonya”, Bourdieu “Sembolik Güç”, Weber “Otorite”, Foucault “Disiplin Toplumu” ve Habermas “İletişimsel Eylem” gibi kavramlar ışığında gücün maddi olmayan yüzüne vurgu yaparak bu güce atıfta bulunmuşlardır (Geun, 2009: 205-218).

Kavramı ilk kez ortaya koyan Nye'den önce uluslararası ilişkiler ve siyaset bilimi alanında önemli çalışmalara imza atan E. H. Carr, 1939'da yayınladığı “20 Yılın Krizi 1919-1939: Uluslararası İlişkiler Çalışmalarına Giriş” adlı eserinde zihinler üzerinde oluşan güce vurgu yaparak siyasi hedeflere ulaşmak için bu durumun sert ve ekonomik güçten daha değersiz olabileceğini söyleyerek yumuşak güce ilk kez atıfta bulunmuştur (Carr, 1981: 132). Benzer şekilde Morgenthau, 1948'de yayınlanan “Uluslararası Politika” isimli çalışmasında bir ülkenin gücünü “coğrafya, doğal

kaynaklar, endüstriyel kapasite, askeri hazırlık derecesi ve nüfus, milli karakter, milli moral, diplomasi yetenekleri” gibi unsurlardan alacağını söylemiş, 1981 yılında da Gilpin “Dünya Politikasında Savaş ve Değişim” adlı çalışmasında bir ulusun “askeri, ekonomik ve teknik kabiliyetleri ve kamu morali, politik liderliğin meziyeti” gibi faktörler ışığında oluştuğunu dile getirerek bu özelliği tanımlamak için yumuşak güç yerine “prestij” kavramını kullanmıştır (Yapıcı, 2015: 7).

1990 yılında Joseph Nye, Amerikan toplumunda ortaya çıkan bazı sorunların dünya üzerinde oluşan ABD imajından kaynaklandığını tespit etmiş ve bunların giderilmesi için “Liderliğe Zorunluluk: Amerikan Gücünün Değişen Doğası” adlı kitabında çözüm önerileri sunmuştur. Nye, yumuşak güç kavramına burada ilk kez değinerek söz konusu kavramı “başkalarını baskı yerine cazibe ve ikna yoluyla etkileme yeteneği” olarak tanımlamıştır (1990a: 10). 2004 yılında yayınladığı “Soft Power” isimli çalışmasıyla konunun kapsamını genişleterek kavramı, “bir ülkenin dünya siyasetinde istediği sonuçlara, onun değerlerine hayran olan, onu örnek alan, refah seviyesine ve fırsatlarına özenen ülkelerin kendisini izlemesiyle ulaşma çabası” olarak tanımlamıştır. 2001’de Bush yönetimi sırasında ABD’nin Irak’ı işgaline kadar bu kavramı çoğunlukla ABD’yi tanımlamak için kullanmış ve ülkenin kültürüyle yumuşak güce sahip olduğunu, yükseköğretim programlarıyla birçok öğrenci tarafından ve ABD’nin mükemmel bir resmini çizen film endüstrisinin desteğiyle de diğer yabancılar tarafından ülkenin bir cazibe merkezi olarak görüldüğünü vurgulamıştır (2004d: 14). Nye’nin çalışmalarından sonra uluslararası arenada söz sahibi olmak isteyen başka ülkeler de bu güce odaklanarak yumuşak güç eylemlerini artırıp, bireylerin ve toplumların rızasını kazanmaya odaklanmışlardır.

Soğuk Savaş evresine kadar ki güç algısı ekonomik ve askeri güç olarak ele alınarak zorla yaptırım gücünü ifade etmekte iken, günümüzde yumuşak güç yaklaşımı tüm dünyada dikkat çekmektedir. Nye (2011a) yumuşak gücün devletlerin kültürlerinin, siyasi değerlerinin ve politikalarının somut ama çekici unsurları ile başkalarını etkileme yeteneği ile ilgili olduğunu söylemiştir. Ona göre Soğuk Savaş, iki taraf arasındaki gerilim yüksek olsa bile küresel süper güçler arasında fiziksel bir savaş olmadığı için askeri güç yerine yumuşak güç kullanılarak kazanılmıştır. Yumuşak güç, zorlama veya şiddet kullanmadan ancak çekici etki yaratan siyasi duruş, kültür, politik erdem, kurumsal yapılar, meşru veya gayrimeşru olarak bilinen politik

hareketlere benzeyen ve maddi olmayan varlıklar vasıtasıyla başkalarının yeğlediklerini biçimlendirme yeteneğidir.

Sert gücün kaynakları açık ve basittir. Tarihsel süreçler içerisinde sert gücün kaynakları nüfus büyüklüğü, bölge, doğal kaynaklar, askeri güç ve sosyal istikrar gibi kıstaslarla ölçülmüştür (Nye ve Armitage, 2007: 6). Buna karşılık yumuşak gücün kaynakları birçok bileşenden meydana gelmektedir. Nye'ye (2008: 96) göre bir ülke yumuşak gücünü temel olarak kültüründen, siyasi değerlerinden ve dış politikalarından almaktadır. Ancak kültür unsuru bir toplum için anlam yaratan uygulamalar bütünüdür ve birçok tezahürü vardır. Benzer şekilde dış politikalar yumuşak gücü yüksek oranda etkilemektedir. Hükümet politikaları bir ülkenin yumuşak gücünü güçlendirebilir veya azaltabilir. Çünkü ikiyüzlü, başkalarının görüşlerine kayıtsız görünen veya ulusal çıkarlara dar bir yaklaşımla bakan iç veya dış politikalar yumuşak gücü baltalayabilir (Pallaver, 2011: 95). Bu nedenle de yumuşak güç yaratmak sert güç kadar kolay değildir. Yumuşak güç en ufak bir olumsuzluktan çabucak etkilenebilir.

Tüm bu değerlendirmelerden yola çıkarak etkili iletişim yöntemleriyle karşılıklı olarak milletlerin saygınlığını arttırmayı hedefleyen yalnızca kendi argümanları ile değil, ilişki kurduğu ülkenin savlarına da önem atfeden, halkların düşüncelerini de anlamaya odaklanan devletler emellerine ulaşmak için bugün yumuşak güç yöntemlerine başvurmaktadır (Türk ve Sırmalı, 2016: 144). Çünkü yumuşak güç diplomatik avantajlarla birlikte bir ülkeye diğer ülkeler nezdinde de olumlu bir intiba yaratmakta ve bu izlenimle başka toplumların tasdikini, sevgisini, desteğini ve saygısını kazandırmayı amaçlamaktadır.

2.5.2.1. Yumuşak Gücün Kaynakları

Uluslararası aktörler tarafından stratejik zorunluluklara ulaşmak maksadıyla kullanılan yumuşak güç, ideolojik ve kültürel çekiciliğe dayanan bir ulusal güç biçimi olarak adlandırılmıştır (Treverton ve Jones, 2005: 17). Ancak yumuşak güç, salt kültürel güçten daha fazlasını ifade etmekte olup, diğer uluslar ve insanlar tarafından kabul edilen siyasi değer ve fikirleri, eğitim ve sosyoekonomik sistemleri ve meşru ulusal politikaları da içermektedir.

Yumuşak güç, en kısa tanımıyla, başkalarını istediğini yapmaya ikna etme kapasitesidir (Wilson, 2008: 114). Nye'ye göre ikna edici güç ilk önce çekiciliğe ve öykünmeye dayanır. Kültür, ideoloji ve kurumlar gibi soyut güç kaynakları ile de bu güç daha da etkinleştirilir (2004a: 63).

<i>Uluslararası Kaynaklar</i>	<i>Ulusal Kaynaklar</i>
Uluslararası Yasalar ve Normlar	<i>Kültür</i>
Kurumlar	- Sosyal Uyum
Çok Taraflı Temel Güven	- Yüksek Yaşam Kalitesi
Uluslararası Anlaşmalara ve İttifaka Saygı	- Özgürlük
Karşılıklı Taahhütler	- Fırsatlar
Liberal Dış Ekonomi Politikaları	- Çekici Yaşam Tarzı
	<i>Siyasi Kurumlar</i>
	- Demokrasi
	- Anayasa
	- Liberalizm / Çoğulculuk
	- İstikrarlı Hükümet Politikaları

Tablo 2.3. Yumuşak Gücün Kaynakları (Gallarotti, 2010: 23)

Yumuşak güç, kaynaklarını aynı zamanda eğitim, sanat, sinema endüstrisi, yazın, yapı, eğitim merkezleri, STK'lar, teknolojik altyapı, inovasyon, turizm, ekonomik iş birliği ve diplomasiden de almaktadır (Halidov, 2014: 40). Bütün bu unsurlar aynı zamanda bir ülkenin sosyal sermayesini de oluşturmaktadır.

Mustafa Kemal Atatürk'ün “*Bir milletin kültür düzeyi üç safhada; devlet, düşünce ve ekonomideki çalışma ve başarılarının özüyle ölçülür*” (AKMY, 1990) sözünden hareketle yumuşak gücün temelini “demokratik yönetim sistemi, serbest piyasa ekonomisi ve özünde liberalizm” olmak üzere “insan hakları vb.” temel faktörlerden oluştuğu da ifade edilebilir. Bu doğrultularda incelenebilecek güç anlayışları, bu güç türünün ortaya koyulması bakımından yol gösterici olmaktadır. Bu değerlerle birlikte bir ülkenin yumuşak gücünün öğeleri aşağıda yer alan başlıklar altında incelenebilir (Sarıkaya, 2019: 1):

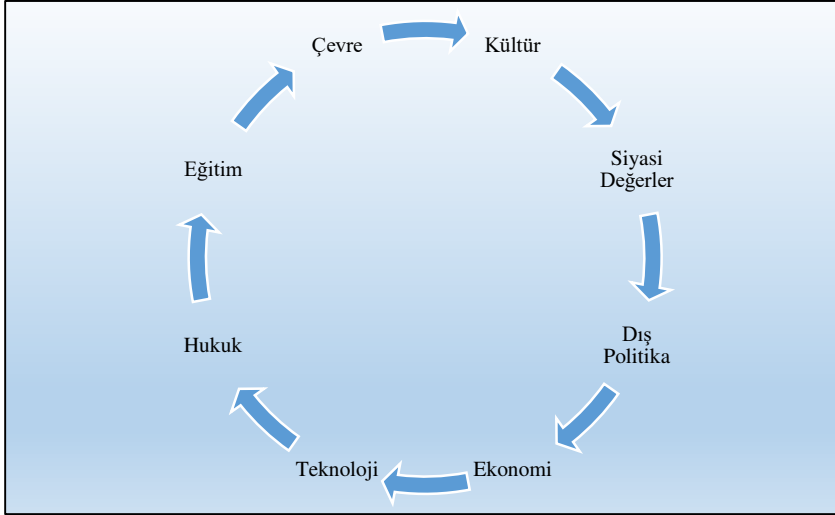
- Özgürlükçülüğü, insan hakları ve demokrasiye bağlılığı, siyasi kurumlarının kalitesi.
- Ekonomik modelinin çekiciliği, küresel katılım ve kalkınmaya katkısı, işçi-işveren dostu olması ve yenilikçi kapasitesi.
- Dijital altyapısı, e-diplomasideki yetenekleri ve diplomatik ağının gücü.
- Eğitim düzeyi ve uluslararası öğrenim görmek isteyen öğrenciler için avantajlar sunması.

Yumuşak gücün tatbik edilebilmesi için yukarıda yer alan kaynakların senkronize bir şekilde stratejik bir şekilde planlanması gerekmektedir. Uluslararası ilişkiler alanında çalışmalar yapan Geun Lee (2009: 205) genel olarak yumuşak güç stratejilerini; “ülkelerin uluslararası platformda kendi imajlarını yaratması, düşman ülkelerin imajını zedeleyerek üçüncü ülkede kendi lehine ortam oluşturması ve yumuşak güç kullanan ülkedeki geçerli olan normların yayılması” şeklinde sıralamaktadır.

Yumuşak Güç Kaynakları	Araçlar	Hedef Alıcılar
<i>Dış politika</i>	Siyasi Yapılar Medya Kuruluşları Sivil Toplum Kuruluşları Uluslararası Örgütler	Diğer ülkeler ve vatandaşları
<i>İç Siyasi Değerler ve Politikalar</i>	Medya Kuruluşları Sivil Toplum Kuruluşları Uluslararası Örgütler	Kendi vatandaşları Diğer ülkeler ve vatandaşları
<i>Yüksek ve Popüler Kültür</i>	Siyasi Yapılar Sivil Toplum Kuruluşları Uluslararası Örgütler Medya Kuruluşları Serbest Piyasa	Kendi vatandaşları Diğer ülkeler ve vatandaşları

Tablo 2.4. Yumuşak Güç Kaynakları, Araçları ve Hedef Alıcılar (Nye, 2005c: 10-50)

Siyasi ve ekonomik gelişmişlik düzeyi de yumuşak gücün unsurları için güçlü bir temel oluşturur. Demokratikleşme, siyasi ve sosyal kalkınma, ekonomik büyüme ve eğitim düzeyi bu güç için oldukça önemli bir etkiye sahiptir. Bu hususlara önem veren bir ülke kültürel ve siyasi değerleri ile cazibe merkezleri haline gelebilmekte, politik faaliyetleri ile de başka ülkeler ve onun vatandaşları nezdinde itibar kazanabilmektedir. Bütün bunların karşısında da başka devletler, bu bileşime dair kendi menfaatlerine de uyumlu ideal bir ilişki inşa etmekte ve pozisyonunu da bu ilişkiye göre belirlemektedir. Yumuşak gücün bu temel parçaları, diğer ülkelerin vatandaşlarına karşı güçlü bir uluslararası çekiciliğe neden olmaktadır.

Şekil 2.3. Yumuşak Güç Bileşenleri ve Döngüsü ⁵

Genel çerçevede yumuşak güç konusunda yapılan çalışmalar ve yukarıdaki tanımlar incelendiğinde bu güç için hangi ana kaynakların kullanılacağına ilişkin vurgulardaki **ortak görüş birliği**; bir ulusun sahip olduğu ve başkaları tarafından çekici olarak görülen **“kültürü”**, insan hakları, hukuk, adalet, demokrasi ve özgürlük gibi kavramları içinde barındıran **“siyasi değerleri”** ve uluslararası arenada barışçıl ve dik duruşunu gösteren **“dış politikaları”** öne çıkmaktadır. Bu bakımdan da bu üç unsur çerçevesinde yumuşak gücün ana kaynakları çalışmada ele alınmıştır.

2.5.2.1.1. Kültür

İnsan biyolojik olarak dünyaya gelir ancak bu unsur onun yaşamdan zevk alabilmesi ve kendini sosyal olarak gerçekleştirebilmesi için yeterli değildir. Çünkü insan bir toplumun ve onun kültürünün içerisine doğar. Böylelikle içinde bulunduğu sosyal yapı çerçevesinde aidiyet duygusu ve kimlik kazanır. Bununla birlikte insanların birbirleri ile sağlıklı iletişim kurabilmeleri için de ortak bir geçmişe sahip olmaları, aynı din ve kültür içerisinde kesiştikleri bilincinin de olması gerekmektedir (Marshall, 1999: 442). Bu bakımdan da edebiyatın, dilin, dansın, müziğin, mimarinin, gastronominin, inancın olmadığı ya da tek dil ve insan tipinin var olduğu bir dünya düşünülemez. İşte tüm bu unsurları içinde barındıran, yaşamı ayarlayan, ona farklı bir tat ve ruh katan kültür unsuru da insan hayatının adeta vazgeçilmez bir gereksinimidir.

⁵ Bu şekil, araştırmacı tarafından hazırlanmıştır.

Kültürün kelime kökeni hem İngilizce hem de Fransızca, dünyayı geliştirmek ve büyütmek veya yetiştirmek manasına gelen Latince “*cultura*” ifadesinden türetilmiştir (Cebeci, 2008: 2). Kültür, toplumlarda sosyal öğrenme yoluyla insanlara iletilen fenomenler dizisini kapsayan antropoloji merkezli bir kavram olarak kabul edilir. Evrensel olarak hemen hemen tüm insan toplumları tarafından oluşturulan sanat, müzik, dans, ritüeller gibi formların yanı sıra alet kullanımı, yemek pişirme, barınma, giyim-kuşam gibi unsurları da içinde barındırmaktadır (Macionis ve Gerber, 2011). Kültürel antropoloji konusunda önemli çalışmalara imza atan Edward Burnett Taylor için kültür; “*toplumun üyeleri tarafından edinilen bilgi, inanç, sanat, hukuk, ahlak, gelenek ve görenek alışkanlıklarını içeren karmaşık bir bütündür*”. Kültür, “*insan yaşamından ve niyetlerinden ortaya çıkartılarak dilde, dinde, normatif düzende, hukuk sistemlerinde, sanatta nesnelleştirilmiş içerikler veya varlıklar üzerinde yaratılan kasıtlı öznellik*” (Simmel, 1997: 103), “*bir topluluğun sosyal alışkanlıklarının tüm tezahürlerini, bireyin yaşadığı grubun alışkanlıklarından etkilenen tepkilerini ve bu alışkanlıkların belirlediği insan faaliyetleridir*” (Boas, 1911: 159).

Kültür başkalarını anlamlandırmaya çalışılan araç, ortaya çıktığı andan itibaren bir değeri olan ve bu değerlerle başkalarıyla ilişki kurulan unsur ve de zevk alınan yaşamın ayrılmaz bir parçasıdır (Bound ve diğerleri, 2007: 13). Kültür, insan topluluklarının özgün başarılarını oluşturan, nesneler üzerine attettikleri anlamlar da dâhil olmak üzere semboller tarafından edinilen ve aktarılan davranışların açık ve örtük kalıplarıdır. Kültürün temelleri de tarihsel olarak türetilmiş, seçilmiş fikirlerden ve özellikle bunlara eklenmiş değerlerden oluşmaktadır (Kroeber ve Kluckhohn, 1952: 45).

Kültür ve kültürel çalışmalara temel oluşturulan tüm tanımlarda pek çok farklı görüş mevcuttur. Dahası, kültüre ilişkin farklı bakış açılarının varlığı, diğer kültürleri anlamak, tanımak isteyen insanlar için açık ve geniş bir ufuk yaratmaktadır (Xu, 2017: 14-16).

Genel tanımlar incelendiğinde kültürün ortak noktaları şöyledir (Li ve Karakowsky, 2001: 501-517):

- Nispeten büyük bir grup insan tarafından paylaşılan bilgi sistemleridir.
- Kültür iletişimdir, iletişim kültürüdür.

- Kültür, en geniş anlamıyla oluşturulmuş davranıştır. Bir kişiye sosyal olarak aktarılan  renilmiş, birikmiş deneyimlerin veya sosyal  renme yoluyla edinilen davranışların toplamıdır.
- Kültür, bir grup insanın yaşam biçimidir. İnançları, değerleri ve sembolleri, düşünmeden kabul ettikleri ve bir nesilden diğerine iletişim ve taklit yoluyla aktarılan davranışlardır.
- Kültür, sembolik iletişimdir. Bir grubun becerilerini, bilgisini, tutumlarını, değerlerini ve güdülerini içerir. Toplumların sanat eserleri içindeki somutlaşmışları da dâhil olmak üzere ayırt edici başarısını oluşturan semboller tarafından edinilen, aktarılan davranışların açık ve örtük modelleridir.
- Kültür, genellikle insanların geleneği olarak kabul edilen ve nesilden nesille aktarılan bir grup insanın  renilmiş davranışlarının toplamıdır.

Hülasa kültür bir dünya görüşü ve bir yaşam biçimidir. İçinde doğulan toplumun insanlara kattığı her şeydir. Kültür çeşitli konuları, süreçleri, farklılıkları hatta paradoksları kucaklayan çok yönlü bir kavram olmasıyla beraber belirsiz ve sezgisel uygulamaları da içinde barındırır.

Görüldüğü üzere geçmişten bugüne kadar kültürün ne olduğu hakkında birçok disiplinden bilim insanı onu farklı şekillerde tanımlamaya çalışmış ve her biri kültürün sayısız yönüne vurgu yapmıştır. Bu bakımdan da kültürün zaman içinde ne olduğu ve tek bir nitelikle tanımlanamayacağı; dahası, dinamik olduğu kadar gelişen özellikleriyle de karmaşık bir konu olduğu kabul edilmiştir. Bu nedenle kültür, üzerinde en az mutabakat sağlanan bir kavram olmasının yanı sıra zamanla sosyal bilimcilerin de hakkında tanım yapmaktan vazgeçtiği; ancak onu anlamaya, toplumları nasıl yönlendirdiğine ve birleştirdiğine ilişkin araştırmalar yürütmeye de devam ettiği bir kavram olagelmiştir (Keyman, 2000: 18).

Sanayi toplumunun oluşması ve işçilerin belirli saatlerde bir araya gelerek tüketim alışkanlıkları (yemek, sinema, tiyatro vs.) edinmeleri 20. yüzyılla birlikte yeni bir kültür oluşturmuş ve bu yeni oluşuma kitle kültürü adı verilmiştir. Sosyoloji biliminin de odak noktalarından biri haline gelen bu kültüre olan ilgi artmış, böylelikle bu guruplar üzerinde kültürel araştırmalar yapılmaya başlanmıştır. Bu araştırmalar arasında en dikkat çekici iddiaları Marksizm ve eleştirel teori gibi bazı felsefe okulları gündeme getirmiş, seçkinlerin bilinçli olarak bu alışkanlıkları proletaryayı manipüle

etmek ve yanlış bilinç ile yönlendirmek amacıyla yaptığı, sonucunda ise yapay kültürler oluşturdukları iddia edilmiştir. Bu görüşlerle birlikte çeşitli toplumsal sınıflar arasında ayrıma gidilerek yüksek kültür, sosyal-elit kültür, düşük kültür, popüler kültür veya halk kültürü gibi sınıflandırmalar yapılmıştır (Adorno, 2013: 76-83).

Yumuşak güç kültür açısından manevi yönü ağır basan, gözle görülemeyen, ancak hissedilir derecede etkisi olan zihinsel bir güç türüdür. Kültürün çeşitliliği ve buna bağlı olarak topluluklar arasındaki yaptırım gücü yumuşak güç çalışmaları için de dikkat çekmiştir. Çünkü kültür bir ülkenin fikirlerine, siyasi düşüncelerine, hukukuna, ahlakına, sanatına, bilimine ve iletişim biçimine yansımaktadır. Böylelikle de bu güç türü için çekici bir zemin oluşturmaktadır. Bir ulus güçlü bir kültüre sahip olmadan uluslararası bir krizle verimli bir şekilde başa çıkamayabilir. Kültürel varlıkları olmadan da uluslararası faaliyetlerde söz sahibi olamayabilir. Zira bir ülkenin kültürünün evrensel olması, dış ilişkilerindeki davranışlarını idare etmek için standartları, prensipleri ve yönetim sistemini belirleme kapasitesi o ülkenin gücünün asıl kaynakları arasında olduğu iddia edilmektedir (Jian, 2001: 6). Kültürün bu denli etkinliğinin farkına varan birçok ülke de mevcut kültürlerini yumuşak güç ile harmanlayarak güç kazanmayı hedeflemişlerdir. Örneğin Japonya eski Başbakanı Yasuhiro Nakasone “*kültürel olarak gelişmiş bir ülke yaratma*” hedefini, eski Fransa Cumhurbaşkanı Jacques Chirac “*kültürel bir Avrupa elde etmeyi ve bir Avrupa Kültür Topluluğu*” oluşturmaya, Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin “*kültürel genişleme*” stratejisini, eski Amerikan Başkanı George W. Bush “*Amerikan kültürünün yeni bir yumuşak kültür türü*” olduğunu, yine eski Amerikan Başkanı Bill Clinton da “*dış demokrasinin gelişmesini kültürle teşvik etmeyi*” amaçlamıştır (Collection of American National Security Strategy Reports, 2001: 276).

Kültürler tarihin ürünleridir. Kültürün gelişmesi uzun zaman alır ve genellikle nesiller boyunca aktarılır. Ancak kültürler değişebilir ve başka kültürlerden etkilenecek farklı bir form haline dönüşebilir. Çünkü kültür, insanları etkileme ve değiştirme gücüne sahiptir. Türkiye Cumhuriyeti’nin kurucusu Gazi Mustafa Kemal Atatürk’ün “*Bir millet savaş alanlarında ne kadar zafer elde ederse etsin, o zaferin sürekli sonuçlar vermesi ancak kültür ordusu ile mümkündür*” sözü bu güce vurgu yapar niteliktedir (AKMY, 1990). Bununla birlikte kültürler çeşitli sosyal değerlerle güçlendirilir. Bu değerler, insanların gelişiminde önemli rol oynar ve insan

davranışının güçlü bir belirleyicisi olur. İşte bu nedenlerle insanları etkileyen, onları kaynaştıran ortak bir payda etrafında toplayan kültür unsuru yumuşak güç çalışmaları için oldukça önemli bir araçtır. Bununla birlikte kültür farklı milletlerin ticaret, turizm veya akademik değişimler yoluyla olumlu bir şekilde etkileşime girdiği bir devlet için çekici bir kaynak olarak görülebilir. Ancak kültürün unsurlarının ne olduğuna ve hangi öğelerinin itici veya çekici olduğuna dair bir ayrımın yapılabilmesi yumuşak güç için oldukça zordur. Çünkü bir kültürel unsurun çekici olup olmadığının belirlenmesi ancak hedef kitlenin taklit etmesi ve davranışlarında değişime gitmesiyle mümkün olabilmektedir.

İnsanlar kendi değerlerini, bakış açılarını, ilgi alanlarını, geleneklerini yansıtan kültürel farklılıklardan etkilenebilirler. Ancak bu farklılıkları takdir etmemek, dikkate almamak yanlış anlaşılmalara ve olumsuz yargılara yol açabilir. Uluslararası ilişkilerde de bu farklılıklar dikkate alınmalı ve kültürel algılar ışığında hareket edilmelidir. Bu bakımdan da kültür ve onun unsurları devletler ile siyasi liderlerin karar alma süreçlerinde önemli rol oynamaktadır. Özellikle kültürel güce ve farklılıklara odaklanan ulusal güçlerin, kültürel emperyalizm ile birlikte kendi kültürlerini yayma eğilimleri günümüzde de devam etmektedir. Fakat az gelişmiş ülkeler bu rekabet ortamında dezavantajlı bir konumda görünseler bile doğru yumuşak güç stratejileri ile her an kültürel cazibelerini artırma potansiyellerine sahip olabilirler. Çünkü kültürel avantajlar ve dezavantajlar görecelidir. Uluslararası modern toplumlarda artan çıkar örtüşmesi sırasında farklı kültürler birbirleriyle çatışırken karşılıklı olarak var olur ve öğrenirler. Lakin günümüzde farklı kültürler arasındaki çatışmalar sınırlı, kısmi ve büyük ölçekli küresel çatışmalara da neden olmaktadır (Nye, 1990c: 196).

2.5.2.1.2. Siyasi değerler

Siyaset bilimi alanında değer, “*davranış sistemini düzenleyen kodu veya standardı ifade eden*” bir kavram olarak tanımlanmıştır (Kluckhohn, 1952). Fakat bu standardın tam olarak ne olduğu ve hangi nitelikler etrafında çerçeveleneceği zaman içerisinde farklılaşmış ve değer olarak nitelendirilen varlıklar kimi zaman kıymetli kimi zaman da kıymetsiz hale gelmiştir. Örneğin feodal düzende yönetim değer asillik, makam, imtiyaz, şeref, nişan, rütbe, kutsallık, gelenek gibi sınıflandırmalarla ölçülürken; günümüzde hukuka bağlılık, insan hakları, çevreye duyarlılık, hümanizm,

savaş karşıtlığı, fırsat eşitliği gibi unsurlar etrafında değerlendirilmektedir (Kuçuradi, 2010).

Nye, bir ulusun siyasi değerlerinin yumuşak güç yaratmada etkili olduğunu belirtmiştir. Ona göre bir devlet, siyasi değerlerini yalnızca resmi açıklamalarında vurgulamamalı, aynı zamanda eylem ve uygulamaları içerisinde de göstermelidir. Bir ülkenin değerlerinin çekicilik üretebilmesi için de savunduğu inançta ve bu değerlerin işlevi olarak bir devletin yaptığı eylemleriyle tutarlı olması gerekmektedir. Bu nedenle Nye, değerlere bağlılığın bir ülkenin sahip olduğu göreceli yumuşak gücü olumlu veya olumsuz olarak etkileyebileceğini, çünkü tutarsızlığın bir ulusun güvenilirliğine zarar verirken yüksek düzeyde inanılabilirliğin da yumuşak gücü arttıracakını dile getirmiştir. Nye'nin açıkladığı gibi, *“dar bir yaklaşıma dayalı ikiyüzlü, kibirli ve egoist politikalar bir ülkenin yumuşak gücünü zayıflatır ve bu nedenle de kaçınılmalıdır”* (2004c: 13-14). Barış, demokrasi, insan hakları veya adalet gibi geniş ölçüde paylaşılan değerleri destekleyen ve uygulayan devletlerin yüksek çekicilik seviyelerine sahip olması muhtemeldir. Bunlarla birlikte siyasi değerlerin uluslararası ilişkilerde yumuşak güç oluşturabilmesi için ilk önce çekiciliği yurtiçinde artırmak gerekmektedir. Siyasi değerlerin başkalarını itebileceği veya çekebileceği konusunda dikkatli olunması gerekmektedir. Örneğin, Amerikan feminizmi bazı Ortadoğu ülkelerinde saldırgan, kışkırtıcı, dini kurallara zarar veren fikirler olarak kabul edilmiştir. Her ülkenin bu anlamda siyasi değerleri farklıdır. Ancak dünyada birçok insan tarafından kabul edilen ve öne çıkan evrensel unsurları (demokrasi, insan hakları vb.) ve değerleri (eşitlik, insan onuruna saygı, kişisel bütünlük, adalet, sevgi) içinde barındıran siyasi değerler yumuşak güç için çekicilik yaratmaktadır.

Küresel dengelerin değişmesi üzerine siyaset bilimciler, yumuşak güç yaratmada hangi siyasi değerlerin bu güç türüne katkı sağlayacağı hususunda çeşitli görüşler öne sürmüşlerdir. Örneğin, Morgenthau (1970: 20) sahip olunan siyasal sistemi, bir ulusun güç imkânını belirleyen en mühim unsur olarak görmüştür. Çünkü hürriyet imkânı sağlayan, insanı merkezine koyan, eşitlikçi, saydam ve demokrasiye uygun bir sistemin varlığı güce dolaylı olarak katkı sağlar. Morgenthau, bununla birlikte, siyasi değerler (insan hakları ve demokrasi) ile ulusal güç arasındaki güçlü bağlantıyı vurgulamış ve siyaset teorisyenleri de bunları bir ülkenin dış politikasını geliştirmede önemli bileşenler olarak görmüştür. Ancak Samuel Huntington gibi siyasi bilimciler

bu gibi unsurları dış politikanın temel amacı olarak kabul etmemiştir. Huntington, *“Batılı olmayan insanların Batı değerlerini, kurumlarını ve kültürünü benimsemesi gerektiği inancı ciddiye alınırsa, sonuçları itibariyle ahlak dışıdır... Batı’nın çıkarlarına, diğer halkların ihtilaflarına, rastgele müdahalelerle hizmet edilemez”* görüşünde bulunmuştur (1996: 28-46). Ancak Francis Fukuyama, *“insanlık tarihinin ideolojiler arası bir mücadele olarak ilerlemesi Soğuk Savaş’ın sona ermesinden sonra dünyanın demokratik ideallere, serbest piyasa kapitalizmine ve ilgili neoliberal ekonomi politikalarına yerleşmesiyle büyük ölçüde sona ermiştir”* (1989: 3-18) iddiası öne sürmüştür. Siyasi konulara dair bu tartışmalarla karşılaştırıldığında Joseph Nye, değerlerin küresel siyasette nasıl uygulandığını araştırmak için yeni bir yaklaşıma katkıda bulunmuştur. Nye’ye göre, *“devletin değerleri kendi iç yönetim performansına bağlıdır, çünkü bir ülkenin siyasi değerlerini nasıl uyguladığı imajını ve algılanan meşruiyetini geliştirebilir ki bu da dış politikanın ilerlemesi için önemlidir”* (2004b: 55-57). İnsan hakları ve demokrasi gibi siyasi erdemler güçlü çekim kaynakları arasındadır, ancak bunları sadece ilan etmek yeterli değildir. Önemli olan unsur, söylem ile uygulamalar arasındaki tutarlılıktır.

2.5.2.1.3. Dış politika

Her devlet başta kendi halkının temel ihtiyaçlarını karşılama, ulusal çıkar ve hedeflerine ulaşma, askeri gücün kullanılması yoluyla toprak bütünlüğünü koruma ve böylelikle kendisini güvence altına alma isteği içerisinde. Bununla birlikte her türlü iç faaliyetinde de kendi kendine yetinmek ister. Ancak günümüzde hiçbir devlet bu amaçlara ulaşabilmek ve de mevcut durumunu korumak için tek başına kifayet gösterememektedir. Çünkü her ulus diğer milletlerle güvenlik, diplomatik, ekonomik, ticari, eğitim, kültür gibi alanlarda ilişki kurmak zorundadır. Bu yüzden de zamanımızda karşılıklı bağımlılık, uluslararası ilişkilerin tartışılmaz bir gerçeği; buna bağlı olarak da aktif dış politika stratejileri ulus devletler için adeta bir zorunluluktur (Keyman, 2006: 1-20).

Dış politika, bir milletin dış ilişkilerinde ulusal çıkar ve amaçlarını teminat altına almak için benimsediği ve izlediği bir dizi ilke, karar ve araç olarak tanımlanabilir. Dış politika, topluluklar tarafından başka ulusların tavırlarını değiştirmek ve kişisel etkinliklerini dış ortama adapte etmek için geliştirilen etkinlikler dizgesidir (Modelski, 1962: 152). Buna ek olarak kendi çıkarlarını diğer uluslar karşısında geliştirme

abalarının zdr. Dış politika, bir ulusun daha geniş bir perspektifte amaçlarını, menfaatlerini görünür aksiyon biçimlerine dönüştürme, bunlara ulaşma ve çıkarlarını koruma sürecindeki kilit unsurdur (Padelford ve diğerkleri, 1976). Kısacası bir devlet tarafından tüm uluslararası katılımcılarla ilişkileri sürdürmek için kabul edilen ve kullanılan ilke, karar dizisi, eylem planı ve dşnlmş hareket tarzıdır.

Bir milletin klasik faziletlerinin, yaygın milli politikalarının, arzularının ve benlik algısının vasıtasız aracı olan dış politika (Baharçiçek ve İnan, 2013), ikili veya çok taraflı ilişkilerin sürdürülmesinde kendi menfaatini korumak için dizayn edilir. Bu formül siyasi erkler tarafından planlanır ve uygulanır. Planlamada devletin milli çıkarları, i ve dış evre, milli değerkler, diğerk ulusların dış politika hedefleri, kararları ve uluslararası g yapısının doğası dikkate alınır. Ek olarak dış politika çeşitli unsurlar ve faktörler çerçevesinde belirlenir. Bunlar şöyle sıralanabilir:

Coğrafi Sınırlar ve Jeopolitik nem: Bir devletin coğrafi alandaki kapasitesi uluslararası politikasının mühim bir etkenidir. Bölgesel büyüklük hem siyasetçileri hem de halkın içinde bulunduğ coğrafiyayı etkiler. Coğrafi hudutlar aynı zamanda sınırın içinde bulunan insan dışı kaynakları da içerir. Nüfus ve insan dışı kaynaklara sahip milletler genellikle büyük g olmaya odaklanır ve stratejilerini daha geniş bölgelere uygulamak ister. Bu nedenle de uluslararası ilişkilerde büyük g ve buna bağlı olarak dünya siyasetinde söz sahibi olma şansları daha yüksek olabilir (Tür ve Salık, 2017).

Bir milletin üzerinde yaşadığı coğrafiyanın bulunduğ konum, yapı, bitki örtüsü gibi unsurlar o ulusun ihtiyaçlarını karşılayabilme imkânını belirler. Bu unsurlar aynı zamanda ulusun dış politikasında etkinliğini artırarak yeri geldiğinde yaptırım gücünü de ortaya koyar. Genellikle büyük boyutlu devletlerin dış politikaları, daha küçük alana sahip olan devletlerin dış stratejilerinden her zaman farklıdır. Bununla birlikte geniş bir alana sahip olan devletlerin iktidarları buna dayanarak dünyada süper güç olma arzusu içerisine girebilmektedir. Örneğın Rusya Federasyonu, Çin Halk Cumhuriyeti, Hindistan Cumhuriyeti, Brezilya Federal Cumhuriyeti, Fransa Cumhuriyeti ve Amerika Birleşik Devletleri gibi ülkelerin dış politikalarına bu unsur yansır. Birkaç istisna dışında bu ülkeler olabildiğince etkin uluslararası ilişkileri formüle eder. Bu hareketle de dünya siyasetinde etkili olurlar. Lakin coğrafi sınırların büyük olması beraberinde savunma, güvenlik, iletişimin sürdürülememesi, komşu ve

sınır dışı devletlerle problemlili ilişkiler gibi sorunları da beraberinde getirmektedir. Kimi zaman büyüklük yalnızca dış politikanın tarafsız belirleyicisi olmayabilir. Bir ulusun maddi ve manevi güçleri ve diplomatik becerileri de kimi zaman öne çıkabilir. Örneğin, Ortadoğu ülkeleri petrol gibi doğal kaynaklara sahip olduğundan uluslararası ilişkilerde kritik rol oynamaktadır. İngiltere, İsrail, Japonya gibi nispeten küçük boyutlu olmalarına rağmen diplomatik yeteneği ve teknolojik gücü elinde bulunduran ülkeler günümüzde uluslararası ilişkilere ciddi oranda yön verebilmektedir. Coğrafya çoğu zaman uluslararası ilişkilerin kilit bir unsurudur. Ancak tamamlayıcı unsuru değildir. İletişim ve çağdaş savaş alanındaki değişimler ve milletlerin coğrafyayı önemsizleştirme çalışmaları nedeniyle ehemmiyeti gitgide azaltmaktadır (Wan Hassan ve diğerleri, 2020: 788-792).

Ekonomik Kalkınma Düzeyi ve Niteliği: Güçlü olarak nitelendirilen devletlerin dünyanın yoksul ve ekonomik olarak düşük konumlu devletlerinin ulusal hedeflerine ulaşmaları konusunda destek olmalarının ana nedenlerinden biri ekonomik gelişmişliklerinin yüksek olmasıdır. Çünkü zamanımızda yumuşak güç üreten ülkeler aynı zamanda ileri derecede sanayileşmiş ve böylelikle ekonomik olarak gelişmiş güçlerdir. Bu uluslar, dış ilişkilerinde belirledikleri hedeflerini güvence altına almak için dış yardımı kimi zaman bir araç olarak kullanabilmektedir.

Bir ülkenin ekonomik gelişmişlik düzeyi, o ülkenin dış politikasını doğal olarak etkiler. Sanayi yönü gelişmiş pek çok ülke dünya siyasetinde başat rol oynamakta ve dış politikalarını sistemdeki bu üstünlüklerini sürdürmek için formüle etmektedir. Ekonomik olarak güçlü ülkeler bir yandan askeri yetenekler inşa etmekte, diğer yandan başka devletlere yardım ve kredi şeklinde parasal destekte bulunmaktadır. Bu ülkeler bir taraftan gelişmekte olan ve gelişmemiş ülkelerin ihtiyaçlarını karşılamak için kalkınma kredileri, teknoloji ithalatı, sağlık hizmeti sunumu, yükseköğrenime erişim ve gıda gibi yardımlarda bulunurken, yine diğer taraftan da kendilerine bağımlı ve muhtaç haline getirebilmektedir (Şaşmaz ve Yayla, 2018). Ancak ekonomik güç, kimi zaman sert kimi zaman yumuşak güce de dönüşebilir. Örneğin İran'a uygulanan ekonomik ambargo ve yaptırımlar ülkelerin sert güçlerine örnek teşkil eder. Ekonomik güç ile ülkeler yaptırımlara zorlanabilir veya zenginliklerinden fayda sağlanabilir. Ekonomik olarak başarı sağlamanın önemli bir unsur olduğu muhakkaktır. Fakat bazı vaziyetlerde bir ekonomik münasebetin ne tarafının sert ne tarafının yumuşak güçten

kaynaklandığının tespit edilmesi zordur. Örneğin Türkiye, Avrupa Birliği kıstaslarını yerine getirmek üzere bir takım politikalarında değişiklikler yapmaya gitmiştir. Bu değişimin ne kadarının ticari fırsatlara erişimin ekonomik teşviki tarafından ne kadarının da Avrupa'nın başarılı ekonomik ve politik sisteminin çekiciliğinden kaynaklandığı net olarak tespit edilememiştir. Lakin Türk toplumunun bir kısmının yapılan teşvikin ticari yönüne odaklandığı, diğerlerinin de demokratik toplum düzeni, demokrasi, Avrupa İnsan Hakları ve ekonomik özgürlük gibi modellerine ilgi duyduğu açıktır (Nye, 2006).

Kültürel ve Tarihi Faktörler: İnsanların yaşamını karakterize eden normları ve gelenekleri, ülkelerin dış politikasında etkilidir. Geleneksel değerler ve inançlar dış meselelere yaklaşımı belirler. Devletin kültürü ve gelenekleri gibi tarihsel deneyimleri, uluslararası politikası üzerinde geniş bir etki sağlar. Genellikle bütünleşmiş kültüre ve ortak tarihe sahip devletler etkili bir dış politika formüle eder. Bununla birlikte insanların birbirine kültürel ilişkilerle bağlanması, uluslararası ilişkileri için de bir güç kaynağı yaratır. Geçmişten bugüne kadar gelen kültürel faktörler başka uluslarla olan ilişkilerin tabiatını ve kapsamını tahlil etmeye yardımcı olur (Modelska, 1962).

Sosyal Yapı: Bir devletin iç ortamı, dış politikasının doğasını ve gidişatını etkiler. Bu bakımdan dış ilişkilerde hedef alınan toplumun inşası ve tabiatı önemlidir. Toplumun tabiatı ve ikili ilişkilerini yapılandıran uyumun derecesi bu yapı tarafından belirlenir. Kuvvetli bir çekişme ile anılan bir milletin varlığı aynı zamanda dış politika için yetersizlik göstergesidir. Yüksek düzeyde grup uyumuna sahip, aidiyet duygusu yüksek ve disiplinli insanlardan oluşan dinamik bir cemiyet daima bir güç kaynağı olarak görülür (Holsti, 1982: 1-20).

Devlet Yapısı: Devletin iç organizasyonu ve yapısı ile dış politika oluşturma ve uygulamasını yönlendiren örgütsel yapıları yönetimin etkinliği için önemli bir husustur. Uluslararası ilişkilerin şeklini ilişki kuran devletlerin demokratik olarak oluşturulup oluşturulmadığı, yetki ilişkilerinin merkezileştirilmiş mi yoksa karar vermenin özgür ve açık mı olduğu hususları belirler. İktidarlar bunlarla birlikte hüküm verici olarak da aksiyonda bulunur. Bu faktörler her zaman uluslararası ilişkilerinin yönünü tayin eder. Bununla birlikte son yıllarda politika yapımı süreçlerinde demokrasi yönünde atılmaya çalışılan adımlarla bu yapının önemi daha fazla ortaya çıkmıştır. Genel olarak otoriter veya totaliter hükümet biçimleri altında karar verme

gücü bir bireye veya bir grup kişiye ait olduğundan daha kolay ve daha hızlı kararlar alınması mümkündür. Tek karar vericilerin olduğu veya kararları herhangi bir kısıtlama veya istişare olmaksızın uygulayan ülkelerin dış politika kararları da çelişkili olabilir. Öte yandan demokratik sisteme sahip bir devlette dış politika uygulaması, otoriter bir yapıya kıyasla zor ve yavaş olma eğilimindedir. Bu sistemdeki vatandaşlar, ülkelerinin iç ve dış politikaları hakkında fikirlerini özgürce ifade edebilmekte ayrıca hükümetlerinin politikalarına da etki edebilmektedir (Dinesh, 2022).

İç Durum: Bir ulusun iç ortamında meydana gelen önemli değişiklikler aynı zamanda dış politikanın durumunu da etkiler. Özellikle siyasi istikrarsızlar ve sık hükümet değişiklikleri bir devletin dış politikasının değişiklik kaynağıdır (Pfaffzgraff, 1997: 185-188).

Liderlerin Yetenekleri, Değerleri, Deneyimleri ve Kişilikleri: Uluslararası ilişkiler, bu görevleri yürütme görevinde bulunanların değerlerinin, yeteneklerinin, tecrübelerinin ve de kişiliklerinin izlerini taşır (Sprout ve Sprout, 1956). Ulusal karar vericilerin fikirleri, yönelimleri, beğenileri, hoşlanmadıkları, tutumları, bilgileri, becerileri ve dünya görüşleri dış politikanın etkili girdileridir. Örneğin, Türkiye'nin devlet izlemiyle Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın yönetimindeki Türkiye imajı arasında bir paralellik olduğu düşünülmüştür. Erdoğan'ın 2014'te Cumhurbaşkanı seçilmesinden itibaren ülke, Erdoğan'ın kişiliğiyle eş anlamlı hale gelmiştir. Cumhurbaşkanının giderek artan siyasi gücünün bir sonucu olarak kontrol ve dengelerin ortadan kaldırılması, cumhurbaşkanlığı makamını merkezileştirmiştir. Buna karşılık, Türkiye'nin küresel itibarı, Erdoğan'ın küresel imajına bağlı olmuştur. Onun imajı, retoriği veya ideolojisi dünyanın bazı yerlerinde olumlu karşılanırken, dünyanın başka yerlerinde zarar görebilmiştir. Başka bir ifadeyle, yabancı kamuoyunun Türkiye algısında bir referans noktası oluşturarak bazı siyasi konularda yumuşak güç bazı konularda sert güç algısına neden olmuştur (Çevik, 2015).

Siyasi Hesap Verebilirlik: Politik makamların çizmiş oldukları ana politika çerçevesinde hareket edip etmediklerini ortaya çıkarmak için önemli bir unsur olarak görülen siyasi hesap verilebilirlik, bürokratların siyasal idare mekanizması tarafından kontrol edilmesi ve böylelikle vatandaşlara bilgi vermesidir (Balcı, 2003: 120).

İdeoloji: Dış politika, bir ulus tarafından ulusal çıkar hedeflerini gerçekleştirmek için kabul edilen birtakım ilke ve taktiksel eylem planıdır. Bu bakımdan da her daim

ideolojik içeriği vardır. Bir devlet amacına katkıda bulunmak ve başka devletlerin politika hedeflerini eleştirmek için mutlaka ideolojik bir fikre ihtiyaç duyar (Althusser, 2010). Bu bakımdan da ideolojisini popülerleştirmede de yine ideolojiden yararlanır. Örneğin Komünizm ideolojisi, 1945-1990 yılları arasında komünizmle yönetilen devletlerin dış ilişkilerini belirlemede önemli bir etken olarak kullanılmıştır. Bu ideolojiye karşıtlığı ve liberal politikaları benimseyen fikirler, komünist olmayan Batılı uluslarının dış politikalarının şeklini ve gidişatını etkilemiştir.

Diplomasi: Savaş ve barış güçleri arasındaki güç dengesi olan diplomasi, bir milletin kendi ulusal alanının dışına çıktığı ve başka uluslarla ilişkilerini geliştirmek için kullandığı en mühim vasıtasıdır. Dış politika amaçlarını güvenceye almaya çalışan diplomasi aynı zamanda uluslararası ilişkilerin de belirleyicisidir. Dış politikanın kalitesi ve verimliliğini diplomatik yaklaşımlar etkiler (Kissinger, 2012).

Uluslararası Güç Yapısı (Küresel Stratejik Çevre): Devletlerin birbirleri arasında kurmuş oldukları ilişkiler, karşılıklı şekilde çıkarları doğrultusunda yapılandırılır. Bu yapılandırma da özünde bir güç mücadelesi barındırır. Ulusların belirlediği stratejiler, uluslararası arenada belirli bir zaman içinde hâkim olunan güç yapısından mutlaka müteessir olur (Heywood, 2016: 86).

Kamuoyu: Halkın “kamuyla ilgili konulara ilişkin kanılarının toplamı anlamına gelen, diğer bir deyişle genel kamunun üyelerinin siyasi konular, toplumsal olaylar ya da güncel meseleler hakkındaki tutumlarının anlatımları, kanaatlerinin toplamı, bir olgu ya da inanç üzerindeki ortak yargısı” olan kamuoyu (Yüksel, 2007: 572) dış politikanın önemli bir unsurudur. Bir ulustaki siyasi erkler, halklarının ve hedef kitlelerindeki fikirlerine dikkat etmek ve gerektiğinde görüşlerini onaylamak durumundadır. Şüphesiz karar alıcılar lider konumunda olduklarından hem kamuoyunu yönlendirmek hem de kamuoyunun taleplerini yerine getirmek zorundadır.

Teknoloji: Bir anlamıyla teknoloji, bilimsel buluşların hayatı kolaylaştırmak için kullanılmasıdır. Bir ülkenin teknolojik gelişmişlik düzeyi ve teknik bilgiyi elinde bulundurması dış politikasının gücünü ve etki alanını belirler. Toplumun ekonomik, siyasi ve kültürel faaliyetlerinin de bir göstergesi olan teknolojiye ve bilim politikalarına verilen önem siyasi ve uluslararası düzlemde yürütülen faaliyetlerin artmasına da katkı sağlamaktadır. Dolayısıyla bir ülkede bilim ve teknolojiye yapılan

yatırımın sağladığı katkıyı başka hiç bir yatırım uzun vadede yapmamaktadır (Ağır, 2010: 44). Bununla birlikte bir ulusun endüstriyel üretiminin ve askeri gücünün etki alanı da teknolojiye bağlıdır. Teknolojik değişiklikler bir devletin uluslararası ilişkilerdeki konumuna etki edebilir. Ancak teknoloji, dış politikanın nispeten daha az tesirli bir unsurdur. Çünkü teknolojik değişimlere hemen hemen tüm dünya çabuk aşına olmaktadır (Haykır ve Aslan, 2021).

Dış Ortam: Dış politika uygulamaları ani durum değişikliklerine her daim hazırlıklı olmak ve buna bağlı olarak stratejilerini ve acil eylem planlarını önceden planlamak zorundadır. Örneğin, komşu devlette meydana gelen bir siyasi devrim, askeri darbe veya iki dost ulus arasında oluşan bir anlaşmazlık, popüler bir para biriminde meydana gelen devalüasyon, bir ulusun başka bir halka göstermiş olduğu şiddet eylemleri dış ortam değişikliklerindendir. Bu bakımdan da proaktif ve reaktif dış politika stratejilerinin hazır bulundurulması ve dış ortama uygun politik yaklaşımlar sergilenmesi önemlidir (Hermann, 1971).

İttifaklar ve Uluslararası Antlaşmalar (İkili ve Çok Taraflı): İttifak, bazı ulusların belirli bir durumda güçlerini bir araya getirmeleri veya güçlerini birleştirmeyi kabul etmelerinin bir yoludur. İttifaklar dış politika araçları olarak hizmet eder. İttifak formülasyonu, uluslararası ilişkilerin önemli yönlerinden biri ve güvenlik politikasının temeli olarak kabul edilir (Akdemir, 2018: 185). İttifak oluşumu, devletlerin dış politikalarının oluşturulmasında ve uygulanmasında kullandıkları bir plandır. İttifaklar devletleri bazı alanlarda kısıtlarken, bazılarında hareket etme özgürlüğüne izin verebilir.

Yukarıda sayılan tüm bu unsurların yanı sıra ülkelerin uluslararası siyasi hedeflerini etkileyen daha pek çok sayıda öge mevcuttur. Bunları “iç ve dış unsurlar” olarak ayırmak olasıdır (Erol ve Ozan, 2011: 13). Bu unsurlar genellikle dış politikanın şekillenmesine yardımcı olur. Bununla birlikte, uluslararası ve yerel belirleyiciler arasındaki bağlantı, uluslararası ilişkiler alanında özellikle dış politika analizlerinde uzun zamandan beri geniş çapta tartışılmaktadır. Bazıları iç politika ve dış politikanın iki “bağımsız” mesele olduğunu tartışırken, diğerleri dış politika ve iç politikanın “birbirine bağımlı” olduğu ve iç içe geçebileceği görüşündedir (Kiraz, 2018). Örneğin Batı müziği ve imgeleri, İran’daki yönetici mollaları tarafından kabul edilemez. Ancak özgürlük yanlısı ve ortak dünya kültürü yaşamak isteyen gençler için çekicidir.

Amerikan kültürü bazı İranlılar arasında yumuşak güç üretirken bazıları için üretmez. Hatta toplum arasında çatışmalara neden olabilir. Kanaatimizce her iki dış politika belirleyicisinin etki alanı, devletlerin içinde bulundukları siyasi ortama ve devletten devlete farklılık göstermesinden kaynaklanmaktadır. Bu bakımdan da yumuşak güç uygulamalarında tüm bu etmenler yerine, zamana ve toplumun yapısına göre stratejik bir biçimde kullanılmalıdır.

Yumuşak güç genellikle çok uzun vadede gerçekleşen bir durummuş gibi algılansa da aslında çok kısa sürede de yok olabilecek hassas bir güç türüdür. Yumuşak gücün oluşmasına ve uzun vadede gelişmesine en çarpıcı örnek Güney Kore'dir. Ülke son 20 yılda dünyadaki birçok insanın sempatisini kazanmıştır. Yine aynı şekilde Endonezya'nın tsunami felaketi sonrasında Amerika'nın yardımlarından dolayı bu ülkeye olan tavrı değişmiştir. Bununla birlikte dizi ve filmler de bir ülkede aynı anda sempati ve antipati yaratabilmektedir. Bu bakımdan da yumuşak güç çok dikkatli ve hassas politikalar olmaksızın kazanılabilecek ve oluşturulabilecek bir güç türü değildir. Çünkü dünya siyasetinde ve küresel düzende her an meydana gelebilecek bir kriz aynı anda avantaja ya da dezavantaja dönüşebilmektedir.

Bugün pek çok ülke meşruiyetin sağlanmasının ve güvenilirlik politikalarına ulaşım yolunun yumuşak güç uygulamalarını kullanmaktan geçtiğini kabullenmiştir. Bunun nedeni, başka milletlerin değerleri ve menfaatleriyle bağdaşmanın ve bir devletin istenen amaçlarına varmanın sert gücün kullanılması ölçüsünde önemli ve geçerli olmasıdır (Nye, 2011b). Ancak politika oluşturma ve diplomatik çabalarda yumuşak gücün giderek daha fazla dâhil edilmesine rağmen bu gücün nasıl kavramsallaştırılacağına, kaynaklarının nasıl ölçüleceğine ve gerçek dünya politikasında yumuşak güç taktiklerinin nasıl kullanılacağına dair devam eden tartışmalar mevcuttur. Sert ve yumuşak güç arasındaki ilişki, yumuşak güç kaynakları ile pratik uygulama yöntemleri arasındaki ilişki ve yumuşak gücün farklı ülkeler tarafından uluslararası ilişkilerde etkin kullanımı hakkındaki sorulara halen yanıtlar aranmaktadır. Dahası, akademisyenler ve politika yapıcılar yumuşak güç araçlarının ve kaynaklarının nasıl geliştirildiğini ve kullanıldığını açıklayan teorik bir model oluşturmaya da başaramamışlardır. Bunun nedeni de her devletin genellikle uluslararası statüsüne ve etkisine bağlı olarak yumuşak gücünü farklı hedeflere ulaşmak için kullanmaya çalışmasıdır. 1990'ların başında sistematik olarak yumuşak

güç terimini kavramsallaştıran Nye bile, öncelikle güçlü uluslar tarafından yumuşak gücün geliştirilmesi ve kullanılması hakkında çalışmalar yapmış ve güçlü ulusların yumuşak güçlerini sağlam bir politika yaratmak için kullandıklarını iddia etmiştir (Geun, 2009: 11-12).

Yumuşak güçle ilgili tüm sorunlar göz önüne alındığında, iktidarlar diğer güç türlerini terk etmekte aceleci davranmamalıdır. Çünkü yumuşak güç çok farklı kaynaklardan elde edilir. Onu başarılı bir biçimde kullanmak ancak itinalı ve sağlam yaklaşımlarla mümkün olabilmektedir. İktidarların yumuşak güç varlıklarını anlamaları, devlet tarafından seferber edilip edilemeyeceklerini, nerede ve nasıl konuşlandırılacaklarını tespit edip görmeleri gerekir (McClory, 2011: 5). Yumuşak güçte ortaya çıkan yeni küresel değerler dizisi, uluslararası ilişkilerin yeniden müzakere edilmesini sağlayarak uluslararası politikaları şekillendirmektedir. Bununla birlikte yumuşak gücün tüm durumlar için uygulanacak bir yaklaşım tarzı olup olmayacağının da dikkate alınması gerekmektedir. Birtakım dış politika hedefleri için yumuşak güç stratejileri daha doğruyken bazı durumlarda ise istenilenin aksi yönünde iticilik yaratabilmektedir (Berlin Duvarı'nın yıkılması, 11 Eylül Saldırısı, WikiLeaks, Arap Baharı vb.). Bu nedenle yumuşak güç kullanmayı planlayan uzmanların net hedefler belirlemesi gerekir. Yumuşak güç bağlamında verilecek olan inisiyatiflerin ve gücün ne için kullanıldığını sorgulamak önemli bir husustur (Nye, 1990c: 160). Alınacak herhangi bir güç kararında farklı stratejilerin özenli bir şekilde değerlendirilmesi gereklidir. Karar verme süreci ve güç çerçevelerinin seçimi, bağlamı, uygun güç tercihi, sonuçlar için gücün doğru tespit edilmesi ve hangi aşamaların net olarak kullanılacağını belirlemek gerekmektedir (Raimzhanova, 2015: 13).

Kısacası yumuşak güç, yalnızca belirli standardı olan ve tek bir nitelik etrafında şekillenen güç türü değildir. Bu güç kültür, refah düzeyi, gayri safi milli hâsıla, çok uluslu şirketler, marka değeri olan ürünler, medya, eğlence sektörü, sivil toplum kuruluşları, eğitim olanakları gibi etmenlerin bir araya gelmesiyle oluşmaktadır. Bunlarla birlikte başta demokrasi olmak üzere istikrarlı ve çoğunluk tarafından kabul görmüş bir siyasi yapı, temel insan hakları, hukuki güvence, siyasi değerler gibi faktörler de güce katkı sağlamaktadır. Bu niteliklerle birlikte kültürel değerlere ve küresel normlarla uyum gösterme, birden fazla iletişim kanalı ve sorunların nasıl

çözüleceği konularında da daha fazla çaba gösterilmesi gerekmektedir. Bu unsurlara sahip olan devletler de yumuşak güç araçlarını etkili bir biçimde kullanarak uluslararası arenada güç kazanmaktadır (Tharoor, 2008: 35-36).

2.5.2.2. Yumuşak Güç Kavramına Yönelik Eleştiriler

Başlangıçta çağdaş Amerikan dış politikasını analiz etmede kullanılan bir kavram ve uygulama gibi görülse de yumuşak güç çok farklı siyasi, kültürel ve değerler sistemlerine sahip olanlarca kullanılmış ve dünya çapında çeşitli hükümetler tarafından da bir politika aracı olarak benimsenmiştir. Örneğin İngiltere Dışişleri Bakanı Boris Johnson (2016) İngiltere'nin “*yumuşak gücün süper gücü*” olduğunu beyan etmiş, Çin Başbakanı Xi Jinping de (2014) “*değer sistemi ve kültürel cazibesi aracılığıyla Çin'in yumuşak gücünü teşvik etme*” çalışmalarını uluslararası ilişkilerinin merkezinde konumlandırmıştır.

Joseph Nye'nin ortaya koyduğu yumuşak güç kavramı sadece söylemde kalmamış, aksine her geçen gün önemini daha da artırarak uluslararası ilişkiler ve akademik çalışmalarda sağlam bir şekilde yerini almıştır. Ancak yumuşak gücün ne olduğu ve uluslararası ortamı anlamak için ne kadar faydalı bir araç haline geldiği konusunda tartışmalar ortaya çıkışından günümüze kadar devam etmiştir. Konuyla ilgili araştırma yapan araştırmacıların öncelikli olarak savunduğu ve kavramın anlaşılmasına dair nedenlerin başında kuramlaştırılmamış olması, kavramla ilgili akademik arıtma eksikliği (*lack of academic refinement*) ve analitik bulanıklık (*analytical fuzziness*) gelmektedir (Vuving, 2009). Nye'nin yumuşak gücün inşasında “idealist veya liberal” olduğunu reddetmesine rağmen kavram normatif olmaktan çok tanımlayıcı bir teoridir (2011b). Evrensel olarak neyin çekici olduğuna ve bunun nasıl yumuşak güç ürettiğine ilişkin ortaya çıkan algı birçok akademisyen tarafından eleştirel bir şekilde analiz edilmiştir.

Nye, “*Bound to Lead*” adlı eserinde iktisadi ve askeri olmak üzere geleneksel “sert güç” kaynaklarının etkili bir figürle konumlandırmanın “çok maliyetli ve tehlikeli” olduğunu (1990b: 115) ve hızla değişen uluslararası ortamda bu başarının giderek daha fazla “yumuşak güce” bağlı olduğunu belirtmiştir (1990a: 32). Ancak Nye'nin zamanlaması Amerika'nın tam da gerileme iddialarının öne çıktığı döneme rastlamaktadır. Çünkü kavramın ortaya çıktığı dönemde dünya siyaset arenasında ABD'nin olumsuz bir imajı oluşmuştur. Nye'ye göre ABD bu olumsuzluğu gidermek amacıyla yaptığı yumuşak güç çalışmaları ile kültürünün, değerlerinin ve küresel

şirketlerinin ekonomik başarısının çekiciliğini ortaya çıkartarak egemenliğini korumuş ve uluslararası kurumları ve değerleri ile başka hiçbir devletin rakip olamayacağı bir şekilde etkileme ve şekillendirme yeteneğini ortaya çıkartmıştır (1990c).

Nye, sert gücün yalnızca uluslararası ilişkilerde kullanıldığı bir zamanda yumuşak güç kavramını davranışsal açıdan “çekiciliğe” benzetmiş ve yumuşak gücü, *“istediğiniz sonuçları elde etmek için başkalarını etkileme yeteneği, birinin istediğini yapmaya ikna etme kapasitesi”* olarak tanıtmıştır (Wilson, 2008: 114). Ona göre bir ülkenin belirlenen hedeflere ulaşması için yaptırım uygulamasına veya anlaşmalarında askeri güç kullanmasına gerek yoktur (Nye, 2004b: 5). Kavramı, “başkalarının tercihlerini şekillendirme yeteneği”ne dayandığı için “soyut” olarak da nitelendirmiştir. Ancak yumuşak güç politikalarının tanıtıldığı ve uygulamaya konulduğu sürede 11 Eylül 2001 saldırıları gerçekleşmiş ve Başkan George W. Bush’un ismiyle zikredilen “Ulusal Emniyet Stratejisi” dokümanı ile görünür kılınan, Amerikan dış siyasetinin yeni esas felsefesi olarak ilan edilen “Bush Doktrini” yumuşak güç ile birlikte tanıtılarak tezat oluşturmuştur. ABD, terör saldırılarının ardına gizlenerek dış politikasını bu doktrinle şekillendirmeye çalışmış ve yumuşak güç yerine “sert müdahaleler”, “haydut devletler”, “teröre karşı savaş”, “başarısız devlet” vb. nitelendirmelerle bilhassa saldırıdan sonra yeniden ortaya çıkan Amerikan baskın düşüncesini yasallaştırmıştır. Bush’un iradi tavrındaki söylemlerinde genellikle imlenen “bizimlesin veya karşımızdasın” sloganının yanı sıra tek yönlülüğün zorunlu halde çok yönlülüğe yeğlenebileceği münasebeti, ABD hegemonyasının medeniyet zemininde oluşturduğu bir zıtlasmaya sebebiyet vermiştir (Dündar, 2018: 52-61). Noam Chomsky’ye göre de ABD bu tavırları sergilediği için kınanmalıdır. Çünkü ülke, hem bu doktrinin hem de yumuşak gücün ardına gizlenerek dünyanın ileri gelen haydut devleti haline dönüşmüştür (Herman ve Chomsky, 2012: 9-11).

Nye’ye göre yumuşak güç kavramı, ABD’nin başını çektiği, Batı’da ise İngiltere ve Rusya ile Doğu arasındaki bir ideolojiler savaşı olan “Soğuk Savaş” döneminde kullanılmıştır. Bununla birlikte bazı akademisyenler yumuşak gücün kamu diplomasisinden farklı olmadığına inanırken, diğerleri de yumuşak gücü salt bir propaganda aracı olarak görmüştür (Ji ve diğerleri, 2004: 15). Kamu diplomasisini *“düşüncelerini etkilemek amacıyla yabancı insanlarla ve nihayetinde hükümetlerinin düşüncelerini etkilemek amacıyla doğrudan iletişim”* olarak tanımlamışlar ve yumuşak

gücü en iyi anlatan etkinliğin kamu diplomasisi olduğunu belirtmişlerdir (Melissen, 2005: 4).

Nye'nin yumuşak güç kavramının, ülkelerin arzu ettikleri sonuçları elde etmelerinin uygun bir yolu olarak gösterilmesi ve bunu destekleyici kanıtlarla sunulması, ayrıca uluslararası ilişkilerde realizm teorisini kullanarak kavramın diplomasideki güç kullanımını içermesi başta Niall Ferguson gibi diğer yazarlar tarafından da ağır bir şekilde eleştirilmiştir. Ferguson'a göre yumuşak güç, “*sadece demir bir eli gizleyen kadife eldivendir*’. Uluslararası ilişkilerdeki güç somut bir kavramdır. Çünkü istenilen sonuçları üreten ve yumuşak gücü öne süren baskı ve tehditler, yalnızca çekiciliğin ötesine geçen gerçek gücü kapsayacak şekilde icat edilmiş bir terimdir” (2004: 24). Steven Michael Lukes “Radikal Bir Bakış (*Power: A Wies*)” adlı eserinde Nye'nin görüşlerine benzer bir yaklaşımla, uluslararası ilişkilerde genellikle çekim gücüne dayanması sebebiyle “yumuşak gücü” üçüncü bir boyuta dâhil etmiştir. Ona göre yumuşak güç;

“her ne kadar gücün kullanım derecesi bakımından kişileri önlemek için en üstün ve en hilekâr güç olmasa da, kişilerin başka alternatiflere veya hayallere sahip olmaları önlenerek ya da bir durumu kutsal emirmiş veya faydalıymış gibi algılamaları sağlanarak bilişsel algılarını, tercihlerini, mevcut düzen içerisindeki rollerini kabul edecekleri yönde şekillendirerek mağduriyet yaratmaktadır” (Lukes, 1974: 24).

Kısaca yumuşak güç sert bir güç gibi nitelendirilemez; ancak manipülasyonlar aracılığıyla kişileri birtakım şeylere zorladığı için o da diğer güç kullanımları gibi mağduriyet yaratmaktadır.

Bazı akademisyenler de Nye'nin, çoğu ülkenin diğer ülkelerle dış bağlar kurmak için kamu diplomasisi gibi iletişime dayalı politikalar benimseyerek itibar kazanmaya çalıştığı için bu uygulamanın diğer devletlere ilham kaynağı olduğuna işaret etmişlerdir (Hayden, 2012). Öte yandan Nye, kamu diplomasisini “*hükümetlerin yumuşak güç kaynaklarını seferber etmek ve yalnızca hükümetleri yerine ülkelerinin halkını çekmek için kullandıkları bir araç*” olarak görmüştür (2008). Eleştirmenler kamu diplomasisinin saf propaganda olduğu iddiasını, itibarın temeli olarak vurgulayarak çürütmüş ve yumuşak gücün yapısında meşruiyet ihtiyacını desteklediğini öne sürmüşlerdir (Ukessays, 2018). Diğer düşüncelerde ise Nye'nin yumuşak güç kavramının uluslararası ilişkilerde yeni bir yaklaşım olmadığı, birçok akademisyenin zaten kamuoyuna odaklandığı ve benzer şekilde ilgili yaklaşım üzerine yayınlar yaptığı görüşlerini benimsenmiştir. İngiliz tarihçi Edward Hallett Carr'a göre Nye'nin teorisi, uluslararası ilişkilerde bilinen iktidar teorisine

benzemektedir. Carr, “Uluslararası İlişkilere Giriş (*An Introduction to International Relations*)” adlı yazısında iktidarın başlıca savunucuları olduğunu, iktidarın ekonomik güç, askeri güç ve fikir üzerinde yönetimi kapsadığını ve piyasaları kontrol etmek için de ekonomik güç kullanıldığını iddiasını desteklemiştir (1946: 132). Teorinin başka bir eleştirisi de yumuşak gücün diğer güç türlerine benzediği, daha çok aktörlere veya temsilcilere odaklandığı, yani gelişmeye yer olduğu algısıdır. Bilgin ve Eliş, yumuşak gücün ülkeyi gerçekte nasıl etkilediğini dikkate almadan belirli bir ülkenin yumuşak gücünün temsilcilerine odaklandığı için yumuşak gücü “*o kadar da yumuşak değil*” diye nitelendirmişlerdir (2008: 12).

Nye’nin yaklaşımının en yaygın eleştirisi de kavramın ölçülebilirliği ile ilgili olmuştur. Birçok akademisyen yumuşak gücün sonucunun hiçbir durumda ölçülemeyeceği görüşündedir. Ayrıca yumuşak güç uygulamalarının nihayetinde istenilen sonuca salt çekicilikle ulaşan net bir ülke örneği de bulunmamaktadır. Lakin yumuşak güç oluşup oluşmadığını ölçmek mümkündür (Yapıcı, 2015: 5-25). Örneğin, bir ülke için yumuşak güç üretebilecek kültürel, diplomatik ve iletişime dair kaynaklar ölçülebilir ve karşılaştırılabilir. Kamuoyu anketleri vasıtasıyla bir ülkenin çekiciliğinde zaman içinde meydana gelen değişiklikler ölçülebilir. Yumuşak gücün arzulanan davranışı üretip üretmediği ise çeşitli gözlemlerle tespit edilebilir. Aslında sert gücü ölçmek o kadar da kolay değildir. Çünkü sert güç kaynaklarının ölçümünün görünürdeki kesinliği sözde güç algısı oluşturmak için kullanılabilir. Örneğin Amerika Birleşik Devletleri, Kuzey Vietnam’dan çok daha fazla ölçülebilir askeri kaynağa sahip olduğu halde Vietnam Savaşı’nı kaybetmiştir.

Yumuşak güç hakkındaki tartışmaların çoğu, devletlerin kültürel endüstrilerini bir araç olarak, söz konusu yumuşak gücü üretmek üzere nasıl kullandıklarını içermektedir. Örneğin, Rio Olimpiyatları’nda Super Mario kılığına girmiş Japon Başbakanı Shinzo Abe’den (Easton, 2016), NBA ve Çin’de Manchester United, British Council ve Alliance Française gibi kültür merkezlerinin yaygınlaşması, futbol takımlarının sponsorluğu (Krzyzaniak, 2018) ve Silikon Vadisi’nde devam eden teknolojik yeniliklerin tümü yumuşak güç araçları olarak gösterilmektedir (Nye, 2005b: 13). Nye için önemli olan, bu tür kültürel kaynakların bu ülkelerin değerlerinin hedef alıcılarına yayılmasına yardımcı olmasıdır.

Sert gücün kaynakları açık ve basittir. Buna karşılık yumuşak güç kaynaklarını sınıflandırmak sert güce göre daha karmaşıktır. Davranışsal açıdan yumuşak güç çekici güçtür. Kaynakları da çekiciliğe göre belirlenir. Ancak;

- Kültür, içinde yaşadığı toplumda bir anlam ifade ettiren teoremlerin tümüdür ve birçok tezahürü vardır.
- Yurtiçi ve yurtdışındaki hükümet politikaları bir başka potansiyel yumuşak güç kaynağıdır.
- Benzer şekilde, dış politikalar yumuşak gücü güçlü bir şekilde etkiler.
- Hükümet politikaları bir ülkenin yumuşak gücünü kuvvetlendirebilir veya azaltabilir.
- İkiyüzlü görünen ve başkalarının görüşlerine kayıtsız görünen veya ulusal çıkarlara dar bir yaklaşıma dayanan iç veya dış politikalar yumuşak gücü baltalayabilir.

Bu bakımdan da uygulayanlar açısından çekici gibi görülen unsurlar başkaları tarafından itici görülebilir (Raimzhanova, 2015).

Yumuşak gücün bir diğer eleştirisi de ulus devletlerin yumuşak gücü geleneksel aktör olarak görmeleridir. Ancak devletler tek başlarına yumuşak gücü inşa edebilecek ve onu harekete geçirebilecek güçte değildir. Yeni küresel ilişkilerde hükümetlerin karar alma süreçleri sivil toplum kuruluşları, çok uluslu şirketler, gruplar gibi geleneksel olmayan birçok aktör tarafından etkilenmektedir (Uluslararası Politika Akademisi, 2015).

Birçok akademisyen ve siyaset bilimci yumuşak gücün gerçekte bir güç olup olmadığı hususlarında ayrışsalar bile Nye'nin ortaya attığı düşünceler birçok ülkeyi harekete geçirmiştir. Çağdaş uluslararası sistemlerdeki çoğu lider dünya düzenindeki değişikliklerin sonucunda kültürünü güçlendirmek ve diğer devletler üzerindeki gücünü veya etkisini genişletmek için sert gücü oluşturan saldırgan unsurlardan ayrılarak günümüzde farkı yollarla bu gücü elde etmeye çalışmaktadır.

Yumuşak gücün ne olduğu ve potansiyelinin nasıl ölçüleceğine ilişkin net bir formül bulunmamaktadır. Nye'nin terörizm gibi bazı hassas meselelerin üstesinden gelmek için yumuşak ve sert gücün birleşimini ifade eden akıllı güç terimini dâhil etmesi, yumuşak gücün her zaman çözüm olmadığı iddiasını desteklemiştir. Çünkü Nye göre “iyi yönetilen bir ordu hayranlık kaynağı olabilir” (2006).

2.5.3. Akıllı Güç (Smart Power)

Geleneksel olarak devletler, politik düşünceleri çerçevesinde sert güç araçlarını kullanmayı seçmişlerdir. Ancak 21. yüzyılda dünya ciddi siyasi, sosyal ve ekonomik konularla karşı karşıya kalmıştır. Bu durumdan sonra birçok ülke de mevcut güçlerini yeniden oluşturmaya ve şekillendirmeye çalışmıştır. Özellikle büyüyen jeopolitik gerilimlerin artması, küresel aktörlerin ve iktidarların yayılması uluslararası ilişkilerde sert ve yumuşak güç politikaları unsurlarını farklılaştırmıştır. Bilim insanlarının da ekonomik ve politik zorlukların artık askeri güç veya politika ile kolayca çözülemeyebileceğine ilişkin tespitlerinin yayınlanmasıyla iktidarlar mevcut güç türlerinin yanına “akıllı güç”lerini eklemişlerdir (Crocker, 2007).

Akıllı güç her ne kadar son yıllarda öne çıkan bir kavram olsa da ABD’nin Truman Doktrini ile başlamış, Marshall Planı’nı uygulamasıyla devam etmiş, sonrasında ise Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü (NATO) ve BM’nin kurulmasıyla süregelmiştir (Çavuş, 2012: 28). İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra birçok ülkeye akıllı güç kullanarak ekonomik ve siyasi yapısı ile kendi kültürünü yaymaya çalışmıştır. Örneğin Türkiye’nin karşı çıkamayacağı (sağlık, eğitim, tarım vb.) alanlarda yardımda bulunarak akıllı güç kullanılmıştır.

Sert gücün yarattığı tahribatları gidermek amacıyla geliştirilen yumuşak güç bazen caydırıcı olmamakta, istenilen hedefe tam olarak ulaştırmamaktadır. Bu gibi durumlarda gücün her iki unsurunun bir karışımı olarak geliştirilen akıllı güç kombinasyonu devreye girmektedir. Çünkü uluslararası ilişkilerde bazı dış politika stratejilerinde hem sert hem de yumuşak güç unsurları iktidarın devamını sağlamak için bir arada kullanılmaktadır. Bu güce ise Nye ve Suzanne F. Nossel, iki kutbun etkili bir bileşimi olarak “Akıllı Güç” ismini vermişlerdir (Nossel, 2004: 7). Onlar akıllı gücün hem sert hem de yumuşak güç kaynaklarından geldiğini belirtmişlerdir (Nye, 2008: 115).

Akıllı güç (*Smart power*) kavramı 2006 yılında ABD’nin Düşünce Üretim Merkezi Stratejik ve Uluslararası Araştırmalar Merkezi’nde (*Center for Strategic and International Studies-CSIS*) kurulan “Tarafsız Akıllı Güç Komisyonu (*Comission on Smart Power*)” tarafından da tanımlanmıştır. Buna göre;

“...hedeflere ulaşmak için hem sert hem de yumuşak gücün birleşik bir strateji ile kullanılmasıdır. Akıllı güç, hem güçlü bir ordu hem de ülkenin etkisini artıracak her seviyede ittifaka veya ortaklığa yatırımı gerektirir. İkisinin birleşimi ve kullanımı, diplomasi ve harp sanatıdır”.

Esasında “sanat” kavramı sözü edilen hususu iyi şekilde ifade etmektedir; çünkü güç kavramına yöneltilecek olan ‘hangi, nerede, nasıl’ gibi sorulara cevap bulabilmek güçlü bir dimağ ve düşünce yapısına sahip olabilmeyi gerektirir (Yatağan, 2018: 73-74).

Nye (2011b) teorisini uluslararası ilişkilerin “liberal gerçekçi” perspektifine yerleştirmiş ve yumuşak gücün akıllı güç oluşturmak için sert güçle birlikte çalıştığını savunmuştur. Bu uygulama ile devletler küresel ölçekte başarılı olmak için ihtiyaç duydukları güç çeşidine göre kaynaklar hazırlamaktadır. Nye bunu daha da geliştirirken, *“yumuşak güç, sert güce göre alternatif ya da daha düşük bir güç biçimi olarak düşünülmemeli, bir yelpazenin bir sürekliliği olarak düşünülmelidir. Bir tarafta sert ya da zorlayıcı güç ve üzerinde yumuşak ya da ortaklaşa güç”* olarak görülmeli diyerek akıllı gücü, yumuşak gücün başlı başına etkin bir dış politika yaratabileceği yanlış izleğine nazaran geliştirmiştir (2004a: 32).

Akıllı güçte ekonomik ve askeri güç yelpazenin zor tarafına düşerken, gündem belirleme ve cazibe yaratmak daha yumuşak tarafa düşmektedir. Yumuşak güçte gündem belirleme gücün ikinci yüzünde bulunursa, Nye’nin çekim kavramı da üçüncü sırada bulunmaktadır. Daha önce de belirtildiği gibi Nye, ABD’nin yumuşak güce sahip olduğunu, çünkü başkalarının kendi sistemini taklit etmek ve onun liderliğini takip etmek istediğini, bunun da uluslararası ortakları için en çekici unsur olarak görüldüğü anlamına geldiğini savunmuştur. Bu tanımlama, Steven Lukes (1974) tarafından iktidarın üçüncü yüzü olarak tanımlanan gücün daha bilinçaltı yönlerine işaret etmektedir. Nye, yumuşak gücün iktidarın ikinci ve üçüncü yüzleriyle olan teorik benzerliklerini kabul eder (2004a: 7). Onun çekim gücü tanımlaması aynı zamanda iktidarın söylemin her düzeyinde ve her yerde mevcut olduğu fikrinde Foucaultcu benzerlikler taşır. Foucault cinsel ilişkiler, aşk, arkadaşlık ve özlem gibi hayatın her kesiminde çekiciliği tanımlamıştır. Ona göre gücün *“bir ilişkideki daha büyük partnerde olması gerekmez, [güç] cazibenin gizemli kimyasında bulunur. Akıllı yöneticiler liderliğin sadece bir komut verme meselesi, ama aynı zamanda başkalarını istediğinizi yapmaya çekmeyi de içerir”* (Foucault, 1991).

Kavramsal, kuramsal, politik ve kültürel konuların karmaşıklığı göz önüne alındığında akıllı gücün kısa vadede elde edilmesi kolay değildir. Akıllı güç, sert ve yumuşak güç gibi belirli bir sistemsel düzende uygulanacak bir güç türü de değildir. Birçok farklı şekilde uygulanabildiği gibi ekonomik, politik, diplomatik, askeri, kanuni ve kültürel vasıtaların bir karışımıdır.

Bir devletin dış siyaset hedeflerinin başarılı ve kapsayıcı olabilmesi amacıyla kuvvetli ve ilerlemiş ekonomik ve askerî yapılarının varlığına ek olarak diplomasinin, uluslararası kurumların ve toplumsal ilişkilerin pratiğe uygulanmasını ifade eden akıllı güç uygulamaları sert ve yumuşak güç potansiyellerinin birleşimleri ile eş güdümlü uygulamalarını ifade etmektedir. Başka bir deyişle, uluslararası ve çevresel problemlerin çözüm yolları sert güç ile bütünüyle sona ermediği gibi var olan esas problemlerin kronikleşerek derinleşmesine de neden olmaktadır. Bu perspektiften bakıldığında, devletler sert gücün eksik kaldığı iç ve dış arenada yumuşak güç unsurlarını kullanmaktadır. Özellikle artan güç çeşitliliği ile yumuşak ve sert gücün birleşimi olan akıllı gücün kullanımıyla da dış siyasette olumlu anlamda dönütlerin alınacağı düşünülmektedir (Haliloğlu, 2020).

2.5.4. Güç Türlerinin Karşılaştırılması

Çağdaş dünya düzeninde sert güç stratejilerinin etkinliği gittikçe zayıflamaktadır. Bunun nedeni küreselleşmeye dayalı ekonomik karşılıklı bağımlılık, ulus ötesi aktörlerin yükselişi, zayıf devletlerde milliyetçiliğin yeniden canlanması, askeri teknolojinin yayılması ve uluslararası siyasi sorunların değişen doğasıdır (Hackbarth, 2008: 2-3). Ayrıca demokrasilerin büyümesi ve kitle iletişim araçlarının etkisi de sert gücün etkinliğini düşürmektedir (Gallarotti, 2011: 40).

Sert ve yumuşak güç kavramı farklı derecelerde zorlama veya ikna etme araçlarının bulunduğu bir sürekliliktir. Bu araçlar ceza, zorlama, teşvik, gündem belirleme, ikna ve çekiciliktir (Smith-Windsor, 2000: 52). Sert güç, askeri tehditler ve ekonomik teşvikler yoluyla uygulanan ve ordu veya ekonomik güç gibi somut kaynaklara dayanan zorlayıcı güçtür (Yatağan, 2018: 72). Aksine, yumuşak güç, cazibe ve öykünmeden kaynaklanan ve kültür gibi soyut kaynaklara dayanan ikna edici güçtür.

İktidara karşı muhalif yaklaşımlar olsalar da bunların birleşimleri olan akıllı güç akademik tartışmalarda ve politika yapımında yerini almaktadır. Tümel anlamda yumuşak güç yöntemlerinin çağdaş uluslararası yapıda sert güç yöntemlerinden daha aktif olduğunu göstermektedir.

Sert gücün son bulması var olan dünyadaki düzen değişikliklerinden filizlenirken, yumuşak ve akıllı gücün sürekliliğine dayanmaktadır. Yumuşak gücün

de her zaman beklenen etkiyi yapmamasından ötürü akıllı güç stratejileri ile dengelenmesi gerekmektedir (Nye, 2013).

Meşruiyet, kişinin yumuşak gücünü artırır. Sert gücü arttırmak için çok fazla harcama yapmak yerine herhangi bir örgütün ideallerinin ve değerlerinin başkaları için çekici görünmesini sağlamak suretiyle yumuşak gücü arttırmanın daha iyi ve ucuz bir yol olduğu açıktır (Nye, 2004c).

Devletlerin diğer devletler üzerinde kullandıkları güçler çeşitli değerlendirmelere tabi tutularak ele alınmaktadır. Sert güç, ülkelerin başta askeri ve ekonomik güç unsurlarını ifade ederken; yumuşak güç, bir devletin çekim gücü vasıtasıyla istediğini elde etmesi, diğerlerini cezbetmesi, onların zihnini ve gönlünü kazanma kabiliyeti olarak ele alınmaktadır (Yılmaz, 2011).

	Davranışlar	Temel Araçlar	Hükümet Politikaları
<i>Sert Güç</i>	Zorlama Caydırma Koruma	Tehdit Kuvvet	Zorlayıcı Diplomasi Savaş İttifak
<i>Yumuşak Güç</i>	Hayranlık uyandırmak Gündem Kurmak	Kültür Değerler Politikalar Kuruluşlar	Kamu Diplomasisi İki ve Çok Yönlü Diplomasi
<i>Akıllı Güç</i>	<i>Duruma Göre</i>	<i>Duruma Göre</i>	<i>Duruma Göre</i>

Tablo 2.5. Sert, Yumuşak ve Akıllı Güç Arasındaki Farklar (Nye, 2005c: 37)

Sert ve yumuşak güç sürekliliğinin bir diğer yönü de zamandır. Sert güç üretmenin kaynakları somut olduğundan çok daha az zamanda ortaya çıkar. Bunun aksine yumuşak güçte maddi olmayan kaynaklar uzun bir süre boyunca geliştiği için bu gücün oluşması nispeten daha uzun zamanda fark edilir. Benzer şekilde sert güç ve yumuşak güç stratejilerinin zamansal boyutu da farklıdır. Askeri veya ekonomik zorlama ani fakat kısa süreli bir sonla sonuçlanma eğilimindeyken, çekim ve ikna uzun vadeli değişime neden olma eğilimindedir. Bu durum, kavramın doğasında olan bir özelliğinden kaynaklanmaktadır.

Sert güç kişiyi olağan davranışından farklı bir şekilde hareket etmeye zorlarken, kişi bunu istemsiz olarak yapar. Aksine yumuşak güç, kişinin olağan davranışından farklı bir şekilde gönüllü olarak hareket ettiği sonucuna yönelik tutumunu değiştirir. Gallarotti, sert gücün zorunlu eylemi çağrıştırdığına, yumuşak gücün ise gönüllü eylemi teşvik ettiğine vurgu yapar; zorlamanın çatışmaya ve rıza için gönüllülüğe yol açtığını belirtir (2011: 30).

Bu da yumuşak glerinin neden sert glerinden daha uzun srdğn açıklar. rneğn, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Almanya'ya uygulanan baskıcı önlemler başka bir dünya savaşına neden olurken, Avrupa Birliğı'n inşa etmek için kullanılan yumuşak güç neredeyse tüm Avrupa çapında barşa ve birliğı neden olmuştur. Avrupa Birliğı'nn yeni ye çekme ve ye olmaya aday ülkeler arasındaki yariş yumuşak güç stratejilerinin uygulama etkisi açısından örnek teşkil eder. AB'nn, önde gelen hükümetler arası örgüt olması ve başarısı, ye olmayan devletlerarasnda Avrupa entegrasyonu projesine katılma arzusunu doğurmaktadır (Cooper, 2004: 179-180). Bu ekicilik, birlik devletleri arasında barş ve güvenliğı sağlamakta olup AB'nn genişleme süreci ve onun küresel düzeydeki konumunu daha da güçlendirmektedir. Bu nedenle birliğın yumuşak g ye devletler için olduğı kadar kendisi için de faydalıdır.

ABD'nn 2003'te gerçekleştirdiğı Irak işgali de, dş politikayı yalnızca sert güç stratejilerine dayandırmanın etkin olmayacağının açık bir örneğidir. Çünkü yumuşak gn bazı unsurları göz ardı edilmiştir. Bunlar, müttefikleri ile iyi ilişkiler kuramamas ile birlikte istihbarat eksikliğı, küresel halk desteğıne olan ihtiyaç göz ardı etmesi ve işgalin meşruiyeti sorusuna herhangi bir önem atfetmemesidir. Bu etkisizlik ABD'nn daha fazla yumuşak güç unsurlarına yönelmesi için bir işaret fişeğı olmuştur (Steinberg, 2008: 159). Sert gn etkinliğini sınırlayan bu faktörler nedeniyle yalnızca sert güç kaynaklarına dayalı başarılı dş politikalar bulmak da oldukça zordur. Birçok devlet günümüzdeki dş ilişkilerinde sertten ziyade yumuşak g kabul etmektedir.

Zayıf yönleri olan sadece sert güç değıldir ve elbette yumuşak güç kavramının da zayıf noktaları vardır. Öncelikle, kültürel etki politik ge eşit değıldir. Kültürün yumuşak bir güç kaynağı olarak tek yönlü etkisi sorgulanabilir. Yumuşak güç stratejilerinin sonuçlarının istenildiğı gibi diğerk devletleri ve milletleri etkilemesi belirli koşullara bağlıdır ve bu sert gteki gibi anında bir etki değıl, zamana yayılan sabırla sonuçlarının bekleneceğı uzun soluklu istikrarlı bir mücadeleyi gerektirir.

Yukarıda tahlillerine yer verilen sert, yumuşak ve akıllı g kavramları devletlerin stratejilere göre değışiklik göstermektedir. Ancak gn hangi türü kullanılırsa kullanılsın olumlu ya da olumsuz bir etki yaratacağı da muhakkaktır.

3. TÜRKİYE’NİN YUMUŞAK GÜÇ UYGULAMALARI

Zamanımızda yumuşak güç yeni ortaya çıkmış bir kavram olarak düşünülse de Osmanlı İmparatorluğu bu güçten yararlanmıştır. Osmanlı yönetim anlayışı her inançtan ve mezhepten insanın 623 yıl boyunca barış, huzur ve güven içerisinde yaşamasını sağlamıştır. Fatih Sultan Mehmet Han ile birlikte tescillenen, en eski insan hakları beyannamesinin izlerini taşıyan ferman ile “müslim-gayrimüslim” ayrımı yapılmamaya çalışılarak asırlarca adalet ve hoşgörüyle yönetilmiştir. Osmanlı istimâlet politikası ile özellikle gayrimüslim tebaa gözetilerek onlara karşı hoşgörüyle yaklaşmıştır. Hassaten bu politika ile birlikte fethettiği yerin halkına “iyi davranma, onları himaye etme, dış düşmanlara karşı can ve mal güvenliğini sağlama, dini konularda serbestiye tanıma” gibi hususlarda imkân sağlamıştır (TDV, 2001: 362-363). Bunun yanında Osmanlı, *“farklı dini inanca sahip reayayı düşman saldırılarına, din ve mezhep farklılıklarından doğan her türlü baskıya karşı korumak”* anlamına gelen yumuşak siyasetinin taahhüdünü de *“istimâlet hükmü, istimâletnâme veya istimâlet kâğıdı”* gibi resmi yazılarla güvence altına almıştır. Ek olarak başka dine mensup olanların Osmanlı ordusunda istihdam edilen gayrimüslim kişilerin yönetim idaresine katılması ve onun bir parçası olması sağlanmıştır (İnalcık, 1954: 137). Osmanlının bu yumuşak gücüne, düşmanları bile hayranlık duymuştur. İmparatorluğun fethettiği her yerde merhametli davranması, mevcut olan kültüre ve değerlere saygı duyması, bir arada olmayı kuvvetlendirmek adına inşa ettirdikleri mimari eserleri ve ihtiyaç sahiplerine maddi yardımda bulunmaları (İnalcık, 1988: 215-225) Osmanlı’yı her zaman güçlü kılan öğeler arasında yer almıştır. Bununla birlikte millet sistemi içinde yer alan bireylere azınlık muamelesi yapılmaması ve böylelikle bu psikolojiye sahip olmamaları ile aidiyet duygusu sağlanmıştır (Ortaylı, 1999: 77-85). Hem askeri hem de yumuşak gücü sayesinde Osmanlı İmparatorluğu Pasifik’ten, Güney Afrika’ya oradan da Orta Asya’ya ve daha nice yerlere sevgisini ve hayranlığını aşılamayı başarmıştır.

Tarihi Büyük Hun İmparatorluğu’na kadar dayanan, 16 Türk imparatorluğunun mirasını taşıyan Türkiye Cumhuriyeti gibi içinde bu kadar eski ve köklü medeniyetleri barındıran bir başka millete günümüz dünyasında çok az rastlanılmaktadır. Bunun bilincinde olan, uluslararası siyasette söz sahibi olmak isteyen ve mevcut coğrafyasında lider olma iddiasında bulunan Türkiye Cumhuriyeti de yumuşak güce duyarsız kalmamış ve bunu uluslararası ilişkilerinin merkezine yerleştirmeye çalışmıştır (Sancak, 2016a: 2-3).

Türkiye Cumhuriyeti uluslararası alandaki yumuşak güç stratejisini ilk olarak “Yurtta sulh, cihanda sulh (*Peace at home, peace in the world*)” ilkesi çerçevesinde belirlemiştir. Bu vizyonla birlikte hem ülkenin sahip olduğu değerler ve kaynaklar öne çıkartılmış hem de uluslararası alanda yeni bir doğuş gerçekleştirdikleri ve belirlenen devlet düzeninin istikrarlı bir şekilde sürdürüleceğine ilişkin dünya devletleri ve halklarının zihinlerinde güven duygusu oluşturulmaya çalışılmıştır. Özellikle savaş öncesinde ve esnasında diğer devletlerle yaşanan olayların kini güdülmemiş, aksine barışçıl araçlarla dostluk ilişkileri geliştirilmesine çaba gösterilmiştir. Örneğin kuruluştan bir süre sonra yaşanan Musul, Hatay ve Boğazlar meseleleri bu tavırla çözüme kavuşturulmuştur. Bunun yanında devletin temel ilkeleri (laiklik, demokrasi, hukuk) ile aynı doğrultuda olan ülkelerle daha yakın ilişkiler kurulmaya gayret edilmiştir (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2022). Ancak genç Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluş sürecindeki en temel kaygısı devletin varlığının devamını sağlamak olmuştur. Bu nedenle de yumuşak gücünün yanı sıra sert gücü ve disiplinli ordusunun varlığını gösterme çabası içerisine girmiştir. Bu bakımdan hem komşuları ile iyi ilişkiler geliştirmeye hem de Avrupa tarafından Batılı bir ülke olarak görülmeye böylelikle Batı tarafından gelebilecek herhangi bir tehlikeye karşı da kendini güvence altına almaya çalışmıştır.

Yumuşak güçte esas olan, devletin tıpkı bir orkestra şefi gibi görev dağıtımını yaparak yetki ve sorumluluk paylaşmasıdır. Bununla birlikte devlet perde arkasında durmalı bilim, sanat, spor, basın, sivil toplum kuruluşları, kanaat önderleri ve çok uluslu şirketlerini ön plana çıkarmalıdır. Tüm bunların bilincinde olan Gazi Mustafa Kemal Atatürk de henüz kültürel diplomasi, lobicilik, toplum mühendisliği, kamuoyu oluşturma, itibar yönetimi gibi kavramların siyasi iletişimin içinde olmadığı bir dönemde, yeni Türkiye Cumhuriyeti’ni tüm dünyaya tanıtmak için kurduğu kurumları ile birlikte harekete geçmiştir (Doster, 2018: 2). Mustafa Kemal Atatürk, Cumhuriyet döneminde ülke ve kamuoyunun uygarlaşma derecesine gelmesinde, ayrıca yeni kurulan devletin tanıtımının yapılmasında en önemli görevin basında olacağının bilinciyle gerekli politikaları belirlemek üzere 16 Ocak 1920 tarihinde İzmit’te basın mensuplarıyla istişarelerde bulunmuştur (Güz, 1995). Türk kültürünün tanıtılması noktasında Türk Ocakları ve Halkevlerini kültürel kurumlar haline getirmiştir. Atatürk, Türk tarihine ve kültürüne sahip çıkmalarını Türk Ocakları’ndan isterken, eğitim ve sanata dair niteliklerin geliştirilmesinde Halkevlerini oluşturarak halkın eğitilmesine ön ayak olmuştur. Devletin halkla kaynaşması, Türk tarihinin ve kültürünün halka tanıtılmasının yanında ulusal ve uluslararası alanda verilen mücadelenin ifade

edilmesi, diğer bölgelerde yaşayan Müslüman Türklere manevi destek olunması açılarından “Anadolu Ajansı, İrade-i Millîye ve Hâkimiyet-i Millîye” yayın organlarını kullanmıştır (Yıldırım ve Yıldırım, 2017: 229). Atatürk bunlarla birlikte yurtdışına öğrenciler göndermiş, Nazi zulmünden kaçan Yahudi kökenli bilim insanlarını da ülkede misafir etmiştir. Yurtdışında ülkenin tanıtımının yapılması için broşür, katalog, albüm, kitaplar gibi materyaller hazırlatmış (Hürriyet, 2018),⁶ uluslararası katılımlı konferans, kongre ve toplantılar düzenlettirmiştir.

Kamu diplomasisi ve yumuşak güç unsurlarını kullanan Atatürk, 12 Haziran 1926 tarihinde Karadeniz’den yola çıkan ve içinde Türk kültürünün birçok unsurunu barındıran seyyar gemi “Seyr-i Karadeniz” aracılığı ile 12 Avrupa ülkesine tanıtım gezileri düzenletmiştir. Sefer sonunda, Türkiye’nin dünya ülkeleri tarafından nasıl görünüp algılandığına ilaveten nasıl nitelendirildiğine ilişkin de geri dönüşler alarak dış politikalarını şekillendirmiştir (Bozkurt, 2019: 1105). Bunlarla birlikte İzmir Enternasyonal Fuarı, Olimpiyat Oyunları ve düzenlediği güzellik yarışmaları aracılığı ve ilk dünya güzeli Keriman Halis Ece ile de Türk kadını imajını taçlandırmıştır.

Atatürk uygulatmış olduğu kamu diplomasisi ve yumuşak güç çalışmalarıyla hem ilgiyi, saygıyı, sevgiyi arttırmış hem de Türk milletinin kendine olan güvenini pekiştirmiştir. Bu çabalar ve tanıtımlar diğer dünya ülkelerinin dikkatini çekmiş ve ABD’de yayımlanan Time Dergisi 24 Mart 1923 ve 21 Şubat 1927 tarihlerindeki kapaklarında ulu öndere yer vermiştir (Tharoor, 2013). Yapılan birçok yeniliğe ilgi duyan Hollanda, Almanya, İtalya, Hindistan, Bangladeş, Lübnan, Romanya gibi ülkeler de yazılı basınlarında Türkiye’nin tanıtımlarına yer vererek yapılan reformları paylaşmıştır (Doster, 2018: 1-4). Avrupa kamuoyuna Batılı bir ülke olduklarını göstermek ve kamu diplomasisi faaliyetlerinde bulunmak üzere 1934 yılında “*La Turquie Kemaliste*” isminde yayınlanan dergi ile Avrupa üzerinde ilk yumuşak güç çalışmalarına başlanmıştır (Duman, 2019: 385-386). Bunun yanında geçmişten günümüze miras kalan hemen her alanda Atatürk’ün Türk toplumu ve faaliyetleri üzerine gerek motive edici gerekse yönlendirici bir üslupla sarf ettiği vecize ve sözleri yumuşak güç yaratarak toplumda Türk algısı ve millet birlikteliğinin oluşmasına katkıda bulunmuştur.

⁶ 1936 yılında Gazi Mustafa Kemal Atatürk, Cumhuriyet devrimleri ile birlikte gelişmekte olan yeni ülkenin dört bir yanında fotoğraflar hazırlattırarak İngilizce ve Fransızca çevirileriyle birlikte dağıtımını yaptırmıştır. Resimler için bkz. <https://www.hurriyet.com.tr/galeri-ataturkun-turkiyeyi-dunyaya-tanitmak-icin-cektirdigi-20-fotograf-41012479>

Yumuşak güç, yöneldiği toplumun kavrayışına göre anlam kazanmaktadır. Diğer bir ifade ile yumuşak güç uygulaması yapılan toplumda yaşayan halk, uygulamanın cazip veya çekici olup olmadığına karar vermektedir. Bu cazibe ise toplumda yaşayan bireylerin algısıyla ilgilidir. Bu gücü ifade etmede kullanılan çekicilik kavramının oluşmasını sağlayan unsur ise bireylerin pozitif algılarıdır. Bahsedilen pozitif algı, süreç içerisinde kendiliğinden ortaya çıkmakta ve pasif yumuşak güç oluşturmaktadır. Bazen bu algılar dış müdahalelerle yönlendirilmektedir. Bu bakımdan kimi zaman algı yönetimi kavramı da dış müdahalelerle oluşan bu sistemi ifade etmek için kullanılmaktadır (Akoğuz, 2018: 93). Ancak algı yönetimi yalnızca negatif çağrışımları olan, insanları hareket ettirmek için onların manipülasyonlarla nasıl ikna edileceğini içeren uygulamalar değildir. Örneğin Atatürk'ün İzmir ziyaretinde önüne serilen Yunan bayrağına basmayarak düşmanlığı sonlandırmak istediğine yönelik tavrı sonucunda Elefterios Venizelos ülkeye gelerek onunla dostça iletişim kurabilmiş, hatta ulu önder bu tavırları nedeniyle Nobel Barış Ödülü'ne aday olarak teklif edilmiştir (Çakmak, 2008: 52). Bu davranışlarla Türkiye Cumhuriyeti yumuşak gücünü göstermeye çalışmış ve pozitif toplum mühendisliğine daha da önem vermiştir. Yine köy enstitüleri aracılığıyla toplumun ayağına eğitimin götürülmesi suretiyle yapılan bilinçlendirme çalışmaları da pozitif algı yönetimine örnek teşkil eder. Fakat yapılan birçok olumsuz algı yönetimi çalışmaları nedeniyle Türkiye, tarihinde çeşitli darbeler yaşamış ve toplum her dönemde sağ-sol, Alevi-Sünni, Kürt-Türk gibi niteliklerle ayrıştırılmaya çalışılmıştır.

Türkiye'nin önde gelen sosyal psikologlarından Erol Güngör'e göre Türkiye ne Batı kültürüne tam olarak girmiş ne de İslam kültüründe kalmıştır. Bunun nedeni olarak da bazı Türk aydın ve idarecilerinin devleti I. Dünya Savaşı'ndan hemen sonra aniden doğmuş bir devlet olarak görmelerine ve Türk tarihini, kültürünü ve mirasını görmezden gelmelerine bağlamıştır. Lakin Türkiye manda ile yönetilen ve sonrasında bağımsızlığını ilan eden bir ülke olmamıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş süreci tamamlanmadan önce de bağımsız bir millet olduğunu, ilaveten ulusal ve manevi bir medeniyeti elinde bulundurduğunu ve tek başına temsil ettikleri bir uygarlığın beşiği olduğunu vurgulamıştır. Türkiye manevi değerlerini görmezden gelerek uzun zaman hem kültürel hem de sosyal değişimlerin sonucunda kendine yeni bir kimlik aramıştır. Dolayısıyla da Türkiye için oluşturulmaya çalışılan algılarda milli kimliğinin ne olacağına bir türlü karar verilememiş, bu nedenle de Türkiye Cumhuriyeti imajının nasıl gösterileceğine ilişkin net bir tavır belirlenememiştir (Güngör, 2005: 110-111).

Algı yönetiminde kullanılan yumuşak güç uygulamaları yalnızca bir araçtır. Doğru yönde kullanmak ise iç ve dış politikanın istikrarı ve başarısına bağlıdır. Türkiye, çabalarıyla çok kısa sürede birçok devrime ve yeniliğe imza atsa da II. Dünya Savaşı'nın patlak vermesinden sonra kendi içine kapanmış ve savaşa karşı tarafsızlık politikası izlemiştir. Dünya genelinde meydana gelen ekonomik kriz ve aynı zamanda iç siyasette yaşanan olumsuz gelişmeler yüzünden dış politikaya ve yumuşak güce yeterince önem verememiştir. Fakat Türkiye, ABD ile ilişkilerini artırmak ve onun sağlayacağı askeri, siyasi ve ekonomik desteği almak için birtakım faaliyetler yürütmüştür. Bu amaca ulaşmak için de çeşitli kitle iletişim araçları ülkeyi ABD'de tanıtmak üzere “Haberler Bürosu” kurmuştur. Washington'da basın müşaviri olarak görev yapan Nüzhet Baba 1948'de Yahudi, Ermeni ve Rum diasporasının Amerika Birleşik Devletleri'nde yürüttükleri lobicilik faaliyetleriyle etkinliklerinin günden güne artmasına şüpheyle yaklaşmış ve ABD kamuoyu üzerindeki etkilerini gözlemlemiştir. Baba bu hususta “Memleketimizi Amerika'ya Tanıtmak Meselesi Üzerinde Rapor”unu kaleme almıştır. Ülkenin ABD'de etkin bir şekilde kamu diplomasisi ve yumuşak güç çalışmalarına başlaması gerektiğini, ABD'nin Avrupa devletleri gibi kabul edilmesinin çok büyük bir hata olacağını, bununla birlikte ABD'nin farklı bir tarzda algı yönetimi çalışmalarını yürüttüğünü ve bu konuda da çok dikkatli olunması gerektiğini rapor etmiştir (Duman, 2019: 384-395). Ancak ülke ile ABD arasındaki kurulan ilişki arzulanan biçimde gerçekleşmemiş, hatta bu uğurda almış olduğu Marshall yardımı ile dışa bağımlılığını arttırmış, bunun sonucunda da ABD'nin kültür emperyalizminin etkisi altına girmiştir (The George C. Marshall Foundation, 2022).⁷

Birinci Dünya Savaşı'nda arzularını gerçekleştiremeyen ve Ortadoğu'nun maddi imkânlarından yararlanmak isteyen bazı devletler yumuşak güç araçlarından olan sinema endüstrisini kullanmış, Osmanlı ve Türk unsurlarını farklı şekillerde betimleyerek dünya

⁷ 27 Haziran 1947'de ABD, Paris'te II. Dünya Savaşı'na katılan ülkelerle bir araya gelmiştir. 12 Temmuz 1947'de Türkiye, savaşa girmediği halde iç ekonomisini canlandırmak için masaya oturmuş ve savaştan dolayı olarak etkilendiğini belirtip yardım talebinde bulunmuştur. ABD ise savaşa girmediği gerekçesi ile diğer ülkelerin şartlarından daha farklı olarak Türkiye'nin yardım talebini kabul etmiştir. 1948-1952 arası ABD Avrupa ülkelerine yaklaşık 15 milyar dolar, Türkiye'ye ise 300 milyon dolar yardımda bulunmuştur. Bu yardımın büyük bir bölümü nakdi olarak değil, bizzat ABD ürünlerinin satın alınması için uygulanmıştır. Kısaca sıcak para ülkeye girmemiştir. Bunun yerine yardım bütçesi adı altında ABD'den süt tozu, Amerikan bezi, balık yağı, buğday, zeytin, margarin, traktör gibi ürünler alınmıştır. Resmî Gazete ile ilânı: 10. VII. 1915 - Sayı: 605 “T.C. ile ABD Hükümeti arasında 23 Şubat 1945 tarihinde Ankara'da imzalanan ve ABD ile 11 Mart 1941 tarihli yardımla ilgili esaslara ilişkin olan Anlaşmanın onanması hakkında kanun” ile ABD'den getirilecek teknik uzmanlar ile ülkede petrol, maden ve tarihi alanların gezilmesi ve bu uygulamalar ile Türkiye'nin neye ihtiyacı olduğunun tespit edilmesi kararlaştırılmıştır. Bu kanun ile ülkenin ABD'ye olan teknolojik bağımlılığını artmış dışarıdan parça alınması için de uçak ve araba fabrikaları kapatılmıştır. Eğitim-öğretim modelleri farklılaştırılmış 27 Ocak 1954'te Köy Enstitüleri kapatılmıştır. Böylece Türkiye'de Amerikan emperyalizmi yaygınlaşmış ve dışa bağımlılık artmıştır.

gözünde olumsuz bir imaj yaratmaya çalışmıştır⁸. Türkiye uzun dönem bunlara ses çıkartmaya çalışmış fakat yanlış siyasi politikaları, dışa bağımlılığı ve teknoloji eksiliği yüzünden gerekli karşılığı veremeyerek istediği yönde algı oluşturamamıştır.

İkinci Dünya Savaşı esnasında ve sonrasında tarafsızlık politikası uygulayan Türkiye Cumhuriyeti, Sovyet tehlikesine karşı askeri gücünü arttırmak amacıyla NATO müttefiki olmuştur (Kıbaroğlu, 2018). Türkiye'nin bu bağlamda Batı'ya yönünü çevirmesi, akabinde İsrail'i tanıyan ilk ülke olması (1988 yılında da Filistin'i tanıyan ilk NATO üyesi olmuştur) gibi nedenlerle birçok Ortadoğu ülkesi tarafından tepkiyle karşılanmış hatta ülkeye "Batı'nın Jandarması" gözüyle bakılmıştır (Tesnim Haber Ajansı, 2022). Bununla birlikte modernleşme adımlarıyla birlikte laiklik unsurunu öne çıkarttığı için de dinin kamusal alandan geri çekilmesini reddeden bazı Müslüman devletleri tarafından eleştirilmiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nun Roma İmparatorluğu'nun halefi sayıldığı gibi (Toynbee, 2006: 43-45), birçok Ortadoğu ülkesi de Türkiye'yi Osmanlı İmparatorluğu'nun halefi olarak görmüş ve imparatorluk mirasını sürdüreceğine inanmıştır. Kültürel ve politik açıdan uyumsuz görüldüğü için de yumuşak gücünü bu coğrafya üzerinde kullanamamıştır.

Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından Türkiye'nin ulusal güvenliğine yönelik tehditler artmış ve Batı Avrupa'nın aksine ülke Soğuk Savaş'ın sona ermesinin getirdiği

⁸ "Dracula" (Fatih Sultan Mehmet Han ile birlikte Türkler zalim ve barbar), "Midnight Express" (Türkiye şiddet olaylarının fazlasıyla yaşandığı bir yer), "Amadeus" (Osmanlı haremi genelev), "Lost" (Türkler terörist), "Özgürlük Savaşçısı" (Türkler barbar), "Altın Yumruk İstanbul'da" (Türkiye bir Arap ülkesi), "Out of Reach" (Türkler çocuk taciri), "My Big Fat Greek Wedding" (Türkler hakkında olumsuz nitelendirmeler), "Arabistanlı Lawrence" (Türk askerleri acımasız ve barbar), "How I Met Your Mother" (Dizide yer alan bir kişinin bacaklarındaki tüylerin uzadığından bahsederken, bir Türk lezbiyene benzediği söylenmiştir), "The Stone" (Kapadokya El-Kaide'nin önemli merkezlerinden biriymiş gibi gösterilmiştir. Ayrıca adı geçen terör örgütünün bazı üyeleri Türk vatandaşı olarak lanse edilmiştir. Bununla birlikte Türk müzikleri giriş ve çıkışta jenerik olarak kullanılmıştır), "The Simpsons" (Türkler fesli, davul-zurna çalan ve uyuşturucu kullanan insanlar olarak tasvir edilmiştir), "24" (Türkler insan kaçakçısı ve terörist), "Arizona Rüyası" (Türkiye'de develerin olduğu belirtilmiştir), "The West Wing" (Cinsel birliktelik yaşayan bir Türk kıza mahkeme kararı sonrası idama mahkûm edilmiştir), "Lolita" (Türklerle karşı ırkçılık propagandası yapılmıştır), "Taken 3" (Türkiye'de 2004 yılında çekilen filmde çok daha geride olarak yansıtılmış, Türkiye şiddet olayların çok fazla yaşandığı bir yer olarak gösterilmiş. Diğer bir hususta Kültür Bakanlığından çekim için izin alınmıştır), "Gossip Girl 3. Sezon" (Türklerle karşı köttüleme), "Outlander" (Bir adamın konuşamama nedenini Osmanlı'nın ona işkence edip dilini kopartması ile gerçekleştiği vurgusu yapılmıştır), "La Pasion Turca" (Türk insanları vahşi, aldatan ve sürekli pastırma yiyen, kaba saba insanlar olarak lanse edilmiştir), "Tirante El Blanco" (Türkler "ırz düşmanı" gibi sıfatlarla nitelendirilmiştir. Bir kısmının İstanbul'da çekildiği filmde Türkler için en çok kullanılan tanımlama, "Şeytan Türkler" olmuştur), "Kurtlar İmparatorluğu" (Örgütün adı Bozkurtlar olarak belirtilmiş ve son çekim Türkiye'de gerçekleşmiştir). "Da Vinci's Demons" (Floransa'nın önde gelen Medici Ailesi'nden bir yönetici "Türklerle anlaşalım. Onlar Allahsız ve kâfir olsalar da parayla satın alınabilirler" derken, diğer yönetici "Kadınlarımıza tecavüz edip öldürdüler. Erkekler de esir alınıp katledildi. Bu tarz insanlarla anlaşma yapılamaz." repliğine rastlanmıştır). Son olarak tüm dünyada yoğun olarak izlenen "La Casa De Papel" adlı dizinin 4. Sezonunun son bölümünde Cezayir'de bulunan işkencecinin adı "Osman" olarak tanımlanmış ve böylelikle Osmanlının işkenceci olduğu vurgusu yapılmıştır. Yapılan tanımlamalar ışığında dünyanın en çok izlenenler arasında yer alan birçok film ve dizide Türkler ve Türkiye Cumhuriyeti üzerinden olumsuz imaj yaratılmaya çalışılmıştır.

barış paylarından nasibini alamamıştır. Balkanlar, Kafkaslar ve Orta Doğu’da ortaya çıkan bölgesel istikrarsızlıklar da büyük güvenlik endişelerini arttırdığı için yatırımlarının büyük bölümünü askeri gücüne ayırmıştır. 1950’lerden sonra demokratik dönüşüm ve dünya siyasetinde yaşanan köklü değişiklikler Türkiye’yi kendi içinde siyasi ve ekonomik açıdan olumsuz yönde etkilemiştir (Ahmad, 2010: 97-98). Bu durum toplumsal gerginliklere ve 1960-1970-1971 ve 1980 darbelerinin yaşanmasına neden olmuştur. Sonuç olarak da yaşanan darbeler ve sürekli meydana gelen toplumsal infialler yüzünden Türkiye aktif bir dış politika stratejisi izleyememiş ve nihayetinde bir kez daha yumuşak gücünü istediği yönde oluşturamamıştır.

Yaşanan tüm olumsuzluklara rağmen yumuşak güç oluşturmaya çalışan Türkiye, Anadolu’da yaşamış bulunan uygarlıklara dikkat çekmek için Türk Tarih Cemiyeti’nin önderliğinde “Milli Arkeoloji Seferberliği” başlatmıştır. 1960 yılında Japonya, İngiltere ve ABD’de sergiler düzenlenmiştir. Ancak 1971 yılında bu sergilerde gösterilen eserlerin çalınması sebebiyle Bülent Ecevit hükümeti tarafından yasak getirilmiştir. 1983 yılında Osmanlı döneminden kalan çeşitli maddi (mücevherler, halılar, giysiler vb.) unsurlar olumlu imaj oluşturulması ve iç turizmin canlandırılması için “*The Age of Sultan Suleyman the Magnificent*” isimli sergide tanıtılmıştır. 1992 yılında ise “Osmanlı Sultanlarının İhtişamı” isimli etkinlik, Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından desteklenen çalışmalar ve açılan turizm ofisleri ile Türk kültür ve sanatları gösterilmeye çalışılmıştır. Bunun yanında hem hükümet hem de özel sektörün katkılarıyla “Türk Yılı, Türk Mevsimi, Türk Haftası” vb. faaliyetler organize edilmiştir. Yaklaşık otuz yıllık bir zaman dilimi düşünüldüğünde ise Türkiye’nin yumuşak ve kültürel gücünü uluslararası platformlarda tanıtmaya çabalarının neredeyse yok denecek kadar az olduğu görülmektedir.

Değişen dünya düzenine ayak uydurmaya çalışan Türkiye, 1991 yılından sonra sesini uluslararası diplomaside duyurmaya çalışmış ve kamu diplomasisi ile yumuşak güç alanındaki faaliyetlerini yeniden gözden geçirmiştir. Özellikle eğitim olanaklarının ve üniversitelerde verilen çeşitli burs ve teşviklerin yumuşak güç oluşturduğunun bilinciyle bu alanlarda gözde görülür bir ilerleme kaydetmiştir. Türk Cumhuriyetleri ile yeniden kültürel ve sosyal birliktelik sağlamak ve gelecekte oluşacak Türk birlikteliğinin de altyapısını hazırlamak üzere SSCB’den ayrılan ve bağımsızlıklarını ilan eden Orta Asya ve Kafkasya’daki topluluklar ile temas kurmuş, eğitimin yanı sıra kalkınma ve ticari ortaklıkların sağlanması için yumuşak güç faaliyetleri planlanmıştır. 1992’de hazırlanan

“Büyük Öğrenci Projesi”ni faaliyete geçirmiş ve bu alanda on binlerce talebeye burs vererek bu öğrencilerin ülkede eğitim almalarını sağlamıştır. Bu tavırla Türkiye, Orta Asya ve Kafkasya ülkelerinde yeniden Türk sempatisi ve birlikteliğinin yaratılmasına zemin hazırlamıştır (Dok, 2009; MEB, 2010).

Yine aynı dönemde uyuşturucu, mal ve insan kaçakçılığı, organize suç, ulusal ve uluslararası terör, çevre kirliliği, siyasi yolsuzluk, kitle imha silahlarının yayılması ve çok sayıda yeni nesil güvenlik tehdidine maruz kalan Türkiye siyasi İslam’ın yükselişi ve etnik Kürt ayrılıkçılığı gibi toplumsal gerginliklerle birlikte birçok sorunla karşı karşıya kalmıştır. Bunun yanında Yunanistan ve Kıbrıslı Rumlarla ilişkilerinde sıkıntılar yaşamış ve özellikle PKK terör örgütüne karşı ve bu örgütün lideri Abdullah Öcalan’ın komşu ülkede barındırılması nedeniyle de sert güç araçlarına başvurmak zorunda kalmıştır. Türkiye uzun süre Kuzey Irak’a yönelik askeri gücünü öne çıkartan bir dış politika izlemiş, ancak bu tavır bağımsız bir Kürdistan kurulması sürecini hızlandırmıştır. Bunun yanında bir taraftan da sözde Ermeni soykırımı nedeniyle Ermenistan’a ekonomik ambargo uygulayıp sınırlarını kapatmış ve bu ülkeye Azerbaycan ile işbirliğine dayalı ticari ilişkilere sahip olmak istediği takdirde anlaşmaya varmasını ve sözde Ermeni katliamı iddialarından vazgeçmesi gerektiğini belirtmiştir. Türkiye’nin yumuşak güç potansiyeli, Batı’nın yeni bağımsız devletler için bir rol model olabileceği yönündeki beklentisi ile ülkenin bu konuda gerçekleştirme kabiliyeti arasındaki artan uçurum bu sorunlarla birlikte ciddi şekilde kısıtlanmıştır. Türkiye’nin demokrasi açığı ve yurtiçindeki yapısal kırılganlıkları, ülkenin bu coğrafyalarda “ağabey” rolü oynama kapasitesinden bir süre mahrum kalmasına neden olmuştur (Oğuzlu, 2007).

Turgut Özal’ın cumhurbaşkanlığındaki ekonomik atılımlar ve özel sektörde meydana gelen neoliberalleşme çalışmaları ülkede gözle görülür değişiklikler meydana getirmiştir (Haydaroğlu ve Tatlısu, 2016). Ancak Özal’ın vefatının ardından sürekli meydana gelen iç sorunlar, sık sık değişen hükümetler ve finansal krizler nedeniyle Türk dış politikası kalıbının dışına çıkamamış, bu yüzden de yine etkin bir dış politika stratejisi uygulayamamıştır. Bu duruma tepki veren halk, cumhuriyetin 100. yılına kadar hedef belirleyen ve güçlü bir Türkiye oluşturacağı vaadinde bulunan Adalet ve Kalkınma Partisi’ni tek başına iktidara taşımıştır (AK Parti, 2022).

AK Parti 2002 seçimlerinde iktidara gelmiş ve gelir gelmez Türkiye’nin uluslararası dış politikasında bir değişim evresi başlatmıştır. Parti ülkenin yalnızca siyasal yaşamının

değil, aynı zamanda Türkiye'nin bakış açısının da değiştiğini vurgularcasına dış politikada ve komşuları ile olan ilişkilerinde kazan-kazan stratejisini belirleyerek ticari ortaklık ve ilişkilerin artırılmasını hedeflemiştir. Mevcut iktidar, yönetimi altında yeni bir zihniyet dönüşümünün gerçekleştiğini iddia ederek artık güvenlik bakış açısıyla değil, ekonomik kazanım temelinde ilişkilerin yürütüleceği yönünde bir perspektif ortaya koymuştur. Ayrıyeten “akıl ülke, model ülke, yumuşak güç, bölgesel güç ve küresel aktör” gibi söylemler üzerinden Yeni Türkiye hikâyesi ile yumuşak güç çalışmalarına başlamıştır (Ekşi, 2016).

Dış politikada yumuşak gücü pekiştirecek faktörler arasında yer alan etkin bir politika arzusu, çok kültürlülük, demokratikleşme ve problem çözmede proaktivite ve diyalog temelli iyi komşuluk ilişkileri gibi hedefler önemlidir. Türkiye, yumuşak güç politikalarına ve bu hedefle oluşturduğu yumuşak güç stratejilerine uygun hareket etmeye çaba sarf etmiştir (Bayer ve Keyman, 2012: 3). Bu çerçevede “Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA), Dışişleri Bakanlığı, Yunus Emre Enstitüsü (YEE)” gibi kurumlar sürecin en önemli aktörleri olmuşlardır (Ziberovski, 2018:44).

Türkiye, ABD gibi gelişmiş ülkelerin tercih edilen avantajlarına sahip olmamasına rağmen yumuşak güç faktörleri konusunda önemli miktarda fırsata sahiptir. Öncelikli olarak yer aldığı coğrafya ile güçlü tarihsel, kültürel ve duygusal bağları bulunmaktadır. Türkiye, bölgesel veya küresel bir kriz ve çatışma durumunda diğer aktörler tarafından işbirliği için aranan bir ülke konumundadır. Bölgesinde istikrarın sağlanmasına yönelik her türlü girişim için de uygun bir konumda yer almaktadır (Karagül, 2013:83). Keza, Soğuk Savaş'ın sona ermesinden sonra jeopolitik önemini yitirdiği düşünülen ülkenin 11 Eylül saldırılarının ardından bir kez daha bölgesel önemi artmıştır. Türkiye bu anlamda ABD'nin Afganistan ve Irak'ı işgal etmesiyle başlayan gerginliklerde kilit rol üstlenmiştir. Bu durum ise beraberinde ülkeye yeni fırsatlar getirmiştir. Özellikle Türk işletmeleri için istikrarlı bir ortam yaratmak, ülkelerle bağları güçlendirmek ve bölgeye hâkim olmak isteyen siyasi erkler Türkiye'nin yumuşak gücünün daha fazla ortaya çıkması için ortak değerler yaratma hususlarında yatırımcılarla birlikte harekete geçmiştir (Güvenç, 2001: 13).

Başlangıçta uluslararası süreçlerin ve değişen dinamiklerin etkilerini doğru analiz ederek politikasını şekillendiren AK Parti Hükümeti, Türkiye'nin yakın çevresindeki etki mekanizmalarına dayalı ve sorunsuz bir dış politika uygulayabilmek için kapsamlı bir eylem planı hazırlamıştır. Dış politika doktrinini kavramsallaştırarak “Stratejik Derinlik ve Sıfır

Sorun” başlığı altında sunmuş, böylece Nye’nin yumuşak güç teorisinde yer alan unsurlarla istikrar sağlamayı hedeflenmiştir. Başbakan Ahmet Davutoğlu tarafından hazırlanan bu stratejilerle, Türkiye’nin yumuşak güç politikalarını kullanarak nasıl bölgesel ve küresel bir liderlik elde etmesi ve ülkenin komşularının ve dünyanın geri kalanının gözünde “gerçekten daha kardeş” olarak olumlu bir algıyla kabul edilmesi için dış politikada aşağıdaki adımların atılması önerilmiştir (Duran ve Yılmaz, 2011: 391):

- Yerel politikada hem güvenlik hem de demokrasi arasında denge kurmak.
- Sınır ülkeleriyle sıfır problem ilkesini takip etmek.
- Ortadoğu, Kafkaslar, Orta Asya ve Balkanlar ile yakın ilişkileri sürdürmek.
- Dış siyasette faal olarak barışı koruyan politikalar izlemek.

Ahmet Davutoğlu’nun teorisiyle başta Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa Birliği olmak üzere diğer ülkelerle rekabete dayalı olmayan bir strateji izlenmiştir. Stratejik derinlik ve sıfır sorun dönemindeki çabalar, Türkiye’nin yakın bölgesi ile ilişkilerinin altını çizmiş ve Türkiye’yi Ortadoğu’da bir rol model olarak daha çekici hale getirmeyi amaçlamıştır (Davutoğlu, 2001). İktidara göre Türk diplomasisinin temel görevlerinden biri Osmanlı İmparatorluğu sınırları içindeki nüfusunu yeniden kazanmaktır. Bu açıdan bakıldığında Türkiye’nin eşsiz coğrafi konumu, imparatorluk mirası ve kültürel zenginliği gibi etkenler bu tür bir siyasi genişleme için elverişli koşullar sağlamaktadır. Hükümet, dış politikasında ve ilişkilerinde tarihsel kültürel geçmişin öne çıkartılarak bölgesel düzeyde bir dış politika izlenmesi gerektiğini vurgulamıştır. Bununla birlikte ülkenin jeopolitik konumu, diğer devletlerle olan ilişkilerini geliştirmek için önemli bir faktör olarak görülmüştür. Bu bağlamda öncelikle komşusu olduğu milletlerle ve diğerleriyle ikili ilişkilerini en yüksek mertebeye çıkarmak için çeşitli girişimlerde bulunmuştur (Ziberovski, 2018: 40).

AK Parti hem potansiyel yumuşak güç stratejilerini geliştirebilmek hem de Avrupa Birliği içinde siyasi genişleme ve nüfuz sağlayabilmek için güçlü tarihi ve kültürel bağlarının yanı sıra sosyal ve ekonomik bağları olan Balkan yarımadasını kilit bölge olarak addetmiştir (Ekşi, 2015a: 715). Yugoslavya’nın çöküşünden kaynaklanan jeopolitik boşluktan yararlanan Türk hükümeti, bölgedeki güvenlik ve istikrar düzeyini iyileştirmeyi amaçlamıştır. Başlangıçta ritmik diplomasi ve önemli mali destek sayesinde hem Müslümanların (Arnavutluk, Bosna Hersek) hem de Hristiyanların (Sırbistan, Makedonya) yaşadığı ülkelerle olumlu ilişkiler geliştirmeyi başarmış ve Müslüman topluluk tarafından takdir edilen çalışmalara imza atmıştır. Hükümet, iş dünyasında ve sosyal düzlemlerde

yoğun temaslar içeren çok taraflı bir işbirliği planı sunarak, amacını bölgedeki yaşam standartlarını yükseltmek ve tüm Balkan ülkeleri için istikrarlı bir ekonomik büyüme sağlamak olarak göstermeye çalışmıştır. Ancak bu cazip teklife rağmen Balkan devletlerinin yetkilileri Avrupa Birliği ve NATO ile bütünleşmeyi tercih etmiş ve Türkiye'nin teklifini olumlu karşılamamıştır. Buna ek olarak Türkiye'nin siyasi nüfuzunu genişletme arzusunu göstermesi bölgede Türk emperyalizmi suçlamalarının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Sonuç olarak bazı Balkan ülkeleri, Türk diplomasisinin bölgenin Osmanlı geçmişine aşırı vurgu yapmasını eleştirerek bölgedeki girişimlerine sınırlama getirmiştir. Türk hükümeti ise bu iddiaları reddetmiş ve Türkiye ile Balkanlar arasındaki derin işbirliğinden kaynaklanan tüm faydalara dikkat çekmeye çalışmıştır (Niemiec, 2020: 47-48).

Dış politikada ilk olarak mümkün olan en kısa sürede Avrupa Birliği'ne dâhil olmayı hedefleyen AK Parti Hükümeti bu amaca ulaşmak için birçok alanda reformist girişimlerde bulunmuştur. Örneğin demokratikleştirme reformları arasında hukukun üstünlüğü, hükümet şeffaflığı, dini özgürlükler ve azınlık haklarının iyileştirilmesi gibi konular ele alınarak yumuşak güç için önemli bir etken olan daha demokratik görünümlü bir ülke imajı çizerek birliğin müzakere süreçlerini hızlandırmıştır. Ancak Avrupalıların kendi birliklerine katıldığı takdirde hem sorunlu bir coğrafyada olması hem de yapısal ekonomik koşulların oluşmaması, siyasi ve kültürel olarak uyumsuzluk ile ekonomik açıdan ciddi bir külfet getireceği gibi nedenlerden dolayı ülkenin Birlikte olmasına olumsuz yaklaşmıştır. Ancak yine de bölgesel açıdan tampon bir konumda bulunmasından, ticari ve askeri açıdan da bir müttefik olacağı düşüncesinden dolayı kendisine adaylık kıstasları sunulmuştur. Türkiye uzunca bir süre gerekli koşulları sağlamak için çaba göstermiştir. Lakin her seferinde önüne daha fazla kıstas koyulan ülke bu zamandan sonra Birliğe girebileceği inancını kaybetmeye, oluşturmaya çalıştığı Batı kimliğini de sorgulamaya başlamıştır. Bunun akabinde Türkiye, Batı tarafından tehdit edildiği hissine de kapılmıştır. Böylelikle Batı'ya yönelik yumuşak güç gösterme çalışmaları azaltılmıştır. Bu tavırla ülke yönünü yeniden Türk cumhuriyetleri, Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkeleri üzerine çevirmiştir (Oğuzlu, 2007).

Osmanlı hoşgörüsü içinde barış içinde yaşayan toprakların kolektif hafızalarında yer eden Türkiye'nin demokratik deneyimi (Kalin, 2011: 9) ve köklü tarihi, siyasi değerleri, temel hak ve hürriyetleri önde tutan anayasasının varlığı özellikle otokrasiyle yönetilen birçok İslam ülkesi vatandaşları için çekici bir unsur oluşturmuştur. Bu nedenle 18 Aralık 2010 tarihinde Tunus'ta başlayan ve daha sonra Mısır, Yemen, Cezayir ve Ürdün'e

sıçrayarak geniş bir alanda etkisini gösteren Arap Baharı'ndan sonra Türkiye'nin Ortadoğu coğrafyası üzerindeki etkisinin artacağı düşünülmüştür. Çünkü demokratik anlamda değişiklik isteyen Arap toplumları için Türkiye hem İslami bakış hem de çağdaşlaşma açısından örnek teşkil etmekteydi. Bununla birlikte Türkiye, Ortadoğu halkları için Batı ve Doğu'nun bileşkesi, başka bir ifadeyle İslam ve demokrasiyi bir arada uyum içinde yaşayan bir ülke imajı çizmiş ve diğer Müslüman ülke vatandaşları için cazibe merkezi olarak gözükmüştür. Bu durum ise ülkenin bölgesel sınırlarını genişletme umutlarını yeniden güçlendirmiş ve Türk siyasi erkleri bölge üzerinde ekonomik ve siyasi söylemleriyle birlikte yumuşak güç araçlarıyla harekete geçmiştir. Ancak Libya'ya askeri alanda yapılan müdahale ve Suriye'de meydana gelen iç savaş nedeniyle yumuşak güç uygulamaları yön değiştirerek yerini sert güç söylemlerine bırakmıştır. Bunun üzerine hem Batılı müttefiklerinden hem de Körfez ülkelerinden eleştirel anlamda tepki alan Türkiye'nin “komşularla sıfır sorun politikası” da uygulamada değil söylemde kalmıştır (Sağlam, 2013).

Ülkenin yurtdışında tanıtımını yapmak, yurtdışında yaşayan vatandaşların sorunlarına çözüm bulmak ve Ermeni meselesi öncelikli olmak üzere ülkenin aleyhinde birleşen güçlere yönelik algı yönetimi uygulamalarını faaliyete geçirmek üzere 2010 yılında “Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı” kurulmuştur. İtalya'nın “Patronati Modeli (Koruyucu Melek)” yani “Nerede bir İtalyan varsa, İtalya devleti oradadır” anlayışıyla benzerlik taşıyarak “*Nerede bir vatandaşımız, soydaşımız varsa, biz oradayız*” mesajını çalışma prensibi olarak vurgulamıştır. Türkiye bununla birlikte gurbetçi vatandaşlarının yurtlarına karşı aidiyetlerinin güçlenmesi, göç ettikleri yerlerde anadillerinin, kültürlerinin ve kimliklerinin korunması ve bulundukları yerde statülerinin güçlendirilmesi için de çalışmalarda bulunmuştur. Yumuşak güç ve algı yönetimi çalışmaları için kamuoyu desteğinin alınmasının önemli olduğu bilinciyle Türkiye, gerek sivil toplum kuruluşları gerekse yeniden revize ettiği kurum ve kuruluşları ile birlikte hareket ederek dış politikada kendine yer bulmaya çalışmıştır. Türkiye'nin yumuşak güç söyleminin birikmiş ekonomik ve siyasi itici güçleri, ülkenin yumuşak güç altyapısını inşa etmeyi amaçlayan kamu diplomasisi kurumlarının kurulmasına yol açmıştır. Bu devlet kurumları, özellikle Türkiye ve Türkiye diasporası için stratejik öneme sahip bölgelerle kültür ve eğitim alanlarına dair alışverişi vurgulamıştır.

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, Recep Tayyip Erdoğan'ın 2013 yılında “Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi”nin daimi üyeleri olan beş ülkeye gönderimde

bulunduğu “*Dünya beşten büyüktür*” doktrinini sosyal medya hesaplarından sunarak, Birleşmiş Milletlerin ve BM Güvenlik Konseyinin çağın ihtiyaçlarına yönelik uygulamalar ve reformlar yapmasına ilişkin bir algı yönetimi çalışması yürütmüştür. Bununla birlikte diğer ülkeler ile lobicilik faaliyetlerini artırmıştır.

Bir zamanlar izolasyonist ve iç sorunları ile fazlasıyla meşgul olarak gözüken Türkiye uluslararası söylem ve uygulamalarında yumuşak güç politikalarına daha da önem vermeye çalışarak küresel bir aktör olarak gözükmeye çalışmıştır. Böylece Türk yumuşak gücü, Türkiye Cumhuriyeti’nin bölgesel bir lider olarak kabul edilebileceği 21. yüzyılın ilk on yılının sonunda zirveye ulaşmıştır. Ancak gergin iç durumu ve giderek artan çatışmacı dış politikayla bağlantılı müteakip olaylar, ülkenin uluslararası imajında gözle görülür bir bozulmaya yol açmıştır. Mayıs 2013 yılında Gezi Parkında ufak bir kıvılcımla ortaya çıkan gerginlik zamanla alevlenmiş ve kitlesel çatışmalara yol açmıştır. Eylemler sırasında halk ve hükümet arasında yaşanan olaylar hem yurtiçinde hem de dünya kamuoyunda yansıtmak istediği imajına, yumuşak güç yeteneklerine ve demokrasisindeki güvenilirliğine gölge düşürdüğü hususunda eleştiri almıştır (Akdeniz, 2013: 8).

İktidarın 2016 sonrası Gülen Hareketi’ne karşı verdiği mücadele ve bu esnada kullanılan yöntemler gibi Türk siyasetindeki otoriter unsurların etkisi ve yükselişi, Türkiye’nin yumuşak güç kaynaklarının kullanımı, Türk siyasetinin İslami vurgusu ve bariz Batı karşıtı dönüşü Avrupa kıtasındaki dış politikası ile ilgili ciddi sorunlara yol açmıştır. Sonuç olarak da ülkenin iç karışıklığı ile bağlantılı olarak yumuşak güç söylemi zarar görmüştür. Örneğin, 2015 yılındaki parlamento seçimlerinin ardından, azınlıklara yönelik reformlar, yükselen milliyetçi duygular nedeniyle söylemler ivme kaybetmiş ve güvenlik öncelikleri ön plana çıkmış, Kürt açılımı ve diğer gruplara yönelik reformlar durma noktasına gelmiştir. Hükümetin Gülençi ağla ilişkisi, Türkiye’nin yumuşak güç söylemindeki düşüşünü de artırmıştır. Çünkü AK Parti’nin daha önceki dönemlerinde Gülen okulları, onların kültür örgütleri ve düşünce kuruluşları ülkenin uluslararası iletişim ağının kurulmasının ana bileşenleri ve Türkiye’nin yumuşak gücünün bir uzantısı olarak görünmüştür. Türk devletinin başta Afrika ve ABD olmak üzere dünyanın çeşitli yerlerindeki topluluklara erişimini kaybettiği de ileri sürülmüştür (Çevik, 2014: 60) Bunların yanı sıra Avrupa ülkelerindeki Türk diasporasının büyüklüğü ve Türkiye’nin Balkanlar’da nüfuz inşa etme çabaları da Batılı politikacılar arasında yumuşak güç oluşturmak yerine endişe uyandırmıştır (Szyszlak, 2021: 183).

Yumuşak güç ve değişen Türkiye algısı konusunda her türlü fırsatı değerlendirmeye çalışan ülke, 2020-COVID-19 salgını sürecinde sadece kendi vatandaşlarının sağlığı ile ilgilenmemiş, salgın başında yardım bekleyen diğer ülkelere de destek olmaya gayret etmiştir (Koca, 2020). Bunun yanında uyguladığı sağlık politikası ile vatandaşlarının başka milletlere oranla daha fazla sağlık haklarına sahip olduğunu vurgulayarak “*hasta adam olarak nitelendirilen bir ülkeden, hastalara şifa dağıtan ülkeye*” algısını oluşturmaya çalışmıştır. Ancak salgın başlangıcında başta Sağlık Bakanlığı olmak üzere devlet kurumları arasında yaşanan bazı iletişim problemleri, finansal alanda meydana gelen ani değişiklikler, sosyal medyada yoğun olarak yayılan dezenformasyon gibi etkenler nedeniyle Türkiye bu krizi yumuşak güç çalışmaları için fırsata dönüştürememiştir.

Bir ülke hem yumuşak güç hem de kamu diplomasisi araçlarıyla kendi hikâyesini anlatamaz veya ulusal marka değerini oluşturamazsa uluslararası alanda bu boşluk başkaları tarafından kendi çıkarları doğrultusunda kullanılır. Kısaca eğer bir ülke kendi marka değerini oluşturamıyor ya da bunu yönetemiyorsa günümüzde bunu mutlaka başkaları o ülke adına yapmaktadır. Ancak bu durum asla o ülke lehine değil, imaj oluşturmaya çalışan ülke aleyhinedir. Örneğin ABD’de güçlü bir etkinliğe sahip olan Ermeni lobisi, bu boşluktan faydalanarak yıllarca sözde Ermeni soykırımı iddialarını farkı anlatılarla haklı gerekçelere dayandırmaya çalışmaktadır. Türkiye ise uluslararası organizasyonlar ve çalışmalar yerine hem Ermeni hem de etnik Kürt meselesini kendi iç demokratik yöntemleri ile çözüme kavuşturmaya çalışmıştır. Bu ve benzeri sorunlar uluslararası alanlarda kullanılan çeşitli etkinliklerle ve doğru kanallarla anlatılamadığı için Türkiye başkaları tarafından oluşturulan negatif algıyı bir türlü kıramamaktadır.

Yumuşak güç enstrümanlarını kullanmaya 2000’li yıllarda yoğunlaşmasına rağmen Türkiye halen bu ve benzeri meseleler ile ilgileniyorsa ve teröre karşı mücadelesinde sesini yeterince duyuramıyorsa, bunun nedeni yumuşak güç öğelerini yeterince stratejik olarak kullanamaması ve yumuşak güce gerekli önemi vermemesindendir. Bundan dolayı Türkiye’nin birçok meselede kendini dünyaya açıklamakta zorlandığı görülmektedir. Aynı şekilde kapılarını açtığı Suriye ve Afgan halkına yönelik yapmış olduğu insani yardım ve destek hizmetlerini “*merhamet*”, “*zorda kalana uzanan el*” gibi göstergelerle sunamaması bununla birlikte geçici koruma statüsünde bulunanlara sunduğu imkânları ve olanakları uluslararası platformlarda pazarlayamaması yine yumuşak güç politikalarını etkisizleştirmektedir. Yumuşak güç uygulamalarından kamu diplomasisinde bulunan bu

eksiklikler ve yanlış uygulamalar Türkiye'nin özellikle AB üyelik sürecini de baltalamıştır. Bu bakımdan da Türk dış politikasının temel sorunlu alanları, yumuşak güç diplomasisine yönelik uygulama alanları olarak öne çıkmaktadır. Türkiye'nin birliğe üyelik süreci ile ilgili olarak Avrupa'daki imajının Doğu Akdeniz, Kıbrıs, Ermeni, Kürt ve mülteci sorunları gibi konularda kamu diplomasisi uygulamalarına ve yumuşak güç araçlarına yoğun olarak ihtiyacı bulunmaktadır (Güneş, 2021).

Diğer dünya ülkeleri ile kıyaslandığında Türkiye'nin bu bağlamdaki faaliyetleri oldukça geriden gelmektedir. Bu nedenle de birçok sorun ile karşılaşmaktadır. Bu sorunların en büyüğü ise yabancı kamuoyu tarafından tanınmamak değil, yanlış tanınmak ve kendini dünyaya iyi ifade edememektir (Türk ve Sırmalı, 2016: 135). Bugün Türkiye, yıllarca yumuşak güce ve kamu diplomasisine yeterince önem vermemesinin getirmiş olduğu sorunlarla boğuşmaktadır.

Bu noktaya kadar Türkiye Cumhuriyeti'nin göstermek istediği yumuşak güç çabaları bölümlere ayrılmak istendiği takdirde üç dönem altında incelenebilir. İlk olarak 2002-2010 yılları arasında ülke yumuşak gücün farkına varmış ve uluslararası ilişkilerinin merkezine yerleştirmiştir. Ahmet Davutoğlu'nun teorisini uygulamaya çalışan ülke, AB taraftarı olan bir dış politika ile birlikte İslami değerleri ön plana çıkartan bir iç politika benimsemiştir. Daha sonra 2010-2016 yılları arasında Türkiye'nin yumuşak gücünü gösterme çalışmalarında ciddi bir azalma söz konusu olmuştur. Özellikle iç karışıklar, 15 Temmuz Darbesi gibi olaylar nedeniyle iktidar daha da merkezileşip demokratik değerlerden ödün vermeye başlamıştır. Bunun sonucunda da ekonomiye ve Kürt meselesine dair sorunlar yeniden ortaya çıkmış ve İslamileşme sürecine girilmiştir. Son olarak ise 2016'dan günümüze kadar yumuşak güç konusunda olan muğlaklık demokrasiden kesin bir geri çekilmeye, Batı ile ilişkilerdeki gerilimlere ve İslam yanlısı ve milliyetçi söylemde ciddi bir artışa işaret eden iç politikada olduğu kadar dış politikada da bir dönüşüm yaşanmasına neden olmuştur (Öztürk, 2020: 118). Türkiye'nin yumuşak güç gelişiminin bu aşamalarına, faaliyetlerin hem niceliği hem de niteliği bakımından kurumsal kaynaklarının evrimi de eşlik etmiştir. Bunun yanında yumuşak güç üretmek amacıyla oluşturulan bazı kurumların ve yapıların inandırıcılıklarını yitirmesi, faaliyetlerinin azalması ve hatta Cumhuriyet'in bazı kurumlarının revize edileceği gerekçeleri ile lağvedilmesi de yumuşak güç uygulamalarının tam bir koordinasyon içinde yürütülmesini zorlaştırmıştır (Szyszlak, 2021: 181).

Türkiye'nin yumuşak güç uygulama potansiyelinin ortaya konulabilmesi açısından kavramın yalnızca dış politika faaliyeti olarak algılanmaması da gerekmektedir. Yumuşak güç konusunda Türkiye'de bugüne kadar yapılan akademik çalışmalara (yüksek lisans ve doktora) bakılacak olursa ağırlıklı olarak dış politika konuları işlenmiş ve değişen Türkiye algısı ve imajı ele alınmıştır (Sancak, 2016b: 17). Literatür taraması sırasında YÖK Ulusal Tez Merkezi üzerinden yapılan incelemeler neticesinde de genellikle bu unsur değişmemiş, ancak bu güce yönelik ilginin akademide gitgide artış gösterdiği tespit edilmiştir.

YIL	Yüksek Lisans	Doktora	Bilim Dalı	TOPLAM
2009	2	-	Uluslararası İlişkiler	2
2010	4		Uluslararası İlişkiler	4
2011	2		İletişim Bilimleri Siyasal Bilimler	2
2012	6		Uluslararası İlişkiler İletişim Bilimleri Siyasal Bilimler Kamu Yönetimi	6
2013	1		Uluslararası İlişkiler	1
2014	8	1	Uluslararası İlişkiler Siyasal Bilimler	9
2015	7	2	Uluslararası İlişkiler Siyasal Bilimler Gazetecilik Eğitim ve Öğretim	9
2016	11	1	Uluslararası İlişkiler Siyasal Bilimler Halkla İlişkiler	12
2017	12	1	Uluslararası İlişkiler Siyasal Bilimler Kamu Yönetimi	13
2018	15	3	Uluslararası İlişkiler Siyasal Bilimler Kamu Yönetimi Sağlık Yönetimi	18
2019	21	2	Uluslararası İlişkiler Siyasal Bilimler Kamu Yönetimi Eğitim ve Öğretim	23
2020	10	9	Uluslararası İlişkiler Siyasal Bilimler Kamu Yönetimi Sağlık Kurumları Yönetimi Turizm	19
2021	8	1	Uluslararası İlişkiler Siyasal Bilimler Halkla İlişkiler	9
Toplam	107	20	Toplam Akademik Tez Sayısı	127

Tablo 3.1. Türkiye’de Yumuşak Güç Konusunda Yapılan ve Yayınlanan Yüksek Lisans ve Doktora Tezleri (30/12/2021 ve öncesi) (Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi, 2022)

Yukarıda yapılan çalışmalar genel olarak incelendiğinde kavramsal bir yaklaşım olarak yumuşak güç oluşturmaya yönelik hem çalışmaların hem de girişimlerin çoğunun içeriği ve kapsamı konusunda zihin karışıklığı devam etmektedir. Türkiye'nin yumuşak güç kaynakları, potansiyel yumuşak gücü kullanma araçları ve kaynaklarını güce dönüştüren aktörlerin tamamı Türkiye'nin yumuşak gücü olarak sunulmaktadır. Bununla birlikte yumuşak güçle ilgili olarak Türkiye üzerine yapılan akademik ve kamusal tartışmalar Türkiye'nin yumuşak güç varlıklarının, özellikle Orta Doğu ve Balkanlar'da gerçek yumuşak güce çevrildiğini varsaymaktadır. Yukarıda bahsedilen Türkiye literatürü, aynı zamanda, ülkenin yumuşak güç varlıklarını AK Parti Hükümeti altında geliştirdiğini ve ardışık AK Parti Hükümetlerinin Türkiye'nin bölgesel yakınlığına olan bağlılığına itibar ettiğini ima etmektedir.

Türkiye üzerine yapılan diğer akademik makalelerde ise özellikle Türkiye'nin bölgesel bağlamdaki ve bunlar arasındaki ilişkilere odaklanılmıştır (Gallarotti, 2010; Goldthau ve Sitter, 2015; Stuenkel, 2016; Tella, 2018).

Oğuzlu'ya (2007) göre 21. yüzyılın başlarında Türkiye'deki iç ve dış gelişmeler bölgedeki yumuşak güç yeteneklerinin doğmasını sağlamıştır. Öte yandan Sanberk ve Altınay (2008), Türkiye'nin yumuşak güç potansiyelinin, benzer tarihi ve kültürel bağları paylaşan bölgesel komşu devletleri cezbetme ve onlara ilham verme kapasitesinden kaynaklandığını iddia etmiştir. Benzer şekilde Kalın (2011: 7) Türkiye'nin yumuşak güç kapasitesinin "tarih, coğrafya, kültürel derinlik, ekonomik güç ve demokrasinin" bir ürünü olduğunu savunmuştur. Kalın bu görüşüyle aynı zamanda yumuşak gücü Türkiye'nin Osmanlı mirasına bağlayarak İslami bir bakış açısıyla sunmuştur. Türkiye'nin yumuşak güç potansiyelinin nereden kaynaklandığına bakılmaksızın endojen ve eksojen kısıtlamalar nedeniyle sınırlı olduğu da belirtilmiştir (Altunışık, 2008). Türkiye'nin yumuşak güç söyleminin Türk dış politikasının yükseliş ve düşüşüne paralel olduğu ve dolayısıyla benzer döngülerden geçtiği öne sürülmektedir. Benhaim ve Öktem, Türkiye'nin iddialı dış politikasının gerilemesi ve AK Parti'nin siyasi gündemine hizmet eden yumuşak güç söyleminin uluslararası güvenilirliğinin azalmasıyla yumuşak gücün alakasız bir kavram haline geldiğini iddia etmiştir (2015: 1-24). Daha yakın tarihli bilimsel araştırmalarda Türkiye'nin yumuşak güç dış politikasının analizlerinin, dış politika sonuçlarını açıklama kapasitesini

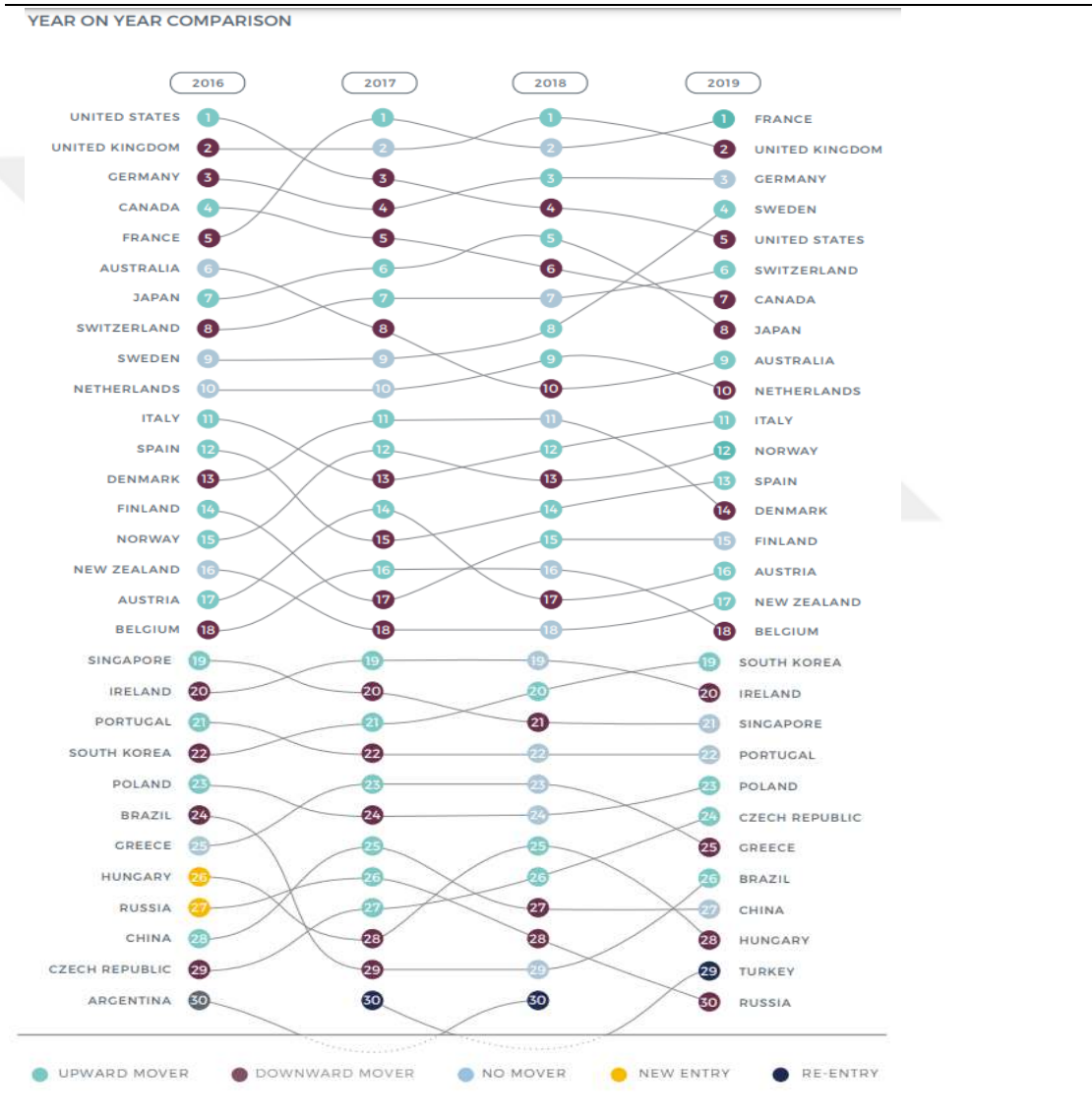
azaltan kavramsal meselelerle dolu olduğu da tartışılmaktadır (Demiryol, 2014). Bunlarla birlikte Türk yumuşak gücünün büyük bir kısmı, üçüncü parti aktör ve kültürel merkez olarak dış politika araçları ve stratejileri ile dünya siyasetinde vurgulanmıştır. Türkiye özellikle Somali, Balkanlar ve Lübnan gibi uzak bölgelerdeki küresel çatışmaların yönetiminde ve çözülmesinde hem insani hem de üçüncü taraf roller üstlenmiştir (Altunışık, 2008; Zenelaj ve diğerleri, 2012). Buna ek olarak, Türkiye'nin kültürel açıdan merkezdeki rolü, dünya siyasetindeki yumuşak gücünün altı da çizilmiştir. Yumuşak güç üzerine geliştirilen nispeten daha az bilimsel araştırmalar ise vaka çalışmaları olarak alana yansıtılmıştır.

Türkiye'nin yumuşak gücünü ölçmeye çalışan bazı uluslararası araştırmalar olmuştur. Bu araştırmalardan ilki "Institute for Government" tarafından yapılmıştır. Endekste Nye'nin yumuşak güç teorisinde etkisi olan kavramları genişletilerek inovasyon, kültür, hükümet, diplomasi ve eğitim unsurlarının yanında elçiliklerin ve diplomatların itibarı, yumuşak güç simgelerinin çekiciliği, ulusal havayollarının kalitesi, kültürel çekicilik, gastronomi, uluslararası siyasi liderlik gibi öznel kriterler dikkate alınmıştır. Buna göre Türkiye 2010 endeksinde 25. sırada yer almıştır. Rapora göre ülkenin Avrupa Birliği'ne adaylık için çabaları, yumuşak güç kullanarak bölgesel bir aktöre dönüşme yönündeki dış politika yaklaşımı önemli görülmüş, 2011 yılında da 23, 2013 yılında da 20. sırada yer almıştır. Bunun yanında ülkenin uluslararası etki yaratmaya yönelik yaklaşımı, siyasi kurumları ve dış politika yönetimi ile birlikte Türkiye'nin genişleyen diplomatik ağına, demokratik kurumlarına ve çok taraflı yaklaşımına vurgu yapılmıştır (Çevik ve Seib, 2015).

Dünya ülkelerinin hikâyelerini şekillendirmek ve bunları küresel izleyicilere etkili bir şekilde iletmek için hükümetler, işletmeler, vakıflar ve sivil toplum kuruluşları ile birlikte çalışan stratejik bir iletişim danışmanlığında Porlant Yumuşak Güç 30 endeksi yayınlamıştır. Bu endekse göre Türkiye 2015 yılında 42.55 puan ile 29'uncu, 2017 yılında 45.35 puan ile 30'uncu, 2019 yılında da 49,70 puan ile 29'uncu olmuştur (The Soft Power 30, 2019).

Rapora göre ayrıca Türkiye'nin, 2018'deki ekonomik sıkıntıların ardından toparlandığı ve Suriye'deki politikalarına yönelik uluslararası eleştirilere rağmen ülkenin Katılım ve Dijital alt endekslerinde güçlü bir performans sergilediği belirtilmiştir. Bireysel özgürlükler pahasına gücün daha fazla merkezileşmesine tanık

olan iç siyasi durumun ise yumuşak güç puanını azaltmadığı tespit edilmiştir. Bunun yanında enflasyonun tekrar kontrol altına alınması ve Türk Lirası'nın (TL) istikrara kavuşturulması ile ekonomik koşulların iyileştirilerek ve yabancı yatırımcıların cezbedilerek çekiciliğin artırabileceği kaydedilmiştir. Ek olarak Türkiye'nin geniş ve çeşitli kültürel sermayesini daha etkili bir şekilde kullanması, eğitim sektörünün profilini ve uzmanlığını da yükseltmesi gerekliliğinin öncelik konusu olması tavsiyesinde bulunulmuştur.

Resim 3.1. Porlant Yumuşak Güç 30, 2016-2017-2018-2019 Yılları Dünya Göstergeleri (The Soft Power 30, 2019)

Endekse göre Türkiye'nin güçlü yönlerinden birinin Türk bakanlıklarının ve dünyanın dört bir yanındaki büyükelçiliklerinin sosyal medyada aktif rol oynaması olduğu, dijital diplomatik ağlarını genişletmeye devam etmesinin puanı arttırdığı ve

katılım alt endeksindeki ilk on puanın Türkiye'nin yumuşak gücünün temel bir varlığı haline gelen büyüyen diplomatik ağından kaynaklandığı belirtilmiştir. Bunun yanında ülkenin zayıf yönünün ifade özgürlüğü üzerindeki kısıtlamalar, medya sansürü ve muhalefete yönelik baskıların Türkiye'nin mevcut yumuşak güç sıralamasını etkilediği ve böylelikle sıralamada geride kaldığı vurgulanmıştır. AK Parti'nin belediye başkanlığı seçimlerinde Ankara, İzmir ve nihayetinde İstanbul'daki kayıpları, hükümete karşı artan hayal kırıklığının bir işareti olarak görülmüştür. Bu hususlarda da Porlant, hükümetin kendi yönetim modelini değiştirme kararları olsa da Türkiye'nin zengin mirasının, kültürünün ve doğal güzelliğinin daha fazla kullanılması gerektiğini vurgulamıştır. Büyük göçmen nüfusu ile Avrupa ve Orta Doğu'yu birbirine bağlayan ülkenin ihracat yapmak ve ziyaretçileri ağırlamak için ideal bir konuma sahip olduğu, ancak hükümetin Türkiye'nin sorumlu bir uluslararası aktör olarak çok taraflılığa ve anlatıya olan bağlılığını yeniden teyit etmesi gerektiği rapor edilmiştir (USC Central on Public Diplomacy, 2019).

Yumuşak güç ve kamu diplomasisi kavramları genellikle birbirleri ile karıştırılan kavramlar olup kullandığı araçlarla benzerlik göstermektedir. Bu farklılık amaç unsurundan kaynaklanmaktadır. Kısaca kamu diplomasisi, yumuşak gücün amaç odaklı hale getirilmesidir. Yumuşak güç daha bütüncül bir bakış açısıyla yaklaşımı gerektirir. Kamu diplomasisi yumuşak gücün bir parçası ve olmazsa olmazıdır. Kamu diplomasisi faaliyetleri genellikle devletler tarafından güdülenen ve hedefi olan bir program ya da devletlerin çıkarı doğrultusunda planlanan faaliyetler bütünüdür. Yumuşak güçte ise bu unsurlarla birlikte devlet dışı aktörler de yer almaktadır (Cull, 2010:14). Bu bakımdan da aşağıda yer alan başlıklar altında incelemeye çalışılan “Türkiye'nin Yumuşak Güç Araçları ve Çalışmaları” bu anlamda yürütülen kamu diplomasisi faaliyetlerini de içinde barındırmaktadır.

3.1. Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü ve Cumhurbaşkanlığı İletişim

Başkanlığı

Endüstrileşme ve demokratikleşme çabalarının artmasıyla birlikte öne çıkan bir kavram olan kamu diplomasisi, ülkelerin salt kendi vatandaşlarının desteğinin ötesine geçerek çevresinde bulunan komşularıyla ve etkileşimde bulunduğu topluluklarla kurmaya çalıştığı bir iletişim yöntemidir. İki bağımsız devletin bir araya gelerek çeşitli yöntem ve prosedürler eşliğinde gerçekleştirdikleri resmi müzakerelerden çok daha

farklı olan kamu diplomasisi ikili ilişkilerden de öte toplumların rızası ve desteğini kazanmaktır (Hill, 2003: 161).

Klasik veya geleneksel diplomasi olarak kabul edilen devletlerarasında yürütülen müzakereler yerini devlet ve diğer aktörleri de içine alan ve iki yönlü iletişime imkân veren kamu diplomasisine bırakmıştır. Uluslararası ilişkilerde artık yalnızca iktidarların değil hedef kitlenin de önemli bir unsur olarak ortaya çıktığı, politik süreçlere devletlerarasında yürütülen müzakerelerin yanında STK'lar ve kamuoyunu da dâhil eden alan alandır (Yılmaz, 2012).

Genel tanımlar çerçevesinde kamu diplomasisi bir devletin ve onun esas unsuru olan toplumunun fikirlerini, tarihini, sanatını, yaşam tarzını, kurumlarını ve politikalarını diğer ülkelerin halklarına anlatma çabasıdır (Ekşi, 2015b). Daha geniş bir anlatıyla klasik diplomasinin dışında kalan bir siyasi otoritenin başka bir otoriteye karşı yürüttüğü ya da bir ulusun siyasetini kendi lehine çevirmek maksadıyla yapmış olduğu çalışmalar bütünüdür. Bu bağlamda yumuşak gücün en mühim aracı şüphesiz kamu diplomasisidir. Türkiye, yumuşak gücün en önemli unsurlarından biri olarak küresel kamu diplomasisi faaliyetlerini sürdürmekte ve diplomasi uygulamalarını yürütmeye çalışmaktadır. Kamu diplomasisi faaliyetlerini stratejik olarak planlayan ülke daha önce Türk İş Birliği ve Koordinasyon Ajansı, Yunus Emre Enstitüsü gibi çeşitli enstitüleri ve kurumları tarafından yapılan çalışmaları daha koordineli bir şekilde yürütebilmek için 2010 yılında Başbakanlık Kamu Diplomasisi Ofisini kurmuştur. Böylelikle yumuşak güç ve kamu diplomasisi çalışmalarının ilk etabında eski kurumsal yapılarını revize ederek yeni kurumsal yapılaşmasının da inşasına başlamıştır. Ofis aynı zamanda devletin siyasal iletişim faaliyetleri ile birlikte medya tanıtım görevlerini üstlenmiştir (Kılıçaslan, 2020: 76).

Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü 30 Ocak 2010 tarihli ve 27478 sayılı Resmi Gazete' de yayımlanan 2010/3 sayılı Başbakanlık Genelgesi ile Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlığına bağlı olarak kurulmuştur. Kamu diplomasisi yöntemleriyle Türkiye Cumhuriyeti'nin *"uluslararası kamuoyu nezdinde saygınlığının artırılmasına yönelik stratejilerin geliştirilerek, ülkenin dış tanıtım faaliyetlerinin yürütülmesine ilişkin görevler, ilgili mevzuatla çeşitli kamu kurum ve kuruluşlarına verilmiştir. Ülkesel ve bölgesel sorunların kolayca küresel bir boyut kazandığı günümüzde iletişim çalışmalarının daha geniş bir perspektifte ve stratejide yürütülmesi gerektiği"*

bilinciyle, uluslararası alanda ortaya çıkan fırsatlar ve tehditler, kamu diplomasisi konusunda görevli kurumlar arasında daha etkin bir koordinasyonu, yakın iş birliğini ve hızlı karar alma süreçlerini zorunlu hale getirmiştir. Bu itibarla, kamu diplomasisi alanında yürütülecek çalışmalar ile stratejik iletişim ve tanıtım faaliyetleri konusunda kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum örgütleri arasında iş birliğine koordinasyonu sağlamak amacıyla, bir Başbakan Baş müşavirinin uhdesinde Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğünün oluşturulması uygun görülmüştür. Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğünün sekretarya hizmetlerinin Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü tarafından yerine getirilmesi kararlaştırılmıştır” (18/9/2020 tarihli ve 31248 sayılı Resmi Gazete’ de yayımlanan 66 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin 3 üncü maddesiyle). Kamu Diplomasisi Dairesi Başkanlığının görevleri (Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin Sayısı:14, Yayımlandığı Resmî Gazetenin Tarihi ve sayısı: 24/7/2018-30488);

- Türkiye’nin dış tanıtım faaliyetlerini yönlendirmek, uluslararası platformlarda, uluslararası kamuoyunun doğru bilgilendirilmesine yönelik kamu diplomasisi yöntem ve araçlarını kullanarak stratejik iletişim ve tanıtım faaliyetleri konusunda kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşları arasında iş birliği ve koordinasyonu sağlamak.
- Yabancı ülkelerde Türkiye’nin menfaatleri doğrultusunda yapılan aydınlatma faaliyetlerine katılmak, enformasyon ve aydınlatma faaliyetlerini Türkiye’nin dış politika görev alanına giren konularda faaliyette bulunan sivil toplum kuruluşlarının başarılı çalışmalar yapabilmeleri için kapasite geliştirme program ve projeleri geliştirmek, uygulamak ve benzeri çalışmalara ve projelere idari ve mali destekte bulunmak destekleyecek şekilde düzenlemek.
- Yerli ve yabancı basın-yayın organlarının ve mensuplarının çalışmalarını kolaylaştırmaya yönelik düzenlemeleri yapmak ve gerekli tedbirleri almak.
- Uluslararası kamuoyu nezdinde kamu diplomasisi alanında çalışmalar yürüten kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları ile iş birliği halinde araştırmalar yapmak, raporlar hazırlamak, programlar organize etmek veya benzeri projeleri desteklemek.
- Yurtdışında uluslararası kamuoyu üzerinde etkili olan ve Türkiye ile ilgili çalışmalar yapan kurum ve kuruluşlar ile kişilerin çeşitli organizasyonlar vasıtasıyla ülke hakkında doğru bir şekilde bilgilendirilmelerini sağlamak.

- Türkiye'nin ulusal ve uluslararası alanda ileri sürdüğü tezlerini ve politika tercihlerini belirlenen stratejik iletişim çerçevesinde uluslararası kamuoyu üzerinde etkili olacak şekilde aktarmak ve etkin tanıtımını gerçekleştirmek.
- Türkiye'nin uluslararası alanda menfaatlerini destekleyecek çalışmaları sağlamak üzere panel, sempozyum, konferans, proje veya program gibi faaliyetlerde bulunmak, ilgili kurum ve kuruluşlarla gerekli koordinasyonu sağlayarak bahse konu çevrelerin ülke ile ilişkilerinde sürekliliği sağlamak.
- Türkiye'nin tanıtılmasını sağlayacak genel ve özel araştırmalar ve projeleri hazırlamak veya gerektiğinde uzman kişi ve kuruluşlara yaptırmak.
- Uluslararası tanıtım faaliyetlerini yönlendirmek ve bu amaçla bütün kamu kurum ve kuruluşları ve özel kuruluşlarla iş birliği yapmak.
- Yabancı basın organlarının ve mensuplarının akreditasyon işlemlerini yürütmek, koordine etmek ve yabancı basın mensuplarının çalışmalarını kolaylaştırıcı tedbirler almak, bu tedbirleri uygulamak, gerekli görülmesi halinde sürekli ve geçici basın merkezleri kurmak.
- Türkiye hakkındaki propaganda faaliyetlerini izlemek, değerlendirmek, ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile iş birliği yapmak ve gerekli tedbirleri almak.
- Yurtdışı basın müşavirliklerinin faaliyetlerini izlemek, değerlendirmek ve sonuçları makama sunmak olarak belirlenmiştir.

Yumuşak güç oluşturmada ve devamını sağlamada proaktif halkla ilişkiler uygulamaları ve yaklaşımları oldukça önemlidir. Türkiye Cumhuriyeti, 18 Eylül 2020'de Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile de *“stratejik iletişim ve kriz yönetimine ilişkin politikaları belirlemek, bu kapsamda ulusal ve uluslararası alanda yürütülecek faaliyetlerde tüm kamu kurum ve kuruluşları arasında koordinasyonu sağlamak”* görevlerini İletişim Başkanlığına vererek algı yönetimi ve yumuşak güç çalışmaları için önemli bir adım atmıştır. Bunun yanında İletişim Başkanlığı bünyesinde “Stratejik İletişim ve Kriz Yönetimi Dairesi Başkanlığı” ihdas edilmiştir. Bu bilinçle oluşturulan Başkanlığının görev alanları aşağıdaki biçimde belirlenmiştir:

- Ulusal ve uluslararası alanda stratejik iletişim ve kriz yönetimi faaliyetlerini yürütmek ve bu kapsamda ilgili kurum ve kuruluşlarla iş birliği yapmak.
- Türkiye Cumhuriyetine yönelik iç ve dış tehdit unsurlarını analiz ederek stratejik iletişim ve kriz yönetimi açısından gerekli tedbirleri uygulamak.

- Kriz, afet, olağanüstü hal dönemleri ile yakın savaş tehdidi, seferberlik ve savaş halinde, Devletin belirlediği amaç ve hedeflere ulaşmak için stratejik iletişim ve kriz yönetimi faaliyetlerinde bulunmak.
- Görev alanı kapsamında tüm kamu kurum ve kuruluşları arasında koordinasyonu sağlamak.

Bu kapsamda devletin stratejik amaç ve hedefleri ile devletin ve milletin menfaatleri doğrultusunda gerektiğinde ilgili kurum ve kuruluşlarla iş birliği yaparak ulusal ve uluslararası alanda yürütülecek faaliyetlerde uygulanacak stratejik iletişim politikalarını belirlemek ve Türkiye Cumhuriyetine karşı yürütülen psikolojik harekât, propaganda ve algı yönetimi faaliyetlerini tespit ederek her türlü manipölasyon ve dezenformasyona karşı faaliyette bulunma (iletişim.gov.tr) hedeflerini koyan başkanlığın kurulması Türkiye'nin kendini ifade edebilmesi açısından umut taşımıştır.

İletişim Başkanlığı

“uluslararası kamuoyunda olumlu ve gerçekçi bir Türkiye algısının yerleşmesini sağlamak için etkin bir kamu diplomasisi stratejisi oluşturmak, yürütmek ve koordinasyonu sağlamak için başta uluslararası kamuoyunda etki uyandıracak konferans, forum, çalıştay, panel, eğitim programları gibi etkinlikler düzenlemeyi ve uluslararası iş birliği olanakları değerlendirerek, uluslararası nitelikteki etkinliklere katılım sağlamasını gerçekleştirmek”

unsurlarını en öncelikli hedefi ve amacı olarak ilan etmiştir. Başkanlık Ulusal Kamu Diplomasisi Strateji Belgesi hazırlayarak bu kapsamda kamu kurum ve kuruluşları ile bütüncül bir anlayışla kamu diplomasisi faaliyetlerinin eşgüdüm içerisinde yürütülmesi sağlamayı amaçlamış ve 2024 Stratejik hedeflerini (T.C. İletişim Başkanlığı, 2019);

- Geleneksel ve yeni medya araçlarıyla yürütülen kamu diplomasisi faaliyetleri; uluslararası kamuoyunda etki uyandıracak seminer, konferans ve forum gibi etkinlikler vasıtasıyla sürdürülmesi, Türkiye'nin tanıtımına katkı sağlayacak uluslararası nitelikteki organizasyonlara katılım sağlanması ve dijital diplomasi kanallarının genişletilmesi amacıyla söz konusu faaliyetlerin artırılması,
- Uluslararası kamuoyu üzerinde etkili olan ve Türkiye ile ilgili çalışmalar yapan kurum ve kuruluşlar, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları ve kişiler ile uluslararası ortaklıkları bu kapsamda Türkiye'nin tanıtımına yönelik araştırmalar ve projeler gerçekleştirilmesi,

- Türkiye hakkındaki olumlu ve olumsuz tüm propaganda faaliyetlerinin yakından izlenmesi, değerlendirilmesi ve bu çerçevede karar vericilere etkin bir şekilde anlık bilgi akışı sağlanması,
- Kara propaganda ile mücadele kapsamında ulusal ve uluslararası platformlarda kamuoyunun doğru bilgilendirilmesine yönelik çalışmalar yürütülmesi ve bu itibarla uluslararası topluma yönelik nitelikli yayınların yapılmasına teşvik edilmesi olarak belirlemiştir.

Başkanlık bunun yanında yaptığı PESTLE ve SWOT analizlerinde bürokrasinin henüz tam olarak azaltılamamış olması, gerek ulusal gerekse uluslararası düzeyde ekonomik dinamiklerin çok hızlı değişmesi, kuruluşlar arası koordinasyonun eksik olması ve teknolojik gelişmelerin henüz yakalanamamış olmasına dikkat çekerek durum analizi yapmıştır.

İletişim Başkanlığı özellikle sosyal medya uygulamalarında yer alan bilgi kirliliği (dezenformasyon) kavramı ile yoğun olarak mücadele içine girmiştir. Bu davranışının iletişimin ilk ağızdan doğru olarak aktarılması ve böylelikle yumuşak güç için güven ortamı yaratılması bakımından olumlu bir davranış olduğu düşünülmektedir.

<i>Faaliyet Türü</i>	<i>Faaliyet Sayısı</i>
<i>Kamu Diplomasisi alanında düzenlenen forum, konferans, çalıştay, panel, uluslararası medyaya yönelik organize edilen bilgilendirme toplantıları ve tematik medya buluşmaları</i>	3
<i>İletişim öğrencileri ve medya mensupları için uygulanan değişim programları ve bunlar için düzenlenen eğitimler</i>	3
<i>Kamuoyunu aydınlatmak amacıyla yaygın ve yerel medyaya yönelik düzenlenen bilgilendirme toplantıları ile tematik medya buluşmaları</i>	13
<i>Devletin tanıtma siyasetine yardımcı olmak ve ulusal-uluslararası platformlarda kamuoyunun doğru bilgilendirilmesi kapsamında sosyal medya paylaşımları</i>	4000
<i>Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı koordinasyonunda düzenlenen kamu kurumlarına yönelik iletişim, yeni medya ve dijital diplomasi alanlarında eğitim faaliyetleri</i>	3
<i>Cumhurbaşkanı adına uluslararası medyada yayınlanmasına aracılık edilen makaleler</i>	10

Tablo 3.2. 2018-2020 İletişim Başkanlığının Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç Çalışmaları

İletişim Başkanlığı yukarıda yer alan görevleri ve amaçları gerçekleştirmek üzere en önemli faaliyetini Türkiye'nin dış politikasını etkileyen ve uluslararası müzakere süreçlerinde sürekli karşısına çıkan konu olan "1915 Olayları" üzerine

yapmıştır. Türkiye bu hususta uzun zaman mücadele etmiş ve kendini ifade etmeye çalışmıştır. Ancak Ermeni lobisi 1980 yılından itibaren özellikle ABD’de etkin bir çalışma yürütmektedir. Türk lobisi ise Amerikan siyasetine etki eden nüfuz, ülkede yaşayan Türklerin siyasal ve sosyal hayatta varlık göstermemesi, kiralanen lobi firmaları ile sağlıklı iletişim kurulamaması ve bu kuruluşlarla etkin bir organizasyon yapılamaması gibi birçok iletişim eksikliği yüzünden aktif bir şekilde faaliyet yürütememiştir. İletişim Başkanlığı da bunun bilincinde olarak etkinliklerine özellikle Türkiye Cumhuriyeti’ne karşı uluslararası platformlarda yapılan kara propaganda çalışmalarına karşı farkındalık yaratmak ve kendini bu konuda ifade etmek üzere organizasyonlarını tertiplemiştir (T.C. İletişim Başkanlığı, 2019).

Başkanlık, Ermeni olaylarının yabancı kamuoyuna anlatılması için İngilizce olarak “1915.gov.tr” internet sitesini hazırlamış ve akabinde “1915 Olayları Uluslararası Konferansı”nı düzenlemiştir. Bununla birlikte Ermenistan’ın Kurtuluşu için Ermeni Gizli Ordusu (ASALA) ve Ermeni Soykırımını Adalet Komandoları (JCAG) gibi Ermeni terör örgütleri tarafından şehit diplomatlara ilişkin Los Angeles ve İstanbul’da “Şehit Diplomatlar Sergisi’ni organize etmiştir. İletişim Başkanlığı tarafından hazırlanan “1915 Olayları Uluslararası Konferans”ında Türkiye’nin kamu diplomasisi stratejisine de öneriler getirilmiştir. Öneride “*Batı’nın insan hakları, demokrasi gibi konularda Türkiye’ye karşı seçici davrandığını, ilkeli bir yaklaşımla değil siyasi amaçlarla hareket ettiği*” vurgulanmıştır. “*Avrupa Birliği müzakere sürecinde de birlik mütekesebatında yer almayan konuların dayatılmasını bu çerçevede değerlendirmek*” gerektiği söylenmiştir. Bununla birlikte “Ermeni Diasporasının Türkiye-ABD İlişkilerine Etkisi” isimli bir çalışma sonucunda sadece “*ABD’de 21 adet günlük ve haftalık gazete, 17 adet Ermeni faaliyet raporu, 188 adet bülten, 25 radyo, 10 sürekli televizyon programıyla Türkiye aleyhine kamuoyu*” oluşturmak için çalışıldığı da ortaya koyulmuştur (Yazar, 2021: 88-91).

İletişim Başkanlığının hem kamu diplomasisi hem de yumuşak güç oluşturmak için göstermiş olduğu çabalar önemli görülmekle birlikte bu çalışmaların daha çok kişiye ulaştırılması, akabinde de geri bildirimlerin dikkatlice takip edilmesi gerekmektedir. Örneğin 1915 Olayları ile ilgili hazırlanan internet sitesi yalnızca İngilizce olarak yayınlanmıştır. Etkili bir yumuşak güç faaliyetinin daha çok anlaşılabilmesi ve nüfuz edebilmesi için öncelikle o ülkenin kamuoyuna anlatılması

sağlanmalıdır. Bu bakımdan belirtilen sitenin ivedilikle başta Türkçe ve Ermenice olmak üzere birçok dile çevrilmesi, daha sonra da yayınların uluslararası mecrada tanınan kamuoyu önderleri ve sanatçılar tarafından paylaşılması gerekmektedir.

Bunun yanında bu ve benzeri olaylarda Türkiye'nin kendini ifade edebilmesi için etkin bir lobicilik faaliyeti yürütülmeli ve bu alanda yapılan akademik çalışmalar ve organizasyonlar hangi diplomasi platformlarında engel oluşturuyorsa özellikle o ülkenin kamuoyu hedef alınarak hareket edilmelidir. Bu davranış Türkiye için yürütülen kara propaganda çalışmalarında bir dalgakıran etkisi oluşturabilir. Bununla birlikte yapılacak kamu diplomasisi faaliyetlerine ek olarak bilim, kültürel diplomasi, sosyal medya ve sinema endüstrisinde yapılacak olan çalışmalara destek verilmesi gerekmektedir (Yazar, 2021: 88-91) Bu adımlar yalnızca belirli bir dönem için değil uzun vadede ve sürekli tekrar eden nitelikteki uygulamalarla desteklenmelidir. Böylelikle Türkiye'nin uzun zamana yayılacak istikrarlı çalışmaları ve ısrarları neticesinde kalıcı sonuçlara ulaşabileceği düşünülmektedir.

3.2. Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı

Türk İş Birliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı'nın en öncelikli amacı, bağımsızlığını kazanan Türk cumhuriyetleri ve topluluklarının kalkınmasına destek olmak, topluluklar arasında ekonomik, ticari, teknik, sosyal, kültür ve eğitim alanlarındaki ilişkileri geliştirmek olmuştur. Bunun yanında hem kamu görevlilerine hem de eğitim görmek isteyen kişilere burs ve yardım sağlamış, ortak kültürel miras ve değerler eşliğinde projeler üretmiş, devlet kurum ve kuruluşları, üniversiteler, kar amacı gütmeyen kuruluşlar ve özel sektör arasında ortaklık temin etmiştir. Bu bağlamda TİKA, Türk dünyası ile yeniden kültürel bağlar kurmuş ve birlikteliği sağlamak üzere birçok proje gerçekleştirmiştir.

Tarihinde birkaç kez teşkilat yapısında değişikliğe gidilen TİKA, önce 480 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Dışişleri Bakanlığına, 1999 yılında da Cumhurbaşkanlığı tezkeresi ile Başbakanlığa bağlanmıştır. 2000'li yıllardan itibaren mevcut siyasal düzenin değiştirilmesine paralel şekilde devam eden bu değişikliklerde 2011 yılına gelindiğinde “dinamik dış politika yönelimleri, küresel ve bölgesel düzeyde yaşanan büyük değişimlerin itici etkisi ve kalkınma iş birliği sürecinin etkinliğinin artırılabilmesi” amacı ile organizasyon yapısı yeniden yapılandırılmıştır. 24 Ekim 2011 tarihli ve 656 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile teşkilat kanunu

değişen ve adı “Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı” olarak yenilenen TİKA, kavuştuğu esnek ve bölgelere göre teşkilatlanmış hızlı karar alabilen yapısıyla faaliyetlerine daha güçlü bir biçimde devam etmiştir. Bu dönüşüm bir Soğuk Savaş kavramı olan kalkınmışlıktan işbirliğine geçiş ve Türk dış politikasının küreselleşen yönelimine de işaret etmiştir. Başkanlık teşkilatındaki son değişiklikler, 703 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin (KHK) 94. Maddesi ve 4 numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi’nin 37. Bölümü’nün 520 ve 531. maddeleri ile gerçekleşmiştir. Hem Türk coğrafyası üzerinde hem de diğer bölgeler üzerinde Türkiye’nin yumuşak gücünü göstermek üzere Başkanlık (TİKA, 2019: 21);

- İşbirliğinde bulunulması hedeflenen ülke ve toplulukların iktisadi gelişim sürecinde ihtiyaç duyacakları ekonomik altyapı araçlarını ve destek programlarını hazırlamak.
- Ekonomik büyüme, yatırım ortamının hazırlanması ve geliştirilmesi, işsizliğin ve yoksulluğun azaltılmasına katkı sağlamak.
- Eğitim seviyesinin yükseltilmesi, iyi yönetim, kadın ve ailenin toplumsal yaşamda ve kalkınmadaki rolü, bilgi teknolojileri transferi, çevre ve doğal kaynakların yönetimi, enerji, altyapı, sürdürülebilir kalkınma gibi alanlarda katkı temin etmek ve bu ülkelere kurumsal, insan kaynakları ve benzeri alanlarda kapasite geliştirme destekleri sağlamak.
- Gerekğinde yabancı ülke ve topluluklara yapılacak insani yardım ve teknik desteklerin koordinasyonunu sağlamak.
- Kalkınma alanında ulusal ve yararlanıcı ülkelerin kamu kurumları, üniversiteleri, sivil toplum ve özel sektör kuruluşları ile ortaklık halinde program, proje ve faaliyetler gerçekleştirmek ve gerektiğinde uzman desteği sağlamak.
- Hedeflenen ülke ve topluluklarda kamu yönetimi, hukuk, eğitim, kültür ve diğer sosyal alanlardaki ortaklıkları güçlendirmek amacıyla proje ve programlar hazırlamak, hazırlatmak ve uygulamak. Bu ülke ve topluluklardan eğitim ve staj amacıyla Türkiye’ye gönderilecek kamu görevlileri ve diğer kişilere burs ve benzeri destek sağlamak.
- Yurt dışında kültürel programları yürütmek ve gerektiğinde Türk kültürüyle ilgili faaliyet gösteren merkezlerle bağlantı kurmak.

- Kalkınma yardımları ve ülkenin dış yardımlarıyla ilgili uygulama ve teknik koordinasyon ile takibi sağlamak. Envanter hazırlamak ve raporlar yayınlamak.
- Yurt dışında bulunan ortak tarihi, kültürel ve toplumsal mirasın ve değerlerin korunmasına, toplumlar arası ön yargıların giderilerek ilişkilerin güçlendirilmesine yönelik sosyal ve kültürel projeleri uygulamak.
- Görev alanıyla ilgili olarak uluslararası işbirliğine ilişkin çalışmalarda yer almak ve koordinasyonu sağlamak. Gerekğinde uluslararası kuruluşlar ve bunların temsilcilikleriyle ortaklaşa projeler yürütmek.
- Hedeflenen ülkelerin yanı sıra özellikle tarihi, coğrafi, sosyal ve kültürel bağların bulunduğu ülkelere, ilgili ülkenin kalkınmışlık düzeyine bakılmaksızın, teknik katkı ve destekte bulunmak ve ortak projelere açık olan tüm ülkelerden gelecek talepleri değerlendirmek.
- Yurt dışındaki taşınmaz kültür varlıklarıyla ilgili olarak yürütülecek çalışmalarda kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum örgütleri arasında koordinasyonu sağlamak, strateji geliştirmek ve restorasyon faaliyetlerini yönlendirmek amacıyla kurulan “Yurt Dışındaki Kültür Varlıkları Eşgüdüm ve Yönlendirme Kurulunun” sekretaryasını yapma görevlerini üstlenmiştir.

TİKA, Türkiye’nin yumuşak gücünün artırılmasında ve uluslararası arenada bu gücünü göstermesine vesile olan önemli bir kuruluştur. Ajans yalnızca hedef coğrafyasında değil aynı zamanda Avrupa, Asya, Afrika, Kuzey ve Güney Amerika bölgeleri olmak üzere “60 ülkede 62 Program Koordinasyon Ofisi ile 150 ülkede sağlık, idari yardım, eğitim desteği, restorasyon çalışmaları” gibi alanlarda yumuşak güç oluşturabilmek için faaliyette bulunmuştur. 1992’den 2021 yılına kadar 170’den fazla ülkeye 25.000’den fazla proje ve faaliyet ile ülkelerin kalkınma süreçlerine destek vermiştir. Başkanlığın bugüne kadar yapmış olduğu yardım ve desteklerden ise bazıları şunlardır (TİKA, 2020: 29):

- Türkiye-Azerbaycan-Tanzanya Sağlık Programı ortaklığı çerçevesinde 100’den fazla hastaya katarakt ameliyatı gerçekleştirmiş, Azerbaycan’daki bebek ölümleriyle mücadele kapsamında 522 sağlık çalışanına eğitim desteği vermiştir.
- Türk cumhuriyetlerinde bulunan akademilere ekipman desteği sağlamıştır.
- Özbekistan’da bulunan okulların yenilenmesine katkıda bulunmuş, 580 hastanın rekonstrüktif plastik cerrahisi için gerekli tıbbi personel ve kaynak sağlamıştır.

- Bosna Hersek'te bulunan Aladza ve Ferhaddiye Camilerinin yenilenme çalışmalarına katkıda bulunmuştur.
- Gazze Şeridine tıbbi donanım ve ilaç temini yapmıştır.
- Gabondaki Chatanga köyüne temiz su sistemi sağlamıştır.
- Moğolistan, Kamboçya ve Afganistan Mezar-ı Şerif'te 7000 kişilik okul inşası ve tadilatını gerçekleştirmiştir.
- Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan, Türkmenistan, Özbekistan, Moğolistan ve Tunus başta olmak üzere çok sayıda ülkenin güvenlik güçlerine eğitim vermiştir.
- 2020 yılında tüm dünyada yaşanan salgın sürecinde 72 ülkede hastalıkla mücadeleyi destekleyen projeler gerçekleştirmiştir. 522.700 adet yerinde maske üretimi, 4.500 yerinde tulum üretimi, 52.600 hijyen kiti, 768.700 maske hibesi, 27.900 tulum hibesi ile toplamda 1.350.000 kişiye destek sağlamıştır.

Bunlarla birlikte 2003-2018 döneminde inşa, onarım ve donatım desteği verdiği okul sayısı 1000'i aşmıştır. Sağlık alanında son 8 yılda 500'e yakın hastane/sağlık merkezi inşası ve onarımını gerçekleştirilmiş, 3.400 sağlık personeline mesleki eğitim verilmiştir. Yaklaşık 750 milyon insanın temiz su kaynaklarına ulaşamadığı bir dünyada TİKA, 2003-2018 döneminde 1.250'den fazla su kuyusu ile bu alanda da önemli bir katkı sağlamıştır. Ek olarak kırsal kalkınma ve tarımı destekleyici şekilde uzman eğitimleri programlamış, bir yandan konu ile ilgili farkındalığın artırılmasına diğer yandan beşeri sermaye oluşturulmasına da katkıda bulunmuştur (TİKA, 2019: 13).

Türk İş Birliği ve Kalkınma Ajansı son zamanlarda kültürel ortaklık ile tarihin restorasyonu çalışmalarına da odaklanmıştır. 2018 yılında bütçesinin yaklaşık %2'sini Balkan ülkelerindeki Osmanlı mirasının yenilenmesine harcamıştır. Tarihi eserlerin yeniden inşası aynı zamanda Balkanlar coğrafyasındaki turizm sektörü üzerinde olumlu bir etki yaratmış ve toplumun genel refahında iyileşmeler sağlayarak bu bölge üzerinde yumuşak güç oluşturmuştur. 2008-2016 yılları arasında cami, kale, saray, medrese, ibadethane, çeşme ve hamam olmak üzere 70'ten fazla tarihi yapı restore edilmiştir. Bunun yanında Balkanlar'da Türkiye'nin emperyalist ideolojisini uyguladığı yönündeki yinelenen iddiaları çürütmüş, Saraybosna'daki "İsa'nın Kutsal Kalbi Roma Katolik Katedrali" ve Kumanovo'daki (Kuzey Makedonya) "St. George

Ortodoks Kilisesi”nin restorasyonuna yönelik mali destek vermiştir (Niemieć, 2020: 41-63).

TİKA, Türk topluluklarında ve Türk devletlerinde olduğu gibi, başta bazı Afrika ülkeleri olmak üzere insani yardım faaliyetlerine ihtiyaç duyan birçok ülkede etkinliklerini sürdürmektedir. Ekonomik ve sosyo-kültürel alanları organize etmek ve yürütmek özellikle geleceğin Türk cumhuriyetlerinde söz sahibi olmak için devlet ve toplumlar arasında önemli bir köprü vazifesi gören yumuşak güç çalışmalarında önemli bir misyonu üstlenmektedir (Erdoğan, 2008). Bugün TİKA’nın Türkiye’nin küresel düzeyde kullanılabilecek en önemli dış politika araçlarından biri olduğunu söylemek mümkündür.

TİKA kalkınma yardımları bölgesel olarak incelendiğinde en büyük yardım faaliyetlerini Ortadoğu bölgesi üzerinde yapmıştır. Bu miktarın %48’ini insani yardım oluşturmaktadır ve büyük bir kısmı Suriyeli mültecilere harcanmıştır. Bunun yanında 2001’den siyasi yapı değişene kadar Afganistan’da da faaliyet gösteren başkanlık çok sayıda saha ofisi aracılığıyla eğitim, sağlık gibi alanlarda yatırımları içeren destekleri vermeye devam etmiş, kamu idareleri için altyapı ve kapasite geliştirme desteği sağlamıştır (Köksoy, 2015: 80-100).

Ajansın istikrar ve yeniden yapılanmayı desteklemek için bölgesel aktörleri bir araya getirmeye olan ilgisi, diğer uluslararası aktörlere kıyasla alışılmadık bir iyi niyete sahip olduğu ve bölgesel komşuluğunda bir arabulucu olarak hareket etme potansiyelinin bir göstergesidir. Bununla birlikte, Türkiye’nin yardımlarının bugüne kadar ağırlıklı olarak yerel nüfusların temel ihtiyaçlarını karşılamaya odaklandığını ve yalnızca sınırlı bir dereceye kadar ulusal düzeyde kurum ve barış inşası sağladığını belirtmek gerekir. Türkiye’nin sektörel ve coğrafi önceliklerine ek olarak yardım sağlama yaklaşımıyla ilgili olarak karşılaştırmalı avantajlara sahip olduğu düşünülebilir. Bu bakımdan da TİKA’nın uluslararası kuruluşlarda ve çok taraflı karar alma platformlarında daha aktif bir rol üstlenmesini gerekmektedir (Hausmann ve Lundsgaarde, 2015). Başkanlığın, faaliyette bulunduğu ülkelerle ikili ilişkilerini yerel siyasi konjonktürden ve çatışmalardan bağımsız, fayda temeline dayandırma yaklaşımı sürdürülebilir. Uluslararası arenada daha etkin olunarak, kalkınma işbirliği gündemini ‘takip eden’ rolden ‘belirleyici role’ doğru geçiş sağlanabilir. Stratejik bir yaklaşımla yatırım boyutlu/büyük ölçekli projelerin finansmanında kredilendirme, kamu-özel

ortaklığı ve üçgen iş birliği gibi mekanizmalar devreye alınarak TİKA bütçesinin daha etkin kullanımı sağlanabilir.

3.3. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı

Vatandaşlık, “Devletin tek taraflı, egemenlik hakkını kullanarak, koşullarını ve hükümlerini sağladığı bir statüyü gerçekleştiren fert ile arasında kurulan bir hukuki bağ” olarak tanımlanmıştır (Smith, 1991: 14; Doğan, 2016). Ancak 90’lı yıllardan itibaren bu kavram “ismi dünya genelinde bilinen, belirli bir bölgede ağırlıklı nüfusu vaki, müşterek bir öyküsü ve tarihi birlikteliği olan, ortak bir kültürü, ekonomiyi, kanuni hak ve görevleri bütün mensuplarıyla paylaşan insan topluluğu” (Doğan, 2015: 23) anlamına gelen millet kavramıyla bütünleşmiştir. Çünkü ülkeler yumuşak güç için gönüllü elçiler anlamına gelen soydaşlarıyla en ufak bir ortak nokta ile bile olsa ilişki kurmak, bu ilişkilerini pekiştirmek, hatta daha sıkı bağlarla bir köprü inşa etmek için harekete geçmiştir. Türkiye Cumhuriyeti de yeni kurulan Türk cumhuriyetleri ile bu manada bir iletişim kurmak, aynı zamanda bu unsur ile dış politikasını şekillendirmek, dünyadaki Türk diasporasının potansiyelini tam olarak kullanarak ortak tarihi hafızaya ve kültürel bağlara dayalı bir kurumsal yapı oluşturmak, dış politikada sergilenen proaktif tutum, diasporaya yönelik yürütülen faaliyetlerde farklı yaklaşım göstermek niyetleriyle 2010 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlı olarak Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB) oluşumunu faaliyete geçirmiştir.

YTB, Türk vatandaşlarının “kimlik ve kültürlerini muhafaza etmesi, ana vatan aidiyetlerini koruması, çok dilli ve çok kültürlü ortamlarda yetişen insanların öz kimliklerini koruyup ana dillerinde yetkinlik kazanmaları” hususlarını öncelemiştir (YTB, 2020: 2). Dünyanın farklı yerlerinde yaşayan Türk vatandaşları ve akraba toplulukları ile ilişkilerin geliştirilmesinde ortak kültürel ve tarihi mirasını kullanmış bu unsurlar çerçevesinde de teşkilatlanmıştır.

Türkiye’nin akraba ve toplulukları ile olan bağları Balkanlar, Doğu Avrupa, Kafkaslar, Orta Asya, Orta Doğu ve Afrika ülkelerinin de katılımıyla yeni boyutlar kazanmıştır. Türkiye diplomatik ilişkilerinin yanı sıra bu coğrafyadaki sivil toplum kuruluşlarıyla da yakın bağlar kurmaktadır. Dışişleri Bakanlığının son verilerine göre yurt dışında yaşayan 6 milyon Türk vatandaşı bulunmakta olup, bunun yaklaşık 5 milyonu Avrupa ülkelerinde ikamet etmektedir. 2021 yılı itibarıyla de dünya genelinde

Türk ırkı nüfusu yaklaşık 250 milyondur. Bu rakam göstermektedir ki Çin, Hint ve Endonezyalılardan sonra dünyanın en kalabalık dördüncü nüfusunu Türkler oluşturmaktadır (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2021; TDPB, 2022). Türkiye Cumhuriyeti bu rakamlardan yola çıkarak soydaşlarıyla işbirliğinde bulunma faaliyetlerini yumuşak güç oluşturmak açısından önemsemektedir.

Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığının ana görevi Türklerin ikamet ettikleri yerlerde yapılacak olan faaliyetleri koordine etmek ve yurt dışında bulunmanın yanı sıra sözde ilgili toplulukların (Türk etnik grupları) temsilcileriyle irtibat kurmak olduğundan faaliyet alanı başta TİKA olmak üzere diğer başkanlıklarla karşılaştırıldığında oldukça dar gözükmektedir. Başkanlık, öğrenciler için kültürel değişim ve eğitim programları sunarak Türkiye ile soy bağı olan ulus devletler ile arasında dostane ilişkiler geliştirmeyi amaçlayan konferanslar, sempozyumlar ve seminerler düzenlemiştir. YTB tarafından yayınlanan verilere göre özellikle Türk nüfusunun yoğun olduğu ülkelerde örgütün bölgedeki katılımı yıldan yıla istikrarlı bir şekilde artmaktadır. Türk yumuşak gücünün sosyo-kültürel yönünün uygulanması, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı tarafından yönetilen çok sayıda program ve proje aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Örneğin “Evliya Çelebi Gençlik Köprüleri Programı” kapsamında Türk kökenli yüzlerce çocuk ve genç, atalarının topraklarını ziyaret etme fırsatı bulmuştur. Bununla birlikte 2016 yılında YTB sekiz Balkan ülkesinden öğrencilerin Türk kültürü, sanatı ve tarihi hakkında bilgi edindiği “Balkan Gençlik Okulları Projesi ve Balkanlar’da Fikir Sanat Atölyesi Etkinlikleri Programı” başlatmıştır. Bununla birlikte Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı bir dizi yerel kamu yararına çalışan kuruluşla ortaklık yaparak öğretim ve eğitim düzeyinin iyileştirilmesi için uygun koşullar yaratmıştır. YTB, 2015 yılına gelindiğinde “Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı (SETA)” ile birlikte Ankara’da çeşitli Balkan ülkelerinden düşünce kuruluşlarının üyelerinin katıldığı bir konferans düzenleyerek kamuoyunda platform oluşturmaya çalışmıştır (Yurtnaç, 2012: 1-10).

Başkanlık, Kıta Avrupa’sında yaşayan Türk diasporasına yönelik yürütülen çalışmalarda “yurt dışında yaşayan vatandaşların öz kimliklerini koruyup ana dillerinde yetkinlik kazanmalarını amaçlamış, hem Türkçe ve Türk kültürü hem de yaşadıkları ülkelerin dilsel ve kültürel kaynaklarından beslenerek kültürel kimlik inşa

etme” arzusuyla 2020 yılında “Okul Öncesi Çift Dilli Eğitim Programı” kapsamında 25, “Türkçe Saati Destek Programı” kapsamında ise 180 projeye destek olmuştur. “Yurt Dışındaki Vatandaşlarımıza Yönelik Kamu Hizmetlerinin Geliştirilmesi Projesi” ile de geniş ölçekte mevzuat derlemeleri, hizmet envanteri oluşturma çalışmaları ve vatandaşlarla istişare toplantıları gerçekleştirmiştir. Bu çalışmaların ardından çeşitli raporlamalar yapılmış, örneğin boşanma kararlarının tescili, yabancı ehliyetlerin Türkiye’deki geçerlilik süresi, çocukların vatandaşlığının korunması gibi başlıklar ile 17 farklı konuda yasal ve idari iyileştirmeyi hayata geçirmeye katkı sağlamıştır. Öte yandan ortak kültürel miras ve köklü tarihi bağların bulunduğu kardeş topluluklara yönelik yürütülen kültürel hareketlilik ve eğitim destek programları, sözlü tarih, kültürel miras gibi konularda “Orta Asya, Kafkasya, Balkanlar, Orta Doğu ve Kuzey Afrika”da sosyal ve kültürel ilişkiler kurmuştur. Kardeş topluluklara mensup gençlerin bulundukları ülkelerde yükseköğretime erişimlerinin kolaylaştırılması amacıyla yerinde burslandırma çalışmaları kapsamında 2020 yılı itibarı ile altı ülkede toplam 1.000 gence burs imkânı sağlanmıştır. Sözlü tarih çalışmaları çerçevesinde de “Bin Dokuz Yüz Seksen Dokuz Belene” belgeselini hazırlamış ve kitaplaştırmıştır. Bundan başka “Müslüman Dünyada Çağdaş Düşünce” çalışması ile de 8 ülkeden 42 araştırmacının katkılarıyla bilimsel çalışmalar yürütmüştür (YTB, 2022).

Yumuşak güç için önemli unsurların başında gelen eğitim faaliyetleri çalışmalarında 2012’de 42 bin başvuru alan Türkiye Bursları programı için 2019’da dünyanın 167 ülkesinden 145 bin 700, 2020 yılında ise pandemi şartlarına rağmen 172 ülkeden 156 bin rekor başvuru alan Başkanlık 2021 yılında da “Diaspora COVID-19 İş Birliği ve Destek Programı”nı hayata geçirmiş, “14 ülkede 72 proje destekleyerek gıda paketleri, kira, fatura desteği, hijyen ürünleri, maske ve koruyucu ekipman üretimi, eğitim ve medya içeriği oluşturma” alanlarında yaklaşık 200 bin insana ulaşmıştır (YTB, 2021a: 3-6).

Başkanlık yurtdışındaki vatandaşların, “kardeş topluluklar ile Türkiye’de öğrenim gören uluslararası burslu öğrencilere yönelik çalışmaları koordine etme, bu alanlarda verilen hizmetleri ve yapılan faaliyetleri geliştirme görevleri”ni üstlenmiştir. Bunun yanında soydaşların farklı kültürel geleneklerini de dikkate alarak oluşabilecek her türlü sorun için düzenli raporlar hazırlamakta ve yerinde çözüm önerileri sunmaktadır. Böylece yumuşak güce dair proaktif çalışmalar için zemin

oluşturmaktadır. Ek olarak, farklı ülkelere göç etmiş vatandaşlarının ikamet ettikleri ülkelerdeki eşitlik haklarından yararlanmalarını sağlamak, ayrımcılık gibi haksız muameleyle karşılaşmaları halinde asimilasyon ve yabancı düşmanlığına ilişkin çalışmalarda da bulunmaktadır. Bu bağlamda son zamanlarda dünyada yükselişe geçen ayrımcılık, asimilasyon ve yabancı düşmanlığı gibi tavırlarda artış gözükmesi nedeniyle Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluğu Başkanlığının faaliyetleri günden güne önem kazanmaktadır. Çünkü göçmen toplulukların entegrasyonu, olumsuz davranışların önlenmesi, yurt dışında yaşayan vatandaşlara yönelik lobi faaliyetlerinin yürütülmesi, kendilerinin yalnız olmadıklarını ve her daim onları gözetleyen bir kurumun varlığını hissetmeleri bu bağı daha da güçlendirmektedir. Başkanlık, soydaşların yaşadıkları ülkede eşit olarak kamusal yaşama katılmaları, eğitimsel ve kültürel yeterliliklerini geliştirmelerine ve toplumsal farkındalık ve birlikte hareket etme yeteneklerin geliştirilmesine de katkı sağlamaktadır (YTB, 2021b: 87).

3.4. Yunus Emre Enstitüsü

Ortak dil ve kültür yumuşak gücü oluşturan unsurlardan biridir. Bu bağlam başta olmak üzere;

“Türkiye’nin tarihini, kültürünü ve sanatını tanıtmak; bununla ilgili bilgi ve belgeleri dünyanın istifadesine sunmak; Türk dili, kültürü ve sanatı alanlarında eğitim almak isteyenlere yurt dışında hizmet vermek; Türkiye’nin diğer ülkelerle kültürel alışverişini arttırıp dostluğunu geliştirmek ve uluslararası alanda bilinirliğini, güvenilirliğini ve itibarını artırmak...”

gayeleriyle 2007 yılında Yunus Emre Vakfı kurulmuş daha sonra bu oluşuma bağlı olarak 2009 yılında da Yunus Emre Enstitüsü adıyla çalışmalarına başlamıştır.

Enstitü, yurt dışında faaliyet gösteren merkezlerinde yabancılara “Türkçe öğretimi” çalışmaları önde olmak üzere yurt içinde de “kültür ve sanat etkinlikleri” düzenlemektedir. Bunun yanında “Yabancılar İçin Türkçe Kursları, Türkçenin Seçmeli Yabancı Dil Olarak Okutulması, Türkçe Öğretim Setleri ve Yardımcı Materyallerin Hazırlanması, Uzaktan Türkçe Öğretimi, Eğitimcilerin Eğitimi, Türkçe Yeterlik Sınavı (TYS), Türkçe Yaz Okulu, Dünya Kültür Mirasını Koruma ve Tanıtma Çalışmaları, Sanatın Her Dalında Etkinlikler, Kültür Sanat Alanında Üretim ve Tanıtım Çalışmaların Desteklenmesi, Dünya Üzerinde Sanatçıların Hareketliliğine İmkân Sağlanması” gibi projeleriyle faaliyetler yürütmüştür.

YEE, “Türkiye’nin bilimsel ve akademik kapasitesini ve zengin entelektüel birikimini dünyaya tanıtmak” üzere çalışmalara da katkıda bulunmuştur. 2021 itibariyle enstitünün yurt dışında “42 ülkede 53 kültür merkezi, 44 ülkede 79 Türkoloji projesi, toplamda 60 ülkede 132 irtibat noktası” bulunmaktadır. Kültür merkezlerinde verilen Türkçe eğitimlerine ek olarak farklı ülkelerdeki eğitim kurumlarıyla yapılan işbirlikleri ile Türkoloji bölümleri ve Türkçe öğretimini desteklemektedir. Kültür merkezleri aracılığıyla Türk kültür ve sanatını tanıtmak için birçok etkinlik düzenlemekte, ulusal ve uluslararası etkinliklerde Türkiye’yi temsil etmektedir. Enstitü 2009-2018 yılları arasında yaklaşık 100 bin kişiye Türkçe öğretmiştir. Bunun yanında merkezlerinde başta faaliyette bulunulan ülke mensupları olmak üzere “akademi, diplomasi, basın-medya mensupları ve öğrenciler” olmak üzere sayısız ziyaretçi kabul etmiş ve Türkiye’nin yumuşak gücünü göstermeye çalışmıştır. Enstitünün 2023 yılı stratejik hedefi olarak “Kuzey ve Güney Amerika, Afrika ve Orta Asya” ülkeleri başta olmak üzere sayıca 100 enstitüye ulaşması öngörülmüştür (Yunus Emre Enstitüsü, 2017).

3.5. Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı

Doğal afetler sonucunda dünyada birçok maddi ve manevi kayıplar yaşanmaktadır. Bir ülkenin doğal afet yaşayan bir başka ülkeye yardım faaliyetinde bulunması yumuşak güç oluşturmakta, böylelikle hem bulunduğu toplumun gözünde hem de uluslararası arenada olumlu bir imaj ve itibar kazandırmaktadır.

Türkiye coğrafi yapısı nedeniyle birçok kez doğal afetler yaşamış ve bu nedenle ülke afet yönetimi konusunda tecrübe kazanmıştır. 1999 Marmara Depremi’nin ardından yaşanan olumsuzlukları gidermek, ülkenin afet yönetim sistemini yeniden revize etme ihtiyacıyla 2000 yılında Türkiye Acil Durum Yönetimi Genel Müdürlüğü kurulmuş ancak farklı bakanlıklar nezdinde gerçekleşen uygulamalarda koordinasyon sorunu ortaya çıkmıştır. Bu gerekçeyle afet yönetiminde görevli söz konusu birimler kapatılarak hem “afete dayanıklı toplum inşa etmek” hem de dünyada yaşanan afetler sonrasında felaket yaşayan yerlere destek olmak amacıyla 2009 yılında “Başbakanlığa bağlı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD)” kurularak kriz yönetimi anlayışından risk yönetimi anlayışına geçilmiştir.

AFAD, Türkiye’nin yumuşak gücünün uluslararası platformlarda tanıtılmasında destek olan kuruluşlar arasındadır. Örneğin “Karadeniz Ekonomik İş Birliği Teşkilatı

(BSEC), Güneydoğu Avrupa Afete Hazırlık ve Önleme İnisiyatifi (DPPI SEE), Ekonomik İş Birliği Teşkilatı (ECO), Avrupa-Akdeniz Sismoloji Merkezi (EMSC), Sismoloji için Birleşmiş Araştırma Enstitüleri (IRIS), Uluslararası Sismoloji Merkezi (ISC), Avrupa Sismolojisi için Gözlem ve Araştırma Tesisleri (ORFEUS), AB Sivil Koruma Mekanizması (UCPM), BM İnsani İşler Eşgüdüm Ofisi Merkezi Acil Müdahale Fonu (UN OCHA CERF) ve BM İnsani İşler Eşgüdüm Ofisi Donör Destek Grubu (UN OCHA DSG)” gibi uluslararası kuruluşlarla işbirliği içerisinde.

Suriye’de 2011 yılında meydana gelen iç savaştan sonra Türkiye açık kapı politikası uygulamış ve AFAD’ın koordinasyonu ile “Fırat Kalkanı, Zeytin Dalı, Barış Pınarı ve İdlib Gerginliği Azaltma Bölgeleri”nde hem kamp hem şehir merkezlerinde yaklaşık 5.8 milyon kişiye insani yardımda bulunmuştur (Bozkurt, 2021: 272). Türkiye “5 kıtada 50’den fazla ülkede, deprem, sel, kuraklık, kıtlık, yangın ve iç karışıklıklar gibi afet ve acil durumlardan etkilenen nüfusa yardım çalışmaları” gerçekleştirmiştir. Ülkenin uluslararası yardımlar alanında gerçekleştirdiği çalışmalar insani yardımlarla ilgili raporlara da yansımıştır. 2018 Küresel İnsani Yardım Raporu’na göre Türkiye “2017 yılında 8 milyar ABD doları yardım” ile hem miktar açısından hem de GSMH’ye oranlandığında “en çok insani yardım gerçekleştiren ülke”ler arasında ilk sırada yer almıştır. Türkiye 2012-2014 yılları arasında en çok yardım yapan ülkeler sıralamasında üçüncü, 2015 ve 2016 yıllarında ise ikinci sırada yer almıştır. Bu yardım çalışmalarında önemli bir yardım aktörü olan AFAD dünyada meydana gelen afetler ve iç karışıklıklar nedeniyle mağdur insanlara düzenli olarak yardım ulaştırmaktadır. Filistin, Somali gibi ülkelere de aralıksız desteklerine devam etmekte olup Türkiye’nin diğer yumuşak güç için faaliyette bulunan kuruluşlarıyla işbirliği içerisinde. Başkanlık 2021 yılına kadar insani yardım, arama kurtarma, orman yangınlarına müdahale, yaralı tahliyesi gibi faaliyetler kapsamında yaklaşık 60 ülkeye yardım ulaştırılmıştır. Bunun yanında uluslararası camia da “çadır, konteynır ve prefabrik ev” gönderme talebinde bulunmuştur. Uluslararası yardımlar kapsamında Türkiye’den “ABD, Almanya, Azerbaycan, Fransa, Rusya, Belarus, Kazakistan, Ukrayna, Mısır, İrlanda, Japonya, Güney Kore, Suriye, İsveç, İtalya, İngiltere, Romanya, İspanya, Pakistan, Avusturya, Ürdün, Kırgızistan, Türkmenistan, Kanada, Finlandiya, Hollanda, Norveç, Tunus, İran, Irak, Bahreyn, Malezya, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Bulgaristan, BM Mülteciler Yüksek Komiserliği ve BM OCHA”ya toplam “29.222 çadır, 250 prefabrik ev, 28 genel maksat çadırı, 95.490 battaniye, 147 yaşam

konteyneri, 536 kampet, 1.000 yatak, 684 ısıtıcı ve 40 jeneratör” gönderilmiştir (AFAD, 2019).

AFAD sadece Türkiye için değil, diğer ülkelere yardım göndererek doğal afet mağdurlarıyla da çalışmaya devam etmektedir. Afet sonrası yıkımın boyutuna bağlı olarak şehirlerde veya bölgelerde imar çalışmaları için bugüne kadar birçok Orta Doğu ve Uzak Doğu ülkesine mali ve insan kaynakları desteği göndermiştir. İlaveten AFAD temel ihtiyaçların karşılanması, bölgenin afet durumundan kurtarılması, afetin hem fiziksel hem de sosyolojik olumsuz etkilerinin giderilmesi konularında da çalışmalarına devam etmektedir.

3.6. Türk Kızılay

Türk Kızılay, Osmanlı İmparatorluğu’nun savaş alanlarında yaralanan askerleri iyileştirmek amacıyla 1868 yılında kurulmuş bir hayır kurumudur. Kızılay’ın amacı, *“görüldüğü her yerde insanın acısını önlemeye ve hafifletmeye çalışmak, hiçbir ayırım gözetmeksizin kişinin hayatını ve sağlığını korumak ve barışçıl bir şekilde çalışmak”* olarak belirlenmiştir (Pictet, 1979:4). “Uluslararası Kızılhaç Hareketi”nin temel felsefesini oluşturan ‘insan onurunun korunması’ yaklaşımıyla Türk Kızılay’ı 1919 yılında “Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Dernekleri Federasyonu”nun kuruluşu ile birlikte kolektif bir yapıya dönüşmüştür. 5 kurucu ulusal derneğin önderliğinde faaliyetlerine başlayan Türk Kızılay’ı, günümüzde yaklaşık bir asırlık geçmişiyle 45.038.720 (36.488.720 yurt içi-yaklaşık 8.500.000 yurt dışı) kişiye ulaşarak ulusal derneklerle birlikte insani yardım çalışmalarını devam ettirmektedir. Bunlarla birlikte dünyanın 138 farklı ülkesinde doğal ve insan kaynaklı afetlere müdahale etmekte ve ihtiyaç sahiplerinin temel yaşam koşulları için ihtiyaç duyulan malzemeleri sağlamaktadır. Bireylerin sağlığına yönelik yardımlarının yanı sıra eğitim, sosyal, kamu tesisleri yapımı, konut, okul ve toplum merkezleri gibi alanları da inşa etmektedir (Türk Kızılay, 2020: 37).

Yüksek kapasiteli bir kurum olarak kabul edilen Türk Kızılay’ı Türkiye’de ve yurtdışında sosyo-ekonomik güçlendirme destekleri de dâhil olmak üzere kriz müdahalesi ve yardım müdahaleleri sağlama konusunda deneyime sahiptir. Yurtdışındaki 16 heyeti ve 258 şubesi, 174 yerel birimi, 16 toplum merkezi, 9 bölgesel ve 23 yerel afet müdahale ve lojistik merkezi ve 85 kan merkezi ile birlikte gönüllü katılımcıları ile beraber faaliyet gösterdiği yerlerde yardıma ve desteğe muhtaç insanlara ulaşmaya çalışarak bölgelerin kalkınma çabalarına da katkıda bulunmaktadır. Türk Kızılay’ının bu çabaları, yalnızca

afetlerin (hazırlık, azaltma, müdahale, iyileştirme ve geliştirme) tüm aşamalarındaki faaliyetleri değil, aynı zamanda diğer ulusal derneklerin, sivil toplum kuruluşlarının kapasite geliştirme girişimlerini de içermektedir (Kamil, 2021).

Türk Kızılay'ı özellikle 2020-2022 pandemi sürecinde dünya genelinde aktif olarak faaliyetlerini sürdürmüş, bunun yanında Türkiye sınırları içerisinde gerçekleşen “12 deprem, 11 sel ve su baskını, 14 yangın, sekiz yoğun kar yağışı” olmak üzere irili ufaklı “139 afet ve acil duruma müdahale” gerçekleştirmiştir. Salgın nedeniyle de 2020 yılı içerisinde hedeflediği kan bağış miktarlarına ulaşamasa da hizmete sunduğu kan bileşenleri ile ülkenin ihtiyacı olan kanın %83'ünü karşılamayı başarmıştır. Salgının başında açıkladığı destek paketleri ve diğer sosyal hizmetlerle yaklaşık 13 milyon insana destek vererek kırılgan grupların ayakta durmaları için de destekte bulunmuştur. Bunun yanında muhacir grupları desteklemek için yabancı fonları seferber ederek “2.6 milyon yararlanıcı nakit temelli yardımlardan, 1.7 milyon yararlanıcıya toplum temelli göç programları”na destek sağlamıştır. 2020 yılına kadar 57 ülke, 16 delegasyon ile 8.250.000 kişiye uluslararası yardım ulaştıran Türk Kızılay'ı, 2021 yılında Afganistan ve Pakistan'a Gönüllü Geri Dönüş Sonrası; Filistin-Gazze, Bangladeş ve Bulgaristan Toplum Merkezleri; Sudan Öngörülebilir Körlükle Mücadele Projeleri ile 32 Derin Su Kuyusu; Somali, Sudan, Filistin-Gazze ve Bosna Hersek'e Yurt Dışı Aşevleri; Irak, Filistin, Kırgızistan ve Somali'de Yetimhane, Azerbaycan Karabağ Şubesi Binası İnşası ve Türk Devletleri Teşkilatı Üyesi Kızılay Birliği Projelerini de faaliyete geçirmiştir. Türk Kızılay'ı aynı yıl toplam 1104 projeye imza atmıştır (Türk Kızılay 2020 Faaliyet Raporu, 2020: 7-37).

3.7. Türk Hava Yolları

Yeni çok kutuplu uluslararası ilişkilerde devletler yalnızca siyasi liderleri ya da resmi kurumlarıyla tek başlarına yer almamaktadır. Bununla birlikte farklı güç kombinasyonları ile bir araya gelen birçok aktör uluslararası ilişkilerde aktif rol oynamakta, karar alma mekanizmalarını etkileyebilmektedir. Örneğin ulusal bir havayolu bazen bir ülkenin kültürel öğelerini, misafirperverliğini ülke dışında bulunanlara yansıtarak başkalarının zihninde olumlu algı yaratıp yumuşak güç aracı haline gelebilmektedir. Tarihsel olarak da bu bağlamda ulusal havayolları, ülkelerin bir hizmet aracı ve ulusal erişilebilirliği olarak algılanarak yumuşak güç üretme faktörü olarak kullanılmıştır. Özellikle 1944 yılında Uluslararası Sivil Havacılık Örgütünün temellerini

atan Chicago Konvansiyonu'ndan bu yana devletler hem teknolojik güçlerini hem de imajlarını gökyüzünde yansıtmaya başlamıştır (Milletlerarası Sivil Havacılık Anlaşması, 1945: 1-5).

Türkiye'nin 20. yüzyılın sonlarına doğru yaşadığı siyasi ve ekonomik açıklık, Avrupa Birliği'ne adaylık süreci ve Turgut Özal'ın izlediği neoliberal politikanın bir parçası olarak kısmen özelleştirilen Türk Hava Yolları (THY), 1989'da Alman şirketi Lufthansa ile birleşerek Sun Express adında düşük maliyetli havayolunu kurmuştur. 1999'da 49 Boeing 737-800 satın alarak filosunu yenilemiş ve kısa bir sürede dünyanın en çok tercih edilen havayollarından biri olmuştur. Türkiye'de turizmin gelişmesinden de yararlanan THY, diğer havayollarından daha öne çıkarak özellikle turizm amaçlı seyahat edenlere sadece ulaşım hizmeti değil aynı zamanda fazla bagaj, destinasyon hizmeti ve gastronomi seçenekleri de sunarak Türkiye'nin turizm potansiyelini daha da arttırmaya çalışmıştır (İnce ve Aslan, 2020: 114).

Kamu iktisadi teşebbüsü olmasının yansira %49'unun devlete ait olduğu bir kurum olan Türk Hava Yolları'nın uluslararası şirket statüsüne geçişi, bir dizi spesifik süreçten kaynaklanmıştır. Çok geniş demiryolu haritasına sahip olmayan bir ülkede 355 uçaklık filosu ile 254 dış hat ile 50 iç hat noktasına hizmet vermiştir. Yurt içinde son yirmi yılda THY hava filosunun modernizasyonu, Anadolu havalimanı altyapısında orta mesafeli Boeing veya Airbus uçaklarında barındırılabilmesini sağlamıştır. Uluslararası olarak 2021 yılında dünyanın en fazla ülkesine hizmet veren şirket, Afrika'da doğrudan rakiplerinden (Air France, Emirates) daha fazla destinasyon sunmuş ve 2010'ların başında diğer kıtaların (özellikle Amerika) yanı sıra ve takip eden on yıl boyunca diğer noktalarla hızlı bir şekilde hat bağlantısı kurmuştur. Bu uluslararası amacı gerçekleştirmek için THY, Amerikan stratejisini taklit eden, çoğu zaman muadillerinin sermayesinden hisse alan, hatta onlarla kurulan diğer birçok şirketin aksine kendi kurumsal gelişimine güvenmiştir (Turkish Airlines, 2022).

Türk Hava Yolları'nın son yirmi yıldaki bu şaşırtıcı gelişimi, birçok yönden AK Parti Hükümet rejiminin güçlü eğilimlerini yansıtmıştır. Ulusal bağlamda da gözlemlenen şirketin yükselişi Türkiye'nin yumuşak güç çalışmalarına ilham olmuş, ülkeyi başka ülkelerle rahat bağlantılar kurmasına teşvik etmiştir. Cumhuriyetin ilanının 95. yıl dönümüne denk gelen İstanbul'un yeni havalimanının açılışında konuşan Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan İstanbul Havalimanı projesinin tamamlanmasının "Türkiye için

bir gurur kaynağı ve tüm dünya için bir örnek” olduğunu vurgulamıştır. Bunun yanında THY, dünyanın birçok bölgesine transfer merkezi olarak görev yapan İstanbul Havalimanına ev sahipliği yaparak ülkenin adının duyurulmasını sağlamıştır (Selçuk, 2015). Dünyanın en büyük havayolu grubu olan Star Alliance üyesi de olan şirket “Dünya senin” mottosuyla Türkiye’yi küresel bir havacılık merkezi haline dönüştürmüştür. 2021 itibarıyla İstanbul Havalimanını dünyanın en büyük altı turizm destinasyonundan biri haline getiren THY, 50’ye yakın ülkeden 776 yabancı pilot ve 25 yabancı kabin görevlisiyle “Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşunun yüzüncü yılı olan 2023 yılına kadar” 120 milyon yolcu, filosunda 450’den fazla uçak ve 24 milyar dolar da gelir elde etmeyi hedeflemiştir (Tokyay, 2015).

Dünyanın birçok noktasına seferler düzenleyen şirket hem Türk kültür öğelerinin tanıtımını yapmakta hem de dünya çapında faaliyet gösteren birçok oluşuma da sponsor olarak değişen Türkiye algısına olumlu yönde katkıda bulunmaktadır. Örneğin THY, Euroleague Basketball ile 2020 yılına kadar ortaklık ve unvan sponsorluğu anlaşması yapmıştır. Kevin Costner, Ridley Scott, Lionel Messi, Didier Drogba ve Kobe Bryant gibi uluslararası alanda tanınırlığı olan kişilerle bir dizi özgün reklam kampanyası yürütmüştür. Youtube platformu üzerinden de yayınlanan Lionel Messi ve Kobe Bryant’ın başrollerini paylaştığı film, 138 milyonun üzerinde izlenmeye ulaşarak yılın en çok görüntülenen reklam filmi olmuştur (Tokyay, 2015). THY aynı zamanda Skytrax tarafından “Avrupa’nın En İyi Havayolu” seçilmiştir. Eylül 2021’de İngiliz Skytrax şirketi tarafından 13 milyondan fazla yolcunun referanslarına dayanarak verilen “Dünya Havayolu Ödülleri 2021”de gezginler için dünyanın en sevilen havayolları sıralamasında 18 sıra atlayarak 17. sırada yer almıştır. Hizmet verilen ülke sayısı bakımından da lider olan havayolu (2019’da 121; hizmet verdiği 116 ülke ile Air France’ın önünde), ayrıca Avrupa’nın en iyi “Business Class Dinlenme Salonu, Avrupa’nın En İyi Ekonomi Sınıfı ve COVID-19 Havayolu Mükemmelliği” ödülleri de almıştır.

THY’nin uluslararası bir perspektifte genişlemesi aynı zamanda Türkiye Cumhuriyeti’nin yeni pazarlar kazanma ve dinamik ticareti teşvik etme arzusuyla da bağlantılı olduğu açıktır. Çünkü Türk diplomasisini bölgesel ortamından çıkarmayı amaçlayan stratejik siyasi hedeflere hızla katılması, üst düzey siyasi ziyaretlerin sıklığı veya yumuşak güç kurumlarının gerçekleştirdiği faaliyetlerdeki artışlar THY destinasyonlarının varlığının çoğalmasına paralel bir şekilde gelişmesine neden olmuştur.

Türk Hava Yolları aynı zamanda pandemi sürecinde yük taşımacılığı Turkish Cargo ile dünyanın birçok noktasına tıbbi yardım ulaştırmış ve krize rağmen 2020 yılında 6.7 milyar dolara ulaşmıştır. Özellikle aynı yıl içinde %71'e ulaşan uçak doluluk oranı ile 28 milyon yolcu taşımayı da başarmıştır (Marcou, 2021: 88-89).

Türkiye'de Türk Hava Yolları'nın ulusal bir havayolu şirketi olarak Türk dış politikasındaki gelişmelerden her zaman etkilendiği de tespit edilmiştir. THY 1980'lerden bugüne kadar Türkiye tarafından yeni ülkelere, bölgelere ve kıtalara açılımını kolaylaştırmak için açıkça bir dış politika aracı olarak kullanılmıştır. Bununla birlikte şirketin özelleştirilmesine rağmen Türk devletinin dış politika alanında kendini gösteren karar alma sürecinde de etkili olduğu ileri sürülmektedir. Bu anlamda Türk Hava Yolları, Ortadoğu'da Türkiye'nin iki temel ayağı olan vizesiz seyahat ve bölge ülkeleriyle serbest ticaret anlaşmaları imzalama doğrultusunda hareket etmekte, sadece uçuşlarıyla değil insani yardıma yaptığı katkılarla da Türkiye'nin Afrika kıtasına açılmasının önemli bir aracı olmaktadır. Eski Sovyetler Birliği ve Balkanlar'da Soğuk Savaş sonrası bağımsızlıklarını ilan eden ülkelerle yakın ilişkiler geliştirmek için Türkiye'nin siyasi, ekonomik ve kültürel potansiyeline katkıda bulunmaktadır. Türk dış politikasındaki gelişmelere paralel olarak Türk Hava Yolları'nın bu bölgelere müdahil olması, yabancıların zihninde Türkiye'nin cazibesini artırmaktadır. Dolayısıyla ulusal bir havayolu olan şirket Türkiye'nin imajını ve arzu ettiği sonuçları elde etmek için diğer ülkelerin davranışlarını etkileme yeteneğini destekleyen önemli bir yumuşak güç aracıdır (Selçuk, 2012).

3.8. Sivil Toplum Kuruluşları

Küresel sistemdeki değişimlerin sonucunda uluslararası örgütler, uluslararası şirketler, düşünce kuruluşları, medya ve vatandaşlar uluslararası ilişkilerin yeni aktörleri olarak ortaya çıkmış, çatışmaların ve sorunların çözümünde de devlet dışı unsurlar olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bu yeni süreçle birlikte devletler, klasik diplomasi anlayışından uzaklaşarak sürekli iletişimi ve sivil toplumu da ön plana çıkaran modern diplomasi anlayışlarına doğru yönelmişlerdir (Friedman, 2000).

Günümüzde ulus devletler halen yumuşak gücün geleneksel aktörü olarak görülse de tek başına yumuşak gücü inşa edebilecek ve harekete geçirebilecek güçte değildir. Yeni küresel paradigma da siyasi erklerin karar alma süreçlerinde diğer aracı organizasyonlarla birlikte hareket etmesi gerektiğidir (Bolewski, 2008). Bu nedenle de

yumuşak gücün en önemli kaynaklarından biri de bu bağlamda kuşkusuz sivil toplum kuruluşlarıdır. Özellikle bu yapılar bir ülkenin kendi sınırlarının çok daha ötesine geçerek ve kitle iletişim araçlarını kullanarak devletlere ve kanaat önderlerine “doğrudan baskı yapabilmekte ve politikalarını değiştirmelerini” talep edebilmektedirler (Yılmaz, 2011: 36).

Sivil toplum kuruluşları yeni medya teknolojileri ile birlikte daha da yaygınlaşarak önemli bir güç aktörü haline gelmiştir. Bu kuruluşların birincil amacı “ulusal veya uluslararası düzeyde ortak hedefleri teşvik etmek olan profesyonelleştirilmiş bağımsız toplum kuruluşları olarak görünebilmektir” (Martens, 2002: 277). Daha önce belirtildiği gibi, meşruiyet yumuşak gücün merkezindedir (Nye ve Armitage, 2007: 6). Bu nedenle de STK’lar tarafsızlık ve şeffaflık sağlayabilirler. Sosyal kontrol ve kâr ihtiyacından kaynaklanan devlet ve piyasa kurumlarının aksine, STK’lar öncelikle topluluklar inşa etmekle ilgilenir. Genellikle devletlerden daha küçüktürler ve yönetim tarzlarında bürokratik değildirler. Etkinlik ve hesap verebilirliklerinin bir sonucu olarak da meşruiyet kazanmışlardır. Nitekim STK’lar, örgütsel öncelikleri ve taban temelleri nedeniyle genellikle güçlü ve meşru aktörler olarak görülmektedirler. Ancak kaçınılmaz olarak siyasi aktörlerle bir miktar bağlantıları vardır (Sanyal, 1998). Örneğin Nye ve Armitage’ın (2007: 49) STK’ların belirli unsurları, ulusal çıkarlar ve politika hedefleriyle bağlantılı olduğu için her zaman hükümetin yetkisinde olduğunu ileri sürmüşlerdir.

Türkiye’nin yumuşak güç perspektifi, çeşitli Türk sivil toplum kuruluşlarının dünyanın çeşitli yerlerinde yürüttüğü faaliyetlerle yakından ilişkilidir. Türk sivil toplum kuruluşları, sadece dünyadaki insani yardım faaliyetlerinin aktif katılımcıları olmayıp, aynı zamanda çeşitli kıtalardaki farklı etnik-dini kökenlere sahip kişi ve toplumlar için artan oranda aktif birer katılımcı haline gelmektedir. Türk hükümeti de bazı sivil toplum kuruluşları ile birlikte hareket ederek dünyanın çeşitli yerlerinden lisans ve lisansüstü öğrencilere burs imkânı sağlayarak yumuşak güç sağlamaya çalışmaktadır (Bayer ve Keyman, 2012: 8-9). 2021 yılı itibarıyla faaliyetine izin verilen 52 adet yabancı sivil toplum kuruluşu olup İçişleri Bakanlığının 2021 verilerine göre 122 bin 203 dernek ve sivil toplum kuruluşu bulunmaktadır (İçişleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü, 2021). Bu kuruluşlar arasında hem üye sayısı hem de faaliyetler sayıları arasında öne çıkan sivil toplum kuruluşları da “Lösemili Çocuklar Vakfı (LÖSEV),

Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı (TEGV), Toplum Gönüllüleri Vakfı (TOG), Hayat Sende Gençlik Akademisi Derneği, Mor Çatı Kadın Sığınmağı Vakfı, Türkiye Eğitim Vakfı (TEV), AIESEV Türkiye, Greenpeace Türkiye, Anne Çocuk Eğitim Vakfı, Yeşilay, Tohum Otizm Vakfı, Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği ve Arama Kurtarma Derneği'dir (AKUT).

Türkiye, Osmanlı İmparatorluğu'ndan beri dernek ve vakıflar konusunda oldukça köklü bir geleneğe sahiptir. 1990'lı yıllardan beri ülkede dernek ve vakıf sayılarında gözle görülür bir artış göstermiştir. Ancak diğer ülkelerle kıyaslandığında bu sayının oldukça az olduğu görülmektedir. Buna paralel olarak da sivil toplum kuruluşlarına üye sayılarında da bir azalma söz konusudur. Zaman zaman devlet ve sivil toplum kuruluşları arasında birtakım gerilimler meydana gelmektedir. Bu gerginliklerin temel nedenleri ise devletin gücünü kimi zaman paylaşma konusunda isteksiz davranması, bazı oluşumların işbirliğine hazır ve yeterli olmaması, misyon ve vizyonların uyumsuzluğu, karşılıklı güvensizlik gibi durumlardır. STK'ların finansmanı üyelerin katkısı ve bağışlarla birlikte, kurulan işletmelerden ve devlet katkılarından sağlanabilir. Devlet bu unsuları vergi muafiyetleri, hibeler, sözleşmeler yoluyla desteklemektedir. Gelişmiş ülkelerin pek çoğunda devletin finansman desteğiyle varlığını sürdürmekte veya ayakta kalmaktadır. STK'lar sundukları hizmetleri çeşitlendirmeye ve sundukları hizmetlerde vatandaşların ve hedef kitlelerinin tercihlerini dikkate almaya çalışmaktadır. STK'ların kalkınma sürecinde vatandaşlar için birçok seçenek sunan yapılar haline dönüşmesi Türkiye'nin hem kalkınma sürecine hem de yumuşak güç oluşturabilmesine güçlü bir destek sağlayacaktır (T.C. Kalkınma Bakanlığı, Kalkınma Planı, 2018: 67).

3.9. Kültürel Değişim ve Eğitim Programları

Eğitim görmek için bir ülkeye giden ya da gitmek isteyen insanların varlığı o ülkenin yumuşak gücünün bir göstergesidir. Bununla birlikte yabancı bir ülkede görülecek eğitim sadece bilimsel bir öğretiyi değil aynı zamanda o ülkenin insanları ile etkileşimi de gerektirir. Çünkü insanoğlu yaşadığı yeri kanıksama ve bulunduğu ortama ayak uydurma bakımından maharetlidir. Eğitim bilimsel amacın ötesinde kişinin etkileşimini de artırarak o ülkenin insanları ile birlikte bir ülkenin kültürünün, dilinin, gastronomisinin, sanatının, hukukunun öğrenilmesini sağlar. Ancak gidilecek yerdeki ideolojik yapının ve dış politikanın bulunulan ortamdan negatif farklılıklarının olması yumuşak güç için olumsuzluk yaratır.

Eğitim, küresel etki arayan ülkeler için yumuşak güç kaynağıdır. Yüksek kaliteli öğretim ve araştırma kurumlarına sahip ülkeler daha fazla uluslararası öğrenciyi cezbeder ve bu faktörler bir ülkenin yumuşak gücünün kaynağıdır. Daha da önemlisi, kaliteli eğitim ekonomik büyümenin en güçlü itici güçlerinden biridir. Bu nedenle de yumuşak güç aracı olarak kullanılan kültürel değişim ve eğitim programları kapsamında düzenlenen etkinlikler günümüzde öne çıkmaktadır (Hirano, 2006). Evrensel değerleri içeren ve başkalarının paylaştığı değer ve çıkarları destekleyen politikalara sahip bir ülkenin kültürünün ve bu ülkenin yapmış olduğu değişim ve eğitim programları sonucunda çekim merkezi haline gelebilme olasılığının yüksek olduğu çeşitli araştırmacılar tarafından ifade edilmiştir (Schauer, 2000; Wolf, 2000).

Türkiye Cumhuriyeti devletinin kurucusu Gazi Mustafa Kemal Atatürk de bunun bilincinde olarak sarf ettiği,

“Bir ulusun asker ordusu ne kadar güçlü olursa olsun, kazandığı zafer ne kadar yüce olursa olsun, bir ulus ilim ordusuna sahip değilse, savaş meydanlarında kazanılmış zaferlerin sonu olacaktır. Bu nedenle bir an önce büyük, mükemmel bir ilim ordusuna sahip olma zorunluluğu vardır” (AKMY, 1990)

düşünceleri hem bilimin hem de eğitimin bir ülkenin geleceği için ne kadar önemli olduğunu vurgular niteliktedir. Çünkü eğitim, entelektüel ve bilimsel gelişmeyi etkilemek ve bu unsurlara katkıda bulunmak, fikirleri dünya geneline yaymak için her zaman yumuşak bir güç unsuru olmuştur (Altbach ve Peterson, 2015: 37).

Köklü bir kültür ve tarih, sahip olduğu değerler, coğrafi önemi, ekonomik kabiliyeti, askeri gücü, en cömert ülke sıfatı ve bu sıfatı hak etmek için çalışan kurumları bir ülkenin yumuşak güç kaynaklarıdır. Ancak bu unsurların başında hiç şüphesiz kültür ve eğitim gelmektedir (Yuvalı, 1996). Üzerine kurulduğu Anadolu toprakları en eski uygarlık merkezlerindendir. Dolayısıyla Türk kültürü binlerce yıllık birikimin eseridir. Türk kültürünün en önemli unsurlarından biri de şüphesiz Türk dilidir. Bugün Kafkaslardan Karadeniz’in kuzeyine ve Orta Asya’ya kadar uzanan coğrafyada aynı etnik kökene sahip milletlerin Türkçe ve lehçelerini konuşması mevcut toplumun önemli bir avantajıdır. TDK eski başkanlarından Şükrü Haluk Akalın’ın yapmış olduğu bir çalışmaya göre Türkçe dünya dilleri arasında kullanılan ilk beş dil arasında yer almakta ve yaklaşık olarak 220 milyon kişi Türkçe konuşmaktadır. Bu tespit ile dünya nüfusunun %3’ünün Türk dilini kullandığı anlaşılmaktadır (Akalın, 2010: 220).

Yumuşak güç oluşturmada eğitimin önemini fark eden Türkiye, 1990'lı yıllardan itibaren yeni kurulan Türk cumhuriyetleri ile yeni ilişkiler tesis edebilmek ve mevcut kültürel birlikteliği güçlendirmek amacıyla 1993'te TÜRKSOY'un "Kuruluşu ve Faaliyet İlkeleri Anlaşması" imzalanmıştır. "Altay Cumhuriyeti, Başkurdistan Cumhuriyeti, Hakas Cumhuriyeti, Saha (Yakut) Cumhuriyeti, Tataristan Cumhuriyeti, Tıva Cumhuriyeti ile Moldova Cumhuriyeti'ne bağlı Gagavuz Yeri Özerk Bölgesi ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti" bu birlikteliğe dâhil edilmiştir. Yunus Emre Enstitüsü'nün de kurulmasıyla birlikte eğitim programları yoğunlaşmış yabancı öğrencilerin Türkiye'de eğitim almalarına yönelik anadil kursları, yabancı sınavların muadili "Türkçe Yeterlilik Sınavı" (TYS) düzenlemiş, böylelikle Türk dilinin uluslararası alanda geçerli standart bir sınavla buluşmasını sağlamıştır. Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığının da yumuşak güç oluşturma planına dâhil olmasıyla birlikte Türkiye'de uluslararası öğrenci sayısı yükselmiş ve "Türk kültürünü öğrenerek kendi memleketlerine döndüğünde kültürel temsilcilik rolü üstlenecek bireylerin sayısı" artırılmıştır. Bu oluşumlarla birlikte Türkiye Cumhuriyeti adına birçok devlet kurumu tarafından uluslararası öğrencilere verilen yükseköğrenim bursları "Türkiye Bursları" adı altında tek çatı yapı altında toplanmıştır. Birincil olarak 2012 yılında gerçekleştirilen "Türkiye Bursları", Amerika Birleşik Devletleri'nin "Fulbright bursları" gibi Türkiye'nin en büyük yumuşak güç çalışması olarak değerlendirilmiştir (Öztürk, 2014).

Türkiye'nin kültürel ve eğitim programları çalışmalarından en önemlilerinden biri de "Mevlana Değişim Programı"dır. Mevlana, Erasmus ve Fulbright izlenceleriyle muadil özelliklere sahip olup, ülkede eğitim veren yükseköğretim kurumları ile yurt dışında eğitim veren kurumlara arasında akademik değişimini içermektedir. Mevlana Programı ile ülkeyi yükseköğretim alanında bir çekim merkezi haline dönüştürmek, üniversitelerin insan kaynakları kapasitesini artırmak, yükseköğrenimin küreselleşmesini sağlamak, Türkiye'nin köklü "kültürel mirasını uluslararası düzeyde paylaşmak, kültürlerarası etkileşimin artmasıyla, farklılıklara saygı ve anlayış kültürünün zenginleşmesini sağlamak" amaçlanmıştır (Mehmandarov, 2021).

Çağdaş yaşamda eğitimin amacı, tüm insanlığın sorunlarına ortak çözümler bulabilecek nesillerin yetişmesidir. Ülkeler açısından bakıldığında günümüzde devletler uluslararası öğrenci hareketliliğini bir rekabet konusu haline getirmiştir. Türkiye de bu anlamda öğrenci hareketliliğini her bir ülkenin kendi ulusal gereksinimleri doğrultusunda

insan kaynağı yetiştirmesinin bir yolu olarak görmüştür (YTB, 2021c). 2021 yılı itibariyle “27 bin 34 Suriye, 19 bin 383 Azerbaycan, 17 bin Türkmenistan, 7 bin 600 Irak, 7 bin 154 İran, 6 bin 800 Afganistan, 4 bin 300 Almanya, 3 bin 700 Somali, 3 bin 70 Yemen ve 3 bin 100 Bulgaristan” kökenli öğrenci bulunmaktadır. Türkiye’de en fazla yabancı uyruklu öğrenci kontenjanı ayıran üniversitelerin başında “İzmir 9 Eylül Üniversitesi (11 bin 844), Kütahya Dumlupınar Üniversitesi (9 bin 806) , Medipol Üniversitesi (8 bin 530), Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi (6 bin 771), Nişantaşı Üniversitesi (6 bin 432) ve Karabük Üniversitesi (6 bin)” yer almıştır (Erdem, 2021).

Türkiye, özellikle daha iyi ilişkiler kurmak istediği ülkelerden gelen öğrencilerle kalıcı ilişkiler kurmayı amaçlayan eğitim değişimlerine yatırım yapmaktadır. 2011 yılında 31.118 olan uluslararası öğrenci sayısı 2017 yılında 125.138’e yükselmiştir. Uluslararası öğrenci sayısındaki bu artış eğilimi Türkiye’nin yumuşak güç kapasitesi için önemli bir potansiyeli temsil etmektedir. Ayrıca YEE Türkçe Yaz Okulu, ERASMUS, Mevlana Değişim Programı, Farabi Değişim Programı gibi kısa süreli programlar da Türkiye’nin eğitim alanında yumuşak güç kapasitesini artırmaya yönelik platformlar olarak hizmet etmektedir.

Türkiye’de 1923’ten 2003’e geçen 80 yılda toplam 77 üniversite açılırken 2003’ten 2018’e geçen 15 yılda 129 üniversite açılmıştır. 2018-2019 döneminde faal olan üniversite sayısı 206 olmuştur. Sadece 2010 yılında 35 devlet üniversitesi açılmış ve aynı zamanda ciddi anlamda kontenjanlar artırılmıştır. 2013-2014 eğitim döneminde 5 milyon 472 bin olan üniversite öğrencisi sayısı 2018-2019 döneminde 7 milyon 134 bine yükseltilmiş, beş yıl içinde üniversiteli sayısındaki artışın yüzde 30’un üzerinde olduğu tespit edilmiştir.

Bunun yanında uluslararası alanda eğitim ölçme ve değerlendirme kriterleri bir ülkede eğitimin kalitesini belirleme konusunda gittikçe önemli hale gelmekte, öğrenci hareketliliği uygulamalarında tercihlere yön verebilmektedir. Örneğin K-12 testi, bir ülkenin ilk ve orta eğitiminin kalitesi açısından küresel konumunu değerlendiren önemli ölçme araçlarındandır. Bununla birlikte Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı (PISA) testi, bu tür bilgileri sağlayan bir İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD) kaynağıdır. Türkiye’nin fen, matematik ve okuma alanlarındaki PISA puanları 2003 ve 2009 yılları arasında artmış ve özellikle imkânları kısıtlı hanelerden gelen öğrenciler için iyileşme sağlansa da Türkiye’nin mevcut puanları OECD ortalamasının altında kalmıştır (Dünya Bankası, 2013). K-12 eğitimindeki eksikliğe rağmen Türkiye, bağımsızlığından

bu yana yükseköğretime büyük önem vermiştir. Times Higher Education Index’e göre Times 500 Endeksi’nde en yüksek Türk üniversitesi sayısı altı olmuştur. Times Higher Education ilk 500 listesine giren Türkiye’nin en iyi üniversiteleri “Bilkent Üniversitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Boğaziçi Üniversitesi, Koç Üniversitesi, Sabancı Üniversitesi ve Atılım Üniversitesi’dir. Londra merkezli yükseköğretim derecelendirme kuruluşu Times Higher Education (THE), 2022 yılı alanlara göre ‘Dünyanın En İyi Üniversiteleri’ listesinde ilk 500’e Türkiye’den “Çankaya Üniversitesi” girmiştir. THE’nin 2022 yılına ilişkin sıralamasında da “Koç ve Sabancı Üniversiteleri” ilk 600’de yer almıştır. Sıralamada ilk 800’e giren üniversiteler, “Bilkent ve Hacettepe Üniversiteleri ile İstanbul Teknik Üniversitesi ve Orta Doğu Teknik Üniversitesi” olmuştur. “Boğaziçi Üniversitesi”, dünya sıralamasında gerilemiştir. Üniversitenin son 7 yılda sıralamadaki gerileme oranı yüzde 100’e çıkmıştır (International Education Specialists, 2022; The World University Rankings, 2022). Bu raporun dikkat çekici yanı ise Boğaziçi Üniversitesi’nin sıralamada ilk 500’ün dışında kalıp, sıralamasının yedi yılda yüzde yüz düşmesi olmuştur. Hacettepe Üniversitesi de son üç yılda kaydettiği ilerlemeyi kaybedip düşüşe geçmiştir. İstanbul Teknik Üniversitesi son bir yılda ilerlemiş, ancak altı yıl önceki sıralamayı yakalayamamıştır. Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) son bir yılda 200 sıra ilerlese de yedi yıl önceki sıralamaya girememiştir. Koç Üniversitesi 2017’ye kadar ilk 300’de kaldıktan sonra son beş yılda 3 grup aşağı düşmüştür. Sabancı Üniversitesi 2019’a kadar ilk 400’de kalsa da son üç yılda iki grup birden düşmüş, Bilkent Üniversitesi de 2017’ye kadar ilk 400’de iken üç grup aşağı inmiştir. Böylelikle Türkiye’nin dünyanın en iyi ilk 500 üniversitesi arasında hiçbir üniversitesi kalmamıştır (Uçar, 2022).

Türkiye küresel alanda yükseköğretimde bir çekim merkezi olma yolunda konumunu güçlendirmeye çalışmaktadır. Dünyanın en büyük 10 ekonomisi arasında yer almayı hedef olarak belirleyen ülke bu amacına yükseköğretim alanında nicelik yönünden ulaşmıştır. 2014 yılında 48 bin 183 olan uluslararası öğrenci sayısını, 2018’de iki buçuk kat artırarak 125 bin 138’e yükseltmiştir. Türkiye bu sayı ile önemli bir ilerleme kaydederek 2018 yılında Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü’nce (UNESCO) yükseköğretimde dünyada en çok uluslararası öğrenciye sahip 10. ülkesi olmuştur. Türkiye’nin dünyadaki toplam uluslararası öğrenci havuzundan payı, yeni YÖK’ün ilk dört yılında yüzde 110 artmıştır. 2019’da 154 bin 505 olan uluslararası öğrenci sayısı 2021 yılında salgın koşullarına rağmen 220 bini geçmiştir (Yüksek Öğretim

Kurulu, 2022). Ancak bu durum birçok eğitim uzmanı tarafından eleştirilmiş, özellikle Ortadoğu, Afrika ve Türki cumhuriyetlerinden gelen öğrenci sayılarının son 8 yılda 48 binden 181 bine ulaşmasını eğitimin ticarileşmesine bağlanmış, yüksek talep ve iş garantisi olan bölümlerde kontenjan sıkıntısına neden olduğu vurgulanmıştır. 2021 yılında bir röportaj esnasında Taliban mensubu bir öğrencinin Türkiye’de üniversiteden kabul aldığını vurgulaması üzerine yabancı öğrencilere ayrılan kontenjanlar dikkat çekmiş ve ‘Yurt dışından kontrolsüz bir şekilde öğrenci alımı mı yapılıyor?’ ve benzeri sorulara yanıt aranmaya çalışılmıştır. Bunun yanında üniversiteler bilim üreten yerler olmak yerine müşteri kabul eden, onlara otel ve diğer hizmetleri sunarak ekonomiyi canlandırmaya çalışan ticari kuruluşlara evrildiği tenkitlerine sebep olmuştur (Erdem, 2021).

3.10. Çok Uluslu (Küresel) Firmalar ve Markalar

Ekonomik güçler ve yeni iletişim teknolojileri tarafından yürütülen küreselleşme dünya çapında ticaret, yatırım, seyahat ve her türlü bilginin yayılmasının önündeki ulusal engelleri yıkarak toplumları ve medeniyetleri daha önce hiç olmadığı kadar birbirleri ile etkileşime geçirmiştir (Cohen, 1998: 13).

Stratejik iletişimin, algının, imajın, itibar ve güven gibi unsurların daha da öne çıktığı ve önemli görüldüğü yenedünya düzeninde tıpkı uluslararası markalar gibi ülkeler de kamuoyları önünde çeşitli değerlerini öne çıkartarak eskisinden farklı bir algı oluşturma gayreti içesindedirler. Bu bakımdan da hem kamu diplomasisi faaliyetlerini artırmakta hem de yumuşak güçleriyle öne çıkmaya çalışarak olumlu bir imaj oluşturmaya çalışmaktadır. Çünkü belirli bir marka değerine sahip ülkelerin hem uluslararası ilişkilerde hem de dünya kamuoyunda pozitif bir algı oluşturduğu muhakkaktır.

Çok uluslu şirketler bir ülke için önemli bir yumuşak güç kaynağıdır (Nye, 1990: 168). Çünkü günümüzde bu aktörler birçok devletle mukayese edildiğinde çok daha güçlü ve söz sahibidir. Çok uluslu şirketler genel merkezi bir devlette olmakla birlikte birden fazla devlet içinde yer alan şubeleri ve iştirakleri aracılığıyla mal ve hizmetlerini dünyaya satan büyük firmalardır (Peterson, 1994). Temel özellikleri arasında üretim faaliyetlerini birden çok devlet bünyesinde devam ettirme, yabancı devletlerde sahip olunan varlık ve değerleri kontrol etme ve dünyanın çeşitli yerlerinde şubelere sahip olma gibi hususları barındırmaktadır. Bunlara ek olarak yönetim kadrosunda tek bir milletin bulunmaması bu şirketlere ulus ötesi bir nitelik

kazandırmaktadır. Bu şirketler uluslararası politikayı ve ulusları, sahip oldukları özellikler ve devletlerle olan ilişkileri vasıtasıyla hem doğrudan hem de dolaylı olarak etkileme gücüne sahiptir. Üretim, finans, teknoloji, güvenlik, enerji ve ticaret öncelikli olmakla birlikte küresel ekonomik yapının tamamında bu kurumlar etkin rol oynamaktadır. Dolayısıyla bu şirketlerin uluslararası alanda devlet yöneticilerini ve karar alıcıları etkileme ve onları yönlendirebilme özelliğinin bulunması onların insani diplomaside de önemli bir aktör olmalarını sağlamaktadır. Hem küresel ekonomi de hem de siyasette önemli bir konumda görülen “çok uluslu şirketler”in gücü, ulus devletlerin gücü ile kıyaslanır duruma gelmiştir. Bazı yazarlar çok uluslu şirketlerin, ulus devletlerin sahip olduğu yasama, yürütme, yargı ve silahlı kuvvetlere sahip olmadıklarından ulus devletlerin hâlâ politik ve ekonomik güç olarak etkisini sürdürdüğünü iddia etmiştir. Bazıları ise çok uluslu şirketlerin sahip oldukları ekonomik varlıklar ve ulus devletlerin karar alma süreçlerini etkileyebilme güçleri ile ulus devletlerin egemenlik alanını önemli ölçüde sınırladığını ileri sürerler (Acar, 2020: 466).

Son yıllarda özellikle iç pazarda güçlü hale gelen Türk şirketlerinin gücünü yurt dışına yayma isteği dikkat çekmektedir. Bazı şirketlerin ise maliyet avantajıyla çıktığı yurt dışı yatırımlarında iddialı hale geldiği görülmektedir. Fortune Türkiye Dergisi, Dun&Bradstreet (D&B) ve CRIF Türkiye ile birlikte “Global Türk Şirketleri” listesi hazırlamış ve şirketlerin yurtdışında üretmiş oldukları net satış tutarlarına göre hazırlanan listenin ilk sırasında 8.7 milyar TL ile Polimeks, ikinci sırasında 5.4 milyar TL ile Anadolu Efes Biracılık, üçüncü sırasında ise 2.4 milyar TL ile TAV İnşaat’ın yer aldığı görülmüştür. Bu çalışmada inşaat şirketlerinin listede ilk 10’a damga vurduğu dikkat çekmiştir. Polimeks ve TAV İnşaat’ın yanı sıra Tekfen İnşaat, Mapa İnşaat ve Sembol ilk 10’da yer almıştır. Global ekonomilerde yaşanan krizler ve ülkelerdeki jeopolitik risklere rağmen yüklenicilerin işlerini devam ettirdiği görülmüştür. Türkiye Müteahhitler Birliği verilerine göre Türk firmalarınca 1972’den 2016 sonuna kadar 113 ülkede üstlenilen proje sayısı 8 bin 830’a ulaşırken, bu projelerin toplam bedeli 335 milyar doları bulmuştur. Yurtdışı müteahhitlik hizmetlerinin başladığı tarihten bu yana üstlenilen projelerde yüzde 19,8’lik payla Rusya ilk sırada yer alırken, ikinci sırada yüzde 14,1’lik payla Türkmenistan, yüzde 8,6 payla Libya’nın üçüncü sırada yer aldığı görülmüştür (CRIF, 2021).

<i>Şirket</i>	<i>Yurtdışı Ciro</i>
<i>POLİMEKS İNŞAAT</i>	8.665.289.050
<i>ANADOLU EFES BİRACILIK</i>	5.368.536.000
<i>TAV İNŞAAT</i>	2.362.185.893
<i>HAYAT KİMYA</i>	1.976.832.009
<i>TEKFEN İNŞAAT</i>	1.666.433.000
<i>ÇALIK ENERJİ</i>	1.479.548.358
<i>MAPA İNŞAAT</i>	1.451.496.983
<i>TURKCELL</i>	1.100.000.000
<i>SEMBOL İNŞAAT</i>	1.073.794.123
<i>KORDSA GLOBAL</i>	1.065.813.950
<i>YÜKSEL İNŞAAT</i>	1.024.658.228
<i>KASTAMONU ENTEGRE</i>	996.006.000

Tablo 3.3. Türkiye'nin Yurtdışı Cirolarına Göre Küresel Şirketleri (ilk 10) (Şahin, 2017)

<i>ENKA İNŞAAT</i>	21
<i>AE ARMA ELEKTROPANÇ</i>	20
<i>YÜKSEL İNŞAAT</i>	20
<i>MAPA İNŞAAT</i>	19
<i>TAV TEPE AKFEN YATIRIM</i>	12
<i>TEKFEN İNŞAAT</i>	10
<i>STFA İNŞAAT</i>	5
<i>GÜLERMAK AĞIR SANAYİ</i>	7
<i>STFA DENİZ İNŞAAT</i>	5
<i>POLİMEKS İNŞAAT</i>	4

Tablo 3.4. Türkiye'nin Küresel Firmalarının Yurtdışında Proje Sayısı (İlk 10)

<i>TÜRK HAVA YOLLARI</i>	115
<i>HOROZ LOJİSTİK</i>	105
<i>NETLOG LOJİSTİK</i>	75
<i>TURİSTİK HAVA TAŞIMACILIK</i>	41
<i>PEGASUS</i>	39
<i>ODEON TURİZM</i>	38
<i>ATLASJET HAVACILIK</i>	20
<i>EKOL LOJİSTİK</i>	11
<i>MNG HAVAYOLLARI</i>	8
<i>ARKAS LOJİSTİK</i>	6

Tablo 3.5. Türkiye'nin Ulaştırma ve Lojistik Firmaları İçin Yurtdışına Hizmet Verilen Ülke Sayısı (İlk 10)

<i>PLADİS</i>	34
<i>ANADOLU EFES BİRACILIK</i>	27
<i>ARÇELİK</i>	10
<i>KORDSA GLOBAL</i>	6
<i>SANİCA ISI SANAYİ</i>	6
<i>HAYAT KİMYA</i>	5
<i>KASTAMONU ENTEGRE</i>	4
<i>ASELSAN ELEKTRONİK</i>	3
<i>AKSA JENERATÖR</i>	2
<i>ARMA FİLTRE SİSTEMLERİ</i>	2

Tablo 3.6. Türkiye'nin Üretim Firmaları İçin Yurtdışı Üretim Noktası Sayısı (İlk 10)

Türkiye’de ilk defa aylık ekonomi dergisi Capital tarafından gerçekleştirilen, en büyük 500 özel şirketin sıralandığı “Capital 500” araştırmasının yirmi üçüncüsü tamamlanmış ve Türkiye’nin en iyi firmaları THT, TÜPRAŞ, Petrol Ofisi, OPET, BİM, A101, Ford Otasan, Ahlatcı Kuyumculuk, Arçelik, Rönesans İnşaat, Turkcell, Arçelik, Anadolu Efes, Migros ve LC Waikiki olarak belirlenmiştir (Capital, 2022).

Pandemi nedeniyle yurtdışındaki satış gelirleri düşen Türk markaları, döviz kurunda yaşanan artış ve özellikle Avrupa’da ucuzlayan kiralar nedeniyle yurtdışına odaklanmıştır. Birçok marka, krizi fırsata çevirmek üzere çalışmalara başlamış, İpekyol gibi bazı markalar yurt dışında online kanala yönelik çalışmalar yaparken, Damat Tween gibi birçok marka ise mağaza sayısını artırmak için fırsatları değerlendirmiştir. Birleşmiş Markalar Derneği’nden (BMD) alınan verilere göre 2019 yılında derneğe üye 106 marka, 125 ülkede 4 bin 396 mağazaya sahipken, söz konusu rakam geride bırakılan yıl derneğe katılan yeni üyelerin katkısı ile 5 bin 356’ya yükselmiştir. 2022’de ise yurtdışında açılacak yeni mağaza sayısının 700 ila 1000 arasında olması beklenmektedir (Karadeniz, 2021). Başta hazır giyim olmak üzere perakende sektöründen firmaların katılımıyla kurulan iletişim, optik, mobilya, ayakkabı, küçük mutfak ürünleri, kozmetik, aksesuar, ev tekstili ve dekorasyonu, çok katlı mağazacılık gibi alanlardan firmalarla üyelerinin sektörel dağılımını çeşitlendirerek Türkiye’nin en tanınmış, marka değeri en yüksek kurumlarını bünyesinde barındıran BMD yurt dışındaki mağaza sayısını üç yılda yaklaşık yüzde 100 artırarak sınır ötesi büyümeyi hedef almıştır. Örneğin dünya çapında dikkat çeken Türk firmalarından LC Waiki 351, Colin’s 327, Simit Sarayı 206, U.S. Polo ASSN 200, Koton 196, Damat Tween D’s Damat 129, Defacto 124, Penti 122, Little Big 95, Sarar 90, Flormar 80, Flo 100 ve Roman 17 adet yurtdışı mağaza sayısına ulaşmıştır. 2022 Haziran ayına kadar da 125 ülkede toplam 4 bin 396 mağaza ve 12 bin 884 satış noktası oluşturulması hedeflenmektedir. En çok mağaza açılan ülkeler arasında 636 mağaza ile Rusya başı çekerken, Rusya’yı 320 mağaza ile Kazakistan, 294 mağaza ile Suudi Arabistan, 219 mağaza ile Romanya ve 213 mağaza ile Irak takip etmiştir (Yeşilyurt, 2019).

Capital Dergisi’nin 2021 yılında on dördüncü kez hazırladığı “Yurt Dışında Kurulu En Büyük Türk Şirketleri” araştırmasına göre de global şirketlerin pandemiyle mücadelesini de ortaya koymuştur. Araştırmada ilk üç sırayı Pladis, Arçelik Global ve

Renaissance Construction almıştır. Bununla birlikte yurt dışında kurulu en büyük Türk şirketleri 2020’de en zor yıllarını yaşamıştır. Uzaktan çalışma, pandemi önlemleri, talep daralması, yatırımların durması, çip ve lojistik krizi, tüketimin yönünün kayması gibi pek çok sorunla aynı anda mücadele eden şirketlerin büyük bir kısmı, 2020 yılını ya daralmayla ya tek haneli büyümelerle kapamıştır. Yaşanan tüm zorluklara rağmen dikkat çeken nokta ise dünya çapında büyümeyi başaran iş insanlarının yatırımlara ara vermemesi ve bu büyük krizden de deneyimle çıkması olmuştur (Emlak Kulisi, 2021).

Uluslararası marka değerlendirme kuruluşu Brand Finance’in araştırmasına göre Türkiye’de Türk Hava Yolları, 1 milyar 605 milyon dolara yaklaşan marka değeriyle 2019 ve 2020 yıllarında olduğu gibi 2021 yılında da “Türkiye’nin en değerli markası” olmuş, bu şirketi 1 milyar 585 milyon dolarla geçen yıla göre üç sıra yükselen Arçelik izlemiştir. Listede üçüncü sırayı ise 1 milyar 193 milyon dolarlık marka değeriyle geçen yıla kıyasla beş sıra yükselen İş Bankası almıştır. Garanti BBVA 1 milyar 190 milyon dolarlık değeriyle 4’üncü, Turkcell 1 milyar 61 milyon dolarla 5’inci, Ziraat Bankası da 952 milyon dolarla 6’ncı olmuştur. Marka değeri 917 milyon dolar olarak belirlenen Akbank 7’nci sıradaki yerini korurken, 836 milyon dolarla Yapı Kredi 8’inci, 789 milyon dolarla Türk Telekom 9’uncu, 787 milyon dolarla Ford Otosan 10’uncu sıraya yerleşmiştir. Listeye 2021 yılında muhtelif iş kollarından yedi yeni marka da dâhil olmuş TUSAŞ, Otokoç, Netlog, Anadolu Hayat, Arzum, Ray Sigorta, Karel listede yerini almıştır. Ancak Türk şirketlerinin iç pazar ısrarı ve küresel markalaşma isteksizliği sonucu bir değer kısırlığı yaşanmış, Türkiye’nin 100 en değerli markasının toplam değeri 15 yıldır 20-30 milyar dolar bandında bir seyir izlemiştir. Marka gelirlerinin çoğu Türk lirası üzerinden olurken küresel geçerli para birimlerinin oranı düşük kalmıştır. Türk lirasındaki olası negatif ayrışma marka değerlerini olumsuz etkilemektedir. Yapılan ihracatın değeri düşük kaldığı için de toplam ihracat tutarı toplam üretim için yapılan ham madde, ara malı ve yatırım malı ithalatının sürekli altında kalmıştır. Ülkenin refah ve itibarını yakından ilgilendiren “markalaşma”nın bir memleket meselesi olarak kabul edilip iş dünyasının önde gelen kuruluşlarının gündeminde ilk sırayı işgal etmesi gerekmektedir. Bunun yanında dünyanın en değerli 500 dünya markası listesinde tek bir Türk markasının yer almaması da dikkati çekmektedir (Çakır, 2021).

3.11. İnsani Yardım Faaliyetleri

Bugün dünyanın en temel sorunlarından biri gelişmekte olan ya da gelişmemiş ülkeler ile gelişmiş ülkeler arasındaki ekonomik ve sosyal başlıklardır. Farklılıkları en aza indirmek ve dünyanın farklı bölgelerindeki insanlar arasındaki adaleti sağlamak hemen hemen tüm insanlığın adeta bir görevi haline gelmiştir. 21. yüzyılda popüler hale gelen yumuşak güç kavramı bağlamında devlet politikaları da bu duruma kayıtsız kalmamış ve yumuşak güç araçlarından olan dış yardımlar ile bu duruma katkı sağlamaya çalışmışlardır.

Bir başka ülkenin içinde bulunduğu zor durumdaki kalkınmaya yardımcı olmayı amaçlayan dış yardımlar aynı zamanda o ülke ile uzun vadede ilişkilerin de yolunu açmaktadır. Uluslararası arenada daha etkin bir konuma gelmek isteyen bölgesel ve küresel aktörler için mühim olan bu destekler özellikle doğru zamanda ve yerde kullanıldığında etkinlikleri artmakta, böylece destek veren ülke itibarında değişiklik yaratarak uluslararası arenada ülkenin kararlarının arkasında destek oluşmaktadır. Ancak bu destekler ve yardımlar yalnızca siyasi olarak düşünülmemelidir. İnsani yardımlar sonrası oluşan güven ortamıyla ticaret, eğitim, turizm gibi alanlarda iş birlikleri ile halklar arasındaki yakınlaşmaya katkı da sağlamaktadır. İnsani yardımın birincil amacı hayat kurtarmak, acıları hafifletmek ve insan onurunu korumak olsa da (Çevik ve Kurtuluş, 2015; Köksoy, 2017) bu amaca hizmet eden farklı alanlar bulunmaktadır. İnsani yardım tipik olarak doğal afetler ve insan kaynaklı afetler dâhil olmak üzere insani krizlere yanıt olarak insani amaçlar için sağlanan maddi veya lojistik yardımlardır (Aksoy Ercümen, 2017; Minear ve Smith, 2007). İnsani yardım afet, savaş, terör vb. olağanüstü zamanlarda yerel, ulusal ve uluslararası ihtiyaç sahiplerine yönelik gıda, giyecek, sağlık, yakıt vb. insanla ilgili her türlü maddi ve manevi ihtiyaçları kapsamaktadır (Çevik ve Kurtuluş, 2015).

İnsani yardım ve kalkınma yardımları Türkiye'nin yumuşak güç söyleminin ayrılmaz bir parçası olmuştur. Türkiye, dış yardım sağlayan güçlü bir hükümet ve sivil toplum aktörleri ağına sahip olup bu unsur ülkenin hayırsever bir ulus olarak markalaşmasına yardımcı olmuştur. Türkiye'nin bu bağlamdaki yardımları, ülkeyi “bağışçı devlet” ve “hayırsever ülke” olarak markalaştırmıştır (Çarkıoğlu ve Aytaç, 2016: 18). Ülkenin insani yardım siyaseti ve söylemi, Türkiye'nin Osmanlı İmparatorluğu'nun hayırsever bir imparatorluk imajını ve çağdaş yardım girişimlerini

benimseme biçimlerini vurgulamaktadır. Bu kapsayıcı anlatı, tarihsel olarak Osmanlı İmparatorluğu'nu ve Türkiye'yi göçmenler için güvenli liman olarak konumlandırmış ve bu tarihsel anlatıyı günümüze taşımıştır. Örneğin, Türkiye'nin güvenli bir liman olduğu fikri, Osmanlı'nın Sefarad Yahudilerine, 20. yüzyılın başlarındaki ve 1980'lerdeki Balkan göçlerine ve 1988 ile 1991 yılları arasında Irak'tan gelen Kürt mülteci akınına kadar uzanmaktadır. Bu anlatıyı ve imajı her daim üzerinde taşıyan ülke 2012'de açık kapı politikası sergileyerek Suriye mülteci krizi ile karşılaşmıştır. Bu kriz işlevsel ve iletişimsel bir perspektif olarak hizmet etmiş, ülke 21 mülteci kampı ve 3 milyondan fazla mülteci ile insani yardımlarının temel taşı olmuştur. Mülteci krizi aynı zamanda Türkiye'nin yardım çabaları, yardımsever ulus markasının iletişimine aracı olmuş ve böylece bir yumuşak güç kaynağı haline gelmiştir. 2015 yılında Türkiye, Suriyeli mültecilere yaptığı 3.2 milyar ABD doları tutarındaki bağış nedeniyle en cömert ikinci bağışçı ülke olarak gösterilmiştir. 2017 yılında Türkiye insani yardım harcamalarının %98'i, Türkiye'yi hacim bazında en cömert bağışçı yapan Suriyeli mültecileri desteklemek için tahsis edilmiştir (BBC News, 2018; Gallup, 2008).

Türkiye, aralarında Somali, Filistin, Myanmar, Haiti ve Ekvator gibi acil ihtiyacı olan ülkeler de dâhil olmak üzere pek çok ülkeye dış yardım sağlamıştır. Türkiye'nin Somali'deki aktivizmi, dış yardım çabalarının ayrılmaz bir parçası olmuş, yerli ve yabancı izleyicilere gösterilmiştir. 2014 yılında 74.5 milyon ABD doları ile Somali, Suriye, Tunus ve Kırgızistan'dan sonra Türkiye'den en çok yardım alan dördüncü ülke olmuştur. Türkiye aynı zamanda Birleşik Krallık, Amerika Birleşik Devletleri ve AB'den sonra Somali'ye en büyük yardım gönderen dördüncü bağışçı ülke olmuştur. Ülke dış yardımların yanı sıra Türk İş Birliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı ile Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığını da getirerek yardım ihtiyacı olan bölgelerin eğitimine, ulaşımına, tarımına ve sağlığına da yatırım yapmıştır. Türkiye, en büyük denizaşırı askeri üssünü de yine bu bölgeye konumlandırarak sert güç varlığının kapasitesini de genişletmiştir. Türkiye 2019 yılında on şehre yayılmış 19 mülteci kampında 3 milyondan fazla kayıtlı Suriyeli sığınmacıya ev sahipliği yapmaya devam etmektedir (T24, 2018).

Yumuşak güç araçları içinde kullanılan küresel insani yardım faaliyetleri, özellikle STK'lar ve eğitim sektörü ile birlikte yumuşak güç stratejileri açısından her

zaman önemli çalışmalar olarak görülmüştür (Akpınar, 2013; Gullo, 2012). Türkiye'nin de bu alanlarda yapmış olduğu çalışmalar ile birlikte her geçen gün faaliyetlerini artırması bu yaklaşımları destekleyen bir gelişme olarak görülmektedir (Sarigül, 2013: 84). Türkiye, 2010 yılında 967 milyon ABD doları olan dış yardımlarını 2011 yılında %38,2 ile 1.32 milyar dolara yükselterek, OECD ülkeleri arasında dış yardımını en fazla artıran ülke olmuştur (Karagül, 2013: 80-81). İngiltere merkezli “Kalkınma İnisiyatifleri Örgütü” raporuna göre Türkiye, 2017’de 8 milyar doları aşkın yardımla dünyada en çok insani yardım yapan ülke olmuştur. Hazırlanan “Uluslararası İnsani Yardım Faaliyetleri Raporu”na göre ise 10 yılda İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı aracılığıyla 58 ülkeye 4 milyar 502 milyon 848 bin 224 lira değerinde yardım gönderilmiştir (T.C. İçişleri Bakanlığı, 2019).

Türkiye dünyanın gelişmekte olan diğer ülkeleri ile kıyaslandığında insani yardım faaliyetleri açısından dünyanın en cömert ülkesi nitelendirmesine sahip olmuştur. Şüphesiz bu unsur Türkiye'nin uluslararası arenadaki imajını olumlu yönde etkilemiştir. Türkiye dil, din, ırk ve mezhep farkı gözetmeksizin yoksulların yanında her zaman yer alarak, dünyanın dört bir yanına dağılan insani yardım faaliyetleri ile birçok ülkeyi geride bırakmaktadır (Sülün, 2019).

3.12. Kitle İletişim Yayınları ve Dizi Endüstrisi

İlk çıktığı günden itibaren her daim toplumları etkileyen, yönlendiren ve birçok konuda kanaat oluşturan kitle iletişim araçlarıyla yapılan yayınlar aynı zamanda bir ülkenin kültürünü, sanatını, sporunu, eğitimini ve yaşam biçimlerini de yansıtmaktadır. Uluslararası ilişkilerinin merkezine yumuşak gücü koyan ülkeler de kendi kültürel değerlerini ve cazibe yaratabileceğini düşündükleri unsurlarını bu yayınlar aracılığı ile ortaya koyarak daha fazla düzeyde söz sahibi olmaya çalışmaktadır. Örneğin Amerika Birleşik Devletleri, yaratmış olduğu Hollywood endüstrisi ile tüm dünyada eşi benzeri görülmemiş bir şekilde tanıtımını yapmakta, hatta mevcut siyasi ideolojileri de kimi zaman kendi istediği kalıplarla şekillendirmektedir.

Türkiye’de iletişim teknolojileri ve bu alandaki altyapı güçlendirme çalışmalarına tam olarak doksanlı yıllarda başlanmıştır. Bununla birlikte bu alandaki imkânların artması aynı zamanda internet kullanımını artırmış ve yeni medya uygulamalarını beraberinde getirmiştir. “Başbakanlık Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü ve Türkiye Radyo Televizyon Kurumu” kamu diplomasisi ve yumuşak güç çalışmaları için öncü

olmuş, yabancı dilde yayınlar artmıştır. Aynı dönemde Türkiye’de TV kanalları arasında kıyasıya bir rekabet yaşanmış ve akabinde Türk medya pazarı 11.6 milyar dolarlık pazar değeri ve yıllık yüzde 11,4’lük büyüme ile küresel olarak en hızlı büyüyen pazarlardan biri olmaya başlamıştır (Aktaş, 2016).

Adalet ve Kalkınma Partisi’nin iktidara gelmesiyle Türkiye’deki medya yapısı büyük ölçüde değişmiş ve yeniden örgütlenmiştir. Türkiye uluslararası yayıncılık da dâhil olmak üzere kamu diplomasisi ve yumuşak güç faaliyetlerine çok fazla kaynak ayırmıştır. Hükümetin bu alandaki uygulanacak kaynaklara odaklanmasıyla beraber “Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu (TRT), 2006 yılında Türkiye’nin Sesi ve TRT Avrupa FM ile 32 dilde yayın yapmaya başlamıştır. 2008’de 35 dilde haber yayını yapan trt.world.com.tr internet sitesi kurulmuştur. Kürt vatandaşlarına yönelik TRT ŞEŞ/TRT 6 ile her ne kadar ulusal bir hassasiyetle PKK ile mücadelede ve Kürt açılımı amacıyla açılmış olsa da dış politika ve kamu diplomasisinde de etki göstermesi hedeflenmiştir. Kürtçe ve farklı lehçelerde yayın yapan TRT 6’nın yayın politikası, başta Türkiye ve Orta Doğu olmak üzere dünyadaki Kürt toplumuna yönelik olmuş, hem Türkiye’nin iç ve dış politikaları bu kitleye aktarılması hedeflenmiş hem de PKK’nın yayın organı Roj TV’nin etkisi kırılmaya çalışılmıştır. Türkiye’nin kamu diplomasisinde medya diplomasisi doğrultusunda yayın hayatına başlayan platformlarından bir diğeri de 2010’da kurulan TRT Arapça’dır. 22 ülkede yaşayan 350 milyon nüfusa yönelik yayın yapan kanal, Arap ülkeleriyle Türkiye arasındaki bağları güçlendirmek açısından önemli bir misyon taşımıştır. Özellikle Türk dünyasındaki 27 ülkede 250 milyonluk nüfusa yönelik 2009 yılında kurulan TRT Avaz da TRT Arapça ile benzer misyona sahip bir platform olmuştur. Türkiye’nin ve Türk kültürünün tanıtılması, Türkçenin yaygınlaştırılması” gibi konularda kanal etkin bir işlev görmüştür. 2015 yılında TRT World, Türkiye’nin imajını yurtdışındaki izleyicilere tanıtmak için deneyimli gazetecilerle küresel haberleri tarafsız bir şekilde yayınlama sözü vererek “haberini değişime ilham verdiği yer” sloganıyla yayın hayatına başlamıştır. Kanal, birkaç yıl içinde dünya çapında birçok yabancı ofisi bulunan diğer uluslararası büroları da kapsayacak şekilde genişlemiştir. TRT tüm yayın araçlarıyla yumuşak güç ve medya diplomasisi açısından önemli katkılar sunmuş, yurt dışına yönelik yaptığı yabancı dildeki yayınların yanında Türkçe yayınlarla yurt dışında yaşayan Türkler ile akraba ve kardeş toplulukların Türkiye ile kültürel bağlarının sürmesine de katkı sağlamıştır. Ayrıca TRT bu yayınlarla, onların eğitim ve kültür düzeylerinin gelişimiyle dil, din ve geleneklerini unutmamalarına çaba harcamıştır. Diğer yandan TRT bu yayınlarla hedef ülke ya da

coğrafyalara ülkenin görüş ve politikalarını aktarmaya da özen göstermiştir (Erdem, 2019: 34-35).

Türkiye 2016'daki darbe girişiminin ardından proaktif bir kamu diplomasisinden reaktif bir kamu diplomasisine geçerek, odağını ülkeyle ilgili olumsuz haberlerle mücadele etmeye ve hükümet hakkında olumlu bir kamuoyu oluşturmaya yöneltmiştir. Buna ek olarak hükümet, darbe girişiminin küresel ölçekteki olumsuz etkilerini azaltmak için uluslararası yayıncılığı daha fazla kullanmıştır. Bugün ise Türkiye'nin İngilizce yayın yapan uluslararası yayıncısı TRT World, ülkenin kamu diplomasisi faaliyetlerinin ayrılmaz bir parçası olarak görülmektedir. TRT World'ün ana kuruluşu olan TRT ise uzun süredir Türk hükümetinin planlarını desteklemekte ve teşvik etmektedir. TRT'nin 1960'larda kamu hizmeti yayıncısı olarak kurulmasından bu yana kurumun özerkliği her zaman sorunlu görülmüştür. İlk zamanlarda TRT Kanunu, kurumun idari özerkliğini garanti altına almış ve devletin yalnızca ulusal güvenlik konularıyla ilgili içeriğe müdahale edeceğini vurgulamıştır. Ancak bu özerklik, 1972'de TRT Kanunu'nda yapılan ve hükümete daha fazla kontrol sağlayan değişiklikten kısa süre sonra azalmıştır. Devlet, içerik üretimi ve personel alımı dâhil olmak üzere farklı şekillerde TRT'ye müdahil olmuştur. Bu müdahale, kurumun kamu hizmeti yayıncılığı ahlakını etkin bir şekilde kullanmasını engellediği konusunda eleştiri almıştır. TRT, AK Parti liderlerine yakın kişiler tarafından yeniden yapılandırılmış ve kontrol edilmiştir. Böylece TRT, mevcut hükümetin mesajlarıyla güçlü bir şekilde uyumlu hale getirilmiş ve seçim zamanlarında parti üyelerine rakiplerine kıyasla daha fazla yayında zaman verilmiştir. 2018'de kurum, İletişim Başkanlığı tarafından denetlenerek Cumhurbaşkanı'nın doğrudan kontrolü altına girmiştir. Buna rağmen TRT dünya çapındaki açılımını sürdürmüştür. Şirket şu anda 27 ülkede 250 milyon kişiye ulaşan çeşitli kanallara ve yabancı bürolara sahiptir. 2015 yılında Cumhurbaşkanı Erdoğan, TRT'nin Batı'nın medya hâkimiyetini bozmayı amaçlayan İngilizce kanalı TRT World'ün açılışının kutlayarak Batı medyasında Türk hikâyelerinin yer almasını ve Türkiye'nin "ön yargılı" temsilini eleştirerek farkındalık yaratmaya çalışmıştır (Elsawah ve Howard, 2021).

Günümüzde oldukça popüler bir diğer eğlence biçimi olan pembe diziler de bilhassa izleyicileri etkilemekte hatta günlük yaşam pratiklerinde değişiklik yaratmaktadır. 1990'lı yılların başına kadar yalnızca yerel olarak üretilip tüketilen Türk dizileri daha sonraki yıllarda hem yerel talebin hem de yapım şirketlerinin etkinliklerinin artması sonucunda yüksek rekabet içerisinde daha profesyonel yapımlar üretmeye başlamıştır. Bu durum

sektör temsilcileri tarafından “Rönesans” olarak bile tanımlanmıştır. Böylelikle Türk televizyonları ile birlikte yapım şirketleri romantizmden mafya ilişkilerine kadar çok farklı konulara odaklanmış, bireyler ve aileler arasında modernite-gelenek çatışmaları gibi birçok toplumsal sorunu işlemiştir. Sektör bu vesileyle giderek daha yüksek bir üretim kalitesi ile seri üretim yapan bir endüstri haline dönüşmüştür. Ancak bazı yapımlar Türk toplum aile yapısını yanlış tanımladığı gerekçesiyle kimi muhafazakâr çevreler tarafından ağır bir dille eleştirilmiştir. Türkiye’nin kültürel çıktıları, pembe dizilerin Batılı içeriğinden dolayı, hatta Ortadoğu’da Arap kadınlarına verilen toplumsal rollerden kurtuluşunu çağrıştırmış gibi görünmüştür. Buna rağmen çeşitli Müslüman çevrelerden gelen tepkiler, görüş ayrılıkları, toplumsal cinsiyet rolleri gibi değişimler Ortadoğu’daki kadınlar için ilham kaynağı olmuştur. Türkiye’nin kültür ihracatının beklenmedik bu başarısı, dizi endüstrisini ülkenin dış politika hedeflerini güçlendirmede kullandığı elverişli bir aracı haline gelmiştir (Çevik, 2014).

Türk dizileri 2000’li yılların başında görülmemiş bir profesyonellik düzeyine ulaşmıştır. Türkiye dışındaki gösterimlere talep artmış ve 120’den fazla ülkede Türk dizileri yayına girmiştir. Özellikle bazı yapımlar Orta Doğu ve Kuzey Afrika’ya, aynı zamanda Çin, İtalya, Yunanistan, Senegal ve birçok Latin Amerika ülkesine ihraç olmuştur. Sektörün büyümesi, Türk dizilerinin fiyatlarını 2008’de saatte 3000 ABD dolarından, 30.000’e yükseltmiştir. Bu durum 2013 yılına kadar Türkiye’yi dizi ihracatında “dünya çapında bir ülke” haline getirmiştir. 2013 itibariyle özellikle Arap dünyasındaki yabancı dizilerin yüzde 60’ından fazlasını Türk dizileri oluşturmuştur. Türk dizileri Arap uydu televizyonunda en popüler Amerikan programlarını bile geride bırakmış, sonuç olarak Türkiye, “Amerika Birleşik Devletleri’nden sonra dünyanın en büyük ikinci dizi ihracatçısı” olmuştur. Türk dizileri böylelikle “Türkiye’yi küresel olarak temsil eden hükümet dışı kamu diplomasisi araçları” haline gelmiştir (Bermaki, 2017: 1-30).

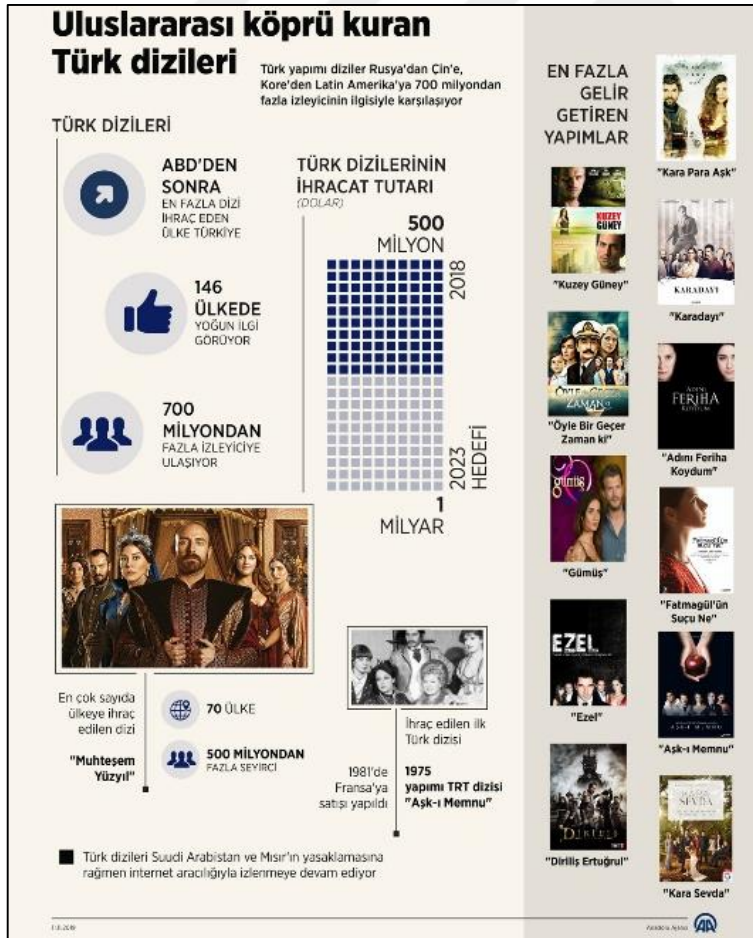
Kuşkusuz televizyon dizileri ve film endüstrisinin araçları Türkiye’nin yumuşak gücünü inşa etme çalışmalarında kullanılan önemli araçlardır. Bu bağlamda en çok talep gören pembe diziler, yabancı izleyiciler nezdinde Türkiye’nin imajını yumuşatmakta ve kitle kültürünün bir ürününü kullanmak geniş bir izleyici kitlesine ulaşmayı kolaylaştırdığından Türk toplumunu çekici olarak göstermektedir. Son yıllarda da Türk sinematografisinin özellikle kitle kültürünün bir parçası olan dizilerin popülaritesinin

dinamik artışı Türk kültürüne olan ilgiyi beslemiş ve Türk dizilerinin başarısı turizmin gelişmesinin arkasındaki itici güçlerden biri olarak görülmüştür (Öztürk ve Atik, 2016: 66).

Türkiye’de 2001 yılında “Deli Yürek” dizisinin Kazakistan’a pazarlanmasıyla başlayan dizi emperyalizminin yükseliş seyri 2006’da yayınlanan “Binbir Gece” ile devam etmiştir. Dizi “Şili, ABD ve Arjantin” başta olmak üzere birçok ülkede yoğun ilgi görmüştür. Ancak ondan hemen önce bir başka Türk dizisi olan “Gümüş” Suudi Arabistan, Bulgaristan ve Pakistan’da popüler olmuş, lakin asıl küresel başarı “Binbir Gece” ile elde edilmiştir. Dizi neredeyse 80 ülkede ciddi bir reyting puanı almıştır. Akabinde Ortadoğu ve Balkanlarda yayınlanan “Muhteşem Yüzyıl” ile Arap turistler adeta İstanbul’a akın etmiştir. Türkiye’nin Kültür ve Turizm Bakanı, bazı Arap ülkelerinden yayın ücreti almayı bile durdurmuştur. Dizinin 70 farklı ülkede 500 milyondan fazla kişi tarafından izlendiği tahmin edilmektedir (Bhutto, 2019). Bunlarla birlikte en çok ihraç edilen ve reyting sıralaması en yüksek olan bazı diziler ise şunlardır (Hürriyet Kelebek, 2019):

- Fatmagül’ün Suçu Ne (2010-2012): Fransa, Endonezya, Fas, İran, Yunanistan ve Gürcistan
- Aşk-ı Memnu (2008-2010): Avrupa
- Leyla ile Mecnun (2011-2014): Avrupa
- Sıla (2006-2008): Orta Doğu, Balkanlar, Şili ve Peru
- İçerde (2016-2017): Pakistan, Hindistan, Romanya ve Etiyopya
- Adını Feriha Koydum (2011-2012): Ortadoğu ve Balkanlar
- Diriliş-Ertuğrul (2014-2019): Avrupa
- Asi (2007-2009): 67 ülkede yayınlanmış 51. Monte Carlo Televizyon Festivali’nde ödüle aday gösterilmiştir.
- Aşk ve Ceza (2010-2011): Avrupa
- Kurtlar Vadisi (2003-2016): Dizinin filmlerinden olan Kurtlar Vadisi: Filistin Türkiye’nin en pahalı prodüksiyonlarından biri olup ve aynı anda 100 ülkede piyasaya sürülmüştür.
- Öyle Bir Geçer Zaman ki (2010-2013): Balkanlar’da oldukça popüler hale gelen dizi özellikle Makedonya’da insanların diziden oldukça etkilenmesi sebebiyle hükümet tarafından kısıtlanmıştır.
- Hercai (2019-): Orta Doğu

- İffet (2011-2012): Makedonya, Afganistan, İran ve Pakistan
- Ezel (2009-2011): Güney Amerika ve Balkanlar
- Medcezir (2013-2015): Bulgaristan, İran, Letonya, Litvanya, Pakistan, Romanya, Şili ve Ortadoğu
- Yaprak Dökümü (2005-2010): Bulgaristan ve Hırvatistan
- Dila Hanım (2012-2014): Kazakistan, Gürcistan, Sırbistan, Ukrayna, İran, Hırvatistan, Slovakya, Romanya ve Bulgaristan
- Küçük Kadınlar (2008-2011): Bulgaristan ve Kazakistan
- Karadayı (2012-2015): Katar, Bahreyn, Sırbistan, Hırvatistan ve Pakistan
- Paramparça (2014-2017): Romanya, Yunanistan, Makedonya, Karadağ, Hırvatistan, Şili, Kazakistan, Arjantin ve Brezilya
- Kiralık Aşk (2015-2017): Ortadoğu
- Kara Para Aşk (2014-2015): Ortadoğu ve Pakistan
- Kara Sevda (2015-2017): Ortadoğu

Resim 3.2. Uluslararası Köprü Kuran Türk Dizileri (Anadolu Ajansı, 2019)

Yukarıda resimde öne çıkan dizilere ek olarak dış piyasada en çok rağbet gören diziler arasında Osmanlı ve Türk tarihini etkileyici kostümler ve platformlarda sunan yapımlar da yer almaktadır. Son yıllarda TRT tarafından yayınlanan “Diriliş Ertuğrul” ve “Payitaht Abdülhamit” dizileri dikkat çekmektedir. Ancak bazı eleştirmenler bu dizilerde işlenen tarihi konuların siyasi amaçlara hizmet ederek belirli bir siyasi düşünceyi öne çıkarttığı ve objektif açıdan yaklaşılmadığı ve hassas konuların bir tür televizyon eğlencesi olarak sunulmaması gerektiğini ileri sürmektedir. Bunun yanında TRT’nin 60’a yakın dizisi İngilizceden Rusçaya, İspanyolcadan Arapçaya varana kadar birçok dile çevrilererek 100’ü aşkın ülkede seyirciyle buluşmuştur. 2020 yılında yayına giren ve büyük beğeni toplayan Masumlar Apartmanı dizisi de birçok ülke tarafından talep edilmektedir (Sayın, 2021).

Türk dizileri, “Arap izleyicilere kendi ülkelerinde yaşamadıkları, Müslüman bir ülkede Doğu ile Batı yaşantısını harmanlanması”ndan oluşan “modern bir hayat tarzı”nı sunmakta, bu durum ise dizilere yönelik ilgiyi artırmaktadır. Yapılan bir çalışmanın sonucunda bu ilginin diğer nedenleri de dizilerde rol alan oyuncuların fiziksel yapılarının diğer yabancı oyuncularla karşılaştırıldığında kendileriyle daha fazla benzerlik göstermesi, dizi konularının laik ve modern bir Müslüman toplumda geçmesi, sosyal ilişkilerin benzerliği (aile büyüğüne hürmet vb.), yaşayışla ilgili uyumlar (fincandan kahve içmek, tespah kullanımı vb.), mimiklerin ve beden dilinin benzeşmesi gibi ortak noktaların var olması Türk dizilerinin izlenmesi sağlamaktadır. Bunun yanında Osmanlı’nın uzun dönem hüküm sürdüğü Balkan ülkelerinde geçen tarihi konuların işlenmesi de bu bölgedeki talebi artırmıştır (Doğanay ve Aktaş, 2021).

Tarih ve kültürel coğrafi yakınlık ile Orta Doğu, Balkan ülkeleri, Orta Asya ve Doğu Avrupa’da ve en sonunda dünya piyasasına açılan Türk dizilerinin yaklaşık 75 ülkede 400 milyon izleyiciye ulaştığı tahmin edilmektedir. Hitap edilen bu geniş coğrafya, Türk dizilerinin sadece kültürel bağlardan ötürü talep görmediğinin de kanıtı olarak gösterilmektedir. Türk dizilerinin yurt dışında ilgi görmesinin temel sebepleri arasında ünlü ve bilinen oyuncuların olması, senaryonun yurt dışındaki insanların dikkatini çekmesi, Türklerin gelenek ve göreneklerine olan merak, yapım şirketlerinin finansal gücü ile rahatlıkla erişim olarak sıralanabilir. Yapılan “Dünyanın en renkli ekranı Türkiye’de dizi sektörü” araştırmasında Türk dizilerinin bu kadar izlenmesinin sebebinin Türk dizilerinin birden fazla temayı bünyesinde barındırarak dizinin

yayınlandığı süre içerisinde birden çok duyguyu tetiklemesi, bu şekilde de daha geniş bir izleyici kitlesine ulaşmaya çalışması olarak tespit edilmiştir. Calinos Holding'in Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü'nün hazırladığı tabloya göre 2008 yılında dizi ihracat gelirleri 10 milyon dolar iken, 2009 yılında 25 milyon dolar, 2010 yılında 45 milyon dolar, 2011 yılında 65 milyon dolar ve 2012 yılında ise 100 milyon dolar değerinde gerçekleşerek artış göstermiştir. Değişik ülkelerde Türk dizilerini izleyen izleyicilerin yorumları incelendiğinde Türk dizilerinin farklı kültürleri harmanlayan yapısının, özellikle İslami dünyanın değerleri ve gelenekleri ile Batı hayat tarzı birleşiminin izleyicinin ilgisini çektiği görülmektedir. Türk dizilerinin sundukları bu “gelenekleri reddetmeyen modern yaşam stili”nin özellikle kadın izleyiciler üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu anlaşılmaktadır. Türk dizileri sadece maddi bir kaynak olarak görülmemelidir. Yayınlandıkları ülkelerde Türkiye'nin kültürünü, geleneklerini, yaşam biçimini, Türkiye'nin güzelliklerini de göstermektedir. Bu da turizm açısından da Türkiye'ye büyük katkısı olan bir durumdur. Global olarak hizmet veren seyahat arama motoru Skyscanner'ın yaptığı bir araştırmaya göre uçuş aramaları ile gösterimdeki yabancı diziler arasında önemli bir korelasyon bulunmakta, özellikle gösterimdeki diziler turistik alanlarda çekiliyorsa bu ilişki daha da kuvvetlenmektedir. Aynı araştırmada 2011 ile 2012 ve 2013 yılları karşılaştırıldığında Türkiye'yi araştıran kişi sayısı iki katına çıkmıştır. 2012'den itibaren Türk dizilerinin yoğun olarak gösterimde olduğu Kuveyt, Katar, Ürdün, Yemen ve Lübnan'dan Türkiye'ye yapılan uçuş aramaları yüzden 100'den fazla, Bahreyn ve Suudi Arabistan'dan yapılan aramalar yüzde 200'den fazla artmıştır (Deloitte, 2014: 1-34). 2017 yılında da Güney Amerika'da yayınlanan Türk dizilerinin ardında Türkiye'ye Güney Amerika'dan gelen turist sayısında %64,83 oranında artış olmuştur. Bu artış Avrupa ülkelerinde %31,70 seviyesinde gerçekleşmiştir (Doğanay ve Aktaş, 2021). Örneğin “Kara Para Aşk” dizisinin satışının yapıldığı Senegal, Tanzania ve Kenya'ya ihracat sırasıyla yüzde 153, yüzde 134 ve yüzde 63 artış göstermiştir. “Beni Affet” dizisinin izlendiği Fas'a dış satım yüzde 35 artmıştır. Güney Amerika'da yüzde 146, Latin Amerika ve Karayip ülkelerinden Venezuela, Brezilya, Peru, Paraguay, Dominik Cumhuriyeti, Arjantin, Uruguay ve Şili'ye mal ihracatında son 3 yılda istikrarlı bir artış yakalanmıştır. 2016 ile 2018 yılları kıyaslandığında Venezuela'ya ihracat yüzde 572, Dominik Cumhuriyeti'ne yüzde 155, Paraguay'a yüzde 105, Peru'ya yüzde 88 ve Şili'ye ise yüzde 78 artmıştır (Çakır, 2019).

Türk dizilerinin en çok satıldığı ve izlendiği ülkeler arasında Şili, Meksika ve Arjantin göze çarpmaktadır. Diziler, Türkçe konuşulan Azerbaycan, Türkmenistan, Kazakistan, Kırgızistan ve Özbekistan'ın yanı sıra Avrupa'da Arnavutluk, Polonya, Sırbistan, Bulgaristan, Yunanistan, Makedonya, Hırvatistan, Bosna Hersek, Macaristan ve Kosova'da reyting listelerinde üst sıralarda yer almaktadır. Ürdün, Irak, Katar, Fas, Tunus ve Cezayir gibi Arap ülkelerinden çok seyredilen yapımlar arasında bulunan diziler, Suudi Arabistan ve Mısır'ın yasaklamasına rağmen internet aracılığıyla izlenmeye devam etmektedir. Türkiye aynı zamanda yüzde 25 oranıyla dünyanın en önemli senaryolaştırılmış içerik ithal eden ülkesi konumuna yükselmiş, 2018 yılı itibarıyla de Türk dizilerinin ihracat tutarı 500 milyon dolara ulaşmıştır. 2023'te dizi ihracatından elde edilen gelirin 1 milyar dolara ulaşması beklenmektedir (Uştuk, 2019).

Resmi Gazetede 30 Ocak 2019 tarihinde 30671 sayı ile yürürlüğe giren “Sinema Filmlerinin Değerlendirilmesi ve Sınıflandırılması ile Desteklenmesi Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun”da yer alan “Sinema Yasası”nın en önemli maddesinin, Türkiye'nin tanıtımına yarar sağlayan yapımların desteklenmesini içeren madde olduğu düşünülmektedir. Bu hususu vurgulayan Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanı da “Türkiye'nin tanıtımına fayda sağlayan yabancı filmleri ve yerli yapım dizileri kapsayan, yurt dışında gösterilmiş ve reyting alan dizilerin Türkiye’de yapmış oldukları harcamaların %30’una kadar olan kısmının devlet tarafından karşılanacağını belirtmiştir. Bu durumun aynı zamanda çok mühim olduğunu ve Türk yapımlarının basit bir aksiyon olarak değerlendirilmemesi gereğinin altı çizilmiştir. Çünkü bir dizi ya da filmde kültür, sanat, müzik, yemek, turizm, mimari, moda, şehir, bölge, yerli markalar gibi birçok soyut ve somut değer bulunmaktadır. Bununla birlikte Türkiye'nin ihraç ettiği dizi filmlerde çok büyük rakamlara ulaştığı, 350 milyon dolar gibi bir bütçeye ulaşan dizi film ihracatıyla Amerika'dan sonra ikinci sırada bulunduğu ve bu durumun amacına uygun şekilde artırılması ve Türkiye'nin gösterildiği yerlerde doğru tanıtılmasının arzulandığı vurgulanmıştır. Bakan, ülke tanıtımı ve ülke markalaşması gibi kavramların gelişimi ve sürdürülebilirliği için de büyük önem taşıyan dizi/film ihracatının, yakın gelecekte daha geniş bir coğrafyaya hitap ederek büyümesini umut ettiklerini” söylemiştir. Bakanlık desteği ya da aracılığıyla gerçekleştirilen projeleri destekleyerek hem Türkiye'deki seyirci sayısında hem sektörün film yapma oranında hem de yurt

dışından çekim için ülkeye gelen film yapımcısı sayısında hatırı sayılır bir artışa zemin hazırlanacağını” vurgulanarak “Filming Turkey” adlı bir platform hayata geçirilmiştir (Sağlam, 2019).

Dizi ihracatında yükselen rakamlar 2010’lu yıllardan itibaren özellikle ihracatın %65’ini oluşturan Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkelerinde önemli ölçüde azalmıştır. Bunun nedeni olarak küresel bir şirketin Türkiye’deki dizi haklarını satın alınmasını engellemesi ve bu bölgelerde yaşanan siyasi sorunlar olarak tespit edilmiştir. Bu durum ise politik durumların dizi ihracatını etkileyen en önemli faktörlerden biri olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanında senaryo üreticisi ve yapımcıların ihracatın yüksek olduğu dönemdeki kadar başarılı yapımlar sunamaması, birbirini tekrar eden içeriklerle bir kısır döngü içine girmesi, televizyon kanallarının geçimlerinin büyük bir bölümünü oluşturan reklamlar için uzun yayın süreleri koymaları ilgide düşüşe neden olmuştur. Türk medya sektörünün uzun dönemde yumuşak güç oluşturabilmesi için araştırma ve geliştirme, tasarım, üretim (yapım), pazarlama, dağıtım ve satış sonrası faaliyetlerini stratejik bir biçimde planlaması ve küresel anlamda sektörün projeler üretmesi gerekmektedir. Ortaya konulacak stratejiler etkin bir lobicilik faaliyeti ile çeşitli mecralarda sergilenmeli ve uluslararası platformlarda görünürlüğü artırılmalıdır (Doğanay ve Aktaş, 2021).

190’dan fazla ülkede 150 milyonun üzerinde abonesi bulunan Netflix platformu da Türk dizilerine olan taleplere kayıtsız kalmayarak yüksek reyting alan bazı Türk dizilerine platformuna eklemiş, ilk orijinal Netflix yapımı Türk dizisi “Hakan: Muhafız” akabinde “Atiye”, “Kulüp” ve “Pera Palas’ta Gece Yarısı” isimli dizileri bünyesinde yayınlamıştır. Türkiye, en fazla dizi ihraç eden ülkeler sıralamasında ikinci olmasına rağmen bir yılda kazandığı döviz 500 milyon dolar kadardır. Bu rakam dünya ikincisi olarak yüksek bir rakam değildir. Bunun nedeni dizi ihracatı yapılan ülkelerin kişi başına düşen milli gelirinin düşük olmasıdır. Örneğin Netflix’ in “Squid Game” dizisinin birinci sezonu için Güney Koreli yapım şirketine ödediği para 21.4 milyon dolardır. Bunun yanında Netflix’in bu sayede gelen yeni aboneler ve piyasa değerinin yüzde 7 artması nedeniyle “Squid Game”den kazancı 900 milyon dolar üzerindedir. Bu rakam ise Türkiye’nin 100 civarındaki dizi ihracatından bir yılda kazandığı dövizin neredeyse iki katı kadardır. BBC’nin anketine göre 43 ülkeden 206 sinema ve dizi otoritesine ‘21. Yüzyılın en iyi dizileri’ arasında dünyaya en çok dizi ihraç eden ikinci

ülke olan Türkiye olmasına rağmen sıralamaya bir Türk dizisi girememiştir. Bunun nedenleri arasında bireysel gayretlerin yeterli olmaması, etkili bir lobicilik faaliyetlerinin yürütülmemesi ve dizilerin ucuza satıldığı için “saygın iş” olarak görülmemesi sıralanabilir (Eyüpoğlu, 2021). Ek olarak Türkiye bir taraftan da yoğun olarak dizi ithal etmektedir. Örneğin Türk televizyonlarında yüksek reyting alan “Doktor Foster – Sadakatsiz, Call My Agent – Menajerimi Ara, Hiragi’s Homeroom – Öğretmen, House MD – Hekimoğlu, Good Doctor – Mucize Doktor, Shameless – Bizim Hikâye, Woman – Kadın, The Departed – İçerde, Can Love Become Money? – Kiralık Aşk, Grey’s Anatomy – Doktorlar, Dawson’s Creek – Kavak Yelleri, O.C. – Med Cezir, Cunning Single Lady – Aşk Mantık İntikam” gibi diziler de bir taraftan satın alınarak uyarlanmakta ve Türk izleyicilerine sunulmaktadır.

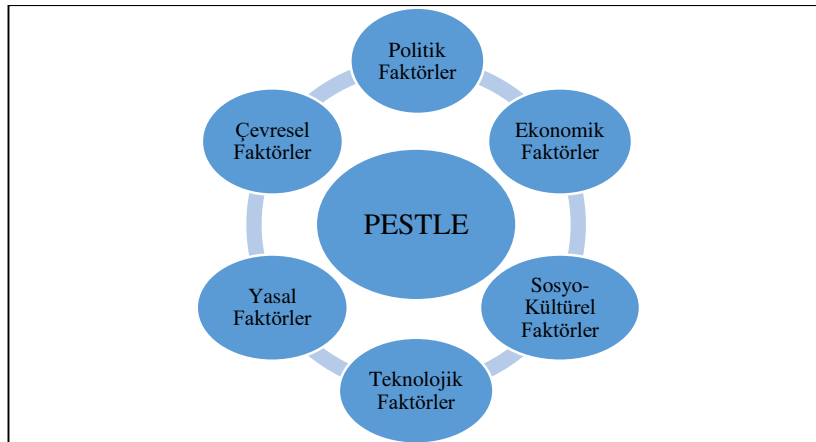
Buraya kadar çalışmada faaliyetlerine yer verilen Türkiye’nin öne çıkan yumuşak güç araçlarına ek olarak diğer kurum ve kuruluşlar da yumuşak güç çalışmalarına katkıda bulunmaktadır. Türk vatandaşlarıyla ilişkilerin geliştirilmesi ve sorunların çözülmesi için “Cumhurbaşkanlığı Kültür ve Sanat Politikaları Kurulu, din diplomasisi alanında Diyanet İşleri Başkanlığı; Dışişleri Bakanlığı bünyesinde Küresel ve İnsani Konular Genel Müdürlüğü, Çatışmayı Önleme ve Kriz Yönetimi Genel Müdürlüğü, Komşu Ülkelerle İlgili Ekonomik İlişkiler Genel Müdürlüğü, Uluslararası Hukuk Genel Müdürlüğü, Andlaşmalar Genel Müdürlüğü, Enformasyon Genel Müdürlüğü, Yurtdışı Tanıtım ve Kültürel İlişkiler Genel Müdürlüğü, Bilişim Teknolojileri Dairesi Başkanlığı, Tercüme Dairesi Başkanlığı, Diplomasi Akademisi Başkanlığı ve Stratejik Araştırmalar Merkezi Başkanlığı; Kültür ve Turizm Bakanlığı bünyesinde Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Sinema Genel Müdürlüğü, Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü ile Tanıtma Genel Müdürlüğü, Vakıflar Genel Müdürlüğü, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Sinema Genel Müdürlüğü, Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü ile Tanıtma Genel Müdürlüğü, Toplu Konut İdaresi Başkanlığı” gibi birimler de Türkiye’nin yumuşak gücünün oluşmasına katkı sunan yapılardır.

4. TÜRKİYE’NİN PESTLE VE SWOT ANALİZİ

4.1. PESTLE ve SWOT Analizi

PESTLE Analizi Amerikalı strateji planlamacısı Francis Joseph Aquilar’ın (1967) Harvard Business School’da yapmış olduğu “*Scanning the Business Environment*” adlı çalışmasında ilk kez ele alınmıştır (2008). Aquilar, analizini ETPS (Ekonomik, Teknik, Politik ve Sosyal) kısaltmasıyla kullanmış, oluşturduğu çizelgelerle “mikro-çevre ve makro çevre” alanlarını inceleyerek “stratejik düşünme” geliştirmeye çalışmıştır. Aquilar’ın çalışmasının ardından Arnold Brown 1970’te “*Institute of Life Insurance*” isimli çalışmasında çizelgeleri daha da genişleterek yeniden revize etmiştir. Brown göstergesini STEP (Stratejik Trend Değerlendirme Süreci) olarak adlandırmış ve faktörleri STEPE (Sosyal, Teknik, Ekonomik, Politik ve Ekolojik) olarak özetlemiştir. 1980’lerden sonra analizler daha da geliştirilerek yapılan işin niteliğine ve niceliğine göre PEST, PESTLE, STEP ve STEEPLE gibi isimlerle kullanılmaya başlanmıştır.

PESTLE analizi “politik, ekonomik, sosyal, teknolojik, yasal ve çevresel” faktörlerin kısaltmasıdır. PESTLE analizi, bir örgüt veya kuruluşun faaliyet gösterdiği ortamını etkileyen çeşitli faktörleri incelemek için kullanılan stratejik bir planlama aracıdır. Analizin amacı faaliyet gösterilen dış ve iç çevre hakkında derin bir anlayış geliştirmektir. Analiz aşağıdaki faktörleri içerir (Mitchell ve Britt, 2019; Cambridge Dictionary, 2022):

Şekil 4.1. PESTLE Analizinin Unsurları⁹

⁹ Bu şekil, araştırmacı tarafından hazırlanmıştır.

Politik (siyasi) faktörler: Bir ülkede meydana gelen siyasi durumlar yumuşak gücü etkileyen faktörler arasındadır. Siyasi istikrar, uluslararası ticaret politikası, vergi politikası, işçi hakları, ticari kısıtlamalar gibi unsurlara bakılmaktadır. Bu faktörler göz önünde bulundurulurken sorulması gereken bazı önemli sorular şunlardır:

- Ülkede siyasi bir istikrar söz konusu mudur?
- Ülkenin yerel veya ulusal seçimleri ne zaman? Bu durum hükümetin mevcut politikalarında köklü değişiklikler yaratabilir mi?
- Bekleyen herhangi bir mevzuat, vergi değişikliği veya ticari kısıtlamalar gibi unsurlarda meydana gelecek değişiklikler belirlenen amacı olumlu veya olumsuz etkileyebilir mi?

Ekonomik faktörler: Bir ülkede mevcut olan ekonomik durum da yumuşak gücü etkileyen faktörler arasındadır. Dikkate alınması gereken ikinci faktör, bir ülkenin hükümetinin politika belirleme veya iş kuralları yoluyla ulusal ekonomiye nasıl müdahale ettiğidir. Bu kısım altında takas oranları, faiz oranları, enflasyon oranları, gayri safi yurt içi hâsıla (GSYİH), işgücü ve işsizlik gibi hükümet politikaları incelenir. Ekonomik büyüme veya daralma potansiyelini, faiz oranlarını ve enflasyonu, işgücü maliyetlerini ve işgücü arzını, işsizlik oranını, gelir ve gelir dağılımı, yeni teknolojinin ekonomi üzerindeki etkisini, küreselleşmenin ekonomi üzerindeki etkisini, tek kullanımlık seviyeleri de incelemek mümkündür. Ekonomik faktörleri göz önünde bulundururken sorulması gereken bazı önemli sorular ise şunlardır:

- Mevcut ekonomi ne kadar istikrarlı?
- Hedef kitlenin ne kadar satın alma gücü var?
- Bütçe ne kadar gerçekçi? Yumuşak gücü yaratmak için yeterince esneklik sağlıyor mu?

Sosyal faktörler: Bir ülkede meydana gelen sosyal değişiklikler ve yapı yumuşak gücü etkileyen faktörler arasındadır. Nüfus artış oranları ve yaşa göre nüfus dağılımı, kariyer fırsatları, sosyal ve güvenlik politikaları gibi unsurlar incelenir. Bu aşamada sosyal faktörlerle ilgili şu sorular sorulur;

- Nüfus yaşılanıyor mu, yoksa genç mi? Büyüyor mu, yoksa durgun mu veya küçülüyor mu?
- İnsanlar iş beklentileri ve toplumlarının durumu hakkında ne düşünüyor?
- Yeni/ortaya çıkan büyük yaşam tarzı eğilimlerinden bazıları nelerdir?

Teknolojik faktörler: Bir ülkede ortaya çıkan teknolojik yenilikler ve teknolojiye uyum yumuşak gücü etkileyen faktörler arasındadır. Teknoloji bir örgütün gelişirken dikkate alması gereken çevrenin bir başka ürünüdür. Değişen teknoloji örgütün ürün ve hizmetlerin üretim süreçlerini ve hammaddelere olan talebini etkileyebilir. Teknolojik değişiklikler örgüt için yeni fırsatlar yaratabilir veya bir ürünün veya endüstrinin hayatta kalmasını tehdit edebilir. Teknoloji, üreticilerin yaşam tarzını ve satın alma alışkanlıklarını değiştirebilir (Hill, 2003). Bu aşamada teknolojik gelişmeler ve değişimler, inovasyon ve otomasyon işleyişi incelenir. Teknolojik faktörleri göz önünde bulundururken sorulması gereken bazı önemli sorular şunlardır:

- Teknoloji ne kadar iyi kullanılıyor?
- Başka devletlerin kullandığı ve kullanılabilecek teknolojiler var mı?

Yasal faktörler: Bir ülkenin hukuki yapısı ve yasal mevzuatlar yumuşak gücü etkileyen faktörler arasındadır. Günümüzün küresel ekonomisinde örgüt yöneticilerinin faaliyet gösterdikleri tüm pazarlarda işletmeleri, tüketicileri ve toplumu koruyan başlıca yasalar hakkında kapsamlı bilgiye sahip olmaları önemlidir. Bu aşamada etnik politika, rekabet hukuku, iş hukuku, tüketici hakları, marka, patent, sağlık ve güvenlik yasaları gibi örgütün çevresini etkileyen yasalar ve yasal çerçeveyi içermektedir.

Yasal faktörleri göz önünde bulundururken sorulması gereken bazı önemli sorular şunlardır:

- Mevzuat ve yönetmeliklerdeki değişikliklerden nasıl etkilenilir?
- Kendimizi nasıl uyumlu tutarız?
- Faaliyet gösterilen tüm ülkelerdeki yasalar konusunda güncel miyiz? (Conceptboard, 2021).

Çevresel faktörler: Bir ülkede meydana gelen çevresel olaylar, değişiklikler ve çevreyi koruma gibi unsurlar yumuşak gücü etkileyen faktörler arasındadır. Doğal felaketlerden iklim değişikliğine, çevre düzenlemelerinden çevre dostu “yeşil” ürünlere yönelik artan talebe kadar gerçek “çevre”nin eğilimlerini veya etkilerini kapsamaktadır.

PESTLE analizinin son aşamasında da iklim ve hava, çevresel politika ve sivil toplum örgütleri gibi faktörler incelenir.

Çevresel faktörleri göz önünde bulundururken sorulması gereken bazı önemli sorular şunlardır:

- Hedeflere ve neye inanıldığına nasıl bağlı kalınır?
- Ülkeye fayda sağlayacak güncel çevre programları/ortaklıkları var mı?
- Çevreyle yapılan her şey etik olarak doğru mu?
- Sivil toplum kuruluşları çevresel konularda farkındalık yaratıyor mu?

Bu faktörler, bir örgütün faaliyet gösterdiği dış ortamı oluşturan tüm unsurları düşünmek için yararlı bir yapı sağlamaktadır. Genellikle SWOT analizinin bir parçası olarak kullanılır.

SWOT analizi ise “İngilizce *strengths* (üstünlükler), *weakness* (zayıflıklar), *opportunities* (fırsatlar) ve *threats* (tehditler) kelimelerinin baş harflerinden oluşmaktadır. SWOT analizinde, oluşumun dış çevresindeki fırsatlar ve tehditler ile iç çevresinde güçlü ve zayıf yönleri değerlendirilir” (Ülgen ve Mirze, 2004: 160). Analiz, bu oluşumun “bir bütün olarak mevcut durumunun ve tecrübesinin incelenmesi, üstün ve zayıf yönlerinin tanımlanması ve bunların çevre şartlarıyla uyumlu hale getirilmesi süreci” olarak tanımlanabilmektedir (Dinçer, 1988).

SWOT analizi 1970’lerin başında Kenneth Andrews tarafından geliştirilmiş ve yirmi birinci yüzyıla kadar yalnızca küçük değişiklikler ve geliştirmelerle kullanılmaya devam etmiştir. 2008 yılında Harvard Business School Press, analizi gerçekleştirmek için iki dijital kılavuz yayınlamış, daha sonra yatırım analistleri, küresel şirketler ve finansal kurumlar düzenli olarak bu analizi kullanmıştır (Bradford ve diğerleri, 2000). SWOT analizinde bir örgütün güçlü ve zayıf yönlerin değerlendirilmesi organizasyonel analizin bir parçası olarak uygulanır. Analizin dış etkenlere göre kontrol edilmesi nispeten daha kolay olan örgütün iç işleyişinin denetimidir. Tersine, fırsatları ve tehditleri incelemek çevresel analizin parçasıdır. Analizde örgütün üzerinde daha az kontrole sahip olduğu fırsatları ve tehditleri belirlemek için kuruluşun etkilendiği dış ortama bakılır (Barney, 2010).

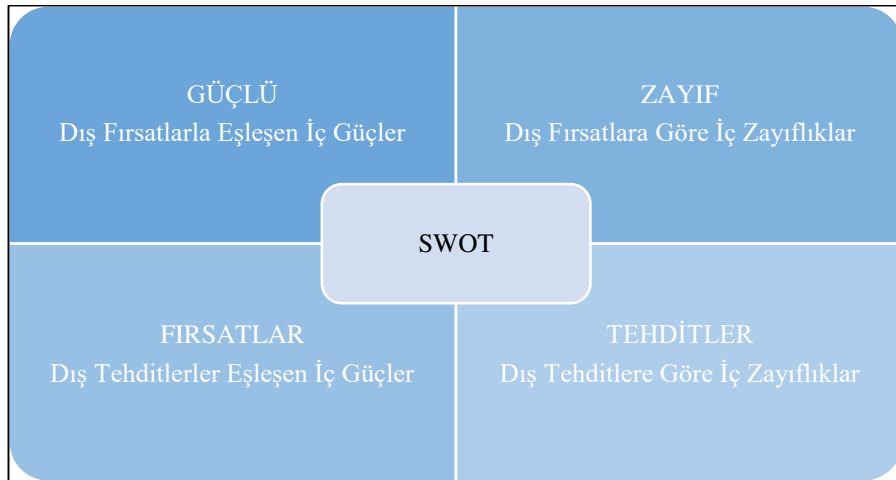
SWOT analizini ortaya çıkartan Andrew’e göre bir örgüt ve çevresi hakkında dört temel soru soru öncelikle sorulmalıdır. Bu sorular (Andrews, 1971):

- Ne yapılabilir?
- Ne yapabiliriz?
- Ne yapmak istiyoruz?
- Başkaları bizden ne yapmamızı bekliyor?

şeklinde olup, bu soruların cevapları etkili bir stratejik yönetim süreci için girdi sağlamaktadır.

SWOT analiziyle ilgili önemli bir sorun organizasyonel ve çevresel analizle ilişkili dört unsurun önemini vurgularken, örgütün bu unsurları kendi içinde nasıl tanımlayabileceğini ele almamasıdır. Birçok yönetici bu unsurların ne olduğunu belirleyemeyebilir. Bu yüzden de SWOT analizi yönetim stratejilerine rehberlik edemez. Örneğin, örgüt tarafından tanımlanan bir güç gerçekten bir güç değilse bu durum yanlış değerlendirmelere neden olabilir. Bir örgüt hedef kitlesini güçlü olduğuna inandırabilirken, çalışanları ile ilgili sorunların veya diğer şirketlerin yeteneklerinin farkında olmayabilir. Zayıflıkları belirlemek çoğu zaman daha kolaydır. Ancak genellikle onları dengelemek ve yeni bir strateji oluşturmak için çok geç kalındığında bir örgüt, fırsatları belirlemekte zorluk çekebilir. Kuruluşa bağlı olarak bazıları için fırsat gibi görünen bir şey diğerleri için bir tehdit olabilir. Fırsatlar kolayca gözden kaçırılabilir veya çok sonradan da fark edilebilir. Benzer şekilde bir örgüt bunlarla etkili bir şekilde başa çıkabilmek için olası tehditleri tahmin etmekte zorluk çekebilir (Jackson ve diğerleri, 2008).

SWOT analizi, etkili bir yönetim stratejisi geliştirmenin ve uygulamanın sadece ilk adımıdır. Kapsamlı bir SWOT analizinden sonraki adım güçlü ve zayıf yönleri, fırsatları ve tehditleri sıralamak ve sıralama kriterlerini belgelemektir. Örgüt daha sonra kendi iç yetenekleri ve dış ortamına göre ikişerli bir ızgarada stratejik uygunluğunu belirlemelidir. Bu ızgaradaki kadrantlar aşağıdaki gibidir (Lawrence, 2006):

Şekil 4.2. Örnek SWOT Kadrantı

Dış Fırsatlarla Eşleşen İç Güçler: Örgütün güçlü yönleri ile algılanan dış fırsatlar arasındaki eşleşmeye dair stratejileri listeler. Örgütün kaynakları ile dış pazardaki mevcut seçenekler arasındaki en iyi uyumu temsil eder. Bu çeyreğin bir stratejisi, kaynakları destekleyerek ve rekabet avantajını genişleterek şirketin güçlü yanlarını korumak olacaktır. Bu çeyrekteki bir strateji ikinci çeyrek gibi diğer alanlardaki zayıflıkları ek olarak destekleyebilirse, bu avantajlı bir duruma dönecektir.

Dış Fırsatlara Göre İç Zayıflıklar: Örgütün zayıf yönleriyle dış fırsatlar arasındaki eşleşmeye dair stratejileri listeler. Bu çeyrekteki stratejiler, zayıflıkları güçlü yönlerle dönüştürmek için iyileştirme veya rakiplerin pazardaki fırsatlardan yararlanmalarına izin verme seçimi ele alınır.

Dış Tehditlerle Eşleşen İç Güçler: Örgüt güçlü yönleri ve dış tehditlerle eşleşmeli. Bu çeyrekteki stratejiler, şirketin kaynaklarını veya güçlü yanlarını kullanarak rekabet konumunu değiştirerek dış tehditleri fırsatlara dönüştürmeyi hedeflemeli. Bu çeyrekteki diğer bir stratejik seçenek, örgütün diğer çeyreklerde daha umut verici fırsatlara odaklanmak için savunma stratejisini sürdürmesidir.

Dış Tehditlere Göre İç Zayıflıklar: Bir örgütün zayıf yönleriyle çevredeki tehditleri eşleştirir. Bunlar bir kuruluş için olabilecek en kötü senaryolardır. Ancak piyasanın rekabetçi doğası nedeniyle herhangi bir şirketin bu çeyrekte bilgiye sahip olması muhtemeldir. Bu çeyrekteki stratejiler, diğer tehditlerin en aza indirildiği noktaya kadar fırsatlardan yararlanmak için diğer çeyreklerdeki kaynakları kullanmayı içerebilir. Ek olarak, tehdidi başka bir şekilde etkisiz hale getirerek veya algılanan bir zayıflığı destekleyerek bazı sorunlar bu kadrardan çıkarılabilir (Chermack, 2011).

Örgütün karşılaştığı sorunlar için her kadranda bir strateji belirlendikten sonra bu stratejiler sık sık izlenmeli ve periyodik güncellemeler yapılmalıdır (Quick MBA, 2022).

Şekil 4.3. Yumuşak Güç İçin Örnek SWOT Analizi Soruları

P	•Ülkenin siyasi durumu nedir ve bu durum yumuşak gücü nasıl etkiliyor?
E	•Yumuşak gücü etkileyebilecek ekonomik faktörler nelerdir?
S	•Sosyal değişikliklerin yumuşak güç oluşturmada ne kadar etkisi var ve bu yumuşak gücü nasıl etkileyebilir?
T	•Hangi teknolojik yeniliklerin ortaya çıkması ve yumuşak gücü etkilemesi muhtemeldir?
L	•Yasal unsurlar yumuşak gücü nasıl etkiliyor? Bu gücü artırarak ya da düzenleyen mevzuat var mı veya bu güç için yasal düzenlemeler neler olabilir?
E	•Çevresel etmenlerin yumuşak güce nasıl bir etkisi olabilir?

Şekil 4.4. Yumuşak Güç İçin Örnek PESTLE Analizi Soruları

Yukarıda yer alan sorular PESTLE ve SWOT analizinde yapılan işin muhteviyatına göre değişiklik gösterilmekte, analizlere ilişkin belirli kalıp sorular bulunmamaktadır. Örneğin otomobil sektörü ile ilgili bir alanda ya da bebek maması ile ilgili bir ürünü pazarlayan bir şirket için yapılacak analizlerde pazara uygun sorular belirlenerek analize başlanmalıdır.

Örgütsel perspektifte, önemli stratejik kararlar almak için yönetim her zaman ticari faaliyetlerini etkileyen iç ve dış çevresel faktörler (mikro ve makro faktörler) ile ilgilenir. SWOT analizi, bir örgütün mevcut pazar konumunu belirlemek için kullanılabilirken, PESTLE analizi iş genişlemelerini etkileyebilecek dış çevresel faktörlerin etkisini belirlemek için kullanılır. SWOT ve PESTLE analizi arasındaki en büyük fark, PESTLE'nin bir örgütün dış çevresini analiz etmek için kullanılması ve SWOT'un hem iç hem de dış değerlendirmeler için kullanılabilmesidir.

SWOT analizi, örgütün mevcut pazar konumunu belirlemek için kullanılabilirken, PESTLE özellikle ticari operasyonları diğer çeşitli bölgelere genişletirken, ticari operasyonları etkileyebilecek dış çevresel faktörlerin etkisini belirlemek için kullanır (Kotler, 2013). PESTLE analizi tamamlandıktan sonra SWOT analizi yapılması önerilir. Çünkü PESTLE analizinden önce zayıflık olarak kabul edilmemiş olunabilecek zayıflıklar da dâhil olmak üzere, örgütün dış dünya bağlamında anlaşılması sağlanmış olur. Aynı şey güçlü yönler için de söylenebilir. PESTLE analizi yapılmadan önce ülkenin güçlü olarak görülen unsurlarının aslında farklı bir pazarda zayıflık olduğu da görülebilir (Bass, 2022).

4.2. Yöntem

Bu çalışmada Türkiye'nin politik (*political*), ekonomik (*economical*), sosyal (*social*), teknolojik (*technological*), yasal (*legal*) ve çevresel (*environmental*) unsurlarının PESTLE analizi yöntemiyle; ülkenin uluslararası imajının güçlü (*strength*) ve zayıf (*weakness*) yönleri ile fırsat (*opportunity*) ve tehditleri (*threat*) de SWOT analizi yöntemiyle pekiştirilerek incelenmeye çalışılmıştır. Araştırmanın iki genel amacı vardır:

1. Türkiye Cumhuriyeti devletinin uyguladığı yumuşak güç araçlarını bir bütün olarak incelemek.
2. Türkiye Cumhuriyeti'nin yumuşak gücünü oluşturan bileşenleri analiz etmek.

Bu genel amaçlar doğrultusunda PESTLE analizinin içeriğini oluşturan bileşenlerle aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1. Türkiye'nin politik gücü ilgili durumu nedir?
2. Türkiye'nin ekonomik gücü ile ilgili durumu nedir?
3. Türkiye'nin sosyal durumu ile ilgili gücü nedir?
4. Türkiye'nin teknolojik gücü ile ilgili durumu nedir?
5. Türkiye'nin hukuk ile ilgili durumu nedir?

6. Türkiye'nin çevresel konulardaki durumu nedir?

4.2.1. Araştırmanın Modeli

Türkiye Cumhuriyeti devletinin yumuşak güç unsurlarının PESTLE ve SWOT analizi ile ölçülmesinin ve tespitinin amaçlandığı bu araştırmada “nitel araştırma desenlerinden durum çalışması modeli” kullanılmıştır.

Çalışmada ulaşılan belge ve raporlardaki bilgilerin olabildiğince güncel olmasına özen gösterilmiştir. Türkiye'nin kapsamlı bir analizinin yapılmasında PESTLE ve SWOT analizlerinin içeriğinin ve kapsamının yeterli olduğu, ayrıca araştırmanın amacına ulaşabilmesi için seçilen yöntem ve kuramsal çerçevenin en doğru yaklaşım olduğu varsayılmıştır.

4.2.2. Çalışma Grubu

Araştırmada kişilere ulaşılmamış, Türkiye'nin yumuşak gücünü ortaya koyabilecek dokümanlardan yararlanılmıştır.

4.2.3. Verilerin Toplanması

Araştırmanın temel aktörü devlet olarak Türkiye'dir. Türkiye'nin PESTLE ve SWOT analizlerinin yapılması ulaşılan kaynaklardaki verilerle ve araştırmacının yorumları ile sınırlıdır. Daha önceki yıllara ait böyle bir çalışmanın yapılmamış olması, araştırmacının rehber edinebileceği bir kaynağın bulunmaması da sınırlılık olarak değerlendirilebilir. Ayrıca veri incelemesinde kapsam olarak mevcut hükümetin çıraklık, kalfalık ve ustalık olarak adlandırdığı dönemler arasından 01 Ocak 2010-31 Aralık 2020 tarihleri arasındaki 10 yıllık dönemde yapılan çalışmalar ile sınırlandırılmıştır.

Araştırmada veri toplama aracı olarak resmî kurumların raporları, web sitelerindeki resmi belgeler, gazete haberleri gibi dokümanlar kullanılmıştır. Bunun yanında karşılaştırma yapabilmek için resmi dünya endeksleri kullanılmıştır. Nitel araştırma yöntemlerine göre yürütülen bu bilimsel çalışmada veri toplama aracı olarak doküman tarama yöntemi kullanılmıştır. Söz konusu bu yöntem, “var olan kayıt ve belgeleri inceleyerek veri toplama” olarak tanımlanmaktadır. Bu doğrultuda öncelikle Türkiye devleti kurumlarının konuyla ilgili olan resmi internet siteleri ve raporları incelenmiştir. Ayrıca konuyla ilgili olan yerli ve yabancı kaynaklardan faydalanılmıştır. Uluslararası endeksler ve istatistiklere de karşılaştırma yapabilmek adına yer verilmiştir.

4.2.4. Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında verileri analiz etmede resmi kurumların verileri, TÜİK verileri ve istatistikleri, dünya endexleri ve istatistikleri, anketler, gazeteler, seçim bildirgeleri, kalkınma planları, sosyal medya söylemleri, dergi ve gazete makaleleri de dâhil verilerinin analizi ve nitel ve karma yöntem araştırmaları için NVIVO 11 yazılım programı kullanılmıştır. Veriler aynı zamanda “doküman incelemesi tekniği ile betimsel analiz ve içerik analizi yöntemleri” ile analiz edilmiştir.

Ulaşılan veriler doğrultusunda PESTLE ve SWOT analizleri kapsamında Türkiye Cumhuriyeti devleti değerlendirilmiştir.

Araştırmada yumuşak güç olgusu devlet düzeyinde ele alınmıştır. Analizin temel aktörü ulus devlet olarak Türkiye Cumhuriyeti’dir. Ülkenin yumuşak gücünün analizine, Joseph Samuel Nye Jr.’nin ortaya koyduğu kaynaklar ile birlikte yapılandığı yumuşak güç yaklaşımı temel alınarak yaklaşılmış ve mümkün olduğunca bu çerçeveye dışına çıkılmamaya çalışılmıştır.

4.3. Bulgular ve Yorum

4.3.1. Türkiye’nin Politik Gücü ile İlgili Durumu Nedir?

4.3.1.1. Hükümet politikası

Hükümet politikalarını incelemek amacıyla 2010-2020 yılları arasında Türkiye’de AK Parti iktidarları görev yaptığı için partinin 2011, 2015 ve 2018 yıllarına ait seçim bildirgeleri incelenmiştir. Seçim bildirgelerinde “Demokratikleşme”, “Güçlü Ekonomi”, “İnsani Kalkınma ve Nitelikli Toplum”, “Stratejik Sektörler ve Yenilikçi Üretim”, “Çevre, Şehircilik ve Yerel Yönetimler”, “Dış Politika ve Milli Güvenlik” ve “Kalkınma Projeleri” başlıklarının vurgulandığı tespit edilmiştir. Seçim bildirgelerinden elde edilen bu başlıklar ile ilgili örnek ifadeler aşağıda verilmiştir:

“Demokratik bir yönetimin hayata geçirilmesi için sivil toplumun güçlenmesi ve örgütlenme özgürlüğünün sağlanması amacıyla, 5253 sayılı Dernekler Kanunu yürürlüğe konulmuş ve bu suretle dernek kurma hakkına getirilen kısıtlamalar kaldırılarak, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesiyle uyumlu örgütlenme özgürlüğü sağlanmıştır” (AK Parti, 2011).

“Demokrasinin ileri seviyede, temel hakların garanti altında olduğu ülkelerde bilim zihniyeti ve yenilikçi üretim daha hızlı yeşermektedir. Önümüzdeki dönemde yeni anayasa ile birlikte yapacağımız reformlarla demokrasimizin ilerlemesi ve yönetim

kalitemizin daha da iyileşmesi; bir taraftan ekonomik gelişmeyi hızlandıracak, insani kalkınmamıza hız verecek, diğer taraftan da uluslararası alanda Türkiye'yi daha saygın ve cazip bir ülke haline getirecektir” (AK Parti, 2015).

“Her alanda olduğu gibi ekonomi alanında da yeni bir döneme giriyoruz. Bu dönemde bir yandan makroekonomik istikrar ve kazanımlarımızı güçlendirirken, bir yandan da mikroekonomik ve sektörel dönüşümlere odaklanacağız. Son 12 yılda, üst-orta gelir grubuna yükselttiğimiz ülkemizin, yüksek gelir grubu ülkeler arasına girmesi temel amacımızdır. Güven ve istikrar içerisinde büyüyecek olan ekonomimizin temelini nitelikli, girişimci ve yenilikçi insanımız, bilgi ve teknoloji ile katma değeri yükselten işletmelerimiz oluşturacaktır” (AK Parti, 2015).

“Yeni hükümet sisteminde güçlü Meclis ve güçlü hükümet yapısıyla mevzuatın daha açık ve öngörülebilir olduğu, yargı sisteminin daha hızlı bir şekilde çalıştığı, iş ve yatırım ortamının daha da iyileştirildiği, fikri mülkiyet haklarının daha da güçlendirildiği, özel sektörün önünü açacak fiziki ve sosyal altyapı yatırımlarının sürdürüldüğü güçlü bir ekonomik yapıyı tesis edeceğiz” (AK Parti, 2018).

“Cumhuriyetimizin 100. Yılında; temel ihtiyaçları dünya standartlarının üzerinde verilen hizmetlerle karşılanmış; kendini güvende hisseden, ait olduğu toplumla gurur duyan, toplum ve çevresiyle bütünleşmiş, aile ve sosyal çevresinde mutlu ve huzurlu bir hayat süren, eğitilmiş, sağlıklı, donanımlı ve özgüvenli insanlardan oluşan güçlü bir toplum hedefliyoruz” (AK Parti, 2011).

“Adalet ve Kalkınma Partisi olarak insanı, kalkınmanın bizatihi amacı olarak görüyor ve bu amaca ulaşmada yine en büyük aracın nitelikli, sağlıklı ve donanımlı insanlar olduğunu biliyoruz. Ekonomide atılım yapabilmenin ön şartı olarak gördüğümüz bilim ve teknoloji alanlarında arzu ettiğimiz hedeflere iyi yetişmiş ve donanımlı insanımızla ulaşacağımıza inanıyoruz. Sosyal ve beşerî sermayemizdeki gelişmelerin iktisadi kalkınmayı tetiklediği, demokratikleşmeyi artırdığı ve dış dünyada ülkemizin görünürlüğüne daha üst noktalara taşıdığının bilincindeyiz.

Bu yaklaşımla, eğitim kalitesini yükselten, etkili sağlık hizmeti sunan, nüfusun dinamizmini ve aile yapısını koruyarak geliştiren, kadınına, gencine, çocuğuna ve çalışanına hak ettiği yeri, önemi ve desteği veren bir iktidar olmayı sürdüreceğiz” (AK Parti, 2015).

“Çocuklarımızı potansiyel gençler, gençlerimizi de geleceğimizin teminatı olarak görürken, onlara hak ettikleri bedensel, kültürel ve sanatsal ortamı daha kaliteli bir biçimde sağlayarak insanı merkeze alan kalkınma anlayışımızı devam ettireceğiz” (AK Parti, 2018).

“Önümüzdeki dönemde ülkemizin kalkınmasına daha fazla ivme sağlayacak yüksek katma değerli alanlara odaklanacağız. İmalat sanayiinde yenilikçi ve yüksek teknolojiye dayalı bir biçimde dönüşümü gerçekleştirmeyi, girişimcilik kapasitemizi güçlendirmeyi, bilgi tabanlı ekonomiye dönüşüm için nitelikli bir istihdam alt yapısı oluşturmayı öncelikli olarak görüyoruz” (AK Parti, 2015).

“Büyük verinin oluşturulması, işlenerek ticarileştirilmesi, yazılım ve donanım endüstrisinin geliştirilmesi suretiyle başta imalat sanayii olmak üzere stratejik sektörlerde dijitalleşmeyi hızlandıracak ve bu sektörlerdeki teknolojik gelişim kabiliyetini güçlendireceğiz” (AK Parti, 2018).

“Partimiz; çevre ve şehircilikte kalkınma için; başta AB standartları olmak üzere, Kyoto Protokolü ve Meksika Cancun İklim Değişikliği Konferansı kararlarını “tavizsiz” hayata geçirecektir” (AK Parti, 2011).

“AK Parti olarak, iklim değişikliği ile mücadele başta olmak üzere Türkiye'nin “Yeşil Büyüme” yaklaşımının sürdürülebilir bir perspektifle uygulanması için

kararlılığımızı sürdüreceğiz. Sürdürülebilir çevrenin hem bugünkü nesil hem de nesiller arası adalet ve fırsat eşitliğini gözetmek açısından öneminin farkındayız. Bu anlayışla; çevreyi gelecek nesillere karşı bir sorumluluk bilinciyle ele almakta ve bir emanet olarak görmekteyiz. Zenginliğin ve kültürün şehirlerde geliştiğini dikkate alarak, daha temiz, daha yeşil, daha huzurlu kimlikli ve akıllı şehirler oluşturmayı önceliyoruz” (AK Parti, 2018).

“Dış politikamız vizyona dayalı ve çok boyutlu olmuştur, çok boyutlu olmaya devam edecektir. Türkiye’nin Avrupa Birliği hedefini stratejik bir hedef olarak görüyoruz. Ancak Avrupa Birliğiyle ilişkilerimizi, diğer ilişkilerimizin bir alternatifi değil, tamamlayıcısı olarak tanımlıyoruz” (AK Parti, 2015).

“Dış politikamız vizyona dayalı ve çok boyutlu olmuştur, çok boyutlu olmaya devam edecektir. Gerek ikili iş birlikleri gerekse çok taraflı iş birlikleri yoluyla küresel çapta, bölgesel etkinlikte uyguladığımız politikalarımız; oluşturduğumuz bölgesel ve ulusal iş birlikleriyle önümüzdeki dönemde de ülkemizin itibarını artırmayı ve küresel kalkınmaya daha fazla katkı vermeyi sürdüreceğiz” (AK Parti, 2018).

İncelenen seçim bildirgelerinde yumuşak güç için önemli görülen ve PESTLE analizindeki unsurlara vurgu yapılmıştır. Bu vurgular;

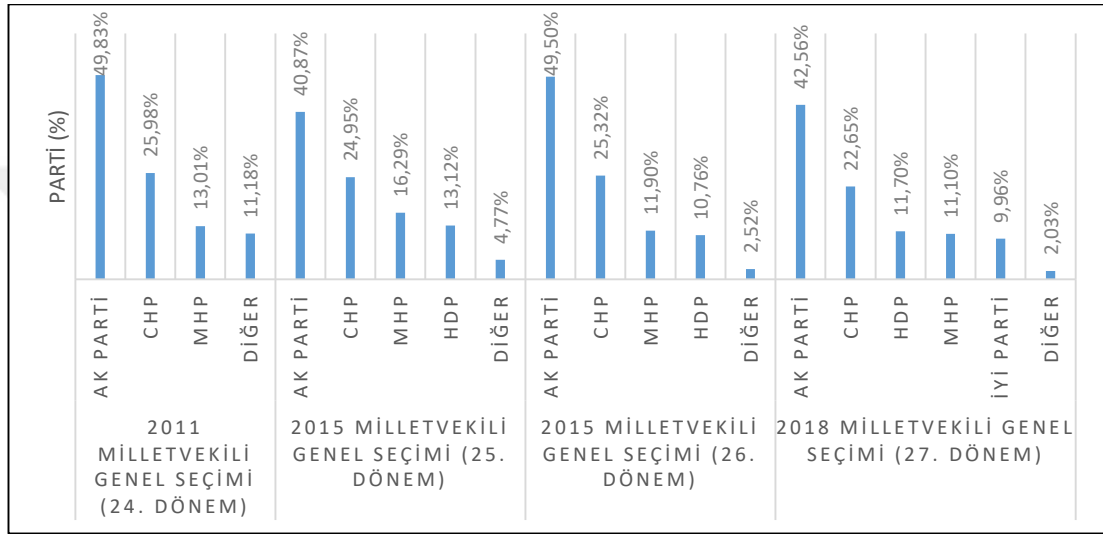
<i>Politik</i>	Sosyal ve beşerî sermayedeki gelişmelerin iktisadi kalkınmayı tetiklediği, demokratikleşmeyi artırdığı ve dış dünyada ülkenin görünürlüğünü daha üst noktalara taşıdığının farkındalığı. Çok taraflı işbirlikleri yoluyla küresel çapta, bölgesel etkinlikte uygulanacak politikaların oluşturulması.
<i>Ekonomik</i>	Demokrasinin ilerlemesi ve yönetim kalitesinin daha da iyileşmesi; ekonomik gelişmenin hızlandırılması, insani kalkınmaya hız verilmesi, uluslararası alanda Türkiye’yi daha saygın ve cazip bir ülke haline gettirilmesi.
<i>Sosyal</i>	Kendini güvende hisseden, ait olduğu toplumla gurur duyan, toplum ve çevresiyle bütünleşmiş, aile ve sosyal çevresinde mutlu ve huzurlu bir hayat süren, eğitilmiş, sağlıklı, donanımlı ve özgüvenli insanlardan oluşan güçlü bir toplum hedefi. Bedensel, kültürel ve sanatsal ortamı daha kaliteli bir biçimde sağlayarak insanı merkeze alan kalkınma anlayışın devam ettirilmesi.
<i>Teknolojik</i>	Bilim ve teknoloji alanlarında arzu edilen hedeflere iyi yetişmiş ve donanımlı inşaat varlığıyla ulaşılması. İmalat sanayiinde yenilikçi ve yüksek teknolojiye dayalı bir biçimde dönüşümü gerçekleştirmeyi, girişimcilik kapasitesinin güçlendirilmesini güçlendirmeyi, bilgi tabanlı ekonomiye dönüşüm için nitelikli bir istihdam alt yapısı oluşturmayı. Büyük verinin oluşturulması, işlenerek ticarileştirilmesi, yazılım ve donanım endüstrisinin geliştirilmesi.
<i>Yasal</i>	Demokrasinin ileri seviyede, temel hakların garanti altında olduğu ülkelerde bilim zihniyeti ve yenilikçi üretim daha hızlı uygulanması. Fikri mülkiyet haklarının daha da güçlendirilmesi.
<i>Çevresel</i>	Kyoto Protokolü ve Meksika Cancun İklim Değişikliği Konferansı kararlarını “tavizsiz” hayata geçirmesi. Demokratik bir yönetimin hayata geçirilmesi için sivil toplumun güçlenmesi ve örgütlenme özgürlüğünün sağlanması.

Tablo 4.1. Seçim Bildirgelerinde Yer Alan PESTLE Faktörleri

Yukarıdaki veriler doğrultusunda AK Parti Hükümetinin iç ve dış politikada yumuşak güç oluşturacak PESTLE faktörlerinin farkında olduğu tespit edilmiştir.

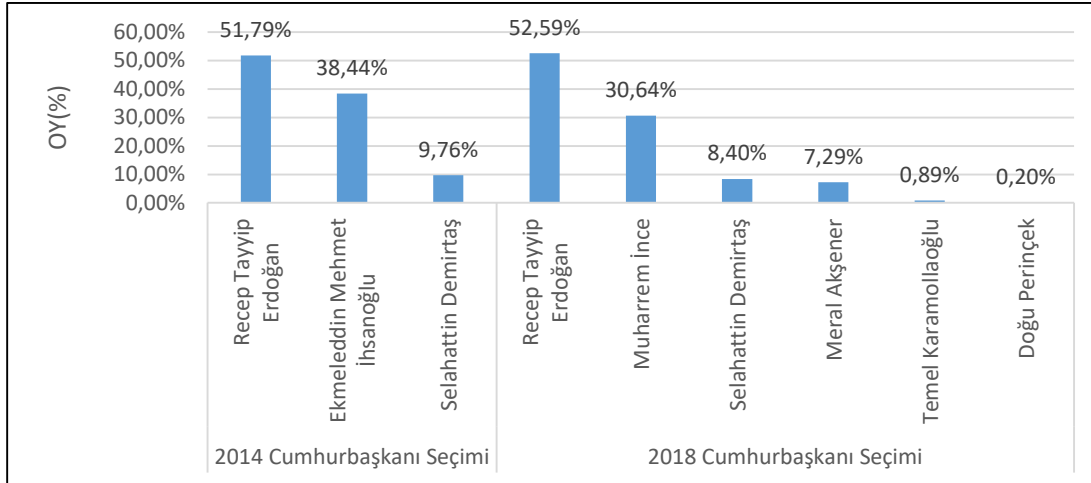
4.3.1.2. Siyasi istikrar

Türkiye’de 2010-2020 yılları arasında yapılan milletvekili genel seçim ve Cumhurbaşkanlığı seçim sonuçları incelenmiştir. Seçim sonuçları Şekil 4.5. ve Şekil 4.6.’da verilmiştir.

Şekil 4.5. 2010-2020 Yılları Arasında Milletvekili Genel Seçim Sonuçları (Yüksek Seçim Kurulu, 2021)

Şekil 4.5. incelendiğinde 24., 26. ve 27. dönem milletvekili genel seçim sonuçlarında AK Parti’nin tek başına iktidar olduğu görülmektedir. 25. dönem seçim sonuçlarında herhangi bir parti tek başına iktidar olabilecek çoğunluğu elde edememiş, koalisyon hükümeti kurma çalışmaları başarısız olmuş ve hükümet kurulamamıştır. Cumhurbaşkanı kararıyla tekrar seçime gidilmiş ve AK Parti %49.5 oy alarak yeniden tek başına iktidar olmuştur. Şekil 4.6.’da 2014 ve 2018 Cumhurbaşkanlığı seçim sonuçları verilmiştir.

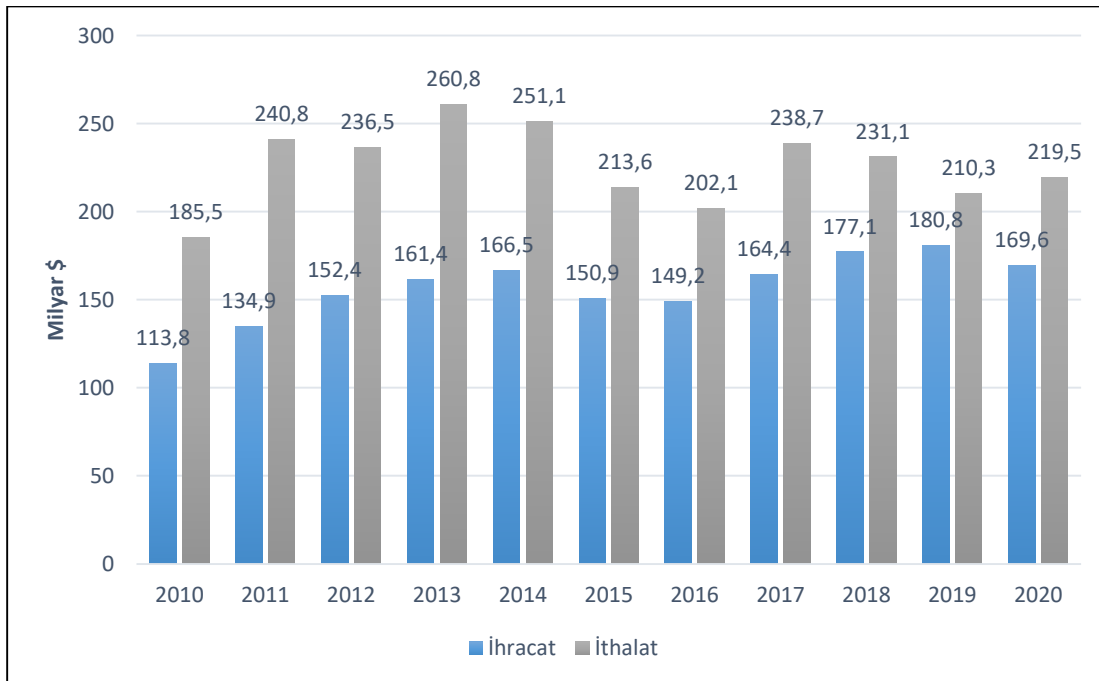

Şekil 4.6. 2010-2020 Yılları Arasında Cumhurbaşkanlığı Seçim Sonuçları (Yüksek Seçim Kurulu, 2021)

Şekil 4.6. incelendiğinde Recep Tayyip Erdoğan'ın hem 2014 hem de 2018 Cumhurbaşkanlığı seçimlerini yüksek oy oranlarıyla kazandığı görülmektedir. Her iki seçimde de birinci turda %50'nin üzerinde oy alarak seçimi kazanmıştır. Ülkede 2011-2021 yılları arasında siyasi istikrarın sağlandığı tespit edilmiştir.

4.3.1.3. Uluslararası ticaret politikası

Türkiye'nin 2010-2020 yılları arasındaki ihracat ve ithalat verileri Şekil 4.7.'de verilmiştir.

Şekil 4.7. 2010-2020 Yılları Arasında İhracat ve İthalat Verileri (TÜİK, 2021)

Şekil 4.7. incelendiğinde en düşük ihracatın (113.8 milyar dolar) 2010 yılında, en yüksek ihracatın (260.8 milyar dolar) 2019 yılında olduğu; en düşük ithalatın (185.5 milyar dolar) 2010 yılında, en yüksek ithalatın (260 milyar dolar) 2013 yılında olduğu görülmektedir. 2010-2020 yılları arasında ithalat her zaman ihracattan daha fazla olmuştur.

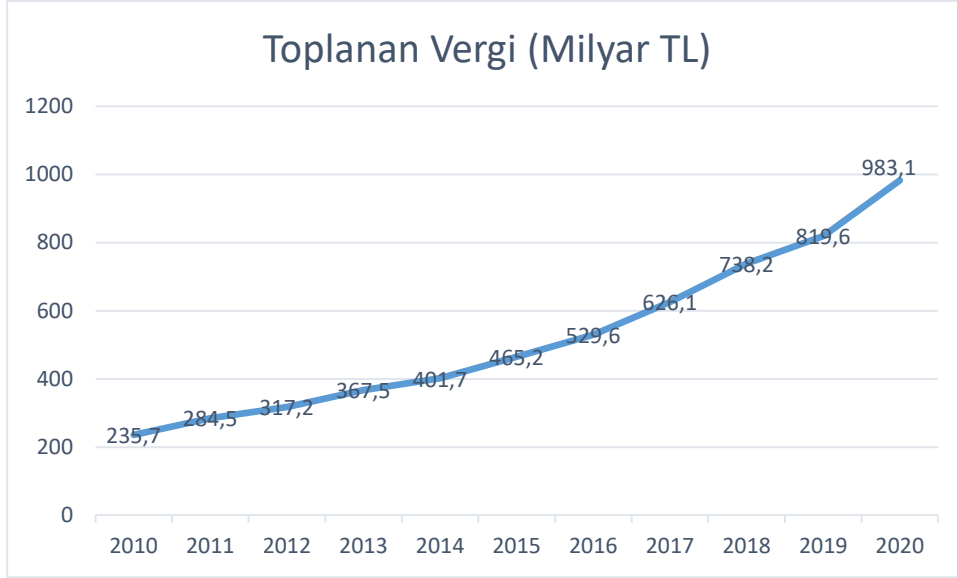
Ekonomik Özgürlükler Raporu'na göre (2021);

“Uluslararası Ticaret Serbestisi (UTS) ile ilgili olan bölümü, ulusal sınırlar arasında gerçekleşen değişime odaklanmaktadır. Modern dünyamızda, diğer ülkelerdeki insanlarla ticaret yapma özgürlüğü, ekonomik özgürlüğün önemli bir bileşenidir. Türkiye, her ne kadar ülke genel skoruna göre yapılan sıralamaya kıyasla uluslararası ticaret serbestisinde görece daha iyi bir pozisyonda olsa da son üç yılın raporlamasına bakıldığında skorun sürekli bir düşüş gösterdiğini görmek mümkündür. Türkiye uluslararası ticaret serbestisi özelinde 2017 yılında 79., 2018 yılında ise 85. sırada olup, gerilemesini devam ettirerek 2019 yılında 94. sıraya yerleşmiştir.”

Yukarıdaki veriler doğrultusunda özellikle Pandemi sürecinden sonra küresel sistemde yaşanan sıkıntılar nedeniyle ülkenin cari açığı hızla büyümüş, maliyet oranları ciddi anlamda artış göstermiştir. Türkiye yükte ağır, düşük katma değerli ve basit teknoloji ürünleri ihraç etmekte, yüksek teknoloji ve hafif ürünleri ise ithal etmektedir. Böylelikle yüksek maliyet gerektiren ürünlere olan bağımlılığı nedeniyle cari açığı büyümekte, dar gelir tuzağına düşmektedir.

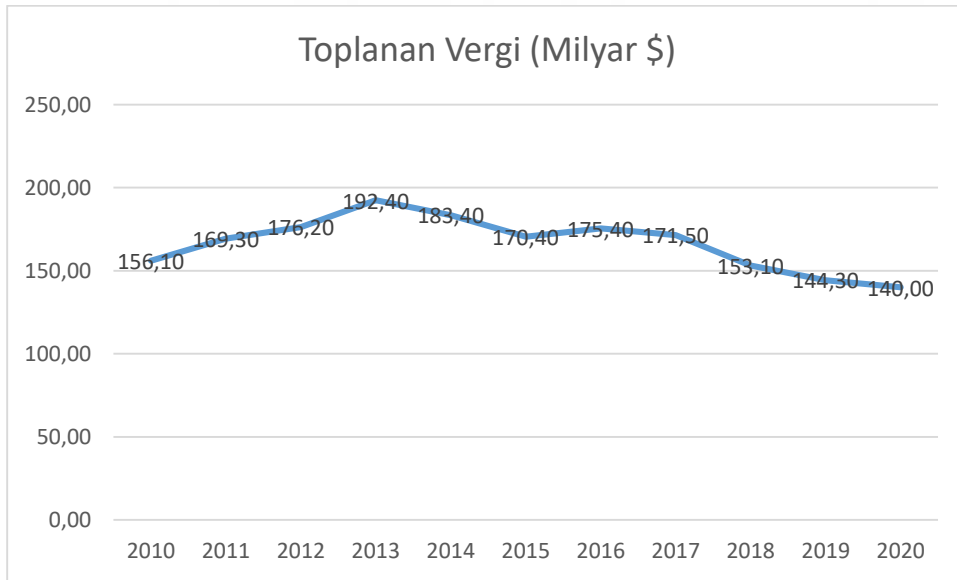
4.3.1.4. Vergi politikaları

Türkiye'nin 2010-2020 yılları arasındaki toplam vergi gelirleri Türk lirası ve dolar kuru üzerinden Şekil 4.8. ve Şekil 4.9.'da verilmiştir.

Şekil 4.8. 2010-2020 Yılları Arasında Toplanan Verginin Türk Lirası Cinsinden Miktarı (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2021)

Şekil 4.8. incelendiğinde Türkiye'nin vergi gelirlerinin Türk lirası olarak 2010-2020 yılları arasında düzenli olarak arttığı görülmektedir. En düşük vergi geliri (235.7 milyar TL) 2010, en yüksek vergi geliri ise (983.1 milyar TL) 2020 yılında gerçekleşmiştir.

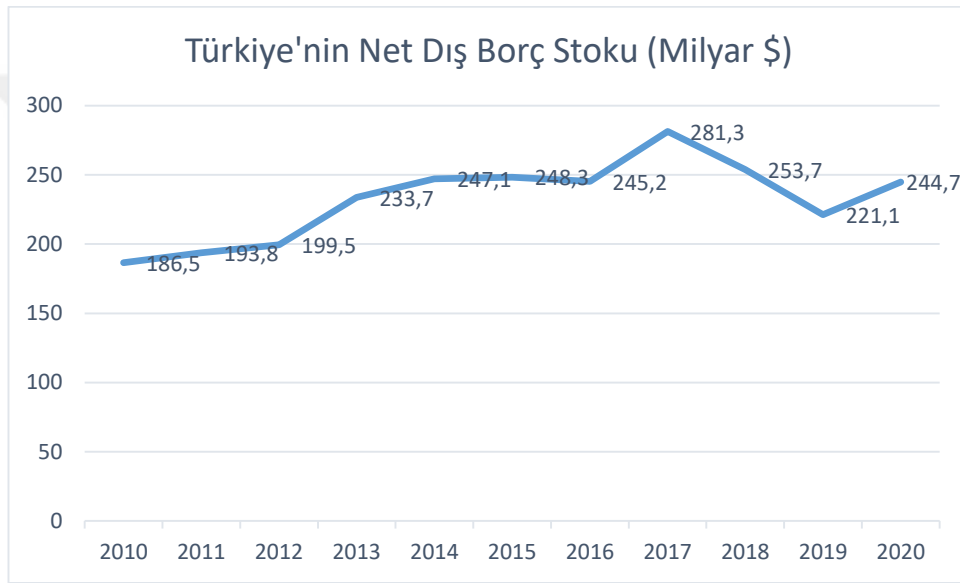
Şekil 4.9. 2010-2020 Yılları Arasında Toplanan Verginin Dolar Cinsinden Miktarı (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2021)

Türkiye'nin vergi gelirleri dolar kuru üzerinden incelendiğinde, söz konusu gelirlerin 2010-2013 yılları arasında 156.10 milyar \$'dan 192.40 milyar \$'a çıktığı; 2013-2015 yılları arasında 192.40 milyar \$'dan 170.40 milyar \$'a düştüğü; 2016-2020

yılları arasında ise 175.40 milyar \$'dan 140 milyar \$'a doğru sürekli bir şekilde azaldığı görülmektedir. Bu dalgalanmalar dolar kuru değişiminden kaynaklanmaktadır.

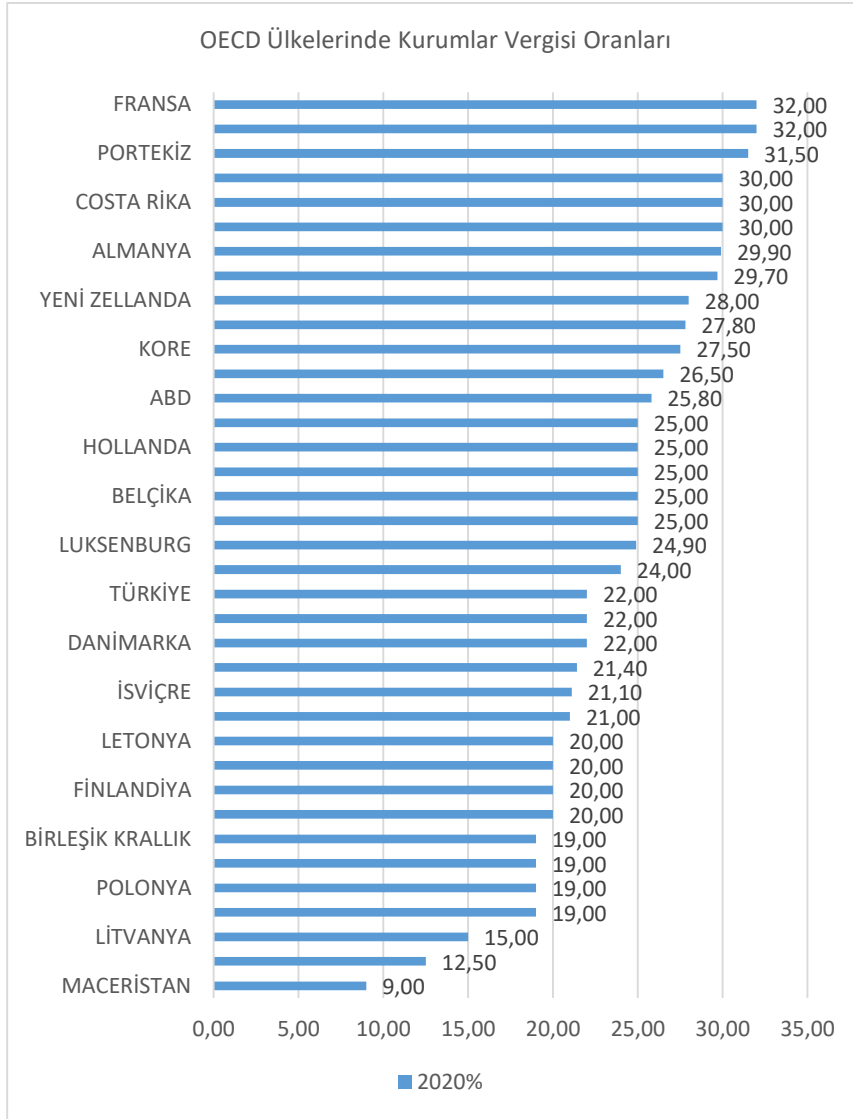
Şekil 4.8. ve Şekil 4.9. birlikte değerlendirildiğinde Türkiye'nin vergi gelirlerinin TL cinsinden her yıl arttığı, ancak dolar cinsinden değerlendirildiğinde özellikle 2016 yılından sonra sürekli azaldığı ifade edilebilir. Bu azalma sonucu da Türk ekonomisine yansımıştır.

Türkiye'nin net dış borç stoku Şekil 4.10.'da verilmiştir.

Şekil 4.10. 2010-2020 Yılları Arasında Net Dış Borç Stoku (T.C. Merkez Bankası, 2021)

Şekil 4.10 incelendiğinde Türkiye'nin net dış borcu en düşük değere 2010 yılında, en yüksek değere 2017 yılında ulaşmıştır. 2010-2015 yılları arasında dış borç devamlı artış göstermiştir, 2016 yılında azalmış; 2017 yılında ise artış göstermiştir. 2017-2019 yılları arasında azalsa da 2020 yılında tekrar artış göstermiştir.

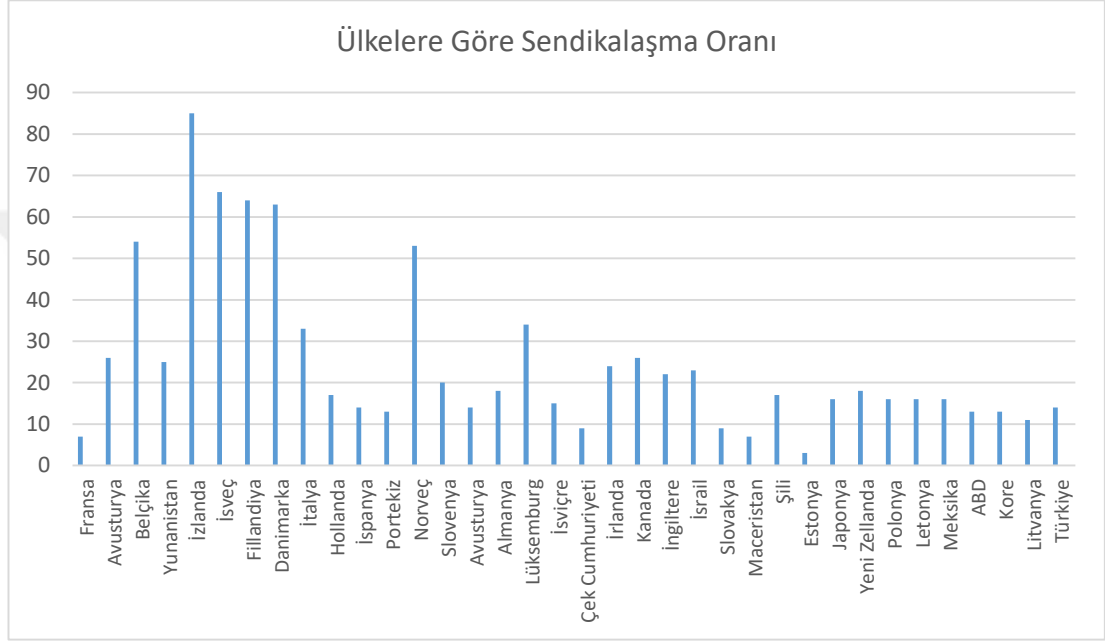
Şekil 4.11. OECD Ülkelerinde Kurumlar Vergisi Oranı (OECD, Bingöl, 2021)

2021 ve 2022 yılları arasında yaşanan dolarizasyon neticesinde Türk Lirası yabancı paralar nezdinde değer kaybetmiş, bu da fiyatların yükselmesine neden olmuştur. Hem ithalata hem de ihracata dayalı olan ekonominin doğal bir sonucu olarak KDV %64,5’lik yüksek artış göstermiştir.

4.3.1.5. İşçi hakları

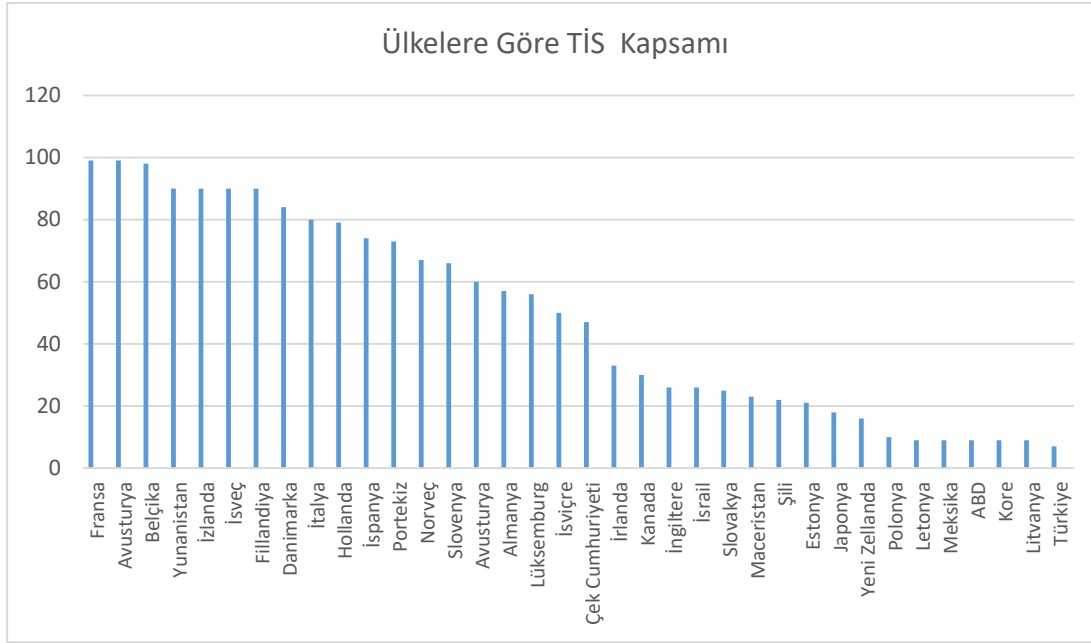
İşçi hakları, işçinin iş hayatındayken veya işten ayrıldıktan ya da çıkarıldıktan sonra sahip olduğu kanuni hakları ifade etmektedir. Türkiye’de işçilere verilen birçok hak vardır. Bunlardan bazıları “ücret”, “sosyal güvenlik kaydının yapılması ve primlerin yatırılması”, “ara dinlenme hakkı”, “hafta tatili”, “fazla mesai ücreti hakkı”, “kıdem tazminatı” gibi haklardır.

Türkiye’de işçilere tanınan birçok hak olmasına rağmen hakların uygulanması konusunda sorunlar vardır. Uluslararası Sendikalar Konfederasyonu’nun (ITUC) “Küresel Haklar Endeksi” raporuna göre Türkiye işçi hakları ihlallerinin en fazla yaşandığı ilk on ülke içinde yer almaktadır. Ayrıca Türkiye, Avrupa İstatistik Kurumu (EUROSTAT) tarafından yayınlanan “Güvencesiz Çalışma Oranları” raporuna göre, %6,4’lük oranla 28 ülke arasında ikinci sıradadır.

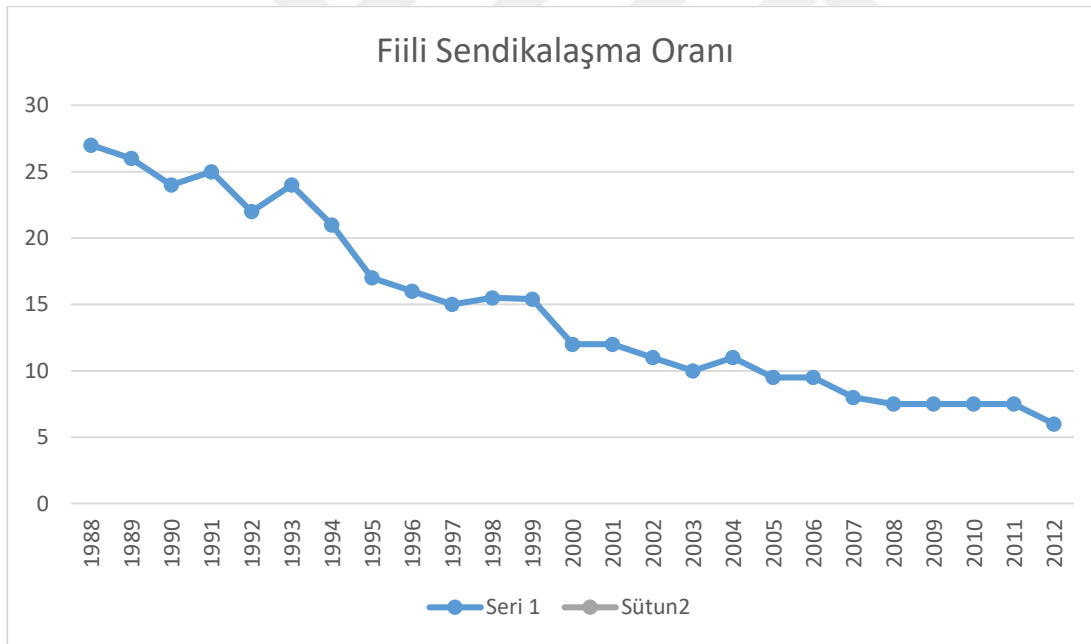

Şekil 4.12. Ülkelerine Göre Sendikalaşma Oranı (DİSK-AR, 2019)

2021 Ekonomik Özgürlük Raporu’na göre Türkiye’nin “İşe Alım ve İşten Çıkarma Düzenlemeleri” notu 2014 yılında 5.65 iken, 2019 yılında 4.26’ya düşmüştür. (OECD, 2022a). Türkiye’de işgücü piyasası düzenlemelerinin çok katı olduğu ifade edilmektedir. Kayıt dışı sektörlerde çalışanlar işe almada ve işten çıkarmada büyük esnekliğe sahiptir. Ancak kayıt içindeki firmalar bu avantajdan istifade edememektedir. Bu nedenle de ülke notu düşmektedir.

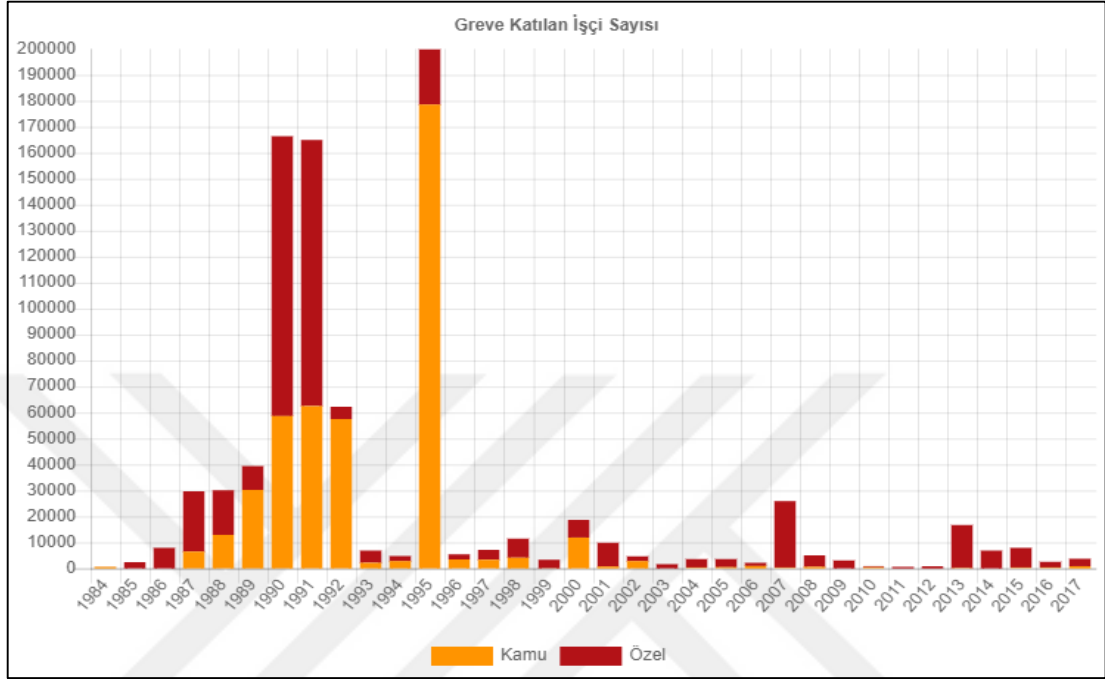
Şekil 4.13. Ülkelere Göre Toplu İş Sözleşmesi (TİS) Kapsamı (OECD, 2022b)

Şekil 4.14. Fiili Sendikalaşma Oranı (Irmak ve diğerleri, 2019)

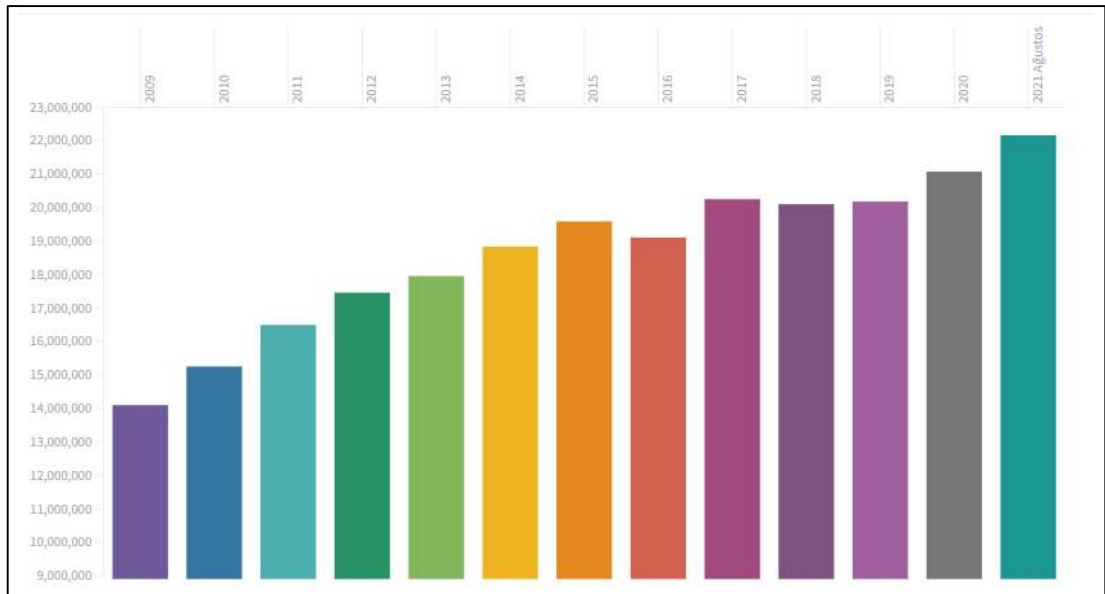
Türkiye, “OECD üyesi ülkeler içinde en düşük sendikalaşma ve toplu iş sözleşmesi kapsamına sahip ülkelerden biri olmuştur. OECD verilerine göre Türkiye’de 2017 yılı için sendikalaşma oranı yüzde 8,6’dır. 2016 yılı toplu iş sözleşmesi kapsamı ise yüzde 7’dir. Türkiye bu oranlarla OECD ülkeleri arasında son sıralarda yer almıştır. 1988-2012 yılları arasında toplu iş sözleşmesinden yararlanan işçi sayısından hareketle hesaplanan kamu görevlileri hariç sendikalaşma oranlarına

bakıldığında 1980’lerin sonunda ve 90’ların başlarında yüzde 25 bandında seyreden toplu sözleşme kapsama oranı 2000’li yılların başlarında yüzde 10-12 düzeyine, 2010’lu yıllarda ise yüzde 6-7 düzeyine gerilemiştir” (Irmak ve diğerleri, 2019).

Şekil 4.15. Greve Katılan İşçi Sayısı (Irmak ve diğerleri, 2019)

Şekil 4.15’ e bakıldığında grev eğilimi kamu kesiminin daralması, özelleştirme ve taşeronlaşma nedeniyle özellikle 2007 yılından itibaren azalmıştır.

Şekil 4.16. SGK Kapsamındaki Toplam Zorunlu Sigortalı Sayıları (2009-2021) (DİSK-AR, 2019)

Şekil 4.16’da zorunlu sigorta sayılarına bakıldığında ise sigorta oranlarında artış tespit edilmiştir.

4.3.1.6. Ticari kısıtlamalar

Ticari kısıtlamalar hükümetlerin gümrük vergisi dışında dış ticaret üzerinde daraltıcı etki yarattığı kanuni, idari, politik uygulamalarıdır. Gümrük tarifesi (gümrüklerde uygulanan vergi sistemi) dışında uluslararası mal ve hizmetlerin serbest ticaret koşulları çerçevesinde gerçekleşmesine engel olan her türlü araç ve politika da ticari kısıtlama olarak adlandırılmaktadır. Bu kısıtlamalar ihracat yönlü ya da ithalat yönlü olabilir. Ticari kısıtlamalara “kotalar”, “gönüllü ihracat kısıtlamaları (*voluntary trade restrictions*)”, “ithalatta ek vergi uygulaması (*surcharge*)”, “dengeleyici vergi (*countervailing duties*)”, “ithalatın zorlaştırılması” gibi başlıklar örnek verilebilir.

Türkiye geçmiş dönemlerde zaman zaman ticari kısıtlamaların hepsini uygulamıştır. 1980’lerin ortasına gelene kadar kota uygulaması, gümrük vergisi uygulaması kadar yaygın olmuştur. Daha sonra ek vergi uygulaması kotaların yerini almıştır. 2000’lere doğru bu uygulama da terk edilmiştir. Zaman zaman anti dumping ve dengeleyici vergi uygulaması da yapılmıştır. En yakın uygulama 2011 yılında ucuz Uzakdoğu mallarına karşı başlatılan anti dumping soruşturmasıyla birlikte dengeleyici vergi uygulamasıdır.

Türkiye’nin ticari kısıtlama uygulamaları Ticaret Bakanlığı tarafından “askıya alma sistemi” ve “tarife kontenjanı” olarak adlandırılmıştır. Ticaret Bakanlığınca yapılan askıya alma sisteminin ve tarife kontenjanının tanımı aşağıda verilmiştir: (Resmi Gazete, 2021):

“...Tarife Kontenjanı ise, tek taraflı olarak veya ikili ya da çok taraflı anlaşmalar çerçevesinde, ülke yararına kullanılmak amacıyla “İthalatta Kota ve Tarife Kontenjanı İdaresi Hakkında Kararı” ile belirlenen usul ve esaslar uyarınca belirli bir dönem için gümrük vergisinde ve/veya diğer mali yüklerde indirim yapılarak ya da muafiyet sağlanarak ithalatın yapılmasına imkân sağlamaktadır.”

Ticaret Bakanlığınca Resmî Gazete’de yayınlanan Askıya Alma Tebliğinde yer alan madde örneği aşağıda verilmiştir.

“MADDE 5 – (1) Askıya Alma Sistemine konu ürünler, AB veya Türkiye’deki üreticilerin üretimlerinde kullanacakları hammadde, yarı mamul ya da imalat bileşenleri olmalıdır.

(2) Aşağıdaki özelliklerden en az birini haiz nihai ürünler Askıya Alma Sistemine konu edilemez:

a) Nihai tüketiciye satışa hazır olan.

b) Demonte edilmiş olan.

c) Asli bir işleme ya da dönüşüme tabi tutulmayacak olan.

ç) Bitmiş ürünün asli özelliklerine sahip olan.

(3) Askıya Alma Sistemine tabi olacak ürünün kullanımı belirli bir amaç ile sınırlandırılmış ise söz konusu ürünün Askıya Alma Sistemi kapsamında ithal edilmesinde gümrük mevzuatının nihai kullanıma ilişkin hükümleri esas alınır.

(4) Ürün tanımlamaları, yürürlükteki TGTC esas alınarak yapılır. Talep edilen ürüne ilişkin uygun tanımın TGTC’de bulunmaması durumunda Uluslararası Standart Örgütü (International Standard Organisation-ISO), Uluslararası Tescilsiz İsimleri (International Non-proprietary Names-INN), Uluslararası Temel ve Uygulamalı Kimya Birliği (International Union of Pure and Applied Chemistry-IUPAC), Avrupa Kimyasal Maddeler Gümrük Envanteri (European Customs Inventory of Chemical Substances-ECICS) veya Renk İndeksi (Colour Index-CI) tanımlamaları veya gümrük muayenesine esas teşkil edebilecek nitelikte özel tanımlar kullanılır.

(5) Ölçü birimlerinde TGTC esas alınır. TGTC’de uygun birimlerin bulunmaması halinde Uluslararası Birim Sistemi (International Systems of Units-SI) tanımları kullanılır. Tanımlamalarda kullanılacak standartlar ve test metotlarının uluslararası tanınırlığının olması gerekir. Marka, firma içi kalite standartları, ürünün teknik özellikleri ve benzeri terimler tanımlamalarda kullanılamaz.”

Ticaret Bakanlığının yayımladığı “İthalatta Kota ve Tarife Kontenjanı İdaresi Hakkında Karar” ve “İhracatta Kota ve Tarife Kontenjanı Belirlenmesi ve İdaresine İlişkin Karar”da yer alan örnek maddeler aşağıda verilmiştir:

“Kota Dağıtım Usul ve Esasları

Madde 3- Kota miktarı ve/veya değerleri, kotaların dağıtım tarih ve kriterleri, talep edilebilecek asgari ve azami miktar ve/veya değerler başvuru usul ve esasları Müsteşarlıkça (İhracat Genel Müdürlüğü) belirlenerek Resmi Gazete’de yayımlanır.

Kota Dağıtım Yöntemleri Madde 4- Genel Müdürlük kota dağıtımında aşağıdaki yöntemlerden belirleyeceği bir veya birkaçını bir arada uygulayabilir.

A - Geleneksel Ticaret Akışı Yöntemi

a) Bu yönteme göre kota tahsisi yapılması halinde, kotanın bir bölümü geleneksel ihracatçılara, kalan kısmı ise diğer ihracatçılara ayrılır.

b) Geleneksel ihracatçılar, referans dönemi olarak belirlenen dönemde gerçekleştirdikleri ihracat miktarı ve değerini kanıtlayan gümrük beyannamelerinin gümrük idarelerince onaylı bir örneğini kota tahsis başvurularına ekleyeceklerdir.

c) Geleneksel ihracatçılara aşağıdaki kriterler çerçevesinde kota tahsisi yapılabilir.

1) Toplam başvuru ile talep edilen miktar ve/veya değer, geleneksel ihracatçılar için ayrılan paya eşit veya daha az ise, talepler tam olarak karşılanır.

2) Toplam başvuru ile talep edilen miktar ve/veya değer geleneksel ihracatçılara ayrılan paydan fazla olması durumunda, kota dağıtımı, her başvuru sahibinin referans döneminde gerçekleştirdiği ihracat miktar ve/veya değeri göz önüne alınarak oransal hesaplama yöntemi ile yapılır.

d) Geleneksel ihracatçılara ayrılan pay için yeterli başvuru olmaması durumunda, başvuruda bulunan diğer ihracatçılar artan miktar ve/veya değerden Genel Müdürlüğün belirleyeceği usul ve esaslar çerçevesinde yararlandırılırlar.” (İhracatta Kota ve Tarife Kontenjanı Belirlenmesi ve İdaresine İlişkin Karar)

“Kota ve tarife kontenjanı dağıtım yöntemleri

MADDE 4 – (1) Kota ve tarife kontenjanı dağıtım yöntemi ile başvuru ve kullanım usul ve esasları, ülkenin ekonomik yapısı, sanayinin geliştirilmesi, ithalatın seyri, ithal şartları ve ithalatın yerli üreticiler üzerindeki etkisi gibi kriterler göz önüne alınarak Müsteşarlıkça çıkarılacak tebliğlerle belirlenir.

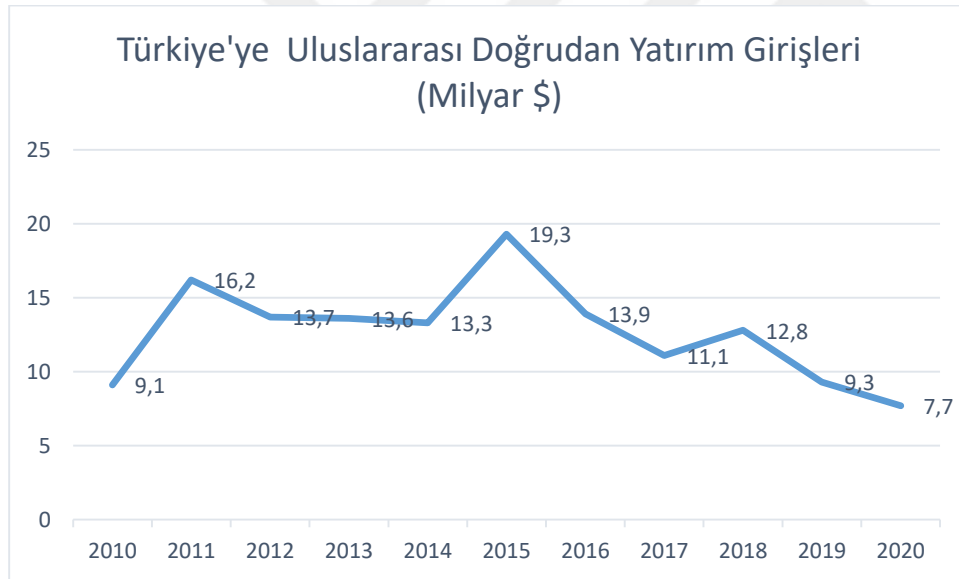
Diğer mevzuat hükümleri

MADDE 5 – (1) Bu Kararda yer almayan hususlarda İthalat Rejimi Kararı ve ilgili mevzuat hükümleri uygulanır.

Yaptırım

MADDE 6 – (1) Kota ve tarife kontenjanı konusu ithalat işlemlerine esas olan belgelerde tahrifat yapıldığının veya sahte belge kullanıldığının, tahsis edilen kota veya tarife kontenjanlarının üçüncü kişilere devredildiğinin veya kota ve tarife kontenjanı konusu ithalat işlemlerinde ilgili tebliğde belirtilen diğer hususlara aykırı davranıldığının denetim birimlerince tespiti halinde, işleme konu tebliğ kapsamında firmaların kota ve tarife kontenjanı tahsisi iptal edilir ve kendilerine 5 yıl süreyle söz konusu tebliğ çerçevesinde kota ve tarife kontenjanı tahsis edilmez.”(İthalatta Kota ve Tarife Kontenjanı İdaresi Hakkında Karar)

2010-2020 yılları arasında Türkiye’ye doğrudan yapılan yatırımlar Şekil 4.17’de verilmiştir.

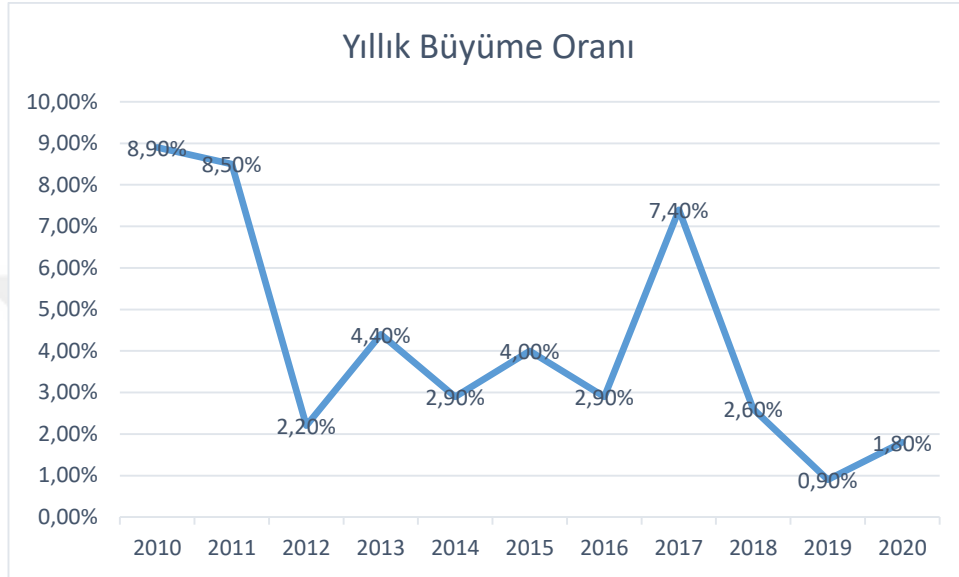
Şekil 4.17. 2010-2020 Yılları Arasında Doğrudan Yapılan Yatırımlar (T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2021)

Şekil 4.17 incelendiğinde dış ticarete sınırlamalar getirilen uygulamalar olsa da ithalat ihracattan her zaman daha fazla olmuştur. Bu da cari açığa sebep olmaktadır. Doğrudan yatırımlar ise her yıl değişmekle birlikte son 3 yılda devamlı azalmıştır.

4.3.2. Türkiye'nin Ekonomik Gücü ile İlgili Durumu Nedir?

4.3.2.1. Ekonomik gelişme

Türkiye'nin 2010-2020 yılları arasındaki büyüme oranları Şekil 4.18'de verilmiştir.

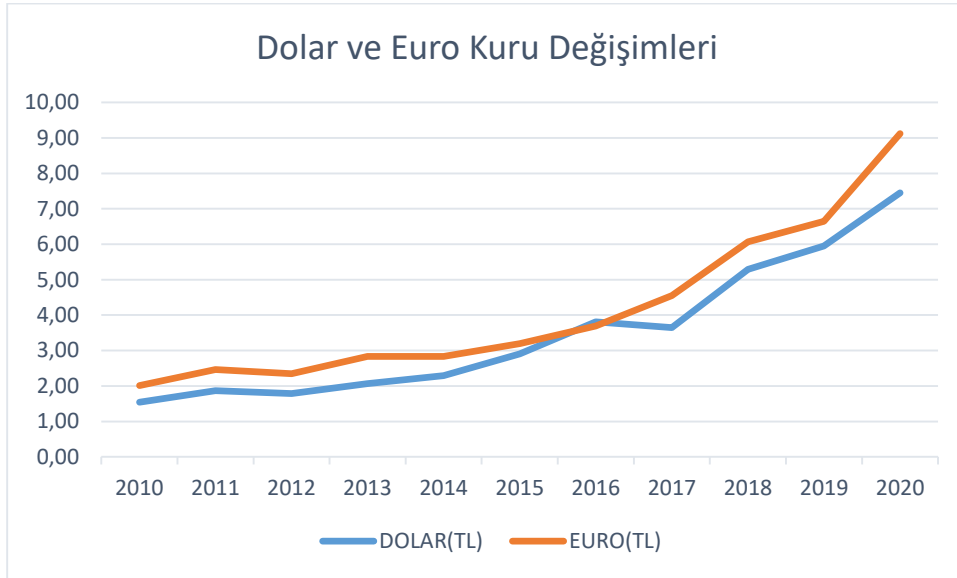

Şekil 4.18. 2010-2020 Yılları Arasında Büyüme Oranları (T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2021)

Şekil 4.18 yıllık büyüme oranları incelendiğinde, en yüksek büyüme oranının (%8.9) 2010 yılında, en düşük büyüme oranının ise (%0.9) 2019'da olduğu görülmektedir. 2010 ve 2011 yıllarında yüksek büyüme oranı elde edilmiş, 2012-2016 yılları arasında dalgalı bir şekilde 2.20 ile 4.40 arasında değişen oranlarda büyüme elde edilmiştir. 2017 yılında büyüme %7.40 olarak yüksek bir oranda gerçekleşikten sonra tekrar düşüşe geçmiş ve 2018-2020 yılları arasında sırasıyla %2.60, %0.90 ve %1.80 olarak gerçekleşmiştir. Yukarıda bahsedilen 11 yıla ait büyüme oranlarının ortalaması alındığında %4.23'lük bir büyüme oranı elde edilmektedir. Bu ortalama değerin düşük bir büyüme olmamakla birlikte sürdürülebilir olmadığı, yıllar içinde ciddi dalgalanmalar yaşandığı ifade edilebilir. AK Parti'nin ekonominin ivme kazandığı dönemde yatırımlarının büyük bir bölümü inşaat sektörü yerine yumuşak güç oluşturabilecek Ar-Ge projelerine yatırmaması sonucunda planlanan ekonomik büyüme oranı beklentinin altında kalmıştır.

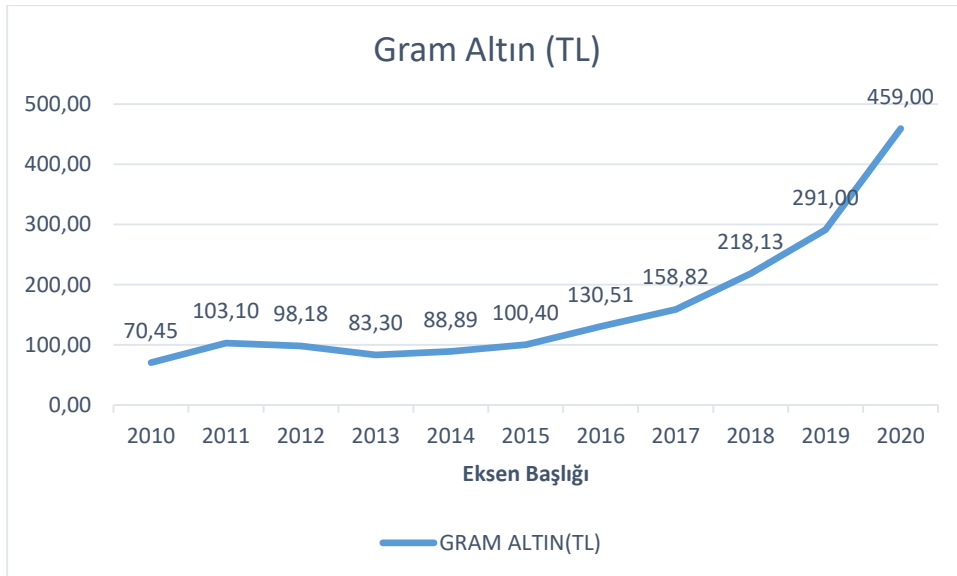
4.3.2.2. Takas oranları

Dolar, Euro ve gram altın fiyatlarının 2010-2020 Yılları Arasında değişimi Şekil 4.19. ve Şekil 4.20’de verilmiştir.

Şekil 4.19. 2010-2020 Yılları Arasında Dolar ve Euro Kuru Değişimleri (T.C. Merkez Bankası, 2021)

Şekil 4.19 incelendiğinde yıllara göre dolar ve Euro kurlarının genel olarak arttığı görülmektedir. Buna göre 2010-2020 yılları arasında TL’nin dolar ve Euro karşısında sürekli olarak değer kaybettiği ifade edilebilir.

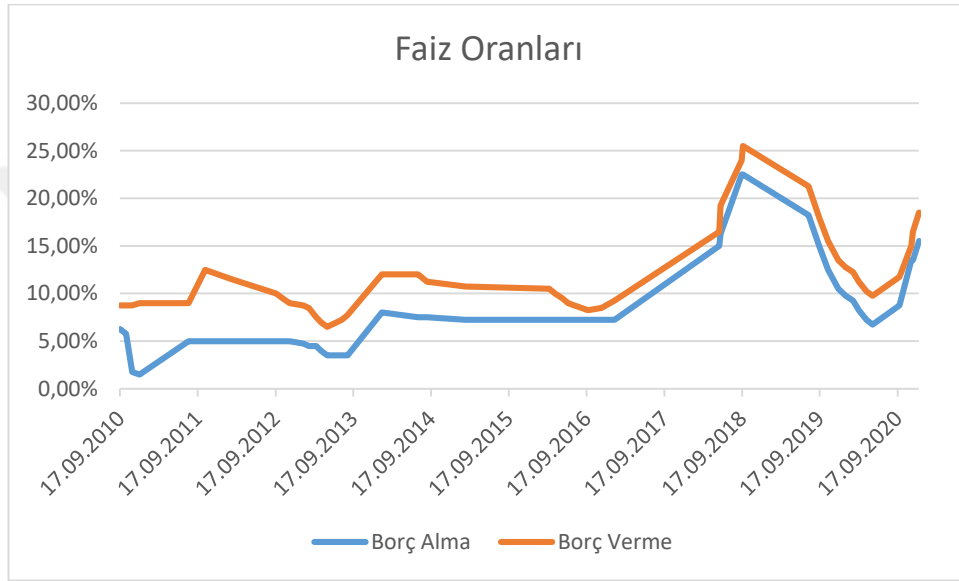

Şekil 4.20. 2010-2020 Yılları Arasında Gram Altın Fiyatı (T.C. Merkez Bankası, 2021)

Şekil 4.20. incelendiğinde altın fiyatlarının 2010-2015 yılları arasında genel olarak yatay seyrettiği, 2016-2020 yılları arasında ise artış gösterdiği görülmektedir. Gram altın fiyatlarında yaşanan artışın 2016 ve sonrasında dövizde görülen artışa göre daha büyük oranda gerçekleştiği ifade edilebilir.

4.3.2.3. Faiz oranları

Türkiye’de 2010-2020 yılları arasındaki faiz oranları Şekil 4.21’de verilmiştir.

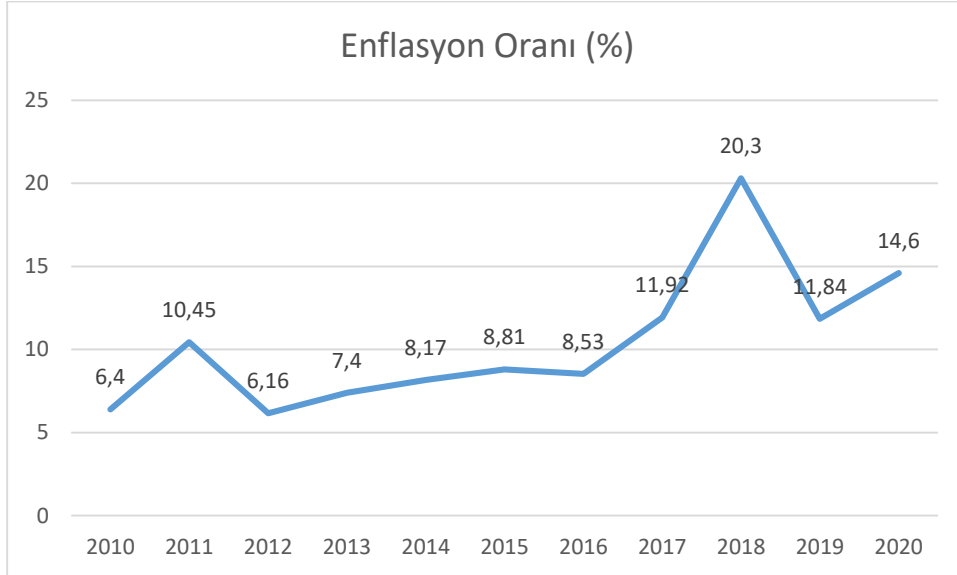

Şekil 4.21. 2010-2020 Yılları Arasında Faiz Oranlarının Değişimi (T.C. Merkez Bankası, 2021)

Şekil 4.21 incelendiğinde Türkiye’de 2010-2020 yılları arası faiz değişimi incelendiğinde en düşük borç alma faizinin (%1.5) 2010, en düşük borç verme faizinin (%6.5) 2013 yıllarında; en yüksek faiz oranlarının ise hem borç alma (%25.5) hem de borç verme (%24) için 2018 yılında gerçekleştiği görülmektedir. Tüm yıllar için borç alma faizi, borç verme faizinden daha düşüktür ya da ikisi birbirine eşittir. Hem borç verme hem de borç alma faizi 2017 yılına kadar %10 sınırını çok geçmemiştir. Ancak 2017 sonrasında %20 seviyelerini geçmiş, 2019 yılında borç verme %10 ve borç alma %5 seviyelerine tekrar düşmüş, ancak 2020 yılında tekrar %15 bandını geçmişlerdir. TL’nin döviz ve altın karşısındaki değer kaybıyla birlikte faizlerin de arttığı, iktidarın faizleri indirmeye çalıştığı ancak faizin tekrar artışa geçtiği ifade edilebilir.

4.3.2.4. Enflasyon oranları

Türkiye’de 2010-2020 enflasyon oranı değişimi Şekil 4.22’de verilmiştir.

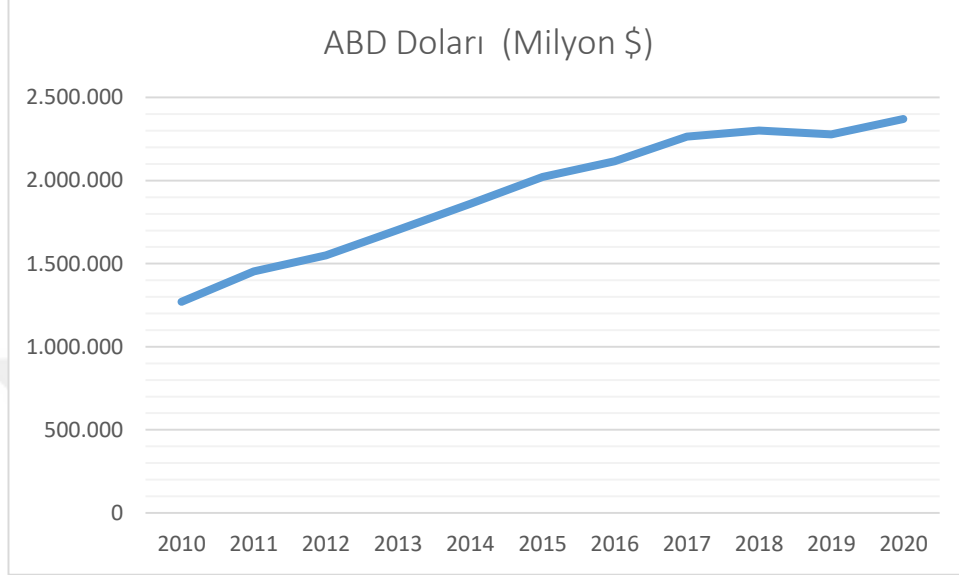

Şekil 4.22. 2010-2020 Enflasyon Oranı Değişimi (T.C. Merkez Bankası, 2021)

Şekil 4.22 Türkiye’de 2010-2020 enflasyon oranı değişimi incelendiğinde en düşük enflasyonun (%6.16) 2012 yılında, en yüksek enflasyonun ise (%20.3) 2018 yılında olduğu görülmektedir. Enflasyon 2012-2018 arasında sürekli artmış ve %20.3 değerine ulaşmıştır. Daha sonra %11.84’e düşmüş ancak 2020 yılında tekrar yükselişe geçmiş ve %14.6 değerine ulaşmıştır.

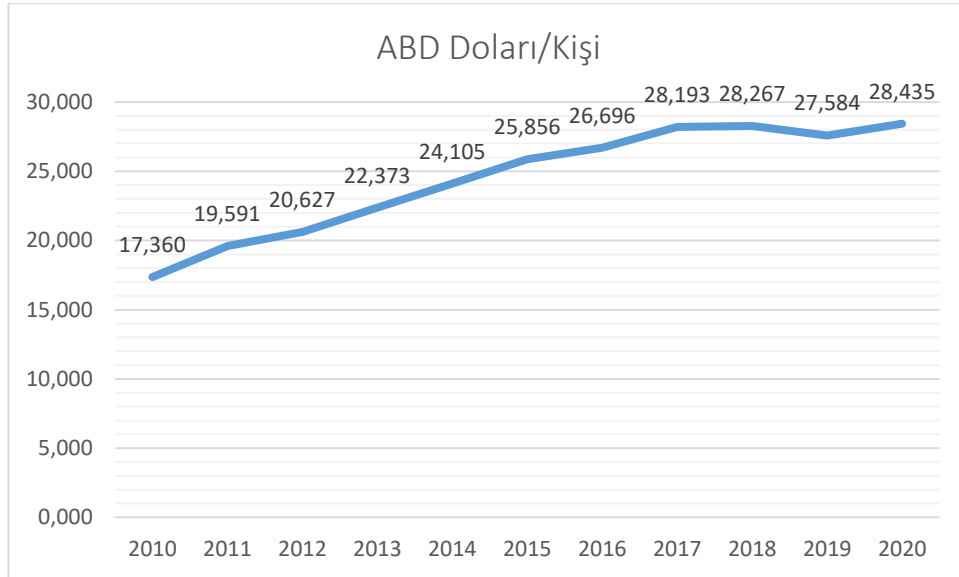
4.3.2.5. Gayri safi yurtiçi hâsıla

Türkiye’de 2010-2020 yılları arasında gayri safi yurtiçi hâsılanın toplamı Şekil 4.23 ortalaması Şekil 4.24’de verilmiştir.

Şekil 4.23. 2010-2020 Yılları Arasında Toplam Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla (T.C. Merkez Bankası, 2021)

Şekil 4.23 Türkiye’deki 2010-2020 yılları arası dolar bazında toplam gayri safi yurtiçi hâsıla incelendiğinde 2010-2018 yılları arasında devamlı arttığı, 2018-2019 yılları arasında azaldığı, 2019 yılında tekrar artmaya başladığı görülmektedir.

Şekil 4.24. 2010-2020 Yılları Arasında Ortalama Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla (T.C. Merkez Bankası, 2021)

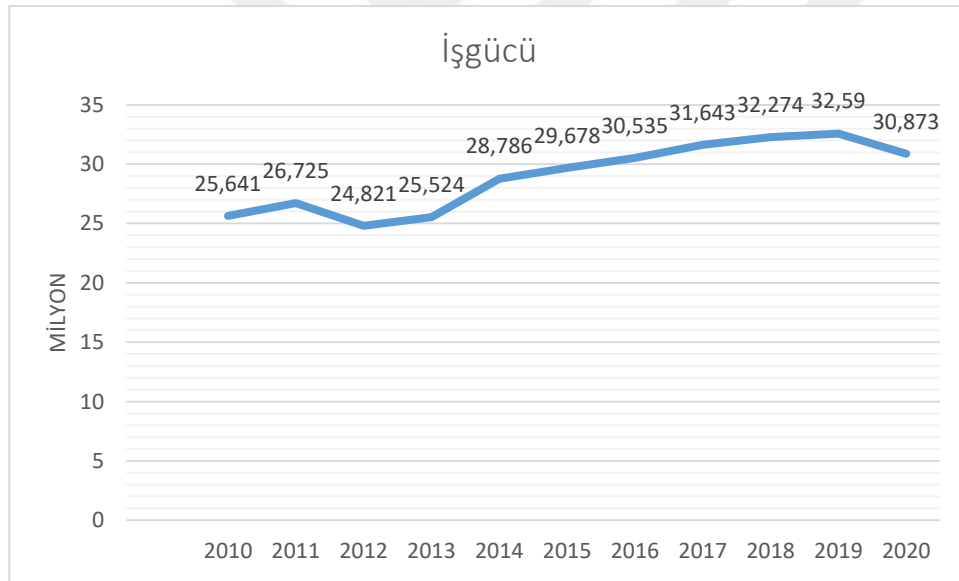
Türkiye, Ekonomik Özgürlükler Raporu'na göre;

“2012 yılında 12.500 dolar olan kişi başına yıllık gelir 2020 yılında 8.500 dolar civarına düşmüştür. 2019 yılına kadarki verilere göre yapılan sıralamada 165 ülke arasında 114. sırada yer alabilmiştir.”

Şekil 4.24 2010-2020 yılları arası ortalama gayri safi yurtiçi hâsıla incelendiğinde toplam hâsıla ile benzer şekilde 2010-2018 yılları arasında devamlı arttığı, 2018-2019 yılları arasında azaldığı, 2019 yılında tekrar artmaya başladığı görülmektedir.

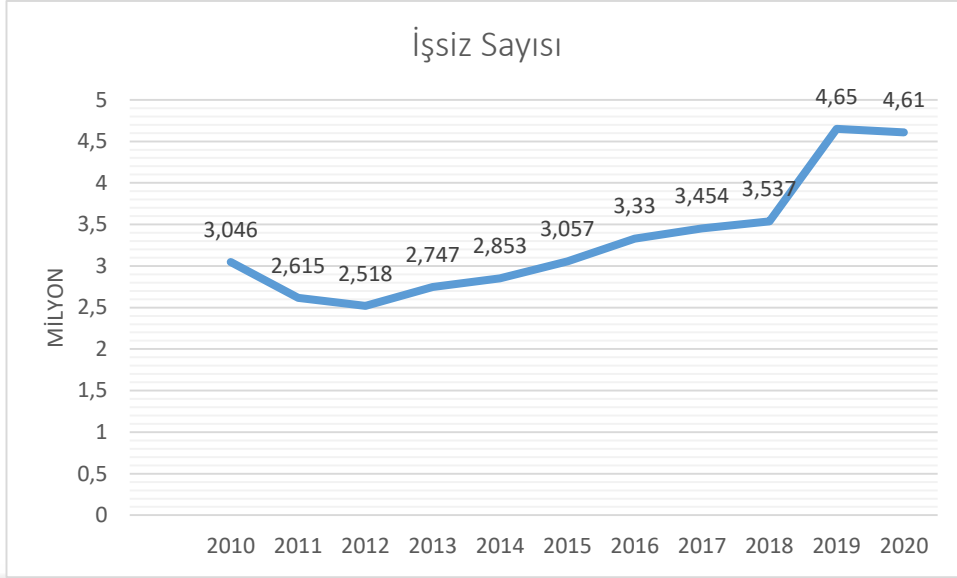
4.3.2.6. İşgücü ve işsizlik

Türkiye’de işgücü ve işsizlik sayılarının 2010-2020 yılları arasındaki değişimi Şekil 4.25 ve Şekil 4.26’da verilmiştir.

Şekil 4.25. 2010-2020 Yılları Arasında İşgücü Kapasitesi (T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2021)

Şekil 4.25 Türkiye’nin işgücü kapasitesi incelendiğinde en düşük işgücünün (24.8 milyon) 2012’de, en yüksek işgücünün (32.5 milyon) 2019’da olduğu görülmektedir. İşgücü 2010’da 25.6 milyon iken 2011’de 26.7 milyona yükselmiş, 2012’de ise 24.8 milyona düşmüştür. 2012-2019 yılları arasında sürekli artmış ve 24.8 milyondan 32.5 milyona yükselmiştir. 2020 yılında ise düşüşe geçerek 30.8 milyona gerilemiştir.

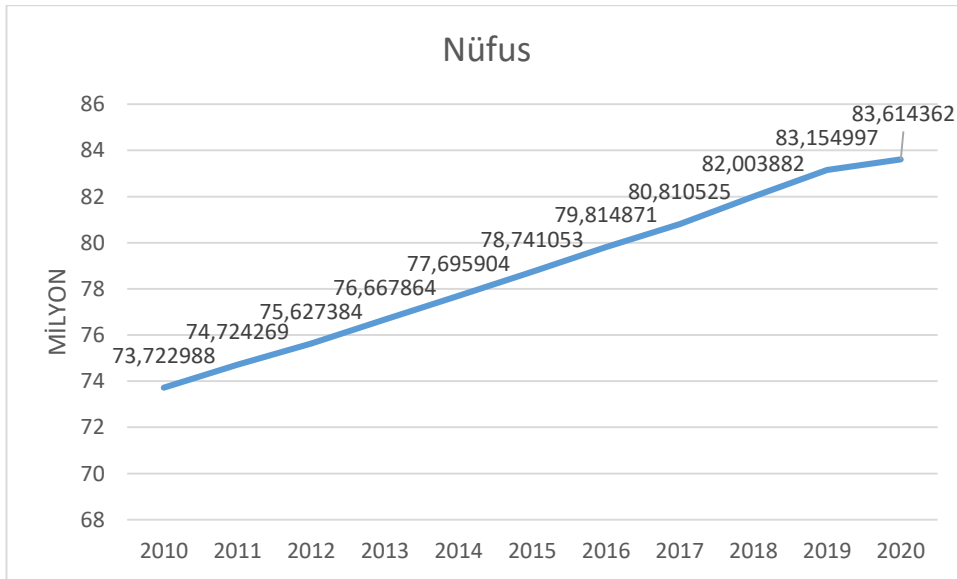
Şekil 4.26. 2010-2020 Yılları Arasında İşsiz Sayısı (T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2021)

Şekil 4.26 Türkiye’deki işsizlik incelendiğinde en az işsizliğin (2.5 milyon) 2012’de, en fazla işsizliğin (4.6 milyon) 2019’da olduğu görülmektedir. İşsiz sayısı 2010-2012 yılları arasında 3 milyondan 2.5 milyona düşmüş, daha sonra 2019’a kadar sürekli artarak 4.65 milyona ulaşmıştır. 2020 yılında ise azalarak 4.61 milyona seviyesine gelmiştir.

4.3.3. Türkiye’nin Sosyal Gücü ile İlgili Durumu Nedir?

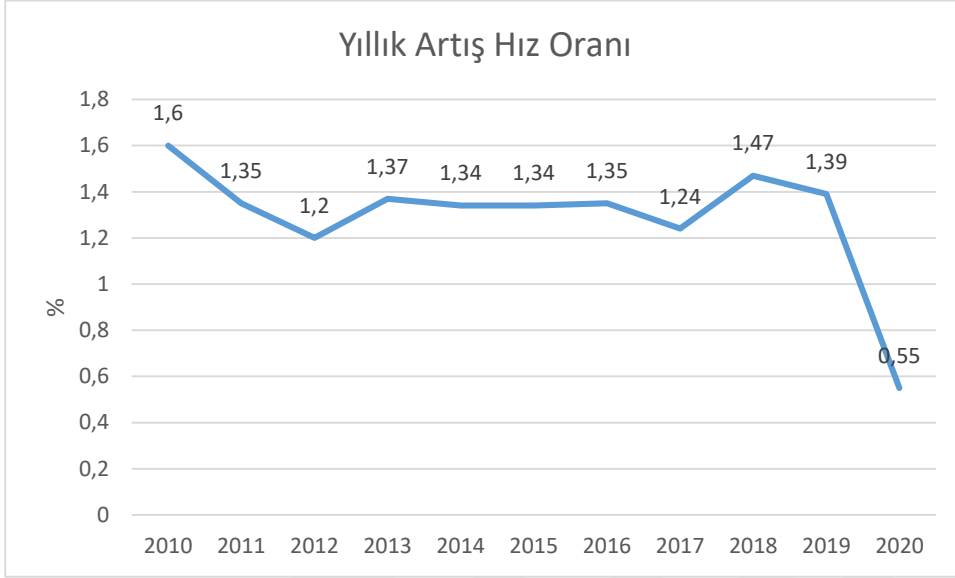
4.3.3.1. Nüfus artış oranları ve yaşa göre nüfus dağılımı

Türkiye’nin 2010-2020 yılları arasındaki nüfus değişimi Şekil 4.27’de verilmiştir.

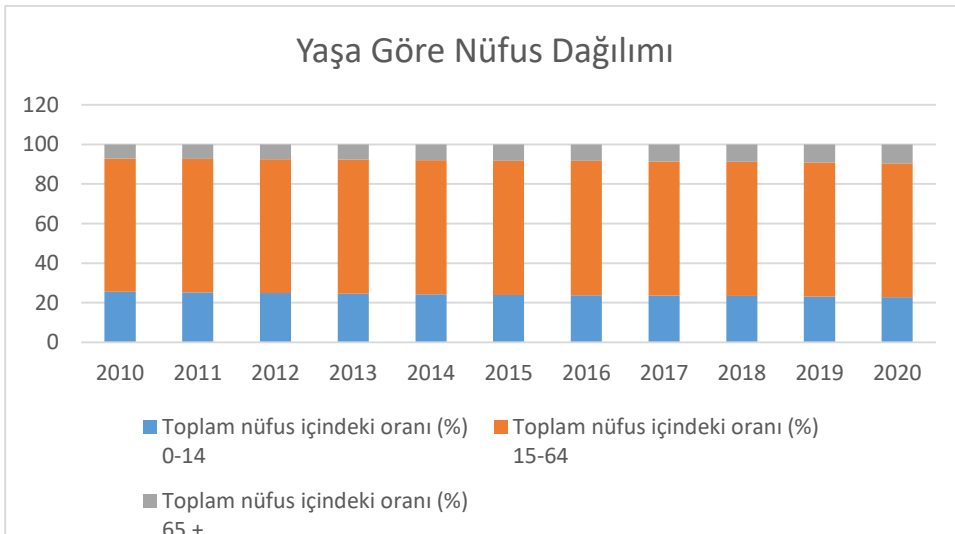
Şekil 4.27. 2010-2020 Yılları Arasında Nüfus Dağılımı (TÜİK, 2021)

Şekil 4.27 incelendiğinde Türkiye'nin nüfusunun sürekli artış gösterdiği görülmektedir. Türkiye'nin 2010-2020 Yılları Arasında yıllık artış oranı Şekil 4.28'de verilmiştir.

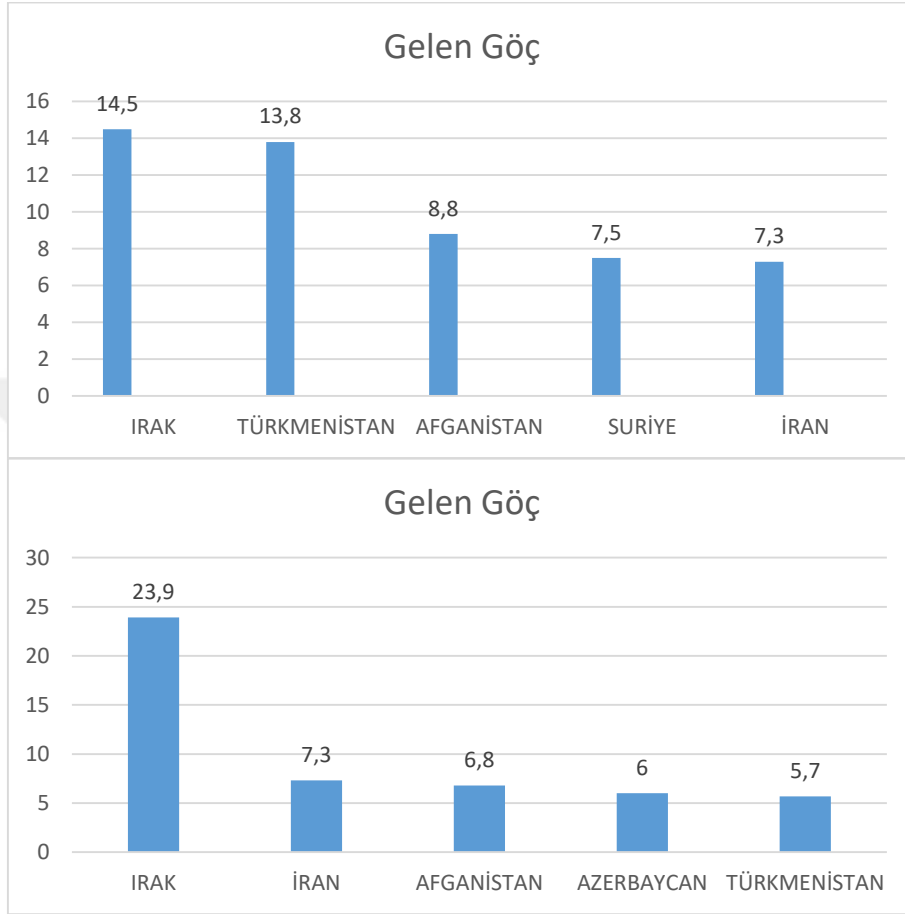
Şekil 4.28. 2010-2020 Yılları Arası Nüfus Artış Oranı (TÜİK, 2021)

Şekil 4.28 incelendiğinde Türkiye'nin yıllık nüfus artış hızının 2010-2012 yılları arasında yavaşladığı, 2012-2013 yıllarında arttığı, 2013-2016 yılları arasında sabitlendiği, 2016-2017 yıllarında yavaşladığı, 2017-2018 yıllarında arttığı, 2018 yılından sonra sürekli yavaşladığı görülmektedir. Nüfus artış hızında dalgalanmalar yaşandığı ifade edilebilir. Türkiye'nin 2010-2020 yılları arasındaki yaşa göre nüfus dağılımı Şekil 4.29'da verilmiştir.

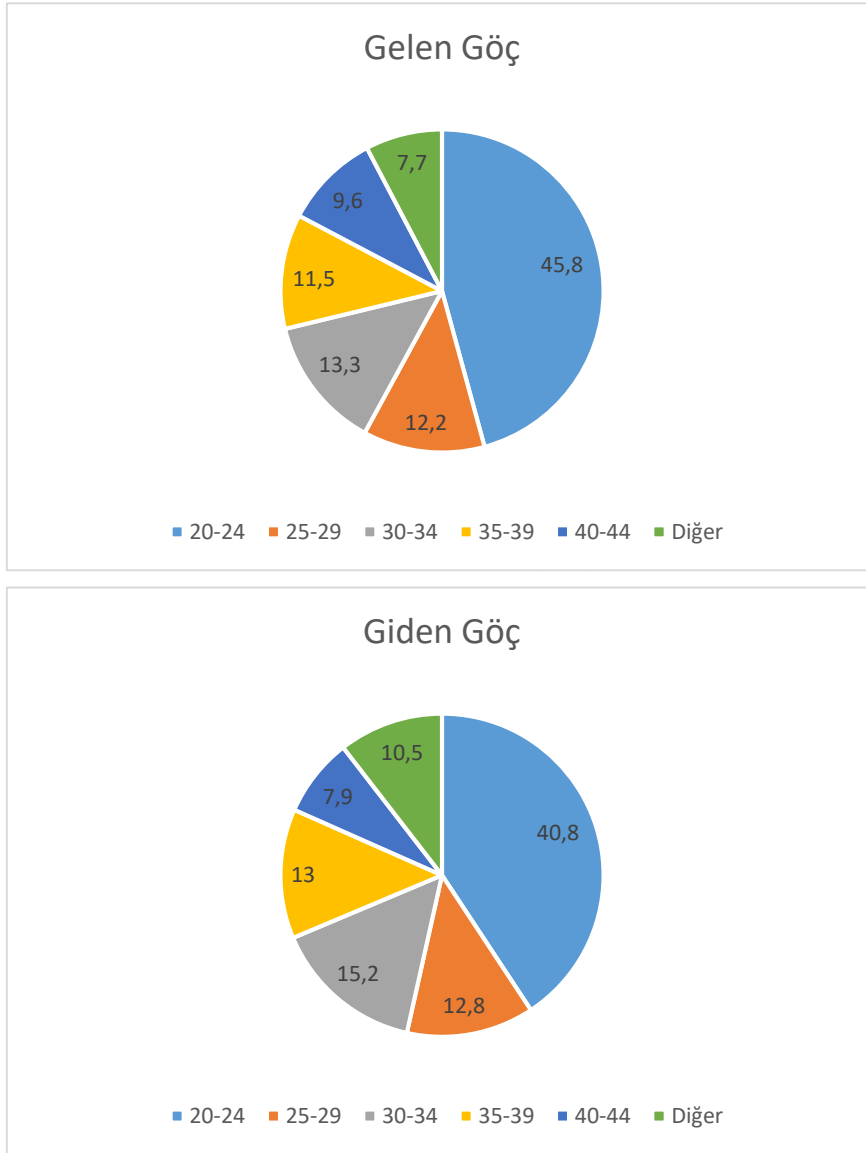
Şekil 4.29. 2010-2020 Yılları Arasında Yaşa Göre Nüfus Dağılımı (TÜİK, 2021)

Şekil 4.29 incelendiğinde Türkiye'nin 0-14 yaş arası nüfus oranının giderek azaldığı, 15-64 yaş arası nüfus oranında önemli bir değişim olmadığı; 65 yaş ve üzeri nüfusun ise sürekli arttığı görülmektedir.

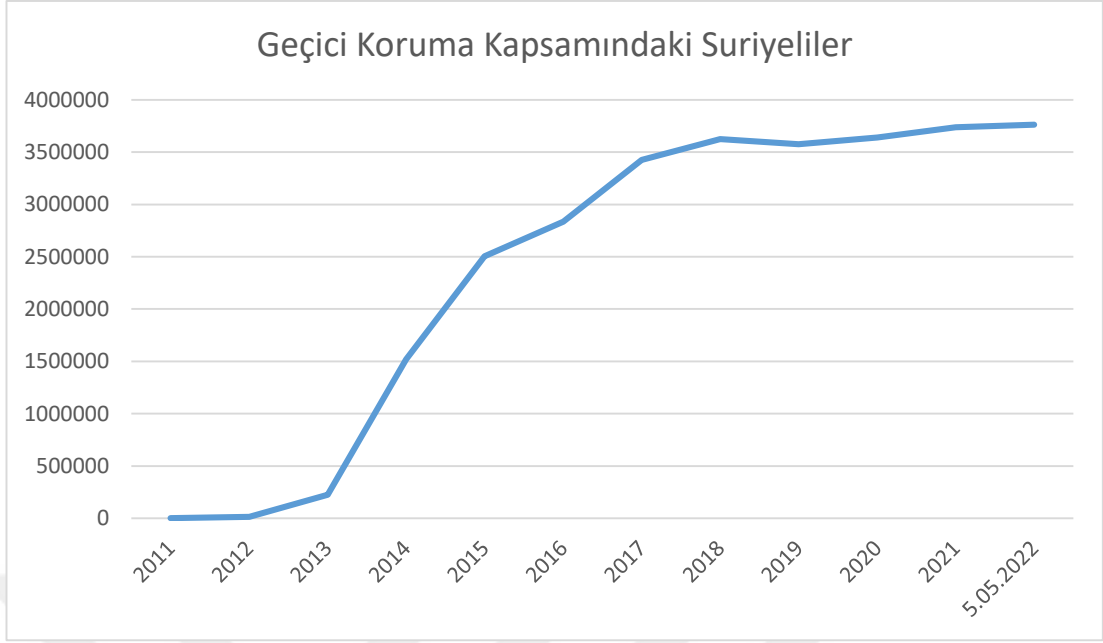

Şekil 4.30. Gelen-Giden Göç'ün En Fazla Olduğu İlk 5 Ülke (TÜİK, 2018)

Türkiye’ye 2019 yılında gelen yabancı uyruklu nüfus içinde ilk sırayı %14,5 ile Irak vatandaşları almış, onları %13,8 ile Türkmenistan, %8,2 ile Afganistan, %7,5 ile Suriye ve %7,3 ile İran vatandaşları izlemiştir. Türkiye’den göç eden yabancı uyruklu nüfus içinde ilk sırada %23,9 Irak vatandaşları yer almaktadır. Bu ülke vatandaşlarını %7,3 ile İran, %6,8 ile Afganistan, %6 ile Azerbaycan ve %5,7 ile Türkmenistan vatandaşları takip etmektedir (goc.gov.tr/guncel-veriler, 2022).

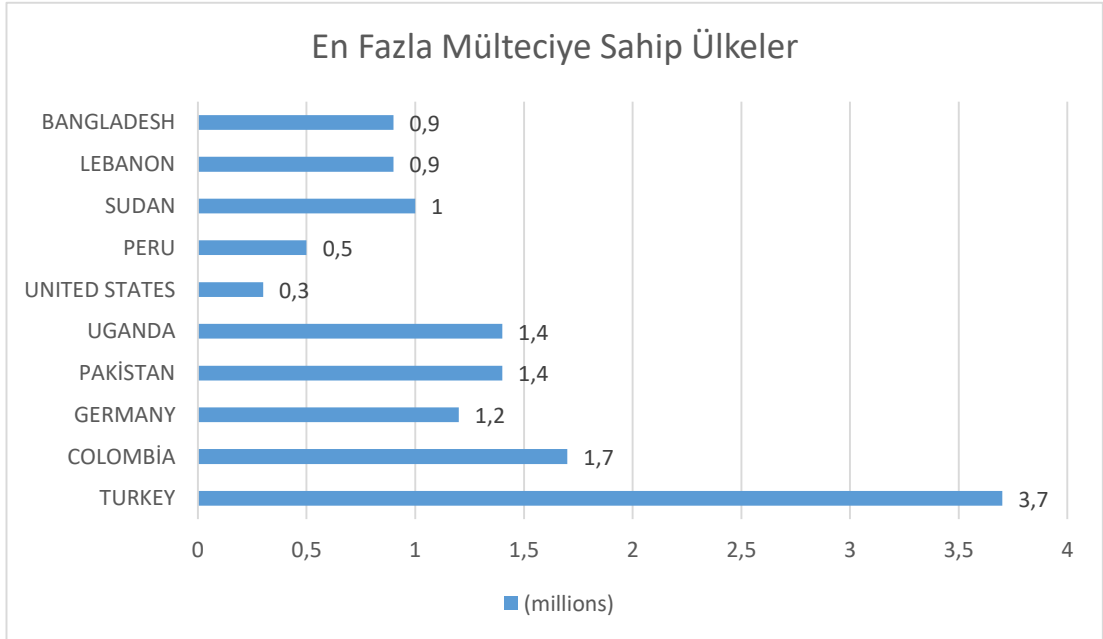

Şekil 4.31. Gelen-Giden Göç Yaş Dağılımı (TUİK, 2022)

Şekil 4.32. Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler (Göç İdaresi Başkanlığı, 2022)

Göç İdaresi Başkanlığının verileri incelendiğinde ise en son 2016 yılında göç raporunun yayınlandığı, bu yıldan itibaren ise herhangi bir resmi verinin bulunmadığı görülmektedir. Göç İdaresi Başkanlığının 28 Nisan 2022'de açıkladığı verilere göre 3.762.686 Suriyeli geçici koruma kapsamında Türkiye'de yaşamaktadır.

Şekil 4.33. En Fazla Mülteciye Sahip Ülkeler (UNHCR, 2020)

2019 Kasım ayı sonunda Birleşmiş Milletler Mülteci Örgütünün (UNHCR) yayımladığı Türkiye istatistiklerine göre Türkiye’de 3.6 Milyon Suriye, 170.000 Afgan, 142.000 Irak, 39.000 İran, 5.700 Somali ve 11.700 diğer ülke vatandaşı bulunmaktadır. Rapora göre Türkiye 3.7 milyon mülteci ile topraklarında en fazla mülteciye ev sahipliği yapan ülke konumunda bulunmaktadır. Birleşmiş Milletlere göre bu oranlar ile birlikte Türkiye, dünyada en fazla sayıda mülteciye ev sahipliği yapan ülke olarak nitelendirilmekte olsa da aslında bu kişiler mülteci statüsünde bulunmamaktadırlar.

4.3.3.2. Kariyer fırsatları

Strateji ve Bütçe Başkanlığının dokuzuncu (2007-2013), onuncu (2014-2018) ve on birinci (2019-2023) kalkınma planlarında yer alan istihdam ve aktif işgücü politikaları ile ilgili örnekler aşağıda verilmiştir: (sbb.gov.tr, 2022)

“İş bulma hizmetlerinin daha fazla kişiye sunulması sağlanacak ve bu hizmetlerin kalitesi yükseltilecektir. Aktif işgücü politikaları, başta girişimcilik ve istihdam garantili programlar, mesleki danışmanlık ve rehberlik hizmetleri ile işletmelerde eğitim seminerleri olmak üzere işgücü yetiştirme ve mesleki eğitim kursları yoluyla yaygınlaştırılacaktır. Aktif işgücü programları, işgücü piyasası ihtiyaç analizleri doğrultusunda düzenlenecektir.” (T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Dokuzuncu Kalkınma Planı, 2006).

“İşgücünün eğitim düzeyi yükseltilerek istihdam edilebilirliği artırılacak ve işgücü piyasasının talep ettiği becerilerin kazandırılması için yaşam boyu eğitim faaliyetlerine önem verilecektir.” (T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Onuncu Kalkınma Planı, 2013).

“Kadınların işgücü piyasasına katılımlarını kolaylaştırıcı ve istihdamlarını artırıcı uygulamalar geliştirilecektir.” (T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı, On Birinci Kalkınma Planı, 2019).

Kariyer fırsatları ile ilgili politikasını incelemek amacıyla 2010-2020 yılları arasında Türkiye’de AK Parti iktidarları görev yaptığı için AK Parti’nin 2011, 2015 ve 2018 yıllarına ait seçim bildirgeleri de incelenmiştir. Seçim bildirgelerinden elde edilen kariyer fırsatı ile ilgili ifadeler aşağıda verilmiştir:

“Her işsize bir İş ve Meslek Danışmanı. Bu program kapsamında İŞKUR’a kayıtlı her işsiz için bir “İş ve Meslek Danışmanı” belirleyeceğiz. Bu danışmanlar, ayrıca yeni bir meslek alanı seçiminde ve işe girmek için gerçekçi bir plan oluşturmada vatandaşlarımıza yol gösterecekler. Kişilerin mesleki ve kişisel sorunlarını fark etmeleri ve iş ortamına daha iyi uyum sağlamaları için yardımcı olacaklar. Meslek seçme aşamasında olan, ilköğretim ve liselerde okuyan öğrencilerin doğru ve gerçekçi meslek seçimi yapmalarına da destek olacaklar. Böylece meslek edinme, iş arama ve bulmada bire-bir, kişiye özgü ve yakından takip edilen bir süreci hayata geçireceğiz” (AK Parti, 2011).

“Gençlerin ortaöğretimden yükseköğretime geçişte eğitim ve kariyer planlamasına yardım edecek “Kariyer Merkezleri” kuracağız. Lise veya üniversiteden mezun olmuş gençlere iş ve kariyer konusunda yol gösterici destekler sunacağız” (AK Parti, 2015).

“Genç girişimciliğini daha da güçlendirerek, ülke genelinde yaygınlaştıracacağız. Gençlerimizin kendi ayakları üzerinde durmalarını kolaylaştırmak adına, girişimcilik ruhuna sahip gençlerimize sağlanan maddi yardımların başvuru prosedürlerini azaltacağız.

Finansman, teknoloji, işletme ve pazarlama gibi konularda programlarla genç girişimciliği teşvik edeceğiz.

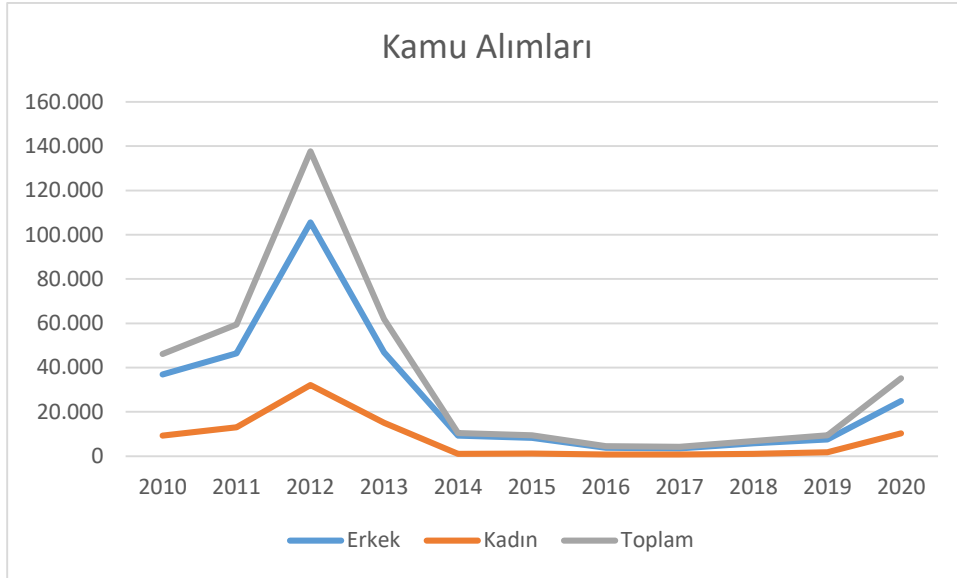
Genç işsizlik oranını kalıcı bir şekilde düşürecek, gençlerimize nitelikli istihdam imkânları oluşturacağız. Gençlerimiz için “Kariyer Merkezleri” kurarak gençlerin ortaöğretimden yükseköğretime geçişte eğitim ve kariyer planlamasına yardımcı olacağız” (AK Parti, 2018).

2010-2020 yılları arasında Türkiye İş Kurumu (İŞKUR) tarafından yapılan işe yerleştirmeler Tablo 4.2’de verilmiştir (İŞKUR, 2022).

Yıllar	Kamu Erkek	Kadın	Toplam	Özel Erkek	Kadın	Toplam	Toplam Erkek	Kadın	Toplam
2010	36.957	9.224	46.181	118.577	40.473	159.050	155.534	49.697	205.231
2011	46.421	13.064	59.485	215.543	88.644	304.187	261.964	101.708	363.672
2012	105.519	32.129	137.648	285.460	133.479	418.939	390.979	165.608	556.587
2013	46.925	15.017	61.942	419.230	190.406	609.636	466.155	205.423	671.578
2014	9.322	1.098	10.420	469.517	221.498	691.015	478.839	222.596	701.435
2015	8.290	1.156	9.446	620.502	259.692	880.194	628.792	260.848	889.640
2016	3.853	713	4.566	538.331	246.236	784.567	542.184	246.949	789.133
2017	3.467	808	4.275	696.572	356.402	1.052.974	700.039	357.210	1.057.249
2018	5.788	1.092	6.880	806.083	434.225	1.240.308	811.871	435.317	1.247.188
2019	7.598	1.836	9.434	994.109	486.733	1.480.842	1.001.707	488.569	1.490.276
2020	24.948	10.237	35.185	554.073	279.486	833.559	579.021	289.723	868.744

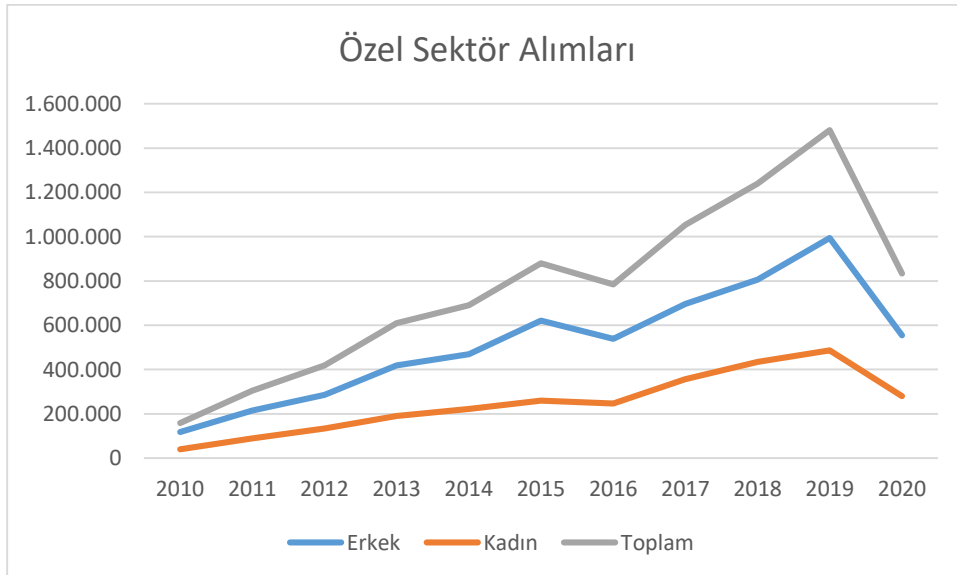
Tablo 4.2. 2010-2020 Yılları Arasında İŞKUR Tarafından Yapılan İşe Yerleştirmeler (İŞKUR, 2021)

Tablo 4.2 incelendiğinde işe alımlarda kadınların sayısı hem kamuda hem de özel sektörde erkeklerden daha azdır. Bu anlamda fırsat eşitliğinin olmadığı ifade edilebilir. 2010-2020 yılları arasında İŞKUR tarafından yapılan kamu kurumlarına yerleştirmeler Şekil 4.34’de verilmiştir.

Şekil 4.34. 2010-2020 Yılları Arasında İŞKUR Tarafından Yapılan Kamu Kurumlarına Yerleştirmeler (İŞKUR, 2021)

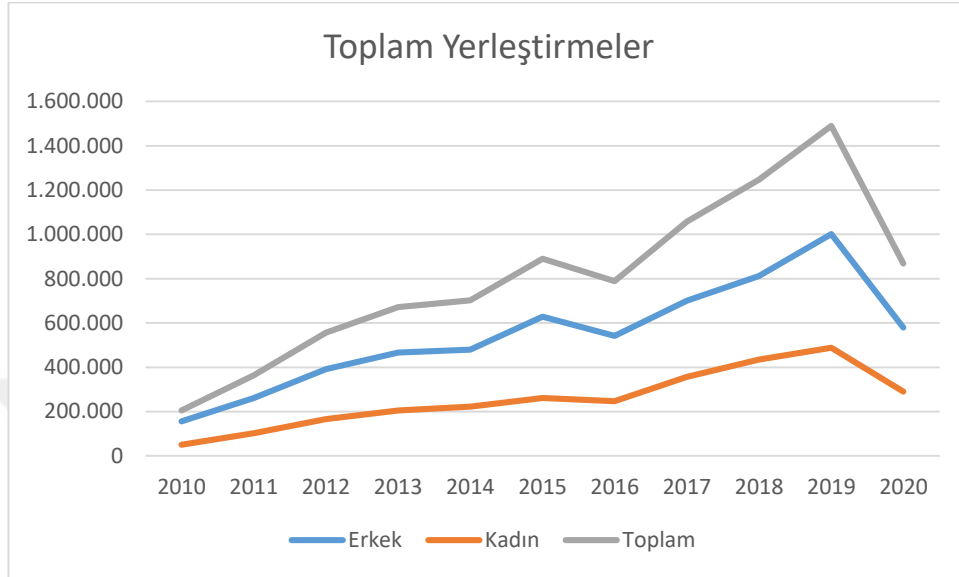
Şekil 4.34 incelendiğinde kamuya yapılan alımlar en çok 2012 yılında yapılmış olup 2013 ve 2014 yıllarında alım sayısı azalmıştır. 2015-2019 yılları arasında benzer sayıda işe alım yapıldığı görülmektedir. 2020 yılında ise işe alım sayısının artmaya başladığı ifade edilebilir. 2010-2020 yılları arasında İŞKUR tarafından yapılan özel sektör yerleştirmeleri Şekil 4.35’de verilmiştir.

Şekil 4.35. 2010-2020 Yılları Arasında İŞKUR Tarafından Yapılan Özel Sektör Yerleştirmeleri (İŞKUR, 2021)

Şekil 4.35 incelendiğinde özel sektörde yapılan alımlar en çok 2019 yılında gerçekleştirilmiştir. 2010-2014 yılları arasında işe alım sayısının devamlı arttığı, 2014-

2015 yıllarında alım sayısının azaldığı, 2016-2019 yılları arasında ise tekrar artış gösterdiği görülmektedir. 2010-2020 yılları arasında İŞKUR tarafından yapılan toplam yerleştirmeler Şekil 4.36’da verilmiştir.

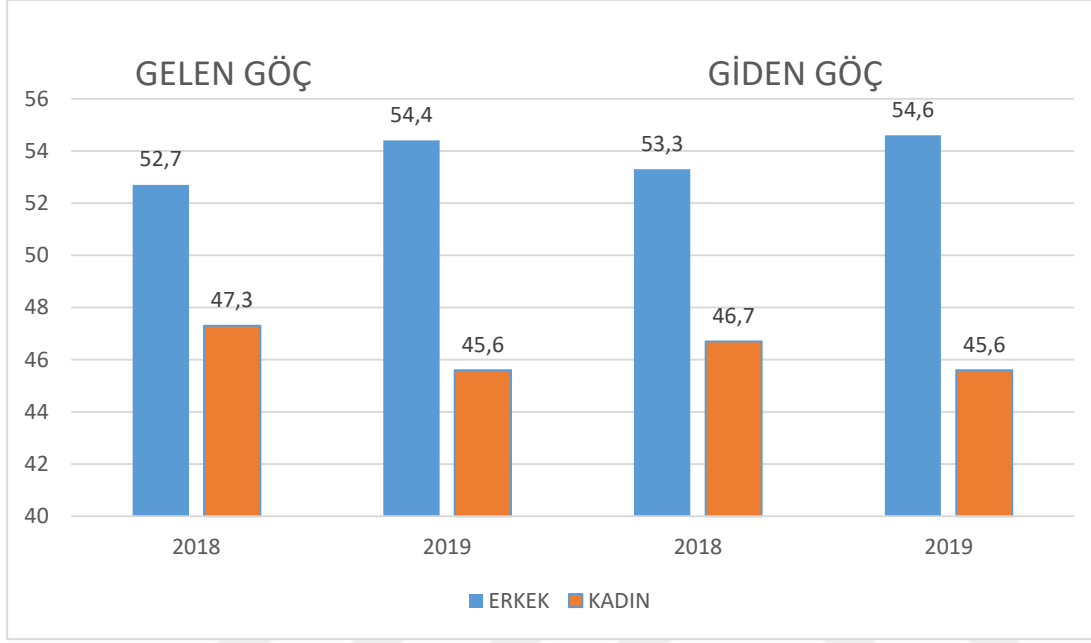
Şekil 4.36. 2010-2020 Yılları Arasında İŞKUR Tarafından Yapılan Toplam Yerleştirmeler (İŞKUR, 2021)

Şekil 4.36 incelendiğinde İŞKUR tarafından yapılan toplam işe yerleştirmenin özel sektöre yapılan alımlar ile benzer hareketliliğe sahip olduğu ifade edilebilir. İstatistiklere göre en çok alım 2019 yılında yapılmıştır. 2010-2014 yılları arasında işe alım sayısının devamlı arttığı, 2014-2015 yıllarında alım sayısının azaldığı, 2016-2019 yılları arasında da tekrar artış gösterdiği görülmektedir.

Uygulanan ya da yapılması planlanan kariyer politikalarına rağmen Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre Türkiye’den en çok göç 25-29 yaş aralığında yaşanmaktadır. Bunun sebepleri eğitimde eşitsizlik, siyasi etkiler, işsizlik oranının yüksek olması gibi faktörlerdir.

TÜİK verilerine göre 2018 yılında 136 bin 740 Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı yurt dışına göç etmiştir. TÜİK’in yapmış olduğu ankette ise “imkânı olsa yurt dışında yaşayıp yaşamayacağı sorulan katılımcıların %36’sı “Evet” yanıtını verirken, %64 Türkiye’den gitmek istemediğini ifade etmiştir. Öte yandan yurt dışında yaşama imkânı olsa dahi Türkiye’de yaşamak isteyenlerle Türkiye içinde bulunduğu şehri tercih edenler arasında önemli bir fark dikkat çekmiştir. Bulunduğu ilde yaşamaya devam etme isteği yükselen yaşla birlikte artsa da farklı yaş grupları

arasında büyük farklılıklar bulunmamaktadır. Yurt dışında yaşamayı Türkiye’de yaşamaya tercih edenlerin ise 18-24 yaş arası gençlerin %55,4’ünü oluştururken, bu oranın 65 yaş üstüne gelindiğinde %18,9 seviyesine kadar düştüğü görülmüştür (Türkiye Raporu Haber Bülteni, 2019).

Şekil 4.37. 2019 Gelen-Giden Göç Tablosu (TÜİK, 2019)

Türkiye’den yurt dışına göç eden kişi sayısı 2019 yılında bir önceki yıla göre %2 artarak 330 bin 289 olarak gerçekleşmiştir. Göç eden nüfusun %54,6’sı erkekler, %45,4’ü ise kadınlar iken, bunların 84 bin 863’ünü T.C. vatandaşları, 245 bin 426’sını ise yabancı uyruklu nüfus oluşturmuştur.

4.3.3.3. Sosyal güvenlik politikası

Strateji ve Bütçe Başkanlığının dokuzuncu (2007-2013), onuncu (2014-2018) ve on birinci (2019-2023) kalkınma planlarında yer alan sosyal güvenlik politikaları ile ilgili örnekler aşağıda verilmiştir:

“Sosyal hizmet ve yardımlardan yararlanacak kişi ve grupların tespiti için sağlıklı kriterler oluşturulması çalışmalarına başlanmıştır. Ancak, sistemde kurumlar arasındaki iş birliği eksikliği ve nitelikli personel sıkıntısı nedenleriyle gerçek ihtiyaç sahiplerine istenen düzeyde hizmet sunulamamaktadır. Ayrıca, sosyal hizmet ve yardımlarda gönüllü kuruluşlarla iş birliğinin geliştirilmesi ihtiyacı sürmektedir.” (T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Dokuzuncu Kalkınma Planı, 2006).

“Sosyal güvenliğe ilişkin reform çalışmaları çerçevesinde sistemin kapsamının genişletilmesi, kaliteli hizmet sunumunun ve sürdürülebilirliğinin temini

yönünde ilerlemeler gerçekleştirilmiştir. GSS sistemi oluşturulmuş ve nüfusun tamamına yakını kapsama alınmıştır. Sosyal sigortadan yoksunluğa yol açan kayıt dışı istihdam ile mücadele kapsamında toplumsal bilinç artırılmış ve fiili denetim faaliyetleri yaygınlaştırılmıştır. Bireysel emeklilik sistemi teşvikleri yeniden düzenlenmiş, vergi teşviki yerine devlet katkısı uygulamasına geçilmiştir.” (T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Onuncu Kalkınma Planı, 2013). “Kişilerin sosyal güvenliğe ilişkin hak ve yükümlülüklerinden haberdar olmaları, iş ve işlemlerini yürütürken kullanacakları erişim kanallarını tanımları sağlanacak ve bu kanalların erişilebilirlikleri artırılabilecektir.” (T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Onuncu Kalkınma Planı, 2013). “Sosyal güvenlik sisteminde denetim uygulamaları geliştirilecek ve çeşitlendirilecek, risk odaklı denetim uygulamaları yaygınlaştırılacaktır.” (T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı, On Birinci Kalkınma Planı, 2019). “Tamamlayıcı emeklilik kurumlarının kapsamı genişletilerek sektör, iş kolu veya meslek esaslı tamamlayıcı emeklilik kurumlarının güçlendirilmesi sağlanacaktır.” (T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı, On Birinci Kalkınma Planı, 2019).

Sosyal güvenlik politikasını incelemek amacıyla 2010-2020 yılları arasında Türkiye’de AK Parti iktidarları görev yaptığı için AK Parti’nin 2011, 2015 ve 2018 yıllarına ait seçim bildirgeleri de incelenmiştir. Seçim bildirgelerinden elde edilen sosyal güvenlik ile ilgili ifadeler aşağıda verilmiştir:

“Sosyal güvenlik kapsamını genişlettik. Bugün nüfusumuzun yüzde 83’ü sosyal güvenlik kapsamına alındı. Yeşil kartlı vatandaşlarımızı da dâhil ettiğimizde sağlık hizmetlerinden yararlanan nüfusumuzun oranı yüzde 96’ya ulaştı” (AK Parti, 2011).

“2015 yılında Sosyal Güvenlik Kurumunun yapacağı harcamalar da dâhil olmak üzere toplam kamu sağlık harcamaları için 81 milyar TL kaynak tahsis ettik. Böylece 2002’ye oranla sağlık harcamaları için ayırdığımız kaynağı 6’ya katladık” (AK Parti, 2015).

“Sosyal güvenlik sistemimiz güçlü bir mali pozisyona sahip oldu. SGK’nın prim alacaklarında yapılandırmaya gittik. Prim gelirlerinin emekli aylıkları ve sağlık giderlerini karşılama oranı 2002 yılında yüzde 63 iken, 2017 yılında bu oranı yüzde 72,3’e çıkardık. Açığın GSYH’ye oranı 2002 yılında yüzde 2,3 düzeyinde iken, bu oranı 2017 yılında yüzde 0,7 düzeyine indirdik” (AK Parti, 2018).

	2018	2023
SGK’ya Yapılan Bütçe Transferlerinin GSYH’ye Oranı (%)	4,0	3,2
Dosya Bazında Aktif-Pasif Oranı (1)	1,73	1,90
Toplam Prim Tahsilat Oranı (%)	82,9	88,1
Sosyal Sigorta Kapsamı (%)	85,6	92,0

Tablo 4.3. Sosyal Güvenlik Sistemine İlişkin Hedefler (T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2021)

Yukarıdaki tabloda yer alan 2018 yılı verileri SGK’ya ait olup 2023 yılı verileri On Birinci Kalkınma Planı tahminleridir. Bu verilerde stajyer, kursiyerler ve çıraklar

hariç tutulmuş, kişi sayısı yerine dosya sayısı esas alınmıştır. Sosyal güvenlik sisteminin problemli taraflarının ortadan kaldırılmasına ilişkin politikalar belirlenmiş ancak 2023 yılı için hedeflenen rakamların ve alınması planlanan tedbirlerin yetersiz gelebileceği düşünülmektedir.

Diğer taraftan Türkiye'nin sosyal güvenlik politikalarının eksikleri mali kaynaklı olduğu görülmektedir. Bunun nedeni işgücü piyasasının ortaya çıkardığı yapısal sorunlardır. OECD istatistiklerine göre bu eksikliklerin 2040'lı yıllara kadar devam edeceği beklenilmektedir. Bu sebeple sosyal güvenlik sisteminin temel finansman kaynağı olan prim gelirlerinin sürekli, düzenli ve yeterli olması için istihdam hacminin artması, işgücünün sisteme katılması, kayıt dışılığı önlemek için teşvik ve piyasayı düzenleyici politikaların uygulanması gerekmektedir.

4.3.3.4. Yaşam kalitesi

Strateji ve Bütçe Başkanlığının dokuzuncu (2007-2013), onuncu (2014-2018) ve on birinci (2019-2023) kalkınma planlarında yer alan yaşam kalitesini artırma politikaları ile ilgili örnekler aşağıda verilmiştir:

“Geleceğe yönelik olarak nanoteknoloji, biyoteknoloji, yeni nesil nükleer teknolojiler ile hidrojen ve yakıt pili teknolojileri; sanayi politikasının öncelik vereceği sektörlerdeki araştırmalar, yerli kaynakların katma değere dönüştürülmesini amaçlayan Ar-Ge faaliyetleri; aşı ve anti-serum başta olmak üzere yaşam kalitesinin yükseltilmesine yönelik sağlık araştırmaları; bilgi ve iletişim teknolojileri ile savunma ve uzay teknolojileri öncelikli alanlar olarak desteklenecektir.” (T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Dokuzuncu Kalkınma Planı, 2006).

“Sahip olduğumuz genç nüfusun yarattığı demografik fırsat penceresinden azami derecede faydalanılması, üretken ve dinamik nüfus yapısının korunarak nüfusun yaşam kalitesinin yükseltilmesi ve ülkemiz ekonomisini destekleyecek etkin bir göç yönetiminin oluşturulması temel amaçtır.” (T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Onuncu Kalkınma Planı, 2013).

“Türkiye’de insan odaklı, doğal hayata ve tarihi mirasa saygılı, temel kentsel hizmetlerin adil ve erişilebilir şekilde sağlandığı, yerel hizmetlerin yerindelik ilkesiyle yürütüldüğü, yaşam kalitesi yüksek ve dayanıklı yerleşimler oluşturulmasına yönelik politikalara ağırlık verilmektedir.” (T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı, On Birinci Kalkınma Planı, 2019).

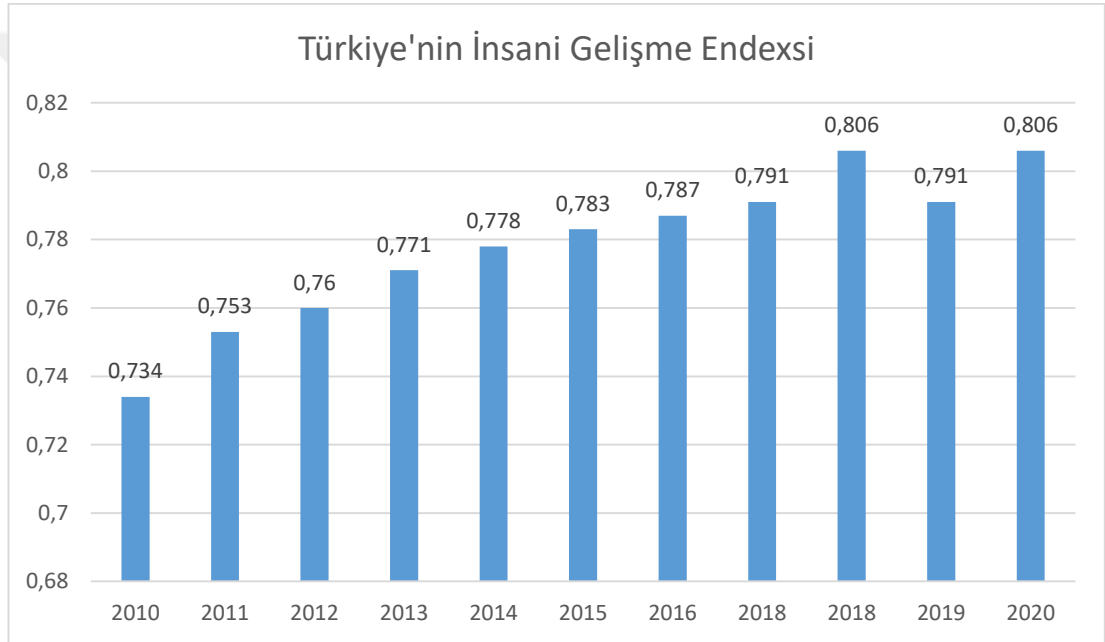
Yaşam kalitesi ile ilgili politikaları incelemek amacıyla 2010-2020 yılları arasında Türkiye’de AK Parti iktidarları görev yaptığı için AK Parti’nin 2011, 2015 ve 2018 yıllarına ait seçim bildirgeleri de incelenmiştir. Seçim bildirgelerinden elde edilen yaşam kalitesi ile ilgili ifadelere aşağıda verilmiştir:

“İktidar olarak yoksullukla mücadele politikamızı aynı kararlılıkla devam ettirerek ve sosyal destek faaliyetlerimize yenilerini ekleyerek dar gelirli ve yoksul vatandaşlarımızın yaşam standartlarını yükselterek daha müreffeh ve huzur içinde yaşamalarını sağlayacağız” (AK Parti, 2011).

“Sadece büyüme ve istihdam açısından değil, bölgesel kalkınmanın sağlanması, insan kaynaklarımızın geliştirilmesi, vatandaşlarımızın refahının ve yaşam kalitesinin artırılması açısından etkin ve verimli yatırımlara hız kesmeden devam etmek temel amacımızdır” (AK Parti, 2015).

“Kentsel dönüşümü, insanımızın yaşam kalitesinin artırılması için hayati bir önemde görüyoruz. Bu kapsamda, 2012 yılında yapılan yasal düzenleme ile yerleşim yerlerini afetlere hazır hale getirmek üzere kentsel dönüşüm çalışmalarını başlattık” (AK Parti, 2018).

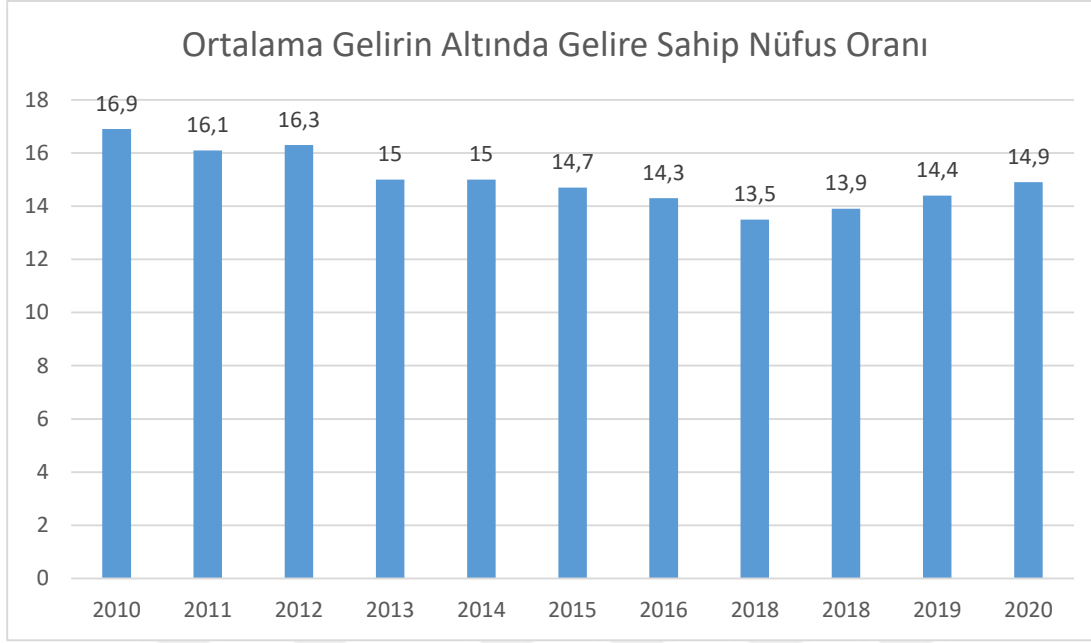
Türkiye’nin insani gelişme endeksi değeri Şekil 4.38’de verilmiştir.

Şekil 4.38. 2010-2020 Yılları Arasından İnsani Gelişme Endeksi (İnsani Geliştirme Raporu, 2020; T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı, On Birinci Kalkınma Planı, 2019)

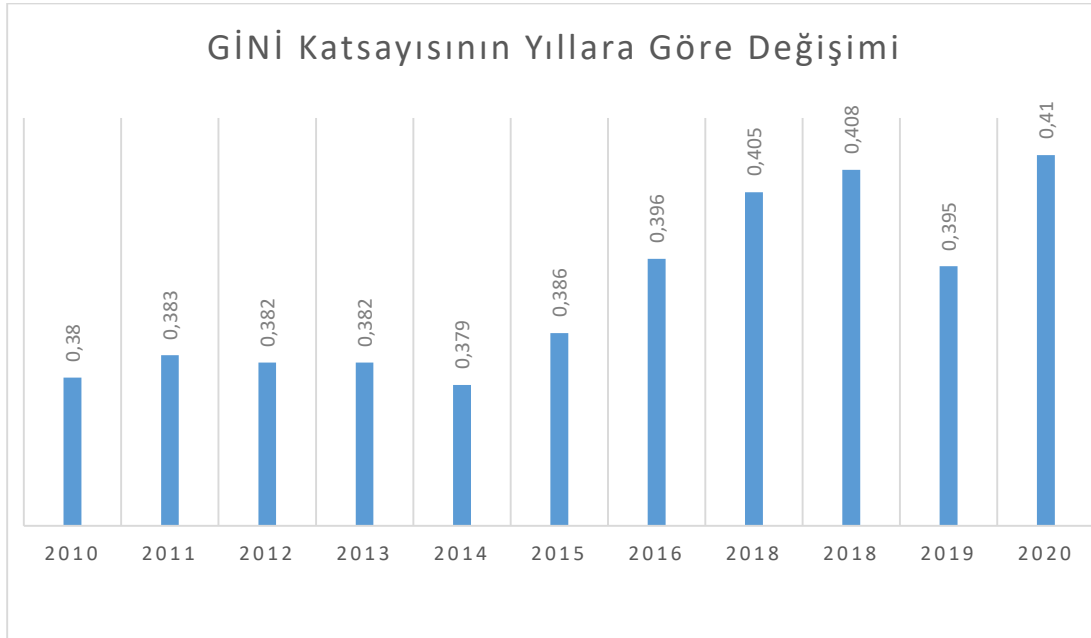
Şekil 4.38 incelendiğinde 2010-2018 yılları arasında Türkiye’nin insani gelişme endeksi değerinin devamlı artış gösterdiği ifade edilebilir.

Ortalama gelirin altında gelire sahip nüfus oranı Şekil 4.39’da verilmiştir.

Şekil 4.39. 2010-2020 Yılları Arasında Ortalama Gelirin Altında Gelire Sahip Nüfus Oranı (T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı, On Birinci Kalkınma Planı, 2019)

Şekil 4.39 incelendiğinde 2010-2019 yılları arasında Türkiye'nin ortalama gelirin altında gelire sahip nüfus oranının 2018 yılına kadar azaldığı ifade edilebilir. Gini katsayısının yıllara göre değişimi Şekil 4.40'da verilmiştir.

Şekil 4.40. 2010-2020 Yılları Arasında Gini Katsayısının Değişimi (TÜİK, 2021)

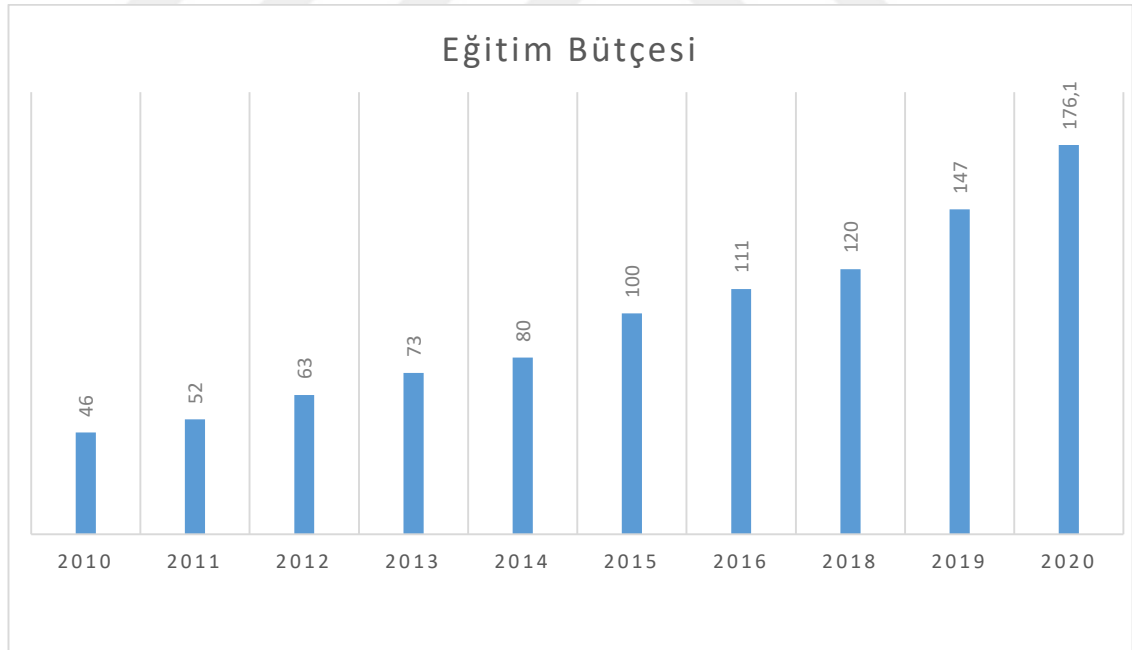
Şekil 4.40 incelendiğinde 2014-2018 yılları arasında Türkiye'nin Gini katsayısının arttığı görülmektedir. 2014-2018 yılları arasında gelir dağılımı eşitliğinin azaldığı ifade edilebilir.

Sosyal Koruma istatistikleri Tablo 4.4'de verilmiştir.

	2002	2006	2010	2014	2015	2016	2017	2018
<i>Sosyal Koruma Harcamaları</i>	33 537	84 891	148 450	247 244	280 074	336 520	382 665	442 607
<i>İdari Masraflar ve Diğer Harcamalar</i>	744	1 795	2 205	4 332	5 163	5 744	7 108	6 697
<i>Sosyal Koruma Yardımları Toplamı</i>	32 893	83 096	146 245	242 912	274 912	330 776	375 557	435 910
<i>Hastalık/Sağlık Bakımı</i>	13 994	30 080	49 429	73 322	80 463	91 330	103 077	121 444
<i>Engelli/Malul</i>	782	1 733	4 280	9 251	10 124	11 982	13 317	14 840
<i>Emekli/Yaşlı</i>	13 241	38 222	71 725	117 390	133 515	162 139	184 984	214 133
<i>Dul/Yetim</i>	3 460	9 721	14 148	28 931	32 719	39 615	44 687	52 262
<i>Aile/Çocuk</i>	842	1 956	3 681	7 500	8 901	1 2319	14 966	16 9986
<i>İşsizlik</i>	84	552	1 624	3 167	5 263	8 172	8 672	10 358
<i>Sosyal Dışlama</i>	390	831	1 359	3 271	3 927	5 218	5 853	5 887

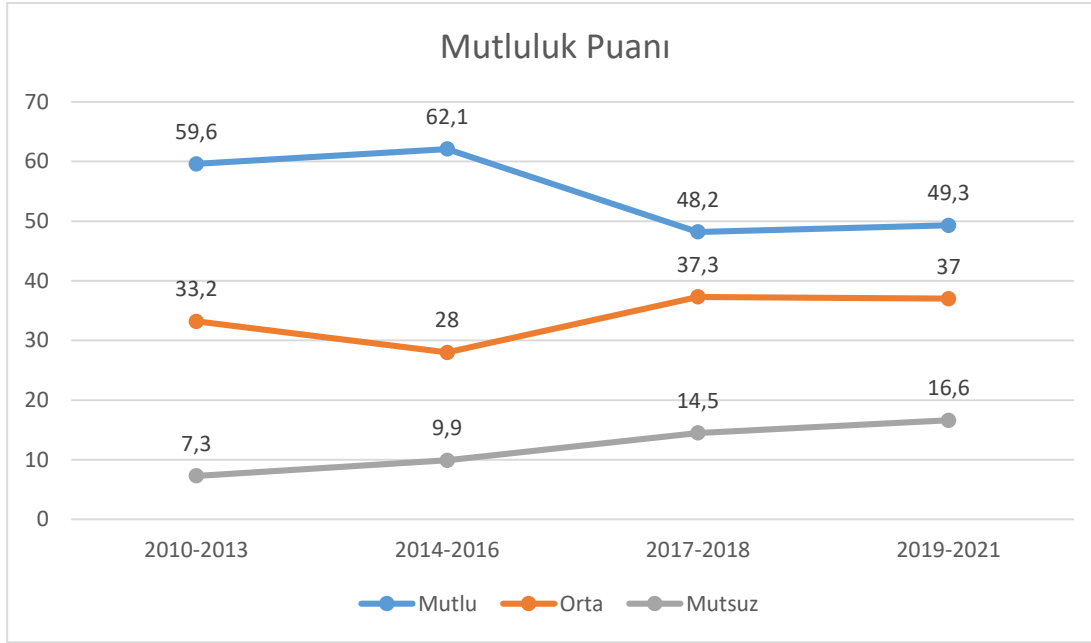
Tablo 4.4. Sosyal Koruma İstatistikleri (TÜİK, 2021)

Tablo 4.4 incelendiğinde 2010-2018 yılları arasında sosyal koruma harcamalarının devamlı arttığı görülmektedir. Eğitim bütçesi Şekil 4.41'de verilmiştir.

Şekil 4.41. 2010-2020 Yılları Arası Eğitim Bütçesi (T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2021)

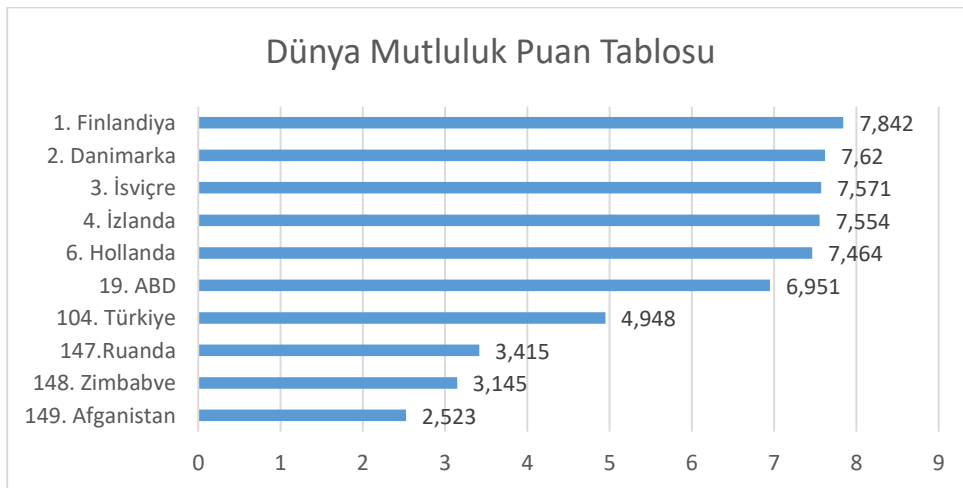
Şekil 4.41 incelendiğinde 2010-2020 yılları arasında eğitime ayrılan bütçenin devamlı arttığı görülmektedir.

Şekil 4.42. 2010-2020 Yılları Arasında Mutluluk Puanı (TÜİK, 2022)

TÜİK'e göre mutlu olduğunu beyan eden 18 ve üzeri yaştaki bireylerin oranı, 2020 yılında %48,2 iken 2021 yılında %49,3 olmuştur. Mutsuz olduğunu beyan eden bireylerin oranı ise 2020 yılında %14,5 iken 2021 yılında %16,6 olmuştur.

Türkiye son yıllarda vatandaşlarının yaşam kalitesini arttırmıştır. Ancak OECD'nin Daha İyi Yaşam Endeksi'ndeki diğer ülkelerin çoğuna kıyasla sadece birkaç refah ölçütünde iyi bir performans göstermektedir. Türkiye sivil katılımında ortalamanın üzerinde yer almaktadır. Gelir, sağlık durumu, sosyal faaliyetler, eğitim, iş ve kazançlar, refah seviyesi, çevresel kalite, iş-yaşam dengesi, barınma ve kişisel güvenlik açısından ortalamanın altında yer almaktadır.

Şekil 4.43. Dünya Mutluluk Puan Tablosu (Birleşmiş Milletler, 2022)

Ancak Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Çözümleri Ağının hazırladığı rapora göre Türkiye'nin son yıllarda ekonomi, demokrasi, hukuk ve özgürlükler alanında kaydettiği gerileme, mutluluk endeksine yansımıştır. Raporda hem mutluluk hem de başarılı pandemi stratejisinde kilit faktörün “güven” olduğuna işaret edilmiştir.

4.3.3.5. Sağlık ve güvenlik

Strateji ve Bütçe Başkanlığının dokuzuncu (2007-2013), onuncu (2014-2018) ve on birinci (2019-2023) kalkınma planlarında yer alan sağlık ve sosyal güvenlik politikaları ile ilgili örnekler aşağıda verilmiştir:

“Sağlık hizmetlerine erişimin kolaylaştırılması, hizmet kalitesinin artırılması, Sağlık Bakanlığının planlama ve denetleme rolünün güçlendirilmesi, sağlık bilgi sistemlerinin geliştirilmesi, akılcı ilaç ve malzeme kullanımının sağlanması, genel sağlık sigortası sisteminin oluşturulması amacıyla Sağlıkta Dönüşüm Programı başlatılmıştır. Bu kapsamda sevk zincirinin etkinliğinin artırılması amacıyla aile hekimliği pilot uygulamaları sürdürülmektedir. Ayrıca, sağlık hizmet sunumu ve finansmanının birbirinden ayrılması amacıyla kamuya ait tüm hastaneler Sağlık Bakanlığı çatısı altında toplanmış ve sağlık hizmetlerine erişimde önemli iyileşmeler sağlanmıştır. Performansa dayalı ek ödeme uygulaması ile personel motivasyonu ve verimlilikte iyileşmeler sağlanmış, kamuda çalışan tam zamanlı uzman hekimlerin oranı beş kat artırılmıştır. Hizmetlerin standardizasyonu ve bilgi sistemlerinin etkin kullanımına yönelik çalışmalar 42 başlatılmış olmakla birlikte, hastanelerin mali ve idari özerkliğe kavuşturulması ihtiyacı devam etmektedir.” (T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Dokuzuncu Kalkınma Planı, 2006).

“Fiziksel aktivite yetersizliği, obezite ve tütün kullanımı ile mücadele gibi sağlıklı hayata yönelik program ve eylem planları uygulanmaya başlanmakla birlikte, bu programların geliştirilmesi ve uygulamada etkinliğin artırılması gerekmektedir.” (T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Onuncu Kalkınma Planı, 2013).

“Sağlıkta insan gücü, demografik gelişmeler ile uzun vadede ihtiyaç duyulacak yeni meslekler de dikkate alınarak nicelik ve nitelik olarak geliştirilecektir.” (T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Onuncu Kalkınma Planı, 2013).

“Sağlıklı yaşam tarzının teşvik edilmesi için sağlıklı beslenme ve hareketli yaşam alışkanlıkları kazandırılmasına yönelik eğitim, kamu spotu, kampanyalar gibi bilinçlendirme faaliyetleri yürütülecektir.” (T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı, On Birinci Kalkınma Planı, 2019).

“Evde sağlık hizmetleri yaygınlaştırılacak, başta kırsalda yaşayanlar olmak üzere yaşlılara sunulan sağlık hizmetlerine erişimin kolaylaştırılması, yaşlılara yönelik koruyucu ve tedavi edici hizmetlerin güçlendirilmesi sağlanacaktır.” (T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı, On Birinci Kalkınma Planı, 2019).

Sağlık ve güvenlik politikalarını incelemek amacıyla 2010-2020 yılları arasında Türkiye’de AK Parti iktidarları görev yaptığı için AK Parti’nin 2011, 2015 ve 2018

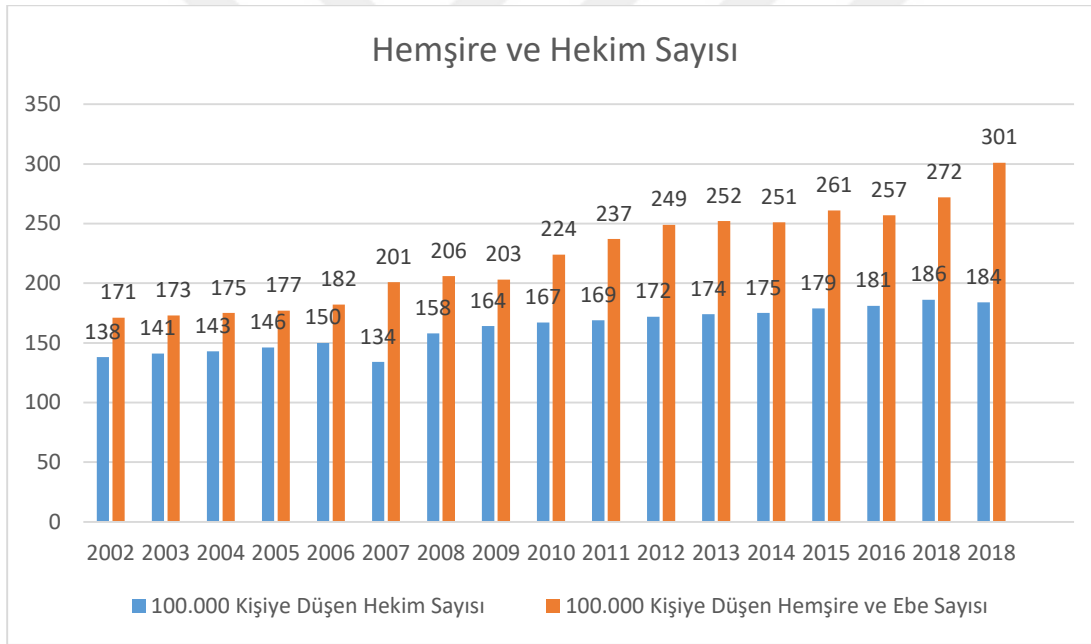
yıllarına ait seçim bildirgeleri de incelenmiştir. Seçim bildirgelerinden elde edilen sağlık ve güvenlik ile ilgili ifadeler aşağıda verilmiştir:

“Tedavi çeşitliliğini ülke geneline yaymak, bölgesel gelişimi sağlık alanında tamamlamak, hizmet kalitesini arttırmak, maliyet-etkin sağlık hizmeti sunumu için sürecini başlattığımız şehir hastanelerini ülkemizin dört bir tarafında geliştireceğiz” (AK Parti, 2011).

“Yaşamı tehdit eden hastalıklardan kaynaklanan problemler ile karşılaşan hastaların ve hasta yakınlarının, başta ağrı olmak üzere tüm fiziksel, psikososyal ve ruhsal problemlerin önlenmesi veya giderilmesi amacıyla verilen hizmet anlamına gelen palyatif bakım hizmetlerini yaygınlaştıracacağız” (AK Parti, 2015).

“2013 yılında 28.931 olan iş güvenliği uzmanı sayısı, Nisan 2018 tarihi itibarıyla 110.416’ya (yüzde 281 artış), 9.652 olan işyeri hekimi sayısı ise 34.508’e (yüzde 257 artış), 1.017 olan ortak sağlık ve güvenlik birimi sayısı 2.518’e (yüzde 147 artış) yükselmiştir” (AK Parti, 2018).

2002-2018 Hemşire ve hekim sayısı Şekil 4.44’de verilmiştir.

Şekil 4.44. 2002-2018 Yılları Arasında Hemşire ve Hekim Sayısı (T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2021)

Türkiye sağlık politikalarına 2010-2020 yılları arasında önem vermiştir. Sağlık hizmetleri yaygınlaştırılmış ve sağlık hizmetlerine erişim kolaylaştırılmıştır. Sağlık hizmetlerinin düzeltilmesi için çalışmalar yapılmıştır. Sağlık hizmetlerinin kalitesi artırılmış ve hasta hakları konusunda iyileştirmeler yapılmıştır.

4.3.4. Türkiye'nin Teknolojik Gücü ile İlgili Durumu Nedir?

4.3.4.1. Teknolojik gelişmeler ve değişimler

Strateji ve Bütçe Başkanlığının dokuzuncu (2007-2013), onuncu (2014-2018) ve on birinci (2019-2023) kalkınma planlarında yer alan teknolojik gelişim ile ilgili örnekler aşağıda verilmiştir:

“Elektronik haberleşme sektöründe rekabeti artırmak üzere; numara taşınabilirliğine ilişkin düzenlemeler tamamlanacak, yeni nesil mobil telekomünikasyon hizmeti, sanal mobil şebeke hizmeti, geniş bant telsiz erişim hizmeti, sabit telekomünikasyon hizmeti ve karasal sayısal platform hizmetlerine ilişkin yetkilendirmeler yapılacak, düzenlemelerin etkin şekilde uygulanması sağlanacaktır. Düzenleme ve yetkilendirmeler güncel ekonomik ve teknolojik gelişmeler doğrultusunda gözden geçirilerek uyumlu hale getirilecek, pazar potansiyeli yüksek yeni teknolojiler yakından takip edilerek bu teknolojilerin ülkemizde kullanımı konusunda proaktif bir yaklaşım benimsenecektir.” (T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Dokuzuncu Kalkınma Planı, 2006).

“2012 yılı itibarıyla yaklaşık 94 milyar TL ile GSYH'nin yüzde 7'si olarak gerçekleşen kamu alımları ülkemizin Ar-Ge ve yenilik çalışmalarına katkı sağlanması açısından önemli bir fırsat oluşturmaktadır. Kamu İhale Kanunu'nda yerli istekliler lehine yüzde 15 oranına kadar fiyat avantajı yer almakla birlikte, kamu alımları teknoloji transferine ya da sanayinin gelişimine yeterli katkıyı sağlayamamaktadır. Gelişmiş ülkelerde ise kamu alımları, yoğun bir şekilde yerli üretimi ve teknoloji geliştirilmesini desteklemek üzere bir politika aracı olarak kullanılmaktadır.” (T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Onuncu Kalkınma Planı, 2013).

“Yüksek teknoloji sektörlerinde uluslararası alanda markalaşma sürecinin desteklenmesi ve markalaşmış ürün sayısının artırılması hedeflenmektedir.” (T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Onuncu Kalkınma Planı, 2013).

“Üniversitelerin bilimsel araştırma proje bütçelerinin makro hedeflerle uyumunu sağlamak, projelerin etkin ve verimli bir şekilde gerçekleştirilmesini temin etmek, üniversiteler arasında eş güdüm ve işbirliğini artırmak ve Plan hedefleriyle projeler arasındaki uyumu güçlendirmek için YÖK bünyesinde bir koordinasyon ve destek birimi kurulacak, bilimsel araştırma projelerine ilişkin bir politika dokümanı oluşturulacak, proje izleme mekanizmaları ve kaynak tahsisinde performans esaslı yeni yöntemler geliştirilecektir.” (T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı, On Birinci Kalkınma Planı, 2019).

“Dijital teknolojilerdeki gelişmeler doğrultusunda, üretim ve lojistik süreçleri ile tüketici tercihlerine ilişkin detaylı verilerin toplanıp işlenmesi ve tüm değer zinciri boyunca entegre edilmesiyle imalatı tamamlayıcı hizmetlerin önemi artacaktır.” (T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı, On Birinci Kalkınma Planı, 2019).

Teknolojik gelişim ile ilgili politikalarını incelemek amacıyla 2010-2020 yılları arasında Türkiye'de AK Parti iktidarları görev yaptığı için AK Parti'nin 2011, 2015 ve 2018 yıllarına ait seçim bildirgeleri de incelenmiştir. Seçim bildirgelerinden elde edilen teknolojik gelişim ile ilgili ifadeler aşağıda verilmiştir:

“Bilişim Vadisi projesi ile bilgi teknolojileri alanında önde gelen yabancı firmaların ülkemize çekilmesi, yerli firmaların dışa açılması ve ülkemizin dünyanın önde gelen üretim ve operasyon merkezi haline gelmesi sağlanacaktır” (AK Parti, 2011).

“Uydu Sistemleri Entegrasyon ve Test Merkezimizde yerli uydumuzun (TÜRK SAT 6A) üretimini tamamlayacağız.

TÜRK SAT 4B’yi fırlatacağız.

TÜRK SAT 5A uydusunun yapımına başlayacağız.

Ülkemizdeki havacılık ve uzay alanındaki faaliyetlerin yürütülmesi, yeni teknolojilerin takip edilerek kullanılması ve projelerde koordinasyonun sağlanması amacıyla Türkiye Uzay Ajansı’nı kuracağız” (AK Parti, 2015).

Şekil 4.45. TÜRK SAT 4B (Anadolu Ajansı, 2015)

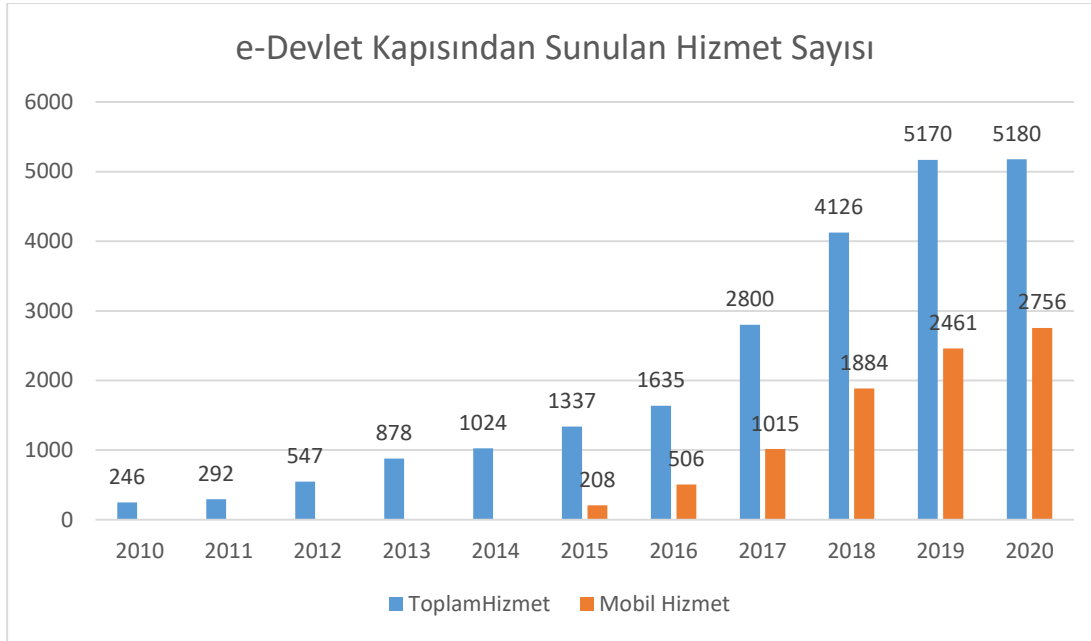
Şekil 4.46. Türkiye'nin 7 Uydusu (Anadolu Ajansı, 2021)

“Bilim ve teknoloji alanında geliştirdiğimiz kapasiteyi başta imalat sanayii, enerji, ulaştırma ve tarım olmak üzere yenilikçi ve yüksek teknoloji ihtiyacımızın olduğu stratejik sektörlerle aktararak bu alanlarda yerli teknolojik kabiliyete dayalı bir ekonomik altyapı oluşturacağız.

Bilgi ve iletişim teknolojilerinin (BİT) yaygın ve etkin kullanılmasını teşvik ederek, bu alanda güçlü bir ekosistemin oluşumunu destekleyecek, yerli BİT teknolojilerinin üretiminde katma değer artırılmasını ve üretimde BİT teknolojilerinin daha fazla kullanılmasını sağlayacağız.

Büyük verinin oluşturulması, işlenerek ticarileştirilmesi, yazılım ve donanım endüstrisinin geliştirilmesi suretiyle başta imalat sanayii olmak üzere stratejik sektörlerde dijitalleşmeyi hızlandıracak ve bu sektörlerdeki teknolojik gelişim kabiliyetini güçlendireceğiz” (AK Parti, 2018).

E-Devlet kapısından sunulan hizmet sayısı Şekil 4.47’de verilmiştir.

Şekil 4.47. 2010-2020 Yılları Arasında e-Devlet Kapısından Sunulan Hizmet Sayısı(T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2021)

Şekil 4.47 incelendiğinde 2010-2020 yılları arasında e-Devlet kapısından sunulan hizmet sayısının devamlı arttığı görülmektedir.

Ayrıca Türkiye Bilişim Sanayicileri Derneği (TÜBİSAD) 2021 raporuna göre 2021 yılında Türkiye’nin dijitalleşme notu ekosistem, yeterlilik, kullanım ve dönüşüm olmak üzere 4 bileşenin tamamında 2020 yılına kıyasla yükselmiştir. Bunun yanında raporda, korona virüs salgınının sektör üzerinde önemli bir olumsuz etkisi olmadığı belirtilmiştir. Ancak bununla birlikte ülkenin potansiyeli ve hedefleri göz önünde bulundurulduğunda çok daha yüksek bir sıçramaya ihtiyaç duyduğu ifade edilmiştir. Bunun için öncelikli olarak nitelikli işgücü kaynağının geliştirilmesi, bilgi ve iletişim teknolojilerine yönelik ulusal vizyonun güçlendirilmesi, girişimci ekosisteminin geliştirilmesi ve altyapı yatırımlarının hızlandırılması gerektiği ifade edilmiştir.

Türkiye dijitalleşmeye uyum sağlayabilmek için özellikle Endüstri 4.0’ı desteklemektedir. Bu nedenle de dijitalleşmeye yatırım yapmaktadır. Yenilenebilir enerji teknolojileri, büyük veri, mobil teknolojiler bunlardan bazılarıdır.

4.3.4.2. İnovasyon ve otomasyon

Strateji ve Bütçe Başkanlığının dokuzuncu (2007-2013), onuncu (2014-2018) ve on birinci (2019-2023) kalkınma planlarında yer alan inovasyon ve otomasyon politikaları ile ilgili örnekler aşağıda verilmiştir:

“Öncelikle gelişme potansiyeli yüksek merkezlerde; yenilikler ve yeni teknolojilerle ilgili bilgilere erişim kolaylaştırılacak, teknoloji değişim ve transfer sistemleri geliştirilecek, etkin bir bölgesel Ar-Ge altyapısı kurulacaktır. Ticari nitelikli bölgesel yenilik altyapısı kurulmasına yönelik olarak teknoparklar, yenilik aktarım merkezleri ve işletme kuluçkaları gibi araçlar ve girişimler desteklenecektir.” (T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Dokuzuncu Kalkınma Planı, 2006).

“Bilginin önemi ve değeri giderek artmakta, yenilikçilik ve farklılık yaratma en önemli rekabet unsurlarından biri haline gelmektedir. Önümüzdeki dönemde, bilim ve teknoloji alanındaki gelişmeler ile bilgiye dayalı üretim, büyümenin temel belirleyici gücü olmaya devam edecektir. Bu nedenle bazı teknolojik yatırımlar ve araştırma-geliştirme (Ar-Ge) faaliyetleri sadece serbest piyasa mekanizmasıyla değil, kamunun yönlendirici, düzenleyici ve destekleyici yaklaşımlarıyla da geliştirilmektedir. Bununla birlikte, birçok Ar-Ge çalışması ise uluslararası nitelik taşımakta ve çoğunlukla büyük küresel şirketler tarafından yürütülmektedir.” (T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Onuncu Kalkınma Planı, 2013).

“AB Araştırma ve İnovasyon Çerçeve Programlarına nitelikli projeler yoluyla katılımın sağlanması ve programların geri dönüş oranının artırılmasına yönelik tanıtım, bilgilendirme ve kapasite geliştirme çalışmaları ile destek ve ödül programları gerçekleştirilecek ve Avrupa Araştırma Alanına entegrasyonun sağlanmasını teminden ulusal programlar AB Çerçeve Programlarıyla uyumlu ve tamamlayıcı hale getirilecektir.” (T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı, On Birinci Kalkınma Planı, 2019).

İnovasyon ve otomasyon politikalarını incelemek amacıyla 2010-2020 yılları arasında Türkiye’de AK Parti iktidarları görev yaptığı için AK Parti’nin 2011, 2015 ve 2018 yıllarına ait seçim bildirgeleri incelenmiştir. Seçim bildirgelerinden elde edilen inovasyon ve otomasyon ile ilgili ifadeler aşağıda verilmiştir:

“Rekabet gücümüzü arttırma konusunda katkı vadeden, değer üretme potansiyeli taşıyan, ülkemizin doğal kaynaklarını, beşerî güçlerini değerlendiren, ülkemizin karşı karşıya olduğu veya olabileceği zorluklarla mücadele edebilmesini sağlayacak Ar-Ge ve inovasyon projelerini teşvik edeceğiz” (AK Parti, 2011).

“2014 yılında yasalaşan Araştırma Altyapılarının Desteklenmesine Dair Kanunla, üniversiteler ve özel sektör arasındaki iş birliğinin geliştirilmesine yönelik önemli bir adım daha atarak, kurduğumuz araştırma altyapılarının performans esasına dayalı olarak çalışmasını ve yönetilmesini, araştırma sonuçlarının ticarileşmesini, nitelikli araştırmacıların bu merkezlerde daha esnek bir biçimde istihdamını öngördük. Akredite edilecek bu merkezlerin güdümlü projelerle daha fazla desteklenerek, yenilikçi buluşların hızlandırılmasını amaçladık” (AK Parti, 2015).

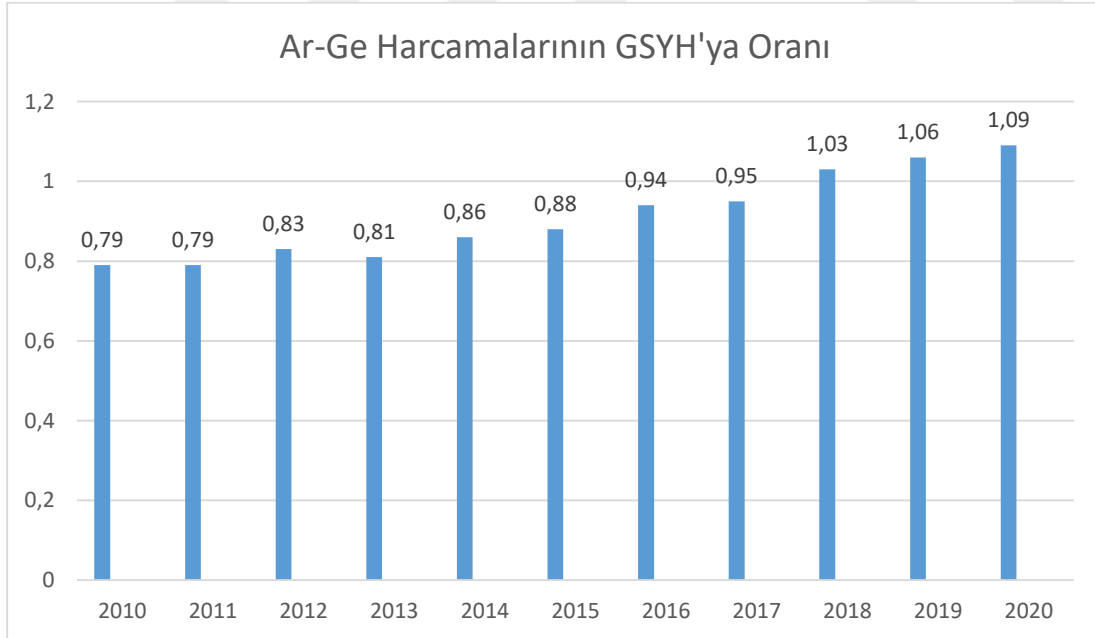
“TÜBİTAK ve KOSGEB tarafından verilen Ar-Ge, yenilikçilik ve KOBİ desteklerinin etki analizlerini yapacak ve destek sistemini ihtiyaçlara göre güncelleyeceğiz.

Antarktika'ya 2019 yılında Türk Bilim Üssü kurulumunu gerçekleştiriyoruz. Böylece Türkiye'nin bilim bayrağı Antarktika'da dalgalanacak. Türkiye, Antarktika üzerinde söz sahibi 30 ülkeden biri olacak” (AK Parti, 2018).

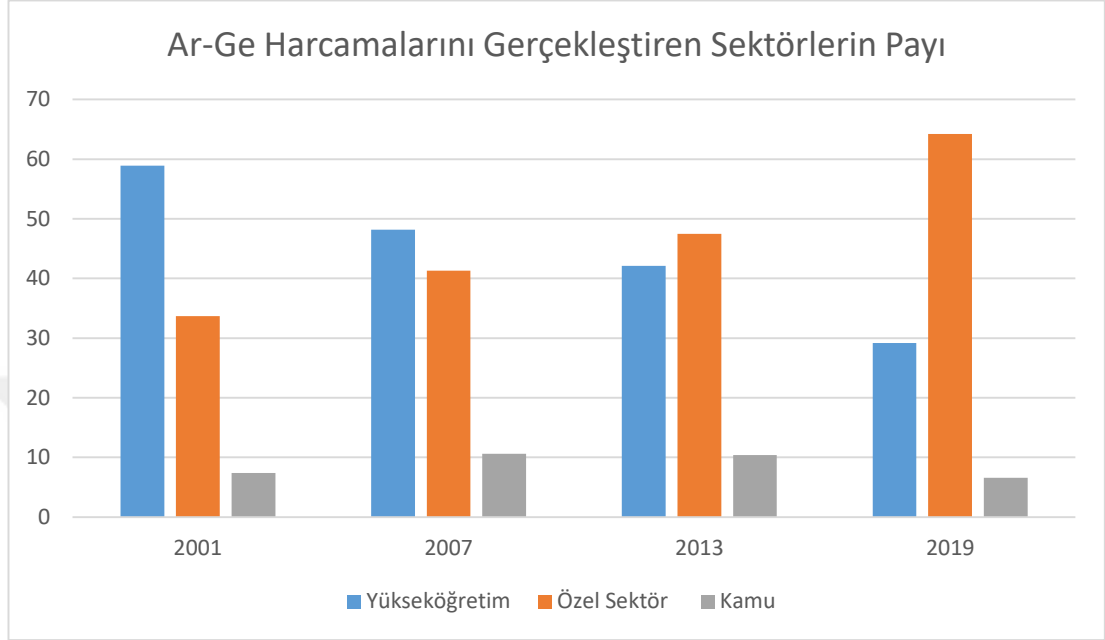
Şekil 4.48. Antarktika Türk Bilim Üssü (Anadolu Ajansı, 2019)

Türkiye'nin Ar-Ge harcamalarının GSYH'ye oranı Şekil 4.49'de verilmiştir.

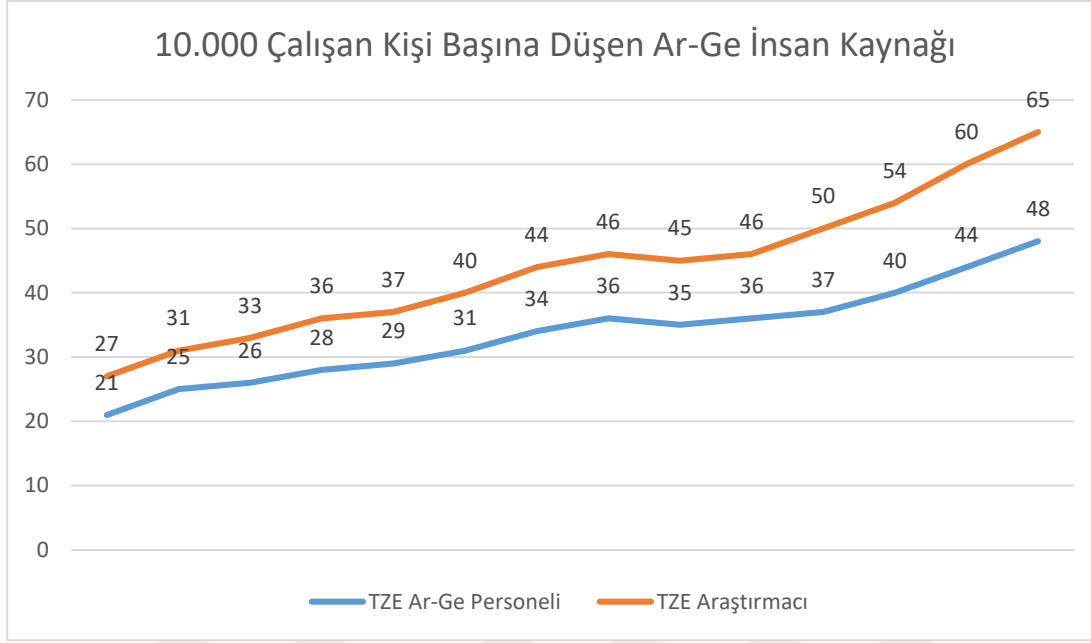
Şekil 4.49. 2010-2020 Yılları Arasında Ar-Ge Harcamalarının Oranı (GSYH) (T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2021)

Türkiye'nin Ar-Ge harcamalarının GSYH'ye oranı 2010-2020 yılları arasında artmıştır. Türkiye'nin Ar-Ge harcamalarını gerçekleştiren sektörlerin payı Şekil 4.50'de verilmiştir.

Şekil 4.50. Ar-Ge Harcamalarını Gerçekleştiren Sektörlerin Payı(T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2021)

Türkiye'nin Ar-Ge harcamalarında yükseköğretim kurumlarının ve kamunun payı devamlı azalmıştır. 10000 çalışan kişi başına düşen Ar-Ge insan kaynağı Şekil 4.51'de verilmiştir.

Şekil 4.51. Çalışan Kişi Başına Düşen Ar-Ge İnsan Kaynağı (10000) (T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2021)

2010-2019 yılları arasında 10000 çalışan kişi başına düşen Ar-Ge insan kaynağı artma eğilimi göstermiştir.

Bunun yanında T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı Bilgi Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 2023 yılına kadar bilgi teknolojileri alanında 1 milyon vatandaşın yetiştirilmesi hedeflenmiştir. Bu doğrultuda kamuda ve özel sektörde bilgi teknolojileri alanında kariyer sahibi olmak isteyen vatandaşların özgeçmişlerinin oluşturulması kapsamında “1 Milyon İstihdam” projesi geliştirilmiştir. Proje, sektörün bilgi teknolojileri personeli ihtiyacına büyük oranda karşılık verecek bir çalışma olarak tasarlanmıştır. Bu kapsam dâhilinde kişilerin öz geçmişlerinin dijital ortamda işverenlerin erişimine açık olması amaçlanmaktadır.

İnovasyon ve otomasyon çalışmaları için yatırımlar yapılmaktadır. Üniversitelerde teknokentler kurulmakta ve öğrencilerin projeler geliştirmesine olanak sağlanmaktadır. Yapılan Ar-Ge çalışmalarına ayrılan bütçe artmış olsa da devletin Ar-Ge çalışmalarındaki payı azalmıştır.

4.3.5. Türkiye'nin Yasal Gücü ile İlgili Durumu Nedir?

4.3.5.1. Etnik politika

Strateji ve Bütçe Başkanlığının onuncu (2014-2018) kalkınma planında yer alan etnik politika ile ilgili örnek aşağıda verilmiştir:

“Çoğulcu ve özgürlükçü bir demokrasi anlayışıyla bireylerin ve toplumdaki farklı kesimlerin bütün yönleriyle kendilerini özgürce ifade ettiği, tüm inançlara ve yaşam tarzlarına saygıyı ilke kabul eden bir toplumsal zeminin geliştirilmesi temel amaçtır. Anayasada ifadesini bulan cinsiyet, yaş, ırk, dil, renk, felsefi inanç, din, mezhep, sağlık durumu, gelir, uyruk, etnik köken, göçmenlik, siyasi tercih ayrımı yapmama, bütün vatandaşların temel hak ve özgürlüklerini güvence altına alma anlayışı esastır.” (T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Onuncu Kalkınma Planı, 2013).

Dokuzuncu ve on birinci kalkınma planlarında etnik köken ile ilgili planlar yer almamaktadır. Ancak hükümetin etnik politikasını incelemek amacıyla 2010-2020 yılları arasında Türkiye’de AK Parti iktidarları görev yaptığı için AK Parti’nin 2011, 2015 ve 2018 yıllarına ait seçim bildirgeleri de incelenmiştir. Seçim bildirgelerinden elde edilen etnik politika ile ilgili ifadelere aşağıda verilmiştir:

“Dil yasakları kaldırılmıştır. Türkçe dışındaki dil ve lehçelerde özel kurslar açılabilmesine ve yayın yapılabilmesine imkân sağlanmıştır. Sürekli Kürtçe yayın yapan TRT Şeş ve TRT Arapça bu anlamda bir dönüm noktasıdır. Aynı şekilde, cezaevlerinde Türkçeden başka dillerde görüşme yasağı kaldırılmıştır” (AK Parti, 2011).

“Yeni Türkiye’de şiarımız; etnik kimliği, mezhebi ve inancı ne olursa olsun herkesi bağrına basan, onları eşit vatandaşlık ile evrensel ilke ve değerler temelinde demokratik bir ortak yaşam bilincine ulaştıran bir anlayışı, daha güçlü bir şekilde hayata geçirmektir” (AK Parti, 2015).

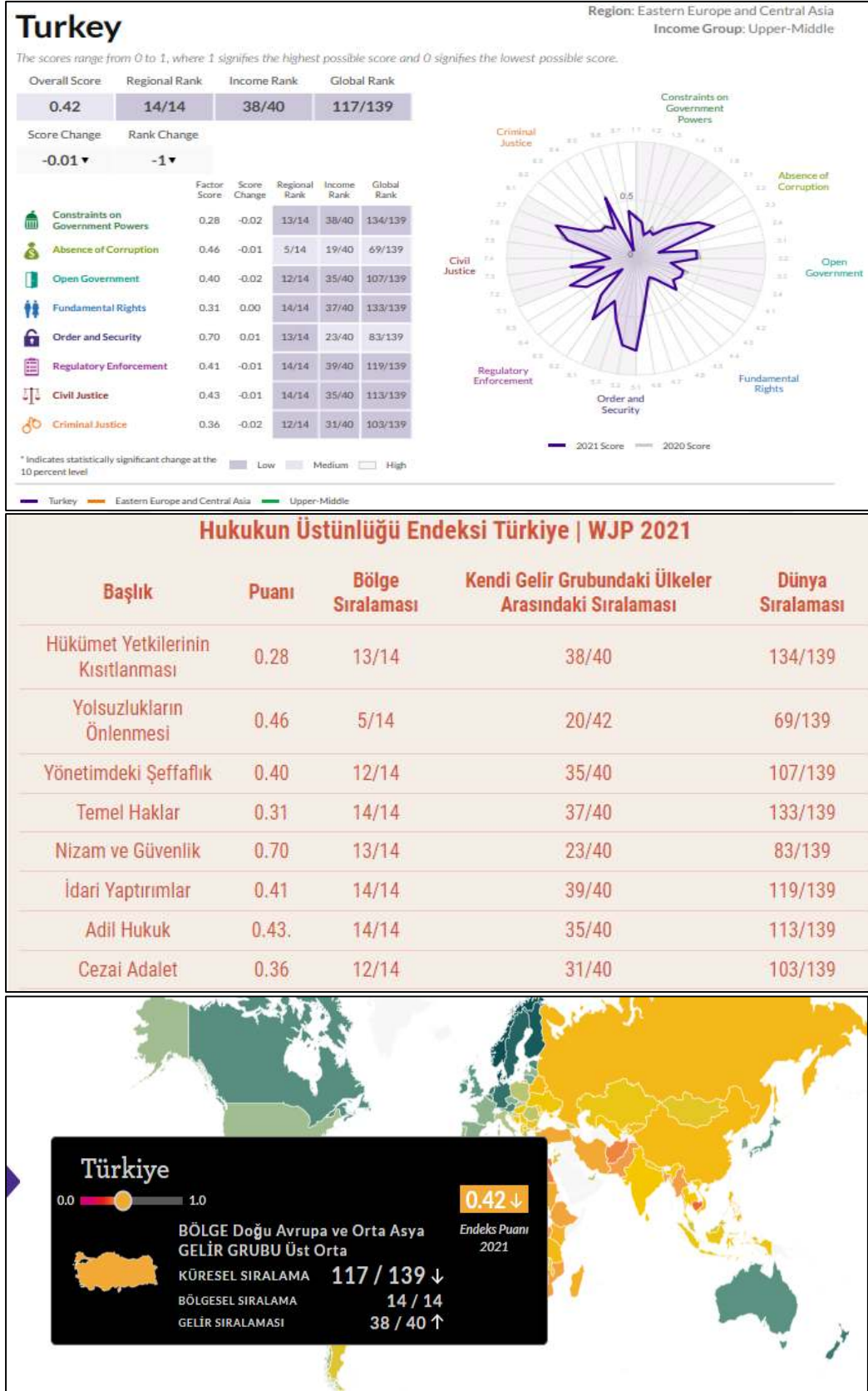
“Etnik, dini ve mezhepsel aidiyetlerden önce, milletimizin temel değerlerinin yoğrulduğu tarihi yolculuktaki birlikteliğimizi ve eşit vatandaşlık anlayışını benimsiyoruz. Bu anlayışla, devletin, bütün toplumsal kesimlerle hakkaniyet ölçüsünde, eşitlik temelinde ve demokratik bir ilişki geliştirmesini sağlayacak; toplumsal zenginliğimizin tüm unsurlarını çoğulcu bir yaklaşımla kucaklamaya devam edeceğiz” (AK Parti, 2015).

“Farklı dillerin yanı sıra, farklı inanç ve mezhepler konusunda da cesur adımlar attık. İlk defa “Alevi Çalıştayları” düzenleyerek, İslam inancının farklı yorumlarının daha özgür bir ortamda tartışılmasına ve sorunlarının demokratik bir ortamda aşılmasına zemin hazırladık.

Roman vatandaşlarımızın Cumhuriyet tarihi boyunca biriken toplumsal sorunlarını çözmek için çalıştaylar düzenledik. Yeni İskân Kanunu ile Romanlara yönelik ayrımcı hükümleri ortadan kaldırdık. İktidarımızın atmış olduğu adımlardan cesaretle yola çıkan Roman vatandaşlarımızın kurduğu dernek ve federasyonların sayısında büyük bir artış yaşandı. İlk defa Roman vatandaşlarımızın sorunlarının çözülmesine yönelik sistematik bir eylem planı uygulamaya koyduk.

Azınlıklara ait cemaat vakıflarının mülk edinmelerinin kolaylaştırılması ve özgürlük alanlarının genişletilmesi konusunda esaslı değişikliklere gittik” (AK Parti, 2018).

Kalkınma planları incelendiğinde hükümetin 2013’ten sonra etnik politika ile ilgili fikirlerinin değişmeye başladığı ifade edilebilir.

Şekil 4.52. The World Justice Project (WJP) 2021 Hukukun Üstünlüğü Endeksi (World Justice Project, 2015)

Özgürlükler Endeksi Raporuna göre;

“Türkiye’de 2010 yılından sonra ama özellikle de 2013 sonrası dönemde hukukun üstünlüğü prensibi zarar görmüş, birçok özgürlük kısıtlanarak hukuk devleti normları zedelenmiştir.”

Türkiye, The World Justice Project (WJP) 2021 Hukukun Üstünlüğü Endeksinde, 2020 yılında 128 ülke içinde 107., 2021 yılında 139 ülke içinde 117. sırada yer almıştır. Endekste Türkiye’nin Meksika, Angola ve Mali gibi ülkelerin gerisinde kaldığı görülmüştür. Ayrıntılı raporun Türkiye başlığı detaylı olarak incelendiğinde ülkenin coğrafi bölgelere göre kategorize edildiği bölümünde, Doğu Avrupa ve Orta Asya grubunda bulunan 14 ülke arasında Rusya’nın gerisinde kaldığı tespit edilmiştir. Ülkenin eleştirileri arasında öne çıkan başlıkları ise şunlardır: “139 ülke arasında 134. sırada geldiği ‘hükümet yetkilerinin kısıtlanması’ ve 133. sırada yer aldığı ‘temel haklar’ başlıkları olurken en iyi sıralaması 139 ülke arasında 69. sırada yer aldığı ‘yolsuzlukların önlenmesi’ başlığı olmuştur. ‘Yönetimdeki şeffaflık’ başlığında Türkiye, Afganistan’ın hemen üstünde yer alarak 139. ülke arasından 107’inci sırada kendine yer bulmuş, ‘temel haklar’ konusunda 133’üncü sırada yer alarak sondan 8’inci sıraya yerleşmiştir” (Büyükbayrak, 2020).

4.3.5.2. Rekabet hukuku

Rekabet Kurumunun tanımına göre rekabet hukuku, mal ve hizmet piyasalarında rekabetin korunması amacına yönelik olarak oluşturulan kurallar üzerine inşa edilmiş bir hukuk dalıdır. Mal veya hizmet piyasalarında iktisadi faaliyet gösteren teşebbüslerin eylem ve işlemlerini konu alan bu kurallar genel olarak üç başlık altında yer almaktadır. Bu çerçevede rekabet kuralları, teşebbüsler arasındaki rekabeti sınırlayan anlaşma, karar ve uyumlu eylemler ile pazarında hâkim durumda olan teşebbüslerin bu durumlarını kötüye kullanmalarını yasaklamakta, belirli eşiklerin üzerindeki birleşme ve devralmaları ise kontrole tabi tutmaktadır.

Rekabet hukukunun temel amacı kartelleşme ve tekelleşmeyi önlemektir.

Türkiye’nin rekabet mevzuatını oluşturan 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun 7 Aralık 1994’te kabul edilmiş, 13 Aralık 1994’te Resmi Gazete’de yayımlanmıştır. Kanun 65 maddeden ve 6 kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısımda Kanunun amacı, kapsamı ve tanımlar, ikinci kısımda ise yasaklanan faaliyetler,

rekabeti sınırlayıcı anlaşma, uyumlu eylem ve kararlar yer almaktadır. Kanunun ilk iki kısmı aşağıda verilmiştir.

“BİRİNCİ KISIM

Amaç, Kapsam, Tanımlar

Amaç

Madde 1- Bu Kanunun amacı, mal ve hizmet piyasalarındaki rekabeti engelleyici, bozucu veya kısıtlayıcı anlaşma, karar ve uygulamaları ve piyasaya hâkim olan teşebbüslerin bu hâkimiyetlerini kötüye kullanmalarını önlemek, bunun için gerekli düzenleme ve denetlemeleri yaparak rekabetin korunmasını sağlamaktır.

Kapsam

Madde 2- Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde mal ve hizmet piyasalarında faaliyet gösteren ya da bu piyasaları etkileyen her türlü teşebbüsün aralarında yaptığı rekabeti engelleyici, bozucu ve kısıtlayıcı anlaşma, uygulama ve kararlar ile piyasaya hâkim olan teşebbüslerin bu hâkimiyetlerini kötüye kullanmaları ve rekabeti önemli ölçüde azaltacak birleşme ve devralma niteliğindeki her türlü hukukî işlem ve davranışlar, rekabetin korunmasına yönelik tedbir, tespit, düzenleme ve denetlemeye ilişkin işlemler bu Kanun kapsamına girer.

Tanımlar

Madde 3- Bu Kanunun uygulanmasında;

Bakanlık: (Değişik ibare: 16.06.2020-7246/14. Md) Ticaret Bakanlığını,

Rekabet: Mal ve hizmet piyasalarındaki teşebbüsler arasında özgürce ekonomik kararlar verilebilmesini sağlayan yarışı,

Hâkim Durum: Belirli bir piyasadaki bir veya birden fazla teşebbüsün, rakipleri ve müşterilerinden bağımsız hareket ederek fiyat, arz, üretim ve dağıtım miktarı gibi ekonomik parametreleri belirleyebilme gücünü,

Teşebbüs: Piyasada mal veya hizmet üreten, pazarlayan, satan gerçek ve tüzel kişilerle, bağımsız karar verebilen ve ekonomik bakımdan bir bütün teşkil eden birimleri,

Teşebbüs Birliği: Teşebbüslerin belirli amaçlara ulaşmak için oluşturduğu tüzel kişiliği haiz ya da tüzel kişiliği olmayan her türlü birlikleri,

Mal: Ticarete konu olan her türlü taşınır ve taşınmaz eşyayı,

Hizmet: Bir bedel veya menfaat karşılığında yapılan bedenî, fikrî veya her ikisi beraber olan faaliyetleri,

Kurum: Rekabet Kurumunu,

Kurul: Rekabet Kurulunu,

İfade eder.

İKİNCİ KISIM

BİRİNCİ BÖLÜM

Yasaklanan Faaliyetler

Rekabeti Sınırlayıcı Anlaşma, Uyumlu Eylem ve Kararlar

Madde 4- Belirli bir mal veya hizmet piyasasında doğrudan veya dolaylı olarak rekabeti engelleme, bozma ya da kısıtlama amacını taşıyan veya bu etkiyi doğuran yahut doğurabilecek nitelikte olan teşebbüsler arası anlaşmalar, uyumlu eylemler ve teşebbüs birliklerinin bu tür karar ve eylemleri hukuka aykırı ve yasaaktır.

Bu haller, özellikle şunlardır:

a) Mal veya hizmetlerin alım ya da satım fiyatının, fiyatı oluşturan maliyet, kâr gibi unsurlar ile her türlü alım yahut satım şartlarının tespit edilmesi,

- b) Mal veya hizmet piyasalarının bölüşülmesi ile her türlü piyasa kaynaklarının veya unsurlarının paylaşılması ya da kontrolü,*
c) Mal veya hizmetin arz ya da talep miktarının kontrolü veya bunların piyasa dışında belirlenmesi,
d) Rakip teşebbüslerin faaliyetlerinin zorlaştırılması, kısıtlanması veya piyasada faaliyet gösteren teşebbüslerin boykot ya da diğer davranışlarla piyasa dışına çıkartılması yahut piyasaya yeni gireceklerin engellenmesi,
e) Münhasır bayilik hariç olmak üzere, eşit hak, yükümlülük ve edimler için eşit durumdaki kişilere farklı şartların uygulanması,
f) Anlaşmanın niteliği veya ticarî teamüllere aykırı olarak, bir mal veya hizmet ile birlikte diğer mal veya hizmetin satın alınmasının zorunlu kılınması veya aracı teşebbüs durumundaki alıcıların talep ettiği bir malın ya da hizmetin diğer bir mal veya hizmetin de alıcı tarafından teşhiri şartına bağlanması ya da arz edilen bir mal veya hizmetin tekrar arzına ilişkin şartların ileri sürülmesi,
Bir anlaşmanın varlığının ispatlanamadığı durumlarda piyasadaki fiyat değişmelerinin veya arz ve talep dengesinin ya da teşebbüslerin faaliyet bölgelerinin, rekabetin engellendiği, bozulduğu veya kısıtlandığı piyasalardakine benzerlik göstermesi, teşebbüslerin uyumlu eylem içinde olduklarına karine teşkil eder.

Ekonomik ve rasyonel gerçeklere dayanmak koşuluyla taraflardan her biri uyumlu eylemde bulunmadığını ispatlayarak sorumluluktan kurtulabilir.

Muafiyet

Madde 5- (Değişik fıkra: 16.06.2020-7246/1. Md) Aşağıda belirtilen şartların tamamının varlığı halinde, teşebbüsler arası anlaşma, uyumlu eylem ve teşebbüs birliği kararları 4 üncü madde hükümlerinin uygulanmasından muaftır:

- a) Malların üretim veya dağıtımı ile hizmetlerin sunulmasında yeni gelişme ve iyileşmelerin ya da ekonomik veya teknik gelişmenin sağlanması,*
b) Tüketicinin bundan yarar sağlaması,
c) İlgili piyasanın önemli bir bölümünde rekabetin ortadan kalkmaması,
d) Rekabetin (a) ve (b) bentlerindeki amaçların elde edilmesi için zorunlu olandan fazla sınırlanmaması.

(Ek fıkra: 16.06.2020-7246/1. Md) İlgili teşebbüs veya teşebbüs birlikleri, 4 üncü madde kapsamındaki anlaşma, uyumlu eylem veya teşebbüs birliği kararının muafiyet şartlarını taşıdığı Kurul tarafından tespit edilmesi amacıyla Kuruma başvuruda bulunabilir.

(Değişik fıkra: 02.07.2005-5388/1. Md) Muafiyet belirli bir süre için verilebileceği gibi, muafiyetin verilmesi belirli şartların ve/veya belirli yükümlülüklerin yerine getirilmesine bağlanabilir. Muafiyet kararları anlaşmanın ya da uyumlu eylemin yapıldığı veya teşebbüs birliği kararının alındığı yahut bir koşula bağlanmışsa koşulun yerine getirildiği tarihten itibaren geçerlidir.

Kurul, birinci fıkrada gösterilen şartların gerçekleşmesi halinde, belirli konulardaki anlaşma türlerine bir grup olarak muafiyet tanınmasını sağlayan ve bunların şartlarını gösteren tebliğler çıkarabilir.

Hâkim Durumun Kötüye Kullanılması

Madde 6- Bir veya birden fazla teşebbüsün ülkenin bütününde ya da bir bölümünde bir mal veya hizmet piyasasındaki hâkim durumunu tek başına yahut başkaları ile yapacağı anlaşmalar ya da birlikte davranışlar ile kötüye kullanması hukuka aykırı ve yasaktır.

Kötüye kullanma halleri özellikle şunlardır:

- a) Ticarî faaliyet alanına başka bir teşebbüsün girmesine doğrudan veya dolaylı olarak engel olunması ya da rakiplerin piyasadaki faaliyetlerinin zorlaştırılmasını amaçlayan eylemler,
- b) Eşit durumdaki alıcılara aynı ve eşit hak, yükümlülük ve edimler için farklı şartlar ileri sürerek, doğrudan veya dolaylı olarak ayırımcılık yapılması,
- c) Bir mal veya hizmetle birlikte, diğer mal veya hizmetin satın alınmasını veya aracı teşebbüsler durumundaki alıcıların talep ettiği bir malın veya hizmetin, diğer bir mal veya hizmetin de alıcı tarafından teşhiri şartına bağlanması ya da satın alınan bir malın belirli bir fiyatın altında satılmaması gibi tekrar satış halinde alım satım şartlarına ilişkin sınırlamalar getirilmesi,
- d) Belirli bir piyasadaki hâkimiyetin yaratmış olduğu finansal, teknolojik ve ticarî avantajlardan yararlanarak başka bir mal veya hizmet piyasasındaki rekabet koşullarını bozmayı amaçlayan eylemler,
- e) Tüketicinin zararına olarak üretimin, pazarlamanın ya da teknik gelişmenin kısıtlanması.

Birleşme veya Devralma

Madde 7- (Değişik fıkra: 16.06.2020-7246/2. Md) Bir ya da birden fazla teşebbüsün başta hâkim durum yaratılması ya da mevcut bir hâkim durumun güçlendirilmesi olmak üzere ülkenin bütünü yahut bir kısmında herhangi bir mal veya hizmet piyasasındaki etkin rekabetin önemli ölçüde azaltılması sonucunu doğuracak şekilde birleşmeleri veya herhangi bir teşebbüsün ya da kişinin diğer bir teşebbüsün mal varlığını yahut ortaklık paylarının tümünü veya bir kısmını ya da kendisine yönetimde hak sahibi olma yetkisi veren araçları, miras yoluyla iktisap durumu hariç olmak üzere, devralması hukuka aykırı ve yasaktır.

Hangi tür birleşme ve devralmaların hukukî geçerlilik kazanabilmesi için Kurula bildirilerek izin alınması gerektiğini Kurul, çıkaracağı tebliğlerle ilan eder.”

Rekabet Kanunu tekelleşmeyi önlemeyi amaçlamaktadır. Aynı sektörde birçok firmanın faaliyet göstermesine olanak sağlarken, aynı zamanda rekabet ortamı sağlayarak tüketicinin daha kaliteli ürünlere ulaşmasını hedeflemektedir. Kanunun iyi uygulanması durumunda ülkede rekabet ortamının korunacağı düşünülmektedir.

4.3.5.3. İş hukuku

Çalışan ve işverenlerin hak, sorumluluk ve yükümlülüklerini düzenleyen, belirli kurallara bağlayan kanun 4857 sayılı İş Kanunu olarak tanımlanmaktadır. İş Kanunu, iş hukuku ile ilgili düzenlemelerin temelini oluşturmaktadır. Bu kanunda işçi, işveren, işyeri, iş sözleşmesi gibi kavramlar açıklanmıştır.

Yeni 4857 sayılı İş Kanunu 22 Mayıs 2003'te kabul edilmiştir. 10 Haziran 2003'te Resmi Gazete'de yayımlanmış ve aynı gün yürürlüğe girmiştir. Yeni İş Kanunu 120 maddeden ve 9 bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde “Genel Hükümler”, ikinci bölümde “İş Sözleşmesi, Türleri ve Feshi”, üçüncü bölümde “Ücret”, dördüncü bölümde “İşin Düzenlenmesi”, beşinci bölümde “İş Sağlığı ve

Güvenliği”, altıncı bölümde “İş ve İşçi Bulma”, yedinci bölümde “Çalışma Hayatının Denetimi ve Teftişi”, sekizinci bölümde “İdari Ceza Hükümleri” ve dokuzuncu bölümde “Çeşitli, Geçici ve Son Hükümler” yer almaktadır. Türkiye’nin iş hukukunu oluşturan 4857 sayılı İş Kanunu’nda yer alan madde örnekleri aşağıda verilmiştir.

“Madde 5 – (Ek: 6/2/2014-6518/57 Md.) İş ilişkisinde dil, ırk, renk, cinsiyet, engellilik, siyasal düşünce, felsefî inanç, din ve mezhep ve benzeri sebeplere dayalı ayırım yapılamaz.

İşveren, esaslı sebepler olmadıkça tam süreli çalışan işçi karşısında kısmî süreli çalışan işçiye, belirsiz süreli çalışan işçi karşısında belirli süreli çalışan işçiye farklı işlem yapamaz.

İşveren, biyolojik veya işin niteliğine ilişkin sebepler zorunlu kılmadıkça, bir işçiye, iş sözleşmesinin yapılmasında, şartlarının oluşturulmasında, uygulanmasında ve sona ermesinde, cinsiyet veya gebelik nedeniyle doğrudan veya dolaylı farklı işlem yapamaz.

Aynı veya eşit değerde bir iş için cinsiyet nedeniyle daha düşük ücret kararlaştırılamaz.

İşçinin cinsiyeti nedeniyle özel koruyucu hükümlerin uygulanması, daha düşük bir ücretin uygulanmasını haklı kılmaz.

İş ilişkisinde veya sona ermesinde yukarıdaki fıkra hükümlerine aykırı davranıldığında işçi, dört aya kadar ücreti tutarındaki uygun bir tazminattan başka yoksun bırakıldığı haklarını da talep edebilir. 2821 sayılı Sendikalar Kanunu’nun 31 inci maddesi hükümleri saklıdır.

20 nci madde hükümleri saklı kalmak üzere işverenin yukarıdaki fıkra hükümlerine aykırı davrandığını işçi ispat etmekle yükümlüdür. Ancak, işçi bir ihlalin varlığı ihtimalini güçlü bir biçimde gösteren bir durumu ortaya koyduğunda, işveren böyle bir ihlalin mevcut olmadığını ispat etmekle yükümlü olur.” (TBMM, 2003).

“Madde 8 - İş sözleşmesi, bir tarafın (işçi) bağımlı olarak iş görmeyi, diğer tarafın (işveren) da ücret ödemeyi üstlenmesinden oluşan sözleşmedir. İş sözleşmesi, Kanunda aksi belirtilmedikçe, özel bir şekle tâbi değildir.

Süresi bir yıl ve daha fazla olan iş sözleşmelerinin yazılı şekilde yapılması zorunludur. Bu belgeler damga vergisi ve her çeşit resim ve harçtan muaftır.

Yazılı sözleşme yapılmayan hallerde işveren işçiye en geç iki ay içinde genel ve özel çalışma koşullarını, günlük ya da haftalık çalışma süresini, temel ücreti ve varsa ücret eklerini, ücret ödeme dönemini, süresi belirli ise sözleşmenin süresini, fesih halinde tarafların uymak zorunda oldukları hükümleri gösteren yazılı bir belge vermekle yükümlüdür. Süresi bir ayı geçmeyen belirli süreli iş sözleşmelerinde bu fıkra hükmü uygulanmaz. İş sözleşmesi iki aylık süre dolmadan sona ermiş ise, bu bilgilerin en geç sona erme tarihinde işçiye yazılı olarak verilmesi zorunludur.” (“İş Sözleşmesi, Türleri ve Feshi”)

“Madde 34 - Ücreti ödeme gününden itibaren yirmi gün içinde mücbir bir neden dışında ödenmeyen işçi, iş görme borcunu yerine getirmekten kaçınabilir. Bu nedenle kişisel kararlarına dayanarak iş görme borcunu yerine getirmemeleri sayısal olarak toplu bir nitelik kazansa dahi grev olarak nitelendirilemez. Gününde ödenmeyen ücretler için mevduata uygulanan en yüksek faiz oranı uygulanır. Bu işçilerin bu nedenle iş akitleri çalışmadıkları için feshedilemez ve yerine yeni işçi alınamaz, bu işler başkalarına yaptırılamaz.” (“Ücret”)

“Madde 68 - *Günlük çalışma süresinin ortalama bir zamanında o yerin gelenekleri ve işin gereğine göre ayarlanmak suretiyle işçilere;*

a) *Dört saat veya daha kısa süreli işlerde on beş dakika,*

b) *Dört saatten fazla ve yedi buçuk saate kadar (yedi buçuk saat dâhil) süreli işlerde yarım saat, (1) 25/3/2020 tarihli ve 7226 sayılı Kanunun 43 üncü maddesiyle bu fıkra da yer alan “iki” ibaresi “dört” şeklinde değiştirilmiştir.*

c) *Yedi buçuk saatten fazla süreli işlerde bir saat,*

Ara dinlenmesi verilir.

Bu dinlenme süreleri en az olup aralıksız verilir.

Ancak bu süreler, iklim, mevsim, o yerdeki gelenekler ve işin niteliği göz önünde tutularak sözleşmeler ile aralı olarak kullanılabilir.

Dinlenmeler bir işyerinde işçilere aynı veya değişik saatlerde kullanılabilir.

Ara dinlenmeleri çalışma süresinden sayılmaz.” (“İşin Düzenlenmesi”)

“Madde 90 - *İş arayanların elverişli oldukları işlere yerleştirilmeleri ve çeşitli işler için uygun işçiler bulunmasına aracılık görevi, Türkiye İş Kurumu ve bu hususta izin verilen özel istihdam bürolarınca yerine getirilir.” (“İş ve İşçi Bulma”)*

“Madde 91 - *Devlet, çalışma hayatı ile ilgili mevzuatın uygulanmasını izler, denetler ve teftiş eder. Bu ödev Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına bağlı ihtiyaca yetecek sayı ve özellikte teftiş ve denetlemeye yetkili iş müfettişlerince yapılır.*

(Ek fıkra: 13/2/2011-6111/77 Md. Değişik fıkra: 12/10/2017-7036/13 Md.) İşçilerin kanundan, iş ve toplu iş sözleşmesinden doğan bireysel alacaklarına ilişkin başvuruları üzerine, iş sözleşmesinin devam etmesi kaydıyla birinci fıkra hükmü uyarınca işlem yapılabilir.

Askeri işyerleriyle yurt güvenliği için gerekli maddeler üretilen işyerlerinin denetim ve teftişi konusu ve sonuçlarına ait işlemler Milli Savunma Bakanlığı ile Çalışma ve Sosyal

Güvenlik Bakanlığınca birlikte hazırlanacak yönetmeliğe göre yürütülür.” (“Çalışma Hayatının Denetimi ve Teftişi”)

Strateji ve Bütçe Başkanlığının dokuzuncu (2007-2013) kalkınma planında İş Kanunu’nda yapılan değişiklikler anlatılmıştır:

“Çalışma hayatını esnek bir yapıya kavuşturmayı amaçlayan ve mevcut düzenlemeleri günün koşullarına uygun hale getiren yeni İş Kanunu çıkarılmıştır. Kanunda ayrıca, işverenin ödeme gücüne düşmesi halinde işçilerin mağduriyetini giderici garanti fonunun kurulması, iş güvencesi, iş sağlığı ve güvenliğinin etkin uygulanması ve özel istihdam bürolarının kurulması gibi hükümler yer almaktadır. Kanunla istihdamın korunmasına, geliştirilmesine, yaygınlaştırılmasına ve işsizliğin önlenmesi faaliyetlerine yardımcı olmak ve işsizlik sigortası hizmetlerini yürütmek üzere Türkiye İş Kurumu kurulmuştur.” (T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Dokuzuncu Kalkınma Planı, 2006).

Hükümetin iş hukuku politikasını incelemek amacıyla 2010-2020 yılları arasında Türkiye’de AK Parti iktidarları görev yaptığı için AK Parti’nin 2011, 2015

ve 2018 yıllarına ait seçim bildirgeleri de incelenmiştir. Seçim bildirgelerinden elde edilen iş hukuku ile ilgili ifadelere aşağıda verilmiştir:

“Örgütlenme ve toplu pazarlık hakkının önündeki anayasal engelleri kaldırdık. Öncelikle çalışma hayatı mevzuatının evrensel standartlara ulaştırmak için çalışmalar yürüttük. Anayasamızda çalışanlarımızın örgütlenme ve toplu pazarlık haklarını sınırlandıran düzenlemeleri kaldırdık. Bu kapsamda; İşçi ve işverenlerin aynı zamanda ve aynı iş kolundaki farklı sendikalara üyeliğine imkân getirdik.

Kamu görevlilerine toplu sözleşme yapma hakkını sağladık” (AK Parti, 2011).

“Çalışma hayatımızın ihtiyaçlarını karşılayacak, AB ve ILO normlarına uyumlu, İş Kanunu’nu ve Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanunu çıkardık.” (AK Parti, 2015)

“Kadın hakları konusunda çok önemli düzenlemeleri hayata geçirdik. Kadın ve erkeklerin eşit haklara sahip olduğunu anayasal hükme dönüştürdük. BM nezdinde, “İnsan Ticaretinin Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol’ü onaylandık. İş Kanunu’nda yaptığımız değişiklikle kadınlar lehine hükümler getirilmesini sağladık” (AK Parti, 2018).

İş Kanunu’nda AB normlarını sağlayıcı yenilikler ve kadınların aktif iş hayatına katılımında destek olacak değişiklikler yapılmıştır. Ancak son on yılın İŞKUR işe alım verileri incelendiğinde kadın istihdamının erkeklerden çok daha az olduğu görülmektedir.

Türkiye’de Ekonomik Özgürlükler Raporu’na göre;

“İşverenler belirli bir süre çalıştıktan sonra işine son verilen ya da emeklilik dolayısıyla işinden ayrılmak durumunda bulunan işçiye, çalıştığı süreye göre kıdem tazminatı ödemektedir. Son dönemlerde işverenler ve uluslararası kuruluşlar kıdem tazminatının şirketlerce ödenmesi yerine bir fon kurulmasını gündeme getirdi. On Birinci Kalkınma Planında kıdem tazminatı reformu konusunda politika geliştirildi. Kıdem fonu esnek çalışma hayatının bir aracı olarak öngörüldü. Ancak çalışanlar kıdem tazminatını bir güvence olarak görmekte ve kıdem tazminatı için bir fon kurulmasını kendileri açısından bir kayıp olarak görmektedir.

Öte yandan salgının başladığı dönemlerde, 17 Nisan 2020’de işten çıkarma yasağı getirildi. Ancak İş Kanununda yer alan ahlak ve iyi niyet kurallarına uymayan haller fesih kısıtı uygulamasının istisnaları arasında sayıldı. “Kod 29” olarak bilinen bu yöntemle işten çıkartılan işçi kıdem tazminatı alamıyor ve işsizlik ödeneğinden yararlanamıyor. Salgın döneminde KOD 29 yöntemiyle işten atmaların arttığı iddialarına karşı Sosyal Güvenlik Kurumu bir genelge yayınladı ve iddiaların dayanaksız olduğunu belirtti. 2018 yılında KOD 29’a göre 233,4 bin kişi işten çıkartılırken, salgın dönemi 2020’de 176,7 bin kişi işten çıkartılmış.

Türkiye’de işkolu sendikacılığı bir merkezileşme sağlamaktadır. Bunun yanında sendikalı işçilerin %97,4’ünün üç büyük işçi konfederasyonuna üye olması bu merkezileşmeyi pekiştirmektedir. Formel olarak bakıldığında çalışanların

merkezi toplu sözleşme hakları bulunmakla beraber, uygulamada bu hak tam olarak kullanılamamaktadır. Bu nedenle de Türkiye'nin notu yükselmektedir. 2020 yılı itibariyle resmi olarak Türkiye'de çalışanların %13,8'i sendikalıdır. Resmi veriler sigortalı işçileri dikkate almaktadır. Kayıtlı ve kayıtsız tüm işçileri esas aldığımızda fiili sendikalaşma oranı yüzde 12,1'e gerilemektedir. Sendikalı işçilerin hepsi toplu iş sözleşmesi yapmamaktadır. Bu nedenle Türkiye'de toplu iş sözleşmesi kapsamındaki işçilerin oranı sendikalı işçi oranının çok altındadır. Özel sektörde sigortalı işçiler arasında toplu iş sözleşmesinden yararlananların oranı yüzde 7,78 iken, kayıtlı ve kayıtsız tüm işçiler arasında toplu iş sözleşmesi kapsamı yüzde 5,78'e gerilemektedir.”

4.3.5.4. Tüketici hakları

6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun tüketiciyi üretici karşısında koruyan hak, sorumluluk ve yükümlülüklerini düzenleyip belirli kurallara bağlayan kanun olarak tanımlanmaktadır.

6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun 7 Kasım 2013'te kabul edilmiştir. 28 Kasım 2013'te Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

Kanun 85 maddeden ve dokuz kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısımda “Amaç, Kapsam ve Tanımlar”, ikinci kısımda “Genel Esaslar”, üçüncü kısımda “Ayıplı Mal ve Hizmetler”, dördüncü kısımda “Tüketici Sözleşmeleri”, beşinci kısımda “Tüketicinin Bilgilendirilmesi ve Menfaatlerinin Korunması”, altıncı kısımda “Ticari Reklam ve Haksız Ticari Uygulamalar”, yedinci kısımda “Tüketici Kuruluşları”, sekizinci kısımda “Yargılama, Denetim ve Cezaya İlişkin Hükümler” ve son olarak dokuzuncu kısımda “Çeşitli Hükümler” yer almaktadır.

4857 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'da yer alan bazı maddeler aşağıda verilmiştir.

“Amaç

MADDE 1- (1) Bu Kanunun amacı; kamu yararına uygun olarak tüketicinin sağlık ve güvenliği ile ekonomik çıkarlarını koruyucu, zararlarını tazmin edici, çevresel tehlikelerden korunmasını sağlayıcı, tüketiciyi aydınlatıcı ve bilinçlendirici önlemleri almak, tüketicilerin kendilerini koruyucu girişimlerini özendirmek ve bu konulardaki politikaların oluşturulmasında gönüllü örgütlenmeleri teşvik etmeye ilişkin hususları düzenlemektir.

Kapsam

MADDE 2- (1) Bu Kanun, her türlü tüketici işlemi ile tüketiciye yönelik uygulamaları kapsar.” (“Amaç, Kapsam ve Tanımlar”)

“MADDE 6- (1) Vitrinde, rafta, elektronik ortamda veya açıkça görülebilir herhangi bir yerde teşhir edilen malın, satılık olmadığı belirtilen bir ibareye yer verilmedikçe satışından kaçınılamaz.

(2) Hizmet sağlamaktan haklı bir sebep olmaksızın kaçınılamaz.

(3) Ticari veya mesleki amaçlarla hareket edenler; aksine bir teamül, ticari örf veya adet ya da haklı bir sebep yoksa bir mal veya hizmetin satışını o mal veya hizmetin, kendisi tarafından belirlenen miktar, sayı, ebat gibi koşullara ya da başka bir mal veya hizmetin satın alınması şartına bağlayamaz.

(4) Bakanlık ve belediyeler, bu madde hükümlerinin uygulanması ve izlenmesine ilişkin işleri yürütmekle görevlidir.” (“Genel Esaslar”)

“MADDE 8- (1) Ayıplı mal, tüketiciye teslimi anında, taraflarca kararlaştırılmış olan örnek ya da modele uygun olmaması ya da objektif olarak sahip olması gereken özellikleri taşımaması nedeniyle sözleşmeye aykırı olan maldır.

(2) Ambalajında, etiketinde, tanıtma ve kullanma kılavuzunda, internet portalında ya da reklam ve ilanlarında yer alan özelliklerinden bir veya birden fazlasını taşımayan; satıcı tarafından bildirilen veya teknik düzenlemesinde tespit edilen niteliğe aykırı olan; muadili olan malların kullanım amacını karşılamayan, tüketicinin makul olarak beklediği faydaları azaltan veya ortadan kaldıran maddi, hukuki veya ekonomik eksiklikler içeren mallar da ayıplı olarak kabul edilir.

(3) Sözleşmeye konu olan malın, sözleşmede kararlaştırılan süre içinde teslim edilmemesi veya montajının satıcı tarafından veya onun sorumluluğu altında gerçekleştirildiği durumlarda gereği gibi monte edilmemesi sözleşmeye aykırı ifa olarak değerlendirilir. Malın montajının tüketici tarafından yapılmasının öngörüldüğü hâllerde, montaj talimatındaki yanlışlık veya eksiklik nedeniyle montaj hatalı yapılmışsa, sözleşmeye aykırı ifa söz konusu olur.” (“Ayıplı Mal ve Hizmetler”)

“Tüketicinin bilinçlendirilmesi

MADDE 59- (1) Tüketicinin bilinçlendirilmesi konusunda örgün ve yaygın eğitim kurumlarının ders programlarına, Bakanlığın görüşü alınarak Millî Eğitim Bakanlığınca gerekli ilaveler yapılır.

(2) Ülke genelinde yayın yapan radyo ve televizyon kuruluşları 08.00-22.00 saatleri arasında, ayda on beş dakikadan az olmamak üzere tüketicinin bilinçlendirilmesi amacıyla yayınlar yapmak zorundadır. Yapılan yayınların tarih, saat, süre ve içerik bilgileri liste hâlinde her ay düzenli olarak Radyo ve Televizyon Üst Kuruluna bildirilir. Bu saatler dışında yapılan yayınlar, aylık on beş dakikalık süreye dâhil edilmez. Bu süreler, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu tarafından denetlenir ve sonuçları Bakanlığa bildirilir.” (“Tüketicinin Bilgilendirilmesi ve Menfaatlerinin Korunması”)

Strateji ve Bütçe Başkanlığının dokuzuncu (2007-2013), onuncu (2014-2018) ve on birinci (2019-2023) kalkınma planlarında yer alan tüketici hakları ile ilgili uygulamalar aşağıda verilmiştir:

“AB’ye üyelik süreci, ülkemizin ekonomik, sosyal ve siyasi yaşamında köklü dönüşümlere yol açarken, demokrasi, hukuk devleti, insan hakları, sağlık, gıda

güvenliği, tüketici hakları, rekabet kuralları, kurumsal iyileşme ve çevrenin korunması gibi birçok alanda AB norm ve standartlarına ulaşılması, halkımızın yaşam kalitesini yükseltecektir.” (T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Dokuzuncu Kalkınma Planı, 2006).

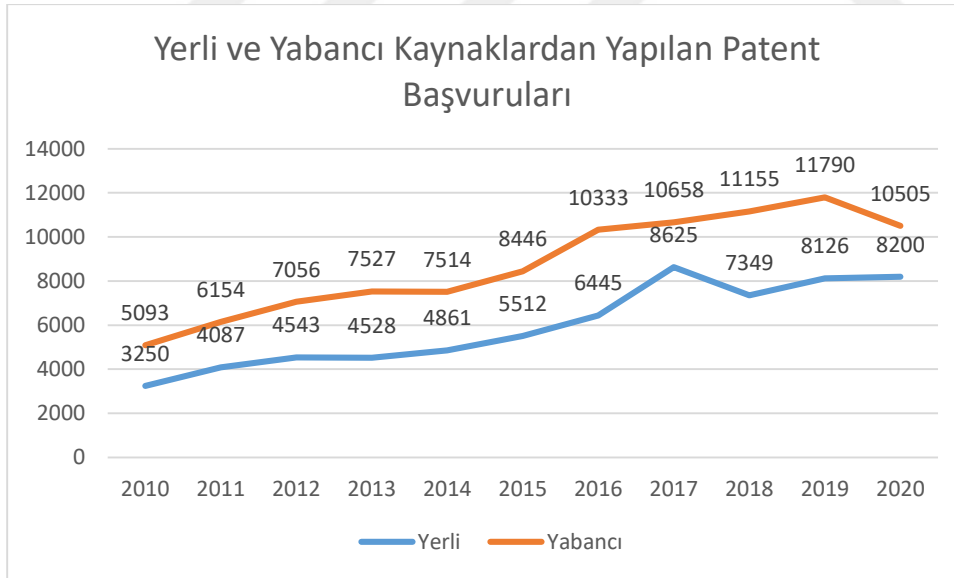
“Ticaret faaliyetlerinde yüksek katma değerli hizmet üretiminin ve verimlilik artışının sağlanması, teknoloji kullanımı ve yeniliğin özendirilerek hizmet kalitesinin artırılması, rekabetin ve tüketicinin korunması ile sektör içi kesimler arasında dengeli gelişmeyi sağlayan bir ortamın tesis edilmesi temel amaçtır.” (T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Onuncu Kalkınma Planı, 2013).

“Tüketicinin korunmasına ilişkin mevzuat güncel gelişmelere uygun olarak gözden geçirilecek, piyasa gözetim ve denetim faaliyetlerinin etkinlikleri artırılacaktır.” (T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı, On Birinci Kalkınma Planı, 2019).

Demokratik toplumun gereği olarak tüketici haklarına önem verilmektedir. Kanunlarda tüketiciyi koruyan, bilinçlendirmeyi amaçlayan ve hakkını savunan pek çok madde vardır. Tüketici haklarının korunması ile aynı zamanda toplumun yaşam kalitesinin arttırmak ve AB normlarını sağlamak amaçlanmaktadır.

4.3.5.5. Marka patent

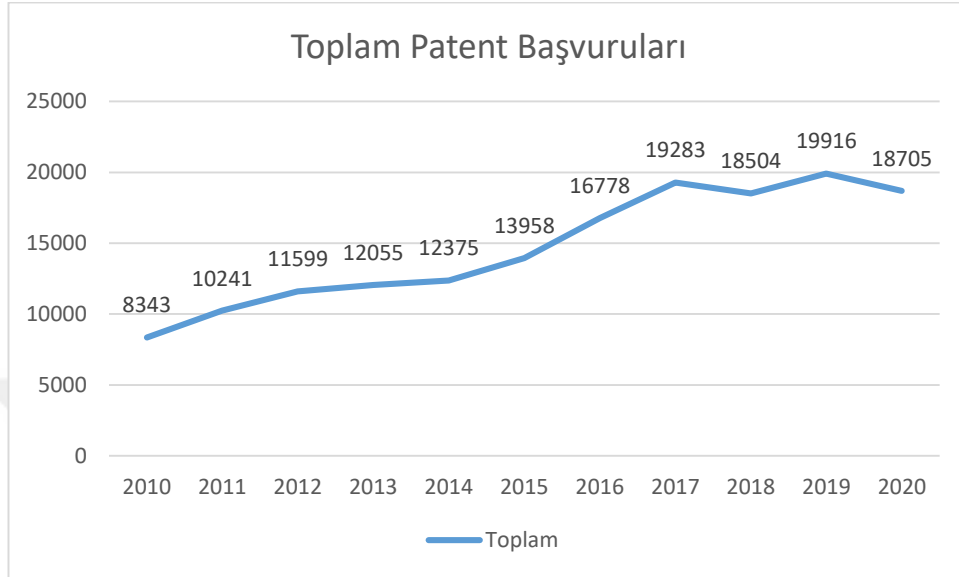
Türkiye’de 2010-2020 yılları arasında yerli ve yabancı kaynaklardan yapılan patent başvuruları Şekil 4.53’de verilmiştir.

Şekil 4.53. 2010-2020 Yılları Arasında Yerli ve Yabancı Kaynaklardan Yapılan Patent Başvuru Sayıları (T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2021)

Şekil 4.53 incelendiğinde 2010-2010 yılları arasında yerel kaynaklı patent başvurularının en az (3250) 2010 yılında, en fazla başvurunun (8625) ise 2017 yılında olduğu görülmektedir. Yabancı kaynaklı patent başvurularının en az (5093) 2010 yılında, en fazla başvurunun (11790) 2019 yılında olduğu görülmektedir. Buna göre

yabancı kaynaklı patent başvuruları 2010-2020 yılları arasında yerli kaynaklı patent başvurularından daha fazladır. Türkiye’de 2010-2020 yılları arasında yapılan toplam patent başvuru sayıları Şekil 4.54’de verilmiştir.

Şekil 4.54. 2010-2020 Yılları Arasında Yapılan Toplam Patent Başvuru Sayıları (T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2021)

Türkiye’de 2010-2020 yılları arasında yapılan patent başvurularının toplam sayısının en az (8343) 2010 yılında, en fazla (19916) ise 2019 yılında olduğu görülmektedir. Patent başvurularının toplam sayısının 2010-2017 yılları arasında sürekli artış gösterdiği, 2017 yılından sonra ise dalgalandığı ifade edilebilir.

4.3.6. Türkiye’nin Çevresel Gücü ile İlgili Durumu Nedir?

4.3.6.1. İklim ve hava

Çevre ve Şehircilik Bakanlığının “2010-2023 Türkiye İklim Değişikliği Stratejisi”nde yer alan iklim değişiklikleri için alınacak önlemler ile ilgili örnek aşağıda verilmiştir:

*“Küresel iklim değişikliği ile mücadele ve uyum çabalarında, kapsamlı ve işlevsel bir uluslararası işbirliği mekanizmasının oluşturulmasına yönelik yürütülen müzakerelere aktif katılım sağlamak,
Dinamik bir anlayış içinde Ulusal İklim Değişikliği Stratejisi ile Dokuzuncu Kalkınma Planı ve ilgili diğer ulusal politika ve strateji belgeleri doğrultusunda Ulusal İklim Değişikliği Eylem Planı’nı hazırlamak,
İlgili kurumlarda iklim değişikliğine ilişkin yapılanmaları başlatmak,
Emisyon envanterinin daha sağlıklı olarak hazırlanması için gerekli altyapıyı kurmak,*

İklim değışikliğı politikalarını tüm paydaşların iş birliğıyle geliştirmektedir.”

Strateji ve Bütçe Başkanlığının dokuzuncu (2007-2013), onuncu (2014-2018) ve on birinci (2019-2023) kalkınma planlarında iklim ve hava politikaları ile ilgili örnek aşağıda verilmiştir:

“Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesinin (İDÇS) TBMM tarafından onaylanmasıyla ülkemiz, 24 Mayıs 2004 tarihi itibarıyla İDÇS’ye taraf olmuştur.” (T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Dokuzuncu Kalkınma Planı, 2006).

“Ülkemiz şartları çerçevesinde ilgili tarafların katılımıyla sera gazı azaltımı politika ve tedbirlerini ortaya koyan bir Ulusal Eylem Planı hazırlanarak, BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesine ilişkin yükümlülükler yerine getirilecektir.” (T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Dokuzuncu Kalkınma Planı, 2006).

“Ülkemizde başta iklim değışikliğı olmak üzere, çevre sorunlarına duyarlı politikalar sürdürülebilir kalkınma ilkeleri çerçevesinde yürütölmüş; kurumsal yapı, mevzuat ve standartlar geliştirilmiştir. Afet zararlarının en aza indirilmesi amacıyla kurumsal ve yasal düzenlemelerle kamuoyunda farkındalık oluşturulmasına önem verilmiştir. Yerleşim yerlerinin temiz ve sağlıklı hale gelmesi açısından kentsel altyapı yatırımlarına öncelik verilmiş, başta içme suyu ve atık su ile katı atık hizmetleri olmak üzere, nüfusun bu hizmetlere erişiminde önemli ilerlemeler kaydedilmiştir.” (T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Onuncu Kalkınma Planı, 2013).

“İklim Değişikliği Strateji Belgesi ve Biyolojik Çeşitlilik Stratejisi ve Eylem Planı gibi temel strateji belgeleri hazırlanarak çevre politikasına ve uygulamaya yön veren çerçeve geliştirilmiştir.” (T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Onuncu Kalkınma Planı, 2013).

“Coğrafi konumu itibarıyla iklim değışikliğınden en çok etkilenecek ölkeler arasında yer alan ülkemizde artan ani yağışlar, sel, kuraklık felaketleri ortaya çıkmaktadır. Ülkemizin gelişmekte olan ölkeler konumuna paralel şekilde, emisyon azaltımı ve iklim değışikliğıne uyum çabaları sürmektedir. Sanayi yoğun büyüme trendiyle Türkiye için iklim finansmanına erişim imkânlarının açıklığına kavuşturulması, marjinal maliyeti en düşük emisyon azaltım fırsatlarının kullanılabilmesini sağlayacaktır.” (T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı, On Birinci Kalkınma Planı, 2019).

“Kentlerdeki trafik sıkışıklığının, kazaların ve hava kirliliğinin azaltılması amacıyla kent içi ulaşımında arz yönlü politikalardan ziyade talep yönlü politikaların uygulanmasıyla özel araç yerine toplu taşıma sistemlerinin kullanımı özendirilecektir.” (T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı, On Birinci Kalkınma Planı, 2019).

Hükümetin iklim ve hava politikasını incelemek amacıyla 2010-2020 yılları arasında Türkiye’de AK Parti iktidarları görev yaptığı için AK Parti’nin 2011, 2015 ve 2018 yıllarına ait seçim bildirgeleri de incelenmiştir. Seçim bildirgelerinden elde edilen iklim ve hava ile ilgili ifadeler aşağıda verilmiştir:

“Solunum rahatsızlığına yol açan PM2.5 partikülleri (araçlar, kamyonlar) salınımı %20 azaltılacaktır. Ayrıca, ulaşımda kullanılan yakıtların %10’u biyoyakıt, elektrik ve hidrojenle elde edilecek, 1. ve 2. jenerasyon biyoyakıt kullanımı sağlanacaktır” (AK Parti, 2011).

“Küresel iklim değişikliğiyle mücadele kapsamında 2004 yılında Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesine ve 2009 yılında Kyoto Protokolüne taraf olduk. İklim değişikliği mücadele kapsamında Ulusal İklim Değişikliği Stratejisi ve İklim Değişikliği Eylem Planını hazırladık. 2005 yılında 54 olan hava kalitesi ölçüm istasyonlarının sayısını 2014’de 175’e çıkardık” (AK Parti, 2015).

“Küresel iklim değişikliğiyle mücadele kapsamında en önemli uluslararası anlaşmalara imza attık. 2004 yılında Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesine ve 2009 yılında Kyoto Protokolü’ne taraf olduk. 2016 yılında ise Paris Anlaşmasına imza attık.

İklim değişikliği başta olmak üzere, artan çevresel sorunlara karşı hassasiyeti, afetler konusunda hazırlıklı olmayı, insanımıza ve dünyamıza karşı önemli bir mesuliyet olarak görüyoruz.

İklim değişikliği ile mücadele kapsamında Ulusal İklim Değişikliği Stratejisi ve İklim Değişikliği Eylem Planı’nı hazırladık.

Ozon tabakasının korunmasına yönelik yürüttüğümüz başarılı çalışmalar sonucunda 2012, 2014 ve 2016 yıllarında “Avrupa ve Orta Asya Bölgesel Ozon Ağı Ozon Tabakasını Koruma Onur Madalyası” nı aldık. Önümüzdeki yıllarda da bu başarıyı artırarak ülkemizi gururlandırmaya devam edeceğiz. Hava kalitesini güçlendirici tedbirleri devreye soktuk. Hava Kalitesinin daha iyi takip edilebilmesi için 2005 yılında 36 istasyonla başlattığımız Ulusal Hava Kalitesi İzleme Ağı’nı, 2018 yılı itibarıyla toplam 300 istasyona ulaştırdık” (AK Parti, 2018).

Temiz Hava Hakkı Platformu, ‘Kara Rapor 2020: Hava Kirliliği ve Sağlık Etkileri’ çalışmasına göre (Temiz Hava Hakkı, 2020);

“2019 yılında 30 ilde yaşayan yaklaşık 18 milyon kişinin yıl boyunca soluduğu havanın kalitesine (PM10) dair yeterli veri yok ve her 5 ilden 1’inde hava kirliliğinin sağlık etkileri yetersiz veri nedeniyle (PM5) hesaplanamadı.

2019 yılında, Türkiye’de hava kirliliği (PM10) yeterli veri olan 51 ilin %98’inde Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ)’nün sınır değerlerinin üzerinde gerçekleşti.

Son dört yıl boyunca düzenli olarak yüksek derecede kirli hava soluyan Iğdır, Düzce, Manisa, Bursa, Kahramanmaraş ve Afyon’da hava kirliliği sorununun çözilemeyen kronik bir sorun haline geldiği gözlemleniyor.

Türkiye’de hava kirliliği Dünya Sağlık Örgütü kılavuz değerine indirilseydi; 2019 yılında tüm ölümlerin %7,9’u (31.476 ölüm) ve 2018 yılındaki tüm ölümlerin %12,13’ü (45.398 ölüm) önlenebilirdi.

2017 yılından beri her yıl hava kirliliği trafik kazalarının 6 katından fazla ölüme sebep oluyor. İstanbul, 2017 yılından beri hava kirliliğine bağlı ölüm sayısının en yüksek olduğu il.”

Çevre ve Şehircilik Bakanlığınca yayınlanan “2010-2023 Türkiye İklim Değişikliği Stratejisi”, Strateji ve Bütçe Başkanlığının yayınladığı kalkınma planları ve AK Parti seçim bildirgeleri incelendiğinde tüm dünyayı etkileyen iklim

değişikliklerini önlemek için uygulanan ve uygulamaya geçecek birçok proje bulunduğu görülmektedir. Ancak Temiz Hava Hakkı Platformu'nun raporuna göre uygulamaların yetersiz kaldığı ifade edilebilir.

4.3.6.2. Çevresel politika

Strateji ve Bütçe Başkanlığının dokuzuncu (2007-2013), onuncu (2014-2018) ve on birinci (2019-2023) kalkınma planlarında çevre projeleri ile ilgili örnek aşağıda verilmiştir:

“Çevre yatırımlarının yapılması ve işletilmesinde özel sektörün katılımı dâhil yeni finansman yöntemleri geliştirilecektir.

Çevresel altyapı hizmetlerinin planlanması, projelendirilmesi, uygulanması ve işletilmesine ilişkin belediyelerin kapasiteleri geliştirilecektir.” (T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Dokuzuncu Kalkınma Planı, 2006).

“Bu eğilimlere bağlı olarak önümüzdeki dönemde bazı sektörlerde kısıtlamaların, bazı sektörlerde ise yeni üretim ve istihdam alanlarının ortaya çıkması muhtemeldir. Çevresel maliyetlerin içselleştirilmesine dönük politika tasarımlarının da belirli ölçüde yaygınlaşacağı öngörülmektedir. Sürdürülebilir büyüme yönündeki arayışların teknolojik gelişme için yeni alanlar oluşturması beklenmektedir. Ancak, gelişmekte olan ülkelerin sınırlı kaynak ve kapasiteleri, teknoloji geliştirme ve büyüme imkânlarından yararlanılmasını ve sürdürülebilir bir üretim ve tüketim yapısına geçişi zorlaştırabilecektir. Ayrıca, küresel düzeyde politika yapıcılarının enerji, ekonomi, sosyal kalkınma ve çevre hedeflerinin uyumlaştırılması konusunda kritik tercihlerle karşı karşıyadır.” (T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Onuncu Kalkınma Planı, 2013).

“Ekosistemler ve ekosistem hizmetlerinin korunması, onarımı ve sürdürülebilir kullanımının sağlanmasına yönelik kara ve denizde korunan alan miktarı artırılarak doğa koruma alanlarının etkin yönetimi gerçekleştirilecektir.” (T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı, On Birinci Kalkınma Planı, 2019).

Hükümetin çevre ile ilgili politikalarını incelemek amacıyla 2010-2020 yılları arasında Türkiye’de AK Parti iktidarları görev yaptığı için AK Parti’nin 2011, 2015 ve 2018 yıllarına ait seçim bildirgeleri de incelenmiştir. Seçim bildirgelerinden elde edilen çevre projeleri ile ilgili ifadeler aşağıda verilmiştir:

“Partimiz, çevrenin korunması ile ülkenin enerji ihtiyacının karşılanması arasında bir dengenin kurulmasının gerekliliğine inanmaktadır” (AK Parti, 2011).

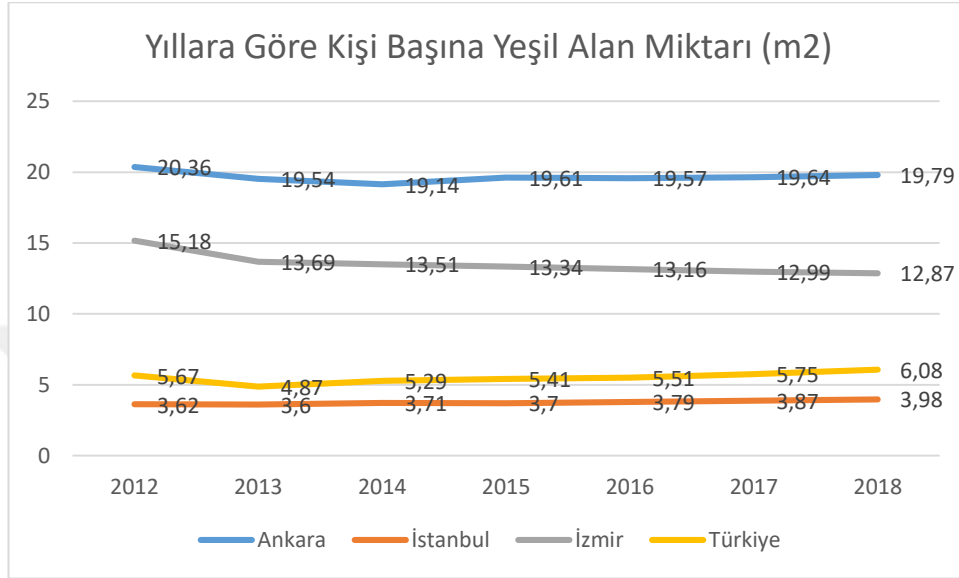
“Ambalaj atıklarının kaynağında ayrı toplayarak geri kazanımını kolaylaştırmak amacıyla ambalaj üreticileri ve piyasaya süren işletmelerin kayıt altına alınmasını sağladık.

Tıbbi atıkların kaynağında, diğer atıklardan ayrı toplanması, taşınması ve geçici depolanmaları konularında önemli gelişmeler kaydettik, mevcut vahşi depolama alanlarının rehabilitasyonu çalışmalarını başlattık” (AK Parti, 2015).

“2017 yılında başlattığımız Sıfır Atık Projesi ile tüm dünyada örnek bir ülke olmayı hedefliyoruz. Projeye atıkları bulunduğu noktada ayrıştırarak geri dönüştüreceğiz.

Böylece çevre kirliliğini engelleyecek ve elde edilen ürünler sayesinde sanayimize hammadde ve ekonomimize katma değer sağlayacağız. Ülke çapında kurulacak alt yapı ile plastik, kâğıt-karton, cam, metal atıkları, atık piller, elektronik atıkları ayrı toplayarak geri kazanacağız” (AK Parti, 2018).

Yıllara Göre Kişi Başına Yeşil Alan Miktarı (m2) Şekil 4.55’de verilmiştir.

Şekil 4.55. Yıllara Göre Kişi Başına Yeşil Alan Miktarı (T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2021)

Şekil 4.55 incelendiğinde Ankara’daki yeşil alan miktarının 2012-2018 yılları arasında azaldığı, İstanbul’daki yeşil alan miktarının 2012-2018 yılları arasında arttığı, İzmir’deki yeşil alan miktarının 2012-2018 yılları arasında azaldığı ve Türkiye’nin toplam yeşil alan miktarının 2012-2018 yılları arasında arttığı görülmektedir. Ancak bu değişimin Temiz Hava Hakkı Platformu’nun raporuna göre yetersiz olduğu ifade edilebilir.

2010-2020 yılları arasında Türkiye’de pek çok sürdürülebilir proje hayata geçirilmiştir. Aynı zamanda bu zaman zarfında Türkiye’nin imzaladığı birçok çevre antlaşması mevcuttur. Bunlar; “Ozon Tabakasını İncelten Maddelere Dair Viyana Sözleşmesi ve Montreal Protokolü”, “Bazı Tehlikeli Kimyasallar ve Pestisitlerin Uluslararası Ticaretinde Ön Bildirimli Kabul Usulüne Dair Rotterdam Sözleşmesi”, “Kalıcı Organik Kirleticilere (KOK) İlişkin Stockholm Sözleşmesi” ve “Cıvaya İlişkin Minamata Sözleşmesi”dir.

4.3.6.3. Sivil toplum örgütleri

Strateji ve Bütçe Başkanlığının dokuzuncu (2007-2013), onuncu (2014-2018) ve on birinci (2019-2023) kalkınma planlarında sivil toplum örgütleri ile ilgili örnek aşağıda verilmiştir:

“Trafik kazalarının yoğun olarak görüldüğü kara noktalar giderilecek, trafik denetim hizmetlerinin etkinleştirilmesine ve hedef programlar çerçevesinde yaygınlaştırılmasına, trafik eğitiminin ilköğretimden başlatılarak halkın bilinçlendirilmesine önem ve öncelik verilecektir. Trafik güvenliği konusunda hazırlanacak programlara kamuoyunun ve sivil toplum örgütlerinin desteğinin artırılması, özel kesimin trafik güvenliği ile ilgili projelere katılımının sağlanması özendirilecektir.” (T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Dokuzuncu Kalkınma Planı, 2006).

“Kalkınma iş birliğinde etkisini artırmayı hedefleyen ülkemizin başta beşeri kaynakları olmak üzere, bu alandaki kurumsal kapasitesini geliştirmesi, özel sektör kuruluşlarının, sivil toplum örgütlerinin ve bireylerin katkısını artırması gerekmektedir.” (T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Onuncu Kalkınma Planı, 2013).

“Küçük yaşlardan itibaren çocukların sivil toplum faaliyetleriyle tanışması ve gönüllülük bilincinin oluşmasına yönelik olarak okullarda uygulamalar başlatılacaktır.

Üniversite öğrencilerinin gönüllülük ve STK faaliyetlerine katılımı ile STK’larda staj imkânlarının kolaylaştırılması teşvik edilecektir.” (T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı, On Birinci Kalkınma Planı, 2019).

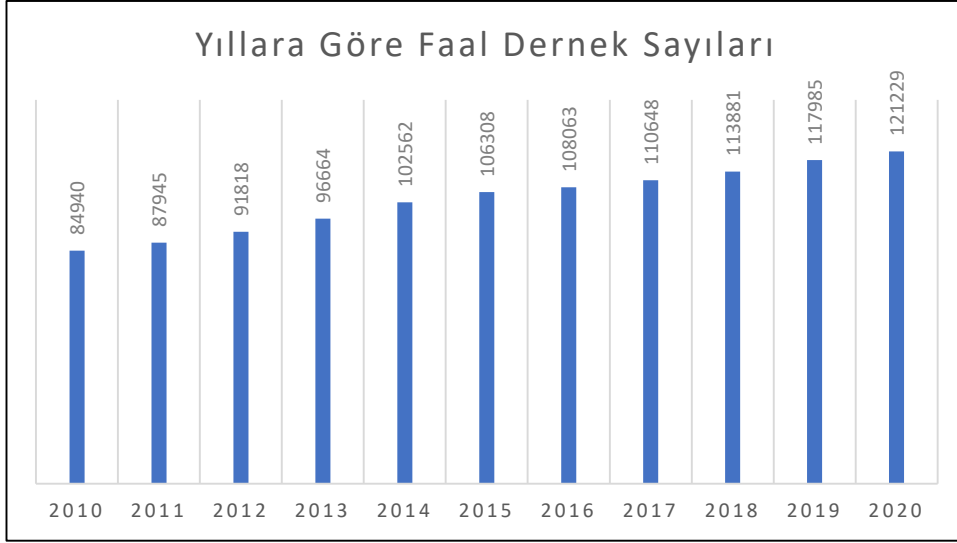
Hükümetin sivil toplum örgütleri ile ilgili politikasını incelemek amacıyla 2010-2020 yılları arasında Türkiye’de AK Parti iktidarları görev yaptığı için AK Parti’nin 2011, 2015 ve 2018 yıllarına ait seçim bildirimleri de incelenmiştir. Seçim bildirimlerinden elde edilen sivil toplum örgütleri ile ilgili ifadeler aşağıda verilmiştir:

“Yeni Türk Medeni Kanunu, Dernekler Kanunu ve Vakıflar Kanunu ’yla STK’ların çalışmalarını kolaylaştırarak örgütlenme özgürlüğünü kuvvetli güvencelere bağlayan AK Parti İktidarı, önümüzdeki dönemde de bu yaklaşımını güçlendirerek sürdürecektir. Uygulamada ve zihniyet dönüşümünde yeni aşamalar kaydedilecektir. Bu amaçla ilgili mevzuat ve uygulamalar, STK’ların önerileri alınarak, etkili katılımları sağlanarak, örgütlenme özgürlüğünün teminat altına alınmasını, genişletilmesini hedefleyen bir anlayışla yeniden ele alınacaktır” (AK Parti, 2011).

“Mahalli idarelerin sivil toplum örgütleriyle ortak projeler ve faaliyetler yürütmesi için mevzuattaki düzenlemeleri genişletecek, mahalli hizmetlere gönüllü katılım teşvik edecek, kent konseylerini daha etkin konuma getireceğiz” (AK Parti, 2015).

“Önleyici ve koruyucu güvenlik hizmetlerine öncelik verecek ve risk yönetimine geçeceğiz. Suçların işlenmesi önlenmesi kapsamında önleyici kolluk görevlerinde kolluk birimleri, kamu kurumları, üniversiteler, sivil toplum örgütlerinin uyumlu ve iş birliği içerisinde çalışmasını sağlayacağız” (AK Parti, 2018).

Türkiye’deki faal dernek sayılarının 2010-2020 yılları arasındaki değişimi Şekil 4.56’da verilmiştir.

Şekil 4.56. 2010-2020 Yılları Arasında Faal Dernek Sayıları (T.C. İç İşleri Bakanlığı, 2021)

Şekil 4.56 incelendiğinde Türkiye’deki dernek sayısının daima arttığı görülmektedir. Kalkınma planları ve dernek sayılarının istatistiği incelendiğinde Türkiye’de STK’ların desteklendiği ifade edilebilir.

Strength GÜÇLÜ YANLARI	Weakness ZAYIF YANLARI	Opportunity FİRSATLARI	Threat TEHDİTLERİ
• Zengin tarihi ve kültürel mirası • Doğal kaynakları • Jeopolitik konumu • Coğrafi varlıkları • Siyasi istikrarı • Cumhuriyet rejimi • Genç nüfusu • Rekabet gücü • Türki cumhuriyetler ile ilişkileri • Türk Devletleri Teşkilatı • Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü • TİKA • Yunus Emre Enstitüsü • Türk Hava Yolları • AFAD • İnsani yardım faaliyetleri • Uluslararası antlaşmaları • Üniversite sayısı • Turizm • Geniş ürün portföyü • Kitle iletişim araçları ve Türk dizileri	• Yumuşak güç için belirli bir politika oluşturulamaması • Ara eleman eksikliği • Ekonomide istikrarsızlık • Nakit sıkıntısı ve likidite durumu • Düzensiz ve çarpık yapılaşma • Hukuk sistemi • Antidemokratik uygulamalar • Eğitim sistemi • Negatif ayrımcılık • Yüksek vergi oranları • Araştırma ve geliştirme faaliyetlerine daha az harcama yapılması • Tanıtım faaliyetlerinde sosyal medyanın etkili şekilde kullanılamaması	• Avrupa Birliği adaylığı • İşgücü • Yatırım geri dönüş hızının yüksekliği • Hedef kitlesinin değişen ihtiyaçları, zevkleri ve tercihleri • Elektronik ticaret ve sosyal medya pazarlama olanakları • Gelişen ulaşım olanakları	• İmaj sorunu • Çevre kirliliği • Mülteci sorunu • Özelleştirmeler • Terör • Eğitim düzeyi • Vasıflı işgücü eksikliği • Enflasyondaki istikrarsızlık • Üretim maliyetindeki artış • Ulusal ve uluslararası medyadaki olumsuz yayınlar • Küresel ısınma ve iklim değişikliği

Tablo 4.5. SWOT Tablosu

Faktör Türü	Tespitler	Fırsatlar	Tehditler	Yapılacaklar
P Politik	Hükümetin siyasi istikrarı mevcut. Hem ülke içinde hem de uluslararası ilişkilerinde yumuşak güç yaratma konusunda istekli. Kurumsal yapılanmalarını tamamlamış. Yumuşak güç araçlarına önem veriyor.	Güçlü jeopolitik konum. Karar alma mekanizmalarını etkileyecek bilgi akış hızı. Nitelikli organizasyon kapasitesi.	Uluslararası ticarete yabancı yatırımcılara olan bağlılığı. Doğrudan yatırımın azalması. Ülkenin cari açığında meydana gelen artış.	Avrupa Birliği standartları sağlanmalı. Yasal düzenlemeler yapılmalı.
E Ekonomik	Küresel salgın nedeniyle son yıllarda ekonomik büyüme oranları düşük, takas oranları istikrarsız, faiz oranları yüksek, enflasyon oranlarında artış var, işsizlik mevcut.	İstihdam alanlarının yaratılma isteği. Çalışmaya istekli genç nüfus.	İstihdam olanaklarının yetersizliği sebebiyle genç nüfusta dışarı göç isteği. Uluslararası ve bölgesel alandaki siyasal istikrarsızlıklar. Konjoktüre dair değişiklik ve belirsizlikler.	Ekonomiyi iyileştirecek yeni stratejiler belirlenmeli, gençleri ülke içinde tutabilecek istihdam olanakları oluşturulmalı.
S Sosyal	Ülkenin çok fazla göç alması sebebiyle nüfus artış göstermekte. Yaşlanan bir nüfus mevcut. Çalışma olanakları olsa da genç nüfus için yeterli düzeyde istihdam olanağı yok. İstihdamda kadın-erkek fırsat eşitliği azalmakta. Sosyal güvenlik politikaları geliştirilse de eksiklikler mevcut.	Giderek yaşlanan bir nüfus olsa da genç ve dinamik nüfusun varlığı.	Sığınmacı politikasındaki belirsizlikler. Ekonomik istikrarsızlık.	Daha iyi sosyal olanakların sağlanması için ekonomik olarak güçlendirilmeli.
T Teknolojik	Savunma sanayii yatırımlarında artış var. Yerli teknolojik ürünlerin geliştirilmesi konusunda girişimleri var. Üniversitelerin bünyesinde yer alan teknokentlerin sayısında artış var.	Savunma sanayii yatırımları için uygun ihracat alanı. Gelişen teknolojiye kolay uyum sağlaması. Teknolojik yatırımların yaygınlaştırılması isteği. Geniş kitlelere ulaşabilme imkânı.	Ar-Ge çalışmalarında üniversitelerin ve kamu kurumlarının eylemlerinin azalması. Alana ilişkin bilimsel çalışmalar ve veri eksikliği.	Üniversitelerdeki teknokentlerin sayısı ile yatırımlara ayrılan kaynaklar artırılmalı.
L Yasal	2013'ten sonra hem etnik politika hem de düşünce özgürlüğü alanlarındaki politik söylem ve uygulamalar arasında çelişkiler nedeniyle hukuka ve adalete olan güven gittikçe azaltmakta.	Siyasi olarak yasaları düzenleyebilecek yeterlilikte milletvekili ve ittifak gücü.	Yargıya olan güvensizlik duygusunun varlığı. Girişimde bulunulacak ülkelerdeki hukuki engeller.	Hukuka olan güven yeniden tahsis edilmeli.
E Çevresel	İklim değişikliklerinin sebep olduğu çevre sorunları ülkede hissedilmekte. Çevre ile ilgili protokoller ve yasal düzenleme çalışmaları artmakta.	Yenilenebilir enerjiyi kullanabilecek potansiyel.	Artan nüfus ile birlikte doğal kaynak tüketiminin ve çevre kirliliğinin artması.	Yenilenebilir enerji kaynakları artırılmalı. İklim krizi için kalıcı çözümler üretilmeli.

Tablo 4.6. SWOT-PESTLE Tablosu

Durum	İncelenen Değerler	Analiz Sonucu	Fırsatlar	Tehditler	Öneriler
Political (Politik)	Hükümet Politikası	Hükümet politikalarının söylemlerinde yumuşak güce önem verildiği tespit edilmiştir.	Karar alma mekanizmalarını etkileyecek bilgi akışı hızı Nitelikli organizasyon kapasitesi	Bürokrasinin henüz yeterince azaltılmamış olması Söylem ve uygulamalar arasındaki çelişkiler	Tüm toplumu etkileyici proje ve politikalar üretilmeli. Üretilen proje ve politikaların sürekliliği sağlanmalıdır.
	Siyasi İstikrar	Ülkede 2011-2021 yılları arasında siyasi istikrarın sağlandığı tespit edilmiştir.		Olası hükümet değişikliği ile yönetim yapısında ve politikalarında oluşabilecek değişiklik ve bunun önüne geçmede doğru strateji izlenmemesi Otoriter görünüm	Siyasi istikrarın yanı sıra demokratik istikrarın da sağlanmasına yönelik uygulamalar artırılmalıdır.
	Uluslararası Ticaret Politikası	Pandemi sürecinden sonra küresel sistemde yaşanan sıkıntılar nedeniyle ülkenin cari açığı hızla büyümüş, maliyet oranları ciddi anlamda artış göstermiştir. Türkiye yükte ağır düşük katma değerli ve basit teknoloji ürünleri ihraç etmekte, yüksek teknoloji ve hafif ürünleri ise ithal etmektedir. Böylelikle yüksek maliyet gerektiren ürünlere olan bağımlılığı nedeniyle cari açığı nedeniyle dar gelir tuzakına düştüğü tespit edilmiştir.	Çin'in Kuşak ve Yol Projesi. Orta Koridor Girişimi	Uluslararası anlaşmalardan doğabilecek ek yükümlülükler, güç dengelerinin değişmesi. Avrupa Birliği mevzuatı ve yönetmeliklerde oluşabilecek gelişmeler	Bu durumdan ivedilikle kurtulması için dış ticarete daha yenilikçi bir tarzda yaklaşması, cari açığı kontrol etmesi ve Ar-Ge yatırımlarını artırarak teknoloji üretimine (kodlama, bilişim, savunma sanayii vb.) teşvik edilmesi gerekmektedir. Çin'in "Kuşak ve Yol Projesi"nde aktif görev almalı ve ticaret güzergâhında bulunan ülkelerle ticaret hacmini artırmalı ve buna göre uzun dönemli dış ticaret stratejileri oluşturmalıdır. Türkiye yoluyla Avrupa'ya bağlayacak olan "Orta Koridor Girişimi" ne önem verilmelidir.
	Vergi Politikası	2021 ve 2022 yılları arasında yaşanan dolarizasyon neticesinde Türk lirası yabancı paralar karşısında değer kaybetmiş, bu da fiyatların yükselmesine neden olmuştur. Hem ithalata hem de ihracata dayalı olan ekonominin doğal bir sonucu olarak KDV %64,5'lük yüksek artış göstermiştir. Buna ek olarak %69,9 ile seyreden kurumlar vergisi nedeniyle vergi tahsilatlarında olumsuzluk yaşandığı tespit edilmiştir.	Avrupa Birliği uyum süreci Elektronik Vergi uygulamaları	Yasa, yönetmelik vb. mevzuatın yenilenmesi ve AB mevzuatı ile uyumlu hale getirilmesi Vergi, ödenek ve harç düzenlemelerinde değişiklikler	Hükümetin istikrarlı bir şekilde adil bir vergi dağılımı yaparak kayıt dışılığı azaltması gerekmektedir. Toplumsal kazancı ve geliriyle doğru orantıda uygulanacak bir vergi yükü anlayışının geliştirilmesi, vatandaşın adil bir vergi yükü taşıdığı inancının yerleştirilmesi gerekmektedir. Temel vergi tahsilatlarını olumsuz olarak etkileyen ve devletin kontrolünü zayıflatan bazı vergi türleri yeniden düzenlenmelidir. Bilişim uygulamaları daha etkin bir biçimde kullanılmalıdır. Avrupa Birliği'nin vergi düzenlemelerindeki uyumlaştırmaya çalışmalara daha da önem verilmesi müzakerelerin devam edebilmesi için özellikle KDV ve ÖTV alanları uyumlaştırılmalıdır. Vergi farkındalığı ve yükümlülüğü gibi konularda vatandaşın adil gelir dağılımı düzeninde bilgilendirilmesi gerekmektedir. ÖTV kapsamında alınan vergilerde indirimle gidilmesi önerilmektedir.

Tablo 4.7. Detaylı PESTLE Analiz

Durum	İncelenen Değerler	Analiz Sonucu	Fırsatlar	Tehditler	Öneriler
	İşçi Hakları	OECD üyesi ülkeler içinde en düşük sendikalaşmaya ve toplu iş sözleşmesi kapsamına sahip ülkelerden biri olmuştur. OECD verilerine göre Türkiye’de 2017 yılı için sendikalaşma oranı yüzde 8,6, 2016 yılı toplu iş sözleşmesi kapsamı yüzde 7’dir. Türkiye bu oranlarla OECD ülkeleri arasında son sıralarda yer almıştır. Zorunlu sigorta sayılarına bakıldığında ise sigorta oranlarında artış tespit edilmiştir. Grev eğilimi kamu kesiminin daralması, özelleştirme ve taşeronlaşma nedeniyle 2007 yılından itibaren azaldığı tespit edilmiştir.	“Ücret”, “sosyal güvenlik kaydının yapılması ve primlerin yatırılması”, “ara dinlenme hakkı”, “hafta tatili”, “fazla mesai ücreti hakkı”, “kıdem tazminatı” Yüksek Hakem Kurulu (YHK) tarafından bağtlanan toplu iş sözleşmelerinin giderek artması Yeni iş kanunu nezdinde işçilerin her türlü sosyal haklarını koruyucu ve destekleyici hükümlerin müspet şekilde düzenlenmiş olması Anayasanın 50’nci maddesi uyarınca kadın ve çocukların çalışma yaşamında istismar edilmelerinin önüne geçilmiş olması 1982 Anayasası 54’üncü madde uyarınca işçilere grev hakkının anayasal bir hak olarak tanınması	İşkolu, işyeri ve işletme barajları, işveren uygulamaları, yap-işlet-devret, hizmet alımı, yeni çalışma biçimleri sendikal örgütlenmeye ket vurmaktadır. Taşeronlaşım, esnek çalışma, güvencesiz çalışma biçimleri, kiralık işçi büroları mevcut Kaçak, sigortasız çalıştırma ve çocuk işçi istihdamı hususundaki denetimlerin ve yaptırımların yetersiz Toplu iş sözleşmesi kapsamındaki iş yerleri ile toplu iş sözleşmelerinden faydalanan işçi sayıları bakımından sendikalaşma oranının düştüğü ve bu işçilerin sendikal haklardan yoksun kalmasına neden olmakta Son yıllarda gerek kamu gerek özel sektörde sendikalaşma konusunda ciddi bir gerileme söz konusu olmakta Anayasal bir hak olan toplu eylem hakkının etkin bir şekilde kullanılmamakta	6356 sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu revize edilmelidir. Sendikalaşma ve sendikalara katılım oranlarının düşmesinin nedenleri araştırılarak bu hususta gereken düzenlemelerin ve teşvik yönlük çalışmaların yapılması gerekmektedir. İşçilerin sosyal, sendikal ve anayasal hakları konusunda bilgilendirilmelerini amaçlayan eğitim olanakları sağlanmalı, gerekirse işverene eğitim verme zorunluluğu getirilmelidir.
	Ticari Kısıtlamalar	Türkiye, geçmiş dönemlerde zaman zaman ticari kısıtlamaların hepsini uygulamıştır. 1980’lerin ortasına gelene kadar kota uygulaması, gümrük vergisi uygulaması kadar yaygın olmuştur. Daha sonra ek vergi uygulaması kotaların yerini almıştır. 2000’lere doğru bu uygulama terk edilmiştir. Zaman zaman anti dumping ve dengeleyici vergi uygulaması da yapılmıştır. En yakın uygulama 2011 yılında ucuz Uzakdoğu mallarına karşı başlatılan anti dumping soruşturmasıyla birlikte dengeleyici vergi uygulamalarının olduğu tespit edilmiştir.	Askıya alma sistemi, ülkede ve AB’de üretimi olmayan hammadde ve ara mamul niteliğindeki sanayi ürünleri için gümrük vergilerinin sıfırlanması (askıya alma) veya tarife kontenjanı açılması suretiyle sanayicilerin hammaddelere erişiminin kolaylaştırılması ve uluslararası piyasada rekabetçiliğinin artırılması	İçinde bulunan bölgede uluslararası gerilimin tımanması, iç ve dış çatışma veya müdahale olasılığı Dış ticarete sınırlamalar getirilen uygulamalar olsa da ithalat ihracattan her zaman daha fazla olması nedeniyle cari açık olması Doğrudan yatırımlar her yıl değişmesi ve son 3 yılda devamlı azalması	İktisadi amaçları gerçekleştirmek, ülkenin iç piyasasını muhafaza etmek amacıyla kullanılan gümrük vergileri üzerine alınan bazı tedbirler ticaret yapılan ülkelere kötü amaçlar için kullanılabilir. Bu durum Türkiye’nin ticari ilişkilerinin bozulmasına, hatta ekonomik sisteminde kimi zaman krizlere neden olmaktadır. Yumuşak güç uygulanacak ülkelerle kurulacak ticari ilişkilerin daha da geliştirilmesi için gümrük tarifeleri üzerinde indirim yapılması ya da kaldırılması gerekmektedir. Türk markalarının dünya ticaretinde tanıtılmasına katkı sağlanması için tarife dışı araçlar vasıtasıyla yaratılan engeller ortadan kaldırılmalıdır.

Tablo 4.7. (devam). Detaylı PESTLE Analiz

Durum	İncelenen Değerler	Analiz Sonucu	Fırsatlar	Tehditler	Oneriler
Economical (Ekonomik)	Ekonomik Gelişme	Yıllık büyüme oranları incelendiğinde, en yüksek büyüme oranının (%8.9) 2010 yılında, en düşük büyüme oranının ise (%0.9) 2019'da olduğu görülmektedir. 2010 ve 2011 yıllarında yüksek büyüme oranı elde edilmiş, 2012-2016 yılları arasında dalgalı bir şekilde 2.20 ile 4.40 arasında değişen oranlarda büyüme elde edilmiştir. 2017 yılında büyüme %7.40 olarak yüksek bir oranda gerçekleşikten sonra tekrar düşüşe geçmiş ve 2018-2020 yılları arasında sırasıyla %2.60, %0.90 ve %1.80 olarak gerçekleşmiştir. 11 yıla ait büyüme oranlarının ortalaması alındığında %4.23'lük bir büyüme oranı elde edilmektedir. Bu ortalama değerin düşük bir büyüme olmamakla birlikte sürdürülebilir olmadığı, yıllar içinde ciddi dalgalanmalar yaşandığı ifade edilebilir. AK Parti'nin ekonominin ivme kazandığı dönemde yatırımlarının büyük bir bölümü inşaat sektörü yerine yumuşak güç oluşturabilecek Ar-Ge projelerine yatırmaması sonucunda planlanan ekonomik büyüme oranı beklentinin altında kaldığı tespit edilmiştir..	Üretim ekonomisine yönelik ve dışa bağımlılığı azaltma isteği Kayıt dışılığı dair bilinçlenmenin ve bu anlamda kararlılığın olması	Küresel ekonomik dalgalanmanın Türkiye'de yaratacağı etkiler Türkiye'deki ekonomik gelişme ve iç ekonomik dinamiklerde meydana gelen değişikliklerin uluslararası arenadaki yansımaları Gerek ulusal gerekse uluslararası düzeyde ekonomik dinamiklerin çok hızlı değişmesi	Güncel ekonomik dalgalanmalara karşı içerde ve dışarıda oluşabilecek olumsuz algılara ve gerçekleşecek dezenformasyonlara karşı hazırlık yapılmalıdır.
	Takas Oranları	Dolar ve Euro kurlarının genel olarak arttığı görülmektedir. Buna göre 2010-2020 yılları arasında TL'nin dolar ve Euro karşısında sürekli olarak değer kaybettiği ifade edilebilir. Altın fiyatlarının 2010-2015 yılları arasında genel olarak yatay seyrettiği, 2016-2020 yılları arasında ise artış gösterdiği görülmektedir. Gram altın fiyatlarında yaşanan artışın 2016 ve sonrasında dövizde görülen artışa göre daha büyük oranda gerçekleştiği tespit edilmiştir.	Yabancı yatırımcılara sağlanan imkânlar	Türk borsalarının ne yöne gideceğine sadece yabancı yatırımcıların karar vermesi. Piyasalara olan müdahale Risk sigortalarının fazlalığı	Takas oranlarının artırılması için daha demokratik bir görünüme kavuşturulması gerekmektedir. Bu görünüm sağlanırsa ülkeye daha fazla yatırımcının geleceği düşünülmektedir.

Tablo 4.7. (devam). Detaylı PESTLE Analiz

Durum	İncelenen Değerler	Analiz Sonucu	Fırsatlar	Tehditler	Öneriler
	Faiz Oranları	Türkiye’de 2010-2020 yılları arası faiz değişimi incelendiğinde en düşük borç alma faizinin (%1.5) 2010, en düşük borç verme faizinin (%6.5) 2013 yıllarında; en yüksek faiz oranlarının ise hem borç alma (%25.5) hem de borç verme (%24) için 2018 yılında gerçekleştiği görülmektedir. Tüm yıllar için borç alma faizi borç verme faizinden daha düşüktür ya da ikisi birbirine eşittir. Hem borç verme hem de borç alma faizi 2017 yılına kadar %10 sınırını çok geçmemiştir. Ancak 2017 sonrasında %20 seviyelerini geçmiş, 2019 yılında borç verme %10 ve borç alma %5 seviyelerine tekrar düşmüş ancak 2020 yılında tekrar %15 bandını geçmişlerdir. TL’nin döviz ve altın karşısındaki değer kaybıyla birlikte faizlerin de arttığı, iktidarın faizleri indirmeye çalıştığı ancak faizin tekrar artışa geçtiği tespit edilmiştir.	Finansal işlemlerin kolaylaşması	Ekonomik dalgalanma, enflasyon ve/veya ekonomik kriz sonucu maliyet artışı ve gelir azalması nedeniyle sektörlerin olumsuz etkilenmesi	Daha düşük faiz oranları ile borç almak ve harcama yapmak daha cazip hale getirilmelidir.
	Enflasyon Oranları	Türkiye’de 2010-2020 enflasyon oranı değişimi incelendiğinde en düşük enflasyonun (%6.16) 2012 yılında, en yüksek enflasyonun ise (%20.3) 2018 yılında olduğu görülmektedir. Enflasyon 2012-2018 arasında sürekli artmış ve %20.3 değerine ulaşmıştır. Daha sonra %11.84’e düşmüş, ancak 2020 yılında tekrar yükselişe geçmiş ve %14.6 değerine ulaştığı tespit edilmiştir.		Arzda daralma ya da maliyetlerde artış Ekonomide arz yönlü enflasyonist baskı Nüfus artışı Mülteci sorunu Çoğalan talebin karşılanmaması Tarım alanlarının yetersizliği Dış borç	Enflasyon sorununun çözebilmesi için öncelikle sorunun nereden kaynaklandığının belirlenmesi gerekmektedir.

Tablo 4.7. (devam). Detaylı PESTLE Analiz

Durum	İncelenen Değerler	Analiz Sonucu	Fırsatlar	Tehditler	Oneriler
	Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla	Türkiye'deki 2010-2020 yılları arası dolar bazında toplam gayri safi yurtiçi hâsıla incelendiğinde 2010-2018 yılları arasında devamlı arttığı, 2018-2019 yılları arasında azaldığı, 2019 yılında tekrar artmaya başladığı tespit edilmiştir.	Çalışma isteği olan nüfus	Arzda daralma ya da maliyetlerde artış Ekonomide arz yönlü enflasyonist baskı Nüfus artışı Mülteci sorunu Çoğalan talebin karşılamaması Tarım alanlarının yetersizliği Dış borç	Ülkede faaliyet yürüten yabancı ülke yurttaşlarının üretmiş olduğu nihai mal ve hizmetler de artırılmalıdır.
	İşgücü ve İşsizlik	2012 yılında 12.500 dolar olan kişi başına yıllık gelir 2020 yılında 8.500 dolar civarına düşmüştür. 2019 yılına kadarki verilere göre yapılan sıralamada 165 ülke arasında 114. sırada yer alabilmiştir. Türkiye'deki 2010-2020 yılları arası ortalama gayri safi yurtiçi hâsıla incelendiğinde toplam hâsıla ile benzer şekilde 2010-2018 yılları arasında devamlı arttığı, 2018-2019 yılları arasında azaldığı, 2019 yılında tekrar artmaya başladığı görülmektedir. Türkiye'nin işgücü kapasitesi incelendiğinde en düşük işgücünün (24.8 milyon) 2012'de, en yüksek işgücünün (32.5 milyon) 2019'da olduğu görülmektedir. İşgücü 2010'da 25.6 milyon iken 2011'de 26.7 milyona yükselmiş, 2012'de ise 24.8 milyona düşmüştür. 2012-2019 yılları arasında sürekli artmış ve 24.8 milyondan 32.5 milyona yükselmiştir. 2020 yılında ise düşüşe geçerek 30.8 milyona gerilediği tespit edilmiştir.	Çalışma isteği olan nüfus	Arzda daralma ya da maliyetlerde artış Ekonomide arz yönlü enflasyonist baskı Nüfus artışı Mülteci sorun Çoğalan talebin karşılamaması Tarım alanlarının yetersizliği Dış borç	Ülkede istihdam alanları artırılmalıdır.

Tablo 4.7. (devam). Detaylı PESTLE Analiz

Durum	İncelenen Değerler	Analiz Sonucu	Fırsatlar	Tehditler	Öneriler
Social (Sosyal)	Nüfus Artış Oranları ve Yaşa Göre Nüfus Dağılımı	Nüfus artış hızı düşmüştür, ancak 20-34 yaş arası nüfusun artmaya devam etmesi beklenmektedir. Genç ve eğitilmiş vatandaş sayısının artacağı tahmin edilmektedir. Değişen nüfus yapısının sunulan hizmetlerde de değişiklik ihtiyacını ortaya çıkarması beklenmektedir. Türkiye'nin yıllık nüfus artış hızının 2010-2012 yılları arasında yavaşladığı, 2012-2013 yıllarında arttığı, 2013-2016 yılları arasında sabitlendiği, 2016-2017 yıllarında yavaşladığı, 2017-2018 yılı arasında arttığı, 2018 yılından sonra sürekli yavaşladığı görülmektedir. Nüfus artış hızında dalgalanmalar yaşandığı tespit edilmiştir.	Sosyokültürel riskleri önleyici proje ve politikaların geliştirilmesi ve uygulanması. Sosyal politika alanlarına yönelik tüm toplumun hassasiyetinin yüksek olması (çocuklar, kadınlar, engelliler, yaşlılar vb.)	Uluslararası koordinasyonun eksik olması Toplumsal mutabakat sağlanamaması Düzensiz göç	Kadının sosyokültürel anlamda karar mekanizmalarında daha etkin olması sağlanmalıdır. Sosyokültürel yapıya ve beklenen olası sosyokültürel değişikliklere karşı tüm toplumu kucaklayan proje ve politikalar geliştirilmeli ve uygulanmalıdır. Ulusal ve uluslararası arenada daha fazla kişiye, daha fazla hizmet çeşidine ulaşılmalıdır. Sosyokültürel alanda bulunan kuşaklararası iletişim artırılmalı ve sağlam temellere oturtulmalıdır. Toplumsal olaylara karşı bilgilendirme ve bilinç oluşturulmasına yönelik proje ve politikalar artırılmalıdır. Toplumsal karar alma mekanizmalarında kadının varlığını ve gücünü artırıcı proje ve politikalar geliştirilmelidir.
	Kariyer Fırsatları	İşe alımlarda kadınların sayısı, hem kamuda hem de özel sektörde erkeklerden daha azdır. Fırsat eşitliğinin olmadığı ifade edilebilir. Kamuya yapılan alımlar en çok 2012 yılında gerçekleştirilmiştir. 2013 ve 2014 yıllarında alım sayısı azalmıştır. 2015-2019 yılları arasında benzer sayıda işe alım yapıldığı görülmektedir. 2020 yılında işe alım sayısının artmaya başladığı ifade edilebilir. İŞKUR tarafından yapılan toplam işe yerleştirmenin, özel sektöre yapılan alımlar ile benzer hareketliliğe sahip olduğu ifade edilebilir. En çok işe alım 2019 yılında yapılmıştır. 2010-2014 yılları arasında bu sayının devamlı arttığı, 2014-2015 yıllarında azaldığı, 2016-2019 yılları arasında ise tekrar artış gösterdiği görülmektedir. Uygulanan ya da yapılması planlanan kariyer politikalarına rağmen TÜİK verilerine göre Türkiye'den en çok göç 25-29 yaş aralığında yaşanmaktadır. Bunun sebepleri eğitimde eşitsizlik, siyasi etkiler, işsizlik oranının yüksek olması gibi faktörlerin bulunduğu tespit edilmiştir.	Üniversite sayısındaki artış	Arzda daralma ya da maliyetlerde artış Ekonomide arz yönlü enflasyonist baskı Nüfus artışı Düzensiz göç Çoğalan talebin karşılanamaması Tarım alanlarının yetersizliği Dış borç	Ülkede faaliyet yürüten yabancı ülke vatandaşlarının üretmiş olduğu nihai mal ve hizmetler de artırılmalıdır.

Tablo 4.7. (devam). Detaylı PESTLE Analiz

Durum	İncelenen Değerler	Analiz Sonucu	Fırsatlar	Tehditler	Öneriler
	Sosyal Güvenlik Politikası	Türkiye'nin sosyal güvenlik politikalarının eksikleri mali kaynaklıdır. Bunun nedeni işgücü piyasasının ortaya çıkardığı yapısal sorunlardır. OECD istatistiklerine göre bu eksiklikler 2040'lı yıllara kadar devam etmesi beklenmektedir. Sosyal güvenlik sisteminin problemleri taraflarının ortadan kaldırılmasına ilişkin politikalar belirlenmiş ancak 2023 yılı için hedeflenen rakamlar ulaşılmasının zor olduğu ve alınan ve alınması planlanan tedbirlerin yetersiz gelebileceği tespit edilmiştir.	4632 sayılı Bireysel Emeklilik Tasaruf ve Yatırım Sistemi Kanunu uyarınca gönüllü katılım esasına dayanan ve katkı payı ile oluşturulan bireysel emeklilik sistemi Emeklilik sürecinde ek gelir sağlama dolayısıyla vatandaşların refah sisteminin artırılması sağlanması Kişilerin emeklilik gelirlerinin artırılmasını amacıyla kamu emeklilik sistemi dışındaki diğer emeklilik sistemlerine katılımın teşvik edilecek olması Tamamlayıcı emeklilik kurumlarının kapsamının genişletilmesi ve sektör, iş kolu veya meslek esaslı tamamlayıcı emeklilik kurumlarının güçlendirilecek olması	Küresel bir sorun olarak gelir dağılımı eşitsizliği ve artan yoksulluk ile işsizlik sebebiyle sosyal güvenlik sistemlerinde uygulanan daralma politikaları, Milli gelirden aktarılan payların düşürülmesi Sosyal güvenlik sisteminin kapsam bakımından yeterli olmayışı Kayıt dışı istihdam sebebiyle yaşanan mağduriyetler	Anayasanın 2'inci maddesinde yer alan sosyal devlet ilkesi gereğince ve 10'uncu maddesinde yer alan eşitlik ilkesi doğrultusunda tüm toplumu kapsayacak sosyal güvenlik ağı oluşturulmalıdır. Kayıt dışı istihdamın azaltılması için denetimler sıklaştırılmalı, bu sayede kaçak işçi çalıştırmanın önüne geçerek sosyal güvenlik sisteminin faydalananların kapsamı genişletilmelidir. Ayrıca ILO'nun belirlediği şekilde devletin kaynakları dâhilinde ulusal stratejiler yolu ile sosyal güvenliğin kapsamı genişletilmelidir. Örneğin, bireysel emeklilik fonlarındaki tasarrufların artırılmasına yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Sosyal güvenlik sisteminin temel finansman kaynağı olan prim gelirlerinin sürekli, düzenli ve yeterli olması için istihdam hacminin artması, işgücünün sisteme katılması, kayıt dışılığı önlemek için teşvik ve piyasayı düzenleyici politikalar uygulanması gerekmektedir.
	Yaşam Kalitesi	Türkiye, son yıllarda vatandaşlarının yaşam kalitesini artırmıştır. Ancak OECD'nin <i>Daha İyi Yaşam Endeksi</i> 'ndeki diğer ülkelerin çoğuna kıyasla sadece birkaç refah ölçütünde iyi bir performans göstermektedir. Türkiye, sivil katılımda ortalamanın üzerinde yer almaktadır. Gelir, sağlık durumu, sosyal faaliyetler, eğitim, iş ve kazançlar, refah seviyesi, çevresel kalite, iş-yaşam dengesi, barınma ve kişisel güvenlik açısından ortalamanın altında yer almaktadır. Türkiye sağlık politikalarına 2010-2020 yılları arasında önem vermiştir. Sağlık hizmetleri yaygınlaştırılmış ve sağlık hizmetlerine erişim kolaylaştırılmıştır. Sağlık hizmetlerinin düzeltilmesi için çalışmalar yapılmıştır. Sağlık hizmetlerinin kalitesi artırılmış ve hasta hakları konusunda iyileştirmeler yapıldığı tespit edilmiştir.	Güçlü bir devletin varlığı	Çalışma koşulları İşsizlik	Ekonomik durum iyileştirilmeli, sosyal olanaklar artırılmalı, çevre kirliliği önlenmeli, iş güvenliği sağlanmalı, işsizlik oranları azaltılmalı ve ülkede düzenli olarak "gayri safi mutluluk düzeyi" ölçülmesi yapılarak yaşam kalitesini artıracak politikalar geliştirilmelidir.

Tablo 4.7. (devam). Detaylı PESTLE Analiz

Durum	İncelenen Değerler	Analiz Sonucu	Fırsatlar	Tehditler	Öneriler
Technological (Teknolojik)	Teknolojik Gelişmeler ve Değişimler	2021 yılında Türkiye'nin dijitalleşme notu ekosistem, yeterlilik, kullanım ve dönüşüm olmak üzere 4 bileşeninin tamamında 2020 yılına kıyasla yükselmiştir. Raporda, korona virüs salgınının sektör üzerinde önemli bir olumsuz etkisi olmadığı belirtilmiştir. Ancak bununla birlikte ülkenin potansiyeli ve hedefleri göz önünde bulundurulduğunda çok daha yüksek bir sıçramaya ihtiyaç duyduğu ifade edilmiştir. Türkiye dijitalleşmeye uyum sağlayabilmek için özellikle Endüstri 4.0'ı desteklemektedir. Bu nedenle de dijitalleşmeye yatırım yaptığı tespit edilmiştir.	Hizmetlerin dijital alana transferinin hızlanması Hizmetler yoluyla ulaşılabilen kitlenin artması Veri tabanı altyapısının güçlü olması. Teknolojik yeniliklerin takip edilmesi ve hemen faaliyetlere yansıtılması Yenilenebilir enerji teknolojileri	Teknolojik gelişmeleri yakalayamamak	Ekolojik etkenlere karşı gerekli önlemler alınmalıdır. Bilişim altyapısı daha da güçlendimelidir. Bilişim okuryazarlığını artırıcı proje ve politikalar geliştirilmelidir. Teknoloji üretme potansiyelini artırmak için Ar-Ge harcamalarının arkasında durulması ve yerli patent miktarının artırılması gerekmektedir. Bunun için öncelikli olarak nitelikli işgücü kaynağının geliştirilmesi, bilgi ve iletişim teknolojilerine yönelik ulusal vizyonun güçlendirilmesi, girişimci ekosisteminin geliştirilmesi ve altyapı yatırımlarının hızlandırılması gerekmektedir.
	İnovasyon ve Otomasyon	İlgi teknolojilerindeki gelişme ve e-Devlet uygulamaları ile yeni yazılımların kullanımı ve bu yoldan kurumlar arası iletişimin kolaylaşması. İnovasyon ve otomasyon çalışmaları için yatırımlar yapılmaktadır. Üniversitelerde teknokentler kurulmakta ve öğrencilerin projeler geliştirmesine olanak sağlanmaktadır. Yapılan Ar-Ge çalışmalarına ayrılan bütçe artmış olsa da devletin Ar-Ge çalışmalarındaki payın azaldığı tespit edilmiştir.	Teknolojik gelişmelerle birlikte hizmetlerin artışı	Ar-Ge çalışmalarında üniversitelerin ve kamu kurumlarının eylemlerinin giderek azalması	Eksik olan veya revize edilmesi gereken mevzuatın belirlenerek yenilenmesi gerekmektedir.

Tablo 4.7. (devam). Detaylı PESTLE Analiz

Durum	İncelenen Değerler	Analiz Sonucu	Fırsatlar	Tehditler	Öneriler
Legal (Yasal)	Etnik Politika	Kalkınma planları incelendiğinde hükümetin 2013'ten sonra etnik politika ile ilgili fikirlerinin değişmeye başladığı ifade edilebilir. Özgürlükler endeksi raporuna göre; "Türkiye'de 2010 yılından sonra özellikle de 2013 sonrası dönemde hukukun üstünlüğü prensibi zarar görmüş, birçok özgürlük kısıtlanarak hukuk devleti normları zedelendiği" tespit edilmiştir.	Uygulanan uluslaşma model ve yönetimi Fransız tipi ulus inşası Uluslaşma açısından ekonomik bütünleşme çabaları ve azınlık halkların yaşadığı bölgelerdeki sosyal kurumların ulusal kurumlarla bütünleştirilmesi Sosyo-ekonomik politikalarda bölgesel bazda herhangi bir ayrımcılık söz konusu olmayıp hizmet, istihdam ve yatırımlar konusunda atılan başarılı adımlar	Komşu ülkelerden yoğun göç alma riskinin bulunması Ayrımcılık ve asimilasyon politikalarının artması Uluslararası ve ulusal hukuktan kaynaklanan sosyal ve kültürel hakların yeterince bilinmemesi ve savunulamaması Kültürel ayrımcılığın ekonomik istihdamı olumsuz etkilemesi	Bölgesel düzeyde ekonomik pazarm genişletilmesi çalışmaları artırılmalı. Uluslaşma açısından uygun altyapı çalışmaları genişletilmeli. İnsan hakları bakımından yaşanan çeşitli sorunlar ele alınarak etnik politika uygulamaları kapsamında zafiyetler giderilmelidir.
	Rekabet Hukuku	Rekabet Kanunu tekelleşmeyi önlemeyi amaçlamaktadır. Aynı sektörde birçok firma olmasına olanak sağlarken, aynı zamanda rekabet ortamı sağlayarak, tüketicinin daha kaliteli ürünlere ulaşmasını hedeflemektedir. Kanunun iyi uygulanması planlanarak ülkede rekabet ortamının korunmasının hedeflendiği tespit edilmiştir.	Rekabetin Korunması Hakkında Kanun ve buna ilişkin mevzuatın Avrupa Birliği Hukuku çerçevesinde düzenlenmiş olması 4054 sayılı Rekabet Kanunu kapsamında teşebbüslerin rekabet kuralları hakkında bilgilendirilmesine yönelik "Rekabet Hukuku Uyum Programları" sonucu rekabet ihlallerinin önlenmesi çalışmaları. Teşebbüslerin rekabet ihlallerine yol açacak haksız fiil ve davranışlardan kaçınmalarının sağlanması 4054 sayılı Kanunun emredici nitelikte düzenlemeler içermesi ve bu kapsamda özel ve kamu teşebbüsleri açısından herhangi bir ayrımın söz konusu olmaması Rekabeti önleyici uygulamalar ve normlar bakımından sektörel bir ayrım yapılmayarak tüm mal ve hizmet piyasalarında yer alan teşebbüslerin rekabet hukukuna aykırı eylemlerde bulunmalarının önüne geçilmiş olması	Büyük şirketlerin, hâkim durumu kötüye kullanmaları Uyumlu eylem, fiyat tespiti, birleşme ve devralma gibi konularda gerçekleşen hak ihlalleri Çeşitli pazarlar açısından sıklıkla değişen mevzuat dolayısıyla yaşanan rekabet hukuku ihlalleri. İhalelerde meydana gelen rekabet kurallarına aykırı durumlar	Rekabet uyum programlarına yalnızca büyük sermayeli teşebbüslerin değil, aynı zamanda küçük ölçekli işletmelerin de dâhil olmasını sağlamak adına ekonomik teşvik verilmelidir. Aynı zamanda rekabet ihlallerinin en aza indirilmesi amacıyla denetim sistemleri amaca yönelik olarak sıklaştırılmalıdır. Özellikle belirli sektörler açısından sık mevzuat değişiminin yaratacağı sakıncalar göz önüne alınarak mümkün mertebe kalıcı ve karmaşanın önüne geçecek şekilde açık düzenlemeler yapılması sağlanmalıdır.

Tablo 4.7. (devam). Detaylı PESTLE Analiz

Durum	İncelenen Değerler	Analiz Sonucu	Fırsatlar	Tehditler	Oneriler
	İş Hukuku	İş Kanunu'nda Avrupa Birliği normlarını sağlayıcı yenilikler ve kadınların aktif iş hayatında katılımlarında destek olacak değişiklikler yapılmıştır. Ancak son on yılın İŞKUR işe alım verileri incelendiğinde kadın istihdamının erkeklerden çok daha az olduğu tespit edilmiştir.	Avrupa Birliği'ne uyum mütesebbatı ve Uluslararası Çalışma Örgütü normları dolayısıyla 2003 yılında yasalanan 4857 Sayılı İş Kanunu'nda yer alan işçiyi korumaya yönelik hükümlerle işveren ve işçi arasındaki dengenin sağlanmış olması Asıl işveren ve alt işveren ilişkisinin sınırlandırılarak işçi haklarının korunması. İşçilerin çalışma saatleri ve fazla mesai ücretlerine yönelik kapsamlı düzenlemeler Anayasa 60'ıncı madde kapsamında düzenlenen "Sosyal Güvenlik Hakkı" dolayısıyla devletin bu hususta gerekli tedbirleri alması 2006 yılında yürürlüğe giren 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ile farklı kanunlara tabii olanların tek bir kanun içerisinde düzenlenmesi ve bu doğrultuda meydana gelebilecek karışıklıklar	"Çifte bordro" adı altında kayıt dışı uygulamalarla işçi haklarının ihlal edilmesi Daha az vergi ve sigorta ödemesi amacıyla işçi ile işveren arasında imzalanan iş sözleşmesinin gerçeği yansıtmadığı kimi hallerde denetiminin ve önlenmesinin her durumda mümkün olmaması Kayıt dışı istihdam oranları	İşveren tarafından işçi ücretlerinin eksik ödenmesine yönelik her türlü uygulama ve belgelerde yapılan usulsüzlüklerin önlenmesi bakımından, bu duruma sebep olanlara daha ağır yaptırımların söz konusu olması gerekmektedir. Kayıt dışı çalışmanın en aza indirilebilmesi adına denetimler sıklaştırılmalı özellikle sözleşme ve belgelerin incelenmesi hususunda daha titiz davranılmalıdır. Bu bakımdan İş Kanunu 91'inci madde çerçevesinde Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na gerçekleştirilecek olan denetimlerin önlenebilirliğe katkısına yönelik olarak müfettiş ve denetçi sayıları artırılmalıdır.
	Tüketici Hakları	Demokratik toplumun gereği olarak tüketici haklarına önem verilmektedir. Kanunlarda tüketiciyi korumayan, bilinçlendirmeyi amaçlayan ve hakkını savunan pek çok madde vardır. Tüketici Haklarının korunması ile aynı zamanda toplumun yaşam kalitesini artırmak ve Avrupa Birliği normlarını sağlamanın amaçlandığı tespit edilmiştir.	Tüketiciye yönelik uygulamalardan doğabilecek belirli miktarda altındaki uyumsuzluklara çözüm bulabilmek adına E-Devlet üzerinden Tüketici Hakları Hakem Heyeti'ne başvuru Tüketici Hukuku kapsamında uygulanan kuralları emredici nitelikte olması Ayıplı mal veya hizmet satışı durumunda, 2013 tarihli ve 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun kapsamında tüketiciye tanınmış olan seçimlik haklar ve kusurlu satıcının tüketicinin talebi doğrultusunda hareket etme zorunluluğu. Tüketicilerin sorunlarına yönelik "Alo 175" Tüketici Danışma Hattı'nın kullanımı ve bu yolla tüketicilere yardımcı olunması	Tüketicinin bilinçsizliği dolayısıyla yaşadığı mağduriyetler Satıcı ve tüketici arasında yapılan sözleşmelerin tüketiciyi okumaktan alıkoyma şeklinde gereksiz detaylı olarak hazırlanması ve aynı zamanda küçük punto kullanımı dolayısıyla çoğu zaman okunmaksızın imzalanması dolayısıyla tüketicinin zor durumda kalması Sözleşmelerde belirli standartların belirlenmemesi dolayısıyla kimi zaman yanıltıcı ibarelere yer vermesi ve yeteri kadar açık olmaması	Tüketici haklarının korunmasına yönelik olarak garantili mal satışının zorunlu kılınması gerekmektedir. Tüketicinin herhangi bir sorunla karşılaştığında garanti kapsamında belirlenen şekilde malın tamirini sağlaması, sağlamadığı takdirde ise malın değiştirilmesi söz konusu olacak ve tüketicinin mağduriyeti önlenecektir. Ayrıca özellikle internetten satışlarda tüketiciyi malın kalitesi, durumu, boyutu vb. özellikleri açısından yanıltıcı reklam ve görsellerin kullanılması durumunda satıcıya belirli yaptırımlar uygulanması gerekmektedir. Satıcı ve tüketici arasında imzalanan sözleşmelerin belirli standartlara ve şekil şartlarına uyulma zorunluluğu getirilmesi ve bu şartları taşımayan sözleşmelerin geçersiz sayılacağına yönelik düzenlemeyle satıcının keyfiyetinin önlenmesi gerekmektedir. Halkın, tüketici hukuku kapsamında sahip olduğu hakların farkındalığına yönelik çalışmalar yapılmalıdır.

Tablo 4.7. (devam). Detaylı PESTLE Analiz

Durum	İncelenen Değerler	Analiz Sonucu	Fırsatlar	Tehditler	Öneriler
	Marka Patent	Türkiye’de 2010-2020 yılları arasında yapılan patent başvurularının toplam sayısının en az (8343) 2010 yılında; en fazla (19916) 2019 yılında olduğu, patent başvurularının toplam sayısının 2010-2017 yılları arasında sürekli artış gösterdiği, 2017 yılından sonra ise dalgalandığı tespit edilmiştir.	Markalaşma sürecinde gerçekleşen reklam faaliyetleri Paris Sözleşmesi 1’inci mükerrer 6’ncı maddesine paralel 6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu 6/4’üncü maddesi uyarınca tanınmış markaların daha geniş kapsamlı korumaya tabi olması Marka hakkını ihlal edenler hakkında hem hukuki, hem cezai müeyyideye uygulanması Marka olarak tescil edilebilecek işaretlerin, sözcüklerin yanı sıra renk, sayı, logo gibi unsurlarının da marka olarak tescil edilebilmesi Kötü niyetin varlığı halinde yalnızca tescilli değil, tescilsiz markaların da korunması imkanı	Marka bilinirliğinin olmadığı durumlarda, hukuki uyumsuzlukların çözümü esnasında “gerçek hak sahibi” tespiti konusunda karşılaşılabilecek zorluklar Kötü niyetin iddia edildiği durumlarda ihlali gerçekleştiren tarafın markadan haberi olup ihlali bilinçli gerçekleştirdiği hususunun hayatın olağan akışına uygun olup olmadığının değerlendirilmesinde karşılaşılan güçlükler Patent korumasının yalnızca yerel koruma sağlaması, tescil edilmeyen diğer ülkelerde herhangi bir korumaya tabi olmaması	Patent korumasının bölgesel bazda koruma sağlamasının sebep olduğu sakıncalar düşünilerek, koruma kapsamının genişletilmesi amacıyla devletlerarası anlaşmalar imzalanması hak sahipleri için faydalı olacaktır.
Environmental (Çevresel)	Çevresel Politika - İklim ve Hava	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’na yayınlanan “2010-2023 Türkiye İklim Değişikliği Stratejisi”, Strateji ve Bütçe Başkanlığı’nın yayınladığı kalkınma planları ve AK Parti seçim bildirgeleri incelendiğinde tüm dünyayı etkileyen iklim değişikliklerini önlemek için uygulanan ve uygulamaya geçecek birçok proje olduğu görülmektedir. Ancak Temiz Hava Hakkı Platformu’nun raporuna göre uygulamaların yetersiz kaldığı ifade edilebilir. 2010-2020 yılları arasında Türkiye’de pek çok sürdürülebilir proje hayata geçirilmiştir. Aynı zamanda bu aralıkta Türkiye’nin imzaladığı birçok çevre antlaşması mevcuttur. Bunlar; “Özon Tabakasını İncelten Maddelere Dair Viyana Sözleşmesi ve Montreal Protokolü”, “Bazı Tehlikeli Kimyasallar ve Pestisitlerin Uluslararası Ticaretinde Ön Bildirimli Kabul Usulüne Dair Rotterdam Sözleşmesi”, “Kalıcı Organik Kirlenmeye (KOK) İlişkin Stockholm Sözleşmesi”, “Çıyaya İlişkin Minamata Sözleşmesi” dir.	Çevresel gen dönüşümdeki artış	Küresel ısınma Türkiye’nin coğrafi ve jeolojik koşullar açısından yüksek afet riski taşıması	Doğaya ve çevreye saygılı tutum geliştirilmeli. Çevreye karşı bilinç ve farkındalık artırılmalı, yeşil alan kapasitesi artırılmalıdır.
	Sivil Toplum Örgütleri	Türkiye’deki sivil toplum sayısının daima arttığı görülmektedir. Kalkınma planları ve sivil toplum sayılarının istatistiği incelendiğinde Türkiye’de STK’ların desteklendiği tespit edilmiştir.	Çağdaş dünya ile bütünleşmiş güçlü bir sivil toplum oluşumuna katkıda bulunma isteği	STK’lar arasında birlikte çalışma ve iş birliği kültürünün yetersiz olması	Yumuşak gücü artıracak sivil toplum kuruluşlarının kurulması, var olan kuruluşlara destek miktarının artırılması gerekmektedir.

Tablo 4.7. (devam). Detaylı PESTLE Analiz

Faktör Türü	Hedefler	Fırsatlar	Tehditler
P olitical (Politik)	Sosyal ve beşerî sermayedeki gelişmelerin iktisadi kalkınmayı tetiklediği, demokratikleşmeyi artırdığı ve dış dünyada ülkenin görünürliğini daha üst noktalara taşıdığının farkındalığı. Çok taraflı iş birlikleri yoluyla küresel çapta, bölgesel etkinlikte uygulanılacak politikaların oluşturulması gerekliliği.	Güçlü bir jeopolitik konum. Siyasi istikrarın sağlanması. Uluslararası ilişkileri geliştirme isteği.	Siyasal rejimin merkezileşmesi. Siyasal ve toplumsal anlamda muhafazakâr politikaların etkinliğinin artması. Siyasal kutuplaşmanın artma potansiyeli. Yabancı yatırımcıların azalması.
E conomical (Ekonomik)	Demokrasinin ilerlemesi ve yönetim kalitesinin daha da iyileşmesi, ekonomik gelişmenin hızlandırılması, insani kalkınmaya hız verilmesi, uluslararası alanda Türkiye'nin daha saygın ve cazip bir ülke haline getirilmesi.	Çalışabilir genç nüfus yoğunluğu fazlalığı. İstihdam alanları oluşturma arzusu.	İstihdam olanaklarının yetersizliği. Genç nüfus yurtdışına göç isteği.
S ocial (Sosyal)	Kendini güvende hisseden, ait olduğu toplumla gurur duyan, toplum ve çevresiyle bütünleşmiş, aile ve sosyal çevresinde mutlu ve huzurlu bir hayat süren, eğitilmiş, sağlıklı, donanımlı ve özgüvenli insanlardan oluşan güçlü bir toplum yaratmak. Bedensel, kültürel ve sanatsal ortamı daha kaliteli bir biçimde sağlayarak insanı merkeze alan kalkınma anlayışı.	Genç nüfusu fazlalığı. Sosyal ve güvenlik politikaları geliştirilme çalışmaları.	Sosyal ve güvenlik politikalarında iyileştirmeler olsa da ekonomik güce bağlı olduğundan yeterli gelmemesi. Sığınmacılara yönelik politikadaki belirsizlikler.
T echnological (Teknolojik)	Bilim ve teknoloji alanlarında arzu edilen hedeflere iyi yetmişmiş ve donanımlı insan varlığıyla ulaşabilmek. İmalat sanayiinde yenilikçi ve yüksek teknolojiye dayalı bir biçimde dönüşümü gerçekleştirmeyi, girişimcilik kapasitesi, bilgi tabanlı ekonomiye dönüşüm için nitelikli bir istihdam alt yapısı oluşturmaya. Büyük verinin oluşturulması, işlenerek ticarileştirilmesi, yazılım ve donanım endüstrisinin geliştirilmesi.	Savunma sanayii yatırımlarının mevcudiyeti. Jeopolitik alanda duyulan ihtiyaç.	Ar-Ge çalışmalarında üniversitelerin ve kamu kurumlarının eylemlerinin giderek azalması.
L egal (Yasal)	Demokrasinin ileri seviyede, temel hakların garanti altında olduğu ülkelerde bilim zihniyeti ve yenilikçi üretim daha hızlı uygulandığının bilinci.	Siyasi olarak yasaları düzenleyebilecek yeterlilikte milletvekili ve ittifak gücü.	Hukuka olan güven sorunu.
E nvironmental (Çevresel)	Kyoto Protokolü ve Meksika Cancun İklim Değişikliği Konferansı kararlarını "tavizsiz" hayata geçirmesi. Demokratik bir yönetimin hayata geçirilmesi için sivil toplumun güçlenmesi ve örgütlenme özgürlüğünün sağlanmasına yönelik çalışmaların artırılması.	Yenilenebilir enerjiyi kullanabilecek potansiyeli. Dünyadaki yeşil enerji kullanımındaki artış.	Artan nüfus ile birlikte doğal kaynakların tüketimi ve buna bağlı olarak çevre kirliliğinde yaşanan artış.

Tablo 4.8. Genel PESTLE Analizi

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Yumuşak güç, zorlama veya şiddet kullanmadan ancak çekici etki yaratan siyasi duruş, kültür, politik erdem, kurumsal yapılar, meşru veya gayrimeşru olarak bilinen politik hareketlere benzeyen ve maddi olmayan varlıklar vasıtasıyla başkalarının yeğlediklerini biçimlendirme yeteneğidir. Günümüzde yalnızca kendi argümanları ile değil, ilişki kurduğu ülkenin savlarına da önem atfeden, halkların düşüncelerini de anlamaya odaklanan devletler emellerine ulaşmak için yumuşak güç yöntemlerine başvurmaktadır. Zira yumuşak güç, diplomatik avantajlar ile birlikte bir ülkeye diğer ülkeler nezdinde de olumlu bir intiba yaratmakta ve bu intiba ile başka toplumların beğenisini, desteğini ve saygısını kazandırmaktadır.

Yumuşak güç, kaynaklarını eğitim, sanat, sinema endüstrisi, yazın, yapı, eğitim merkezleri, sivil toplum kuruluşları, teknolojik altyapı, inovasyon, turizm, ekonomik işbirliği ve diplomasiden almaktadır. Bir ulusun sahip olduğu ve başkaları tarafından çekici olarak görülen “kültürü”, insan hakları, hukuk, adalet, demokrasi ve özgürlük gibi kavramları içinde barındıran “siyasi değerleri” ve uluslararası arenada barışçıl ve sağlam duruş gösteren “dış politikaları” yumuşak gücün ana kaynaklarıdır. Siyasi ve ekonomik gelişmişlik düzeyi, tüm bu unsurların bileşkesinden meydana gelen ve bir ülkenin sosyal sermayesini de oluşturan yumuşak gücün unsurları için güçlü bir temel oluşturmaktadır. Demokratikleşme, siyasi ve sosyal kalkınma, ekonomik büyüme ve eğitim düzeyi de bu güç için oldukça önemli bir etkiye sahiptir. Bu hususlara önem veren bir ülke kültürel ve siyasi değerleri ile cazibe merkezleri haline gelebilmekte, politik faaliyetleri ile de başka ülkeler ve onun vatandaşları nezdinde itibar kazanabilmektedir.

Uluslararası ilişkilerinde yumuşak güç uygulamalarıyla söz sahibi olmak isteyen Türkiye Cumhuriyeti de söylem ve uygulamalarıyla yumuşak güç stratejilerini uluslararası ilişkilerinin merkezine yerleştirmiştir. Bu çerçevede “*Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, Yunus Emre Enstitüsü, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, Türk Kızılay, Türk Hava Yolları, sivil toplum kuruluşları, kültürel değişim ve eğitim programları, çok uluslu (küresel) firmalar ve markaları, insani yardım faaliyetleri, kitle iletişim yayınları ve dizi endüstrisi*” araçlarıyla yumuşak gücünü göstermeye çalışmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti devletinin uyguladığı yumuşak güç araçlarının bir bütün olarak incelendiği ve yumuşak gücünü oluşturan politik, ekonomik ve sosyal gücü ile teknolojik, yasal ve çevresel durum bileşenlerinin ele alındığı bu çalışmada PESTLE analizinin içeriğini oluşturan bileşenler vasıtası ile bazı soruların yanıtları aranmıştır: “Türkiye’nin politik gücü ile ilgili durumu nedir?”, “Türkiye’nin ekonomik gücü ile ilgili durumu nedir?”, “Türkiye’nin sosyal durumu ile ilgili gücü nedir?”, “Türkiye’nin teknolojik gücü ile ilgili durumu nedir?”, “Türkiye’nin yasal durumu nedir?” ve “Türkiye’nin çevresel konulardaki durumu nedir?”.

Yapılan analiz sonucunda Türkiye’nin politik, ekonomik ve sosyal gücü ile teknolojik, yasal ve çevresel durumu bakımından pek çok veriye ulaşılmıştır. Bu bağlamda, hem ülke içinde hem de uluslararası ilişkilerinde yumuşak güç yaratma konusunda istekli olduğu, karar alma mekanizmalarını etkileyecek bilgi akış hızı ve nitelikli organizasyon kapasitesinin varlığı, kurumsal yapılanmalarını tamamladığı, çok taraflı iş birlikleri yoluyla küresel çapta, bölgesel etkinlikte uygulanacak politikaların oluşturulması gerekliliği bilincinin farkında olunarak yumuşak güç araçlarına önem verdiği ancak hükümetin iktidara geldiği günden bugüne kadar siyasi seçimlerde üst üste istikrar yakaladığı lakin bu istikrarın merkezileşmeye doğru evrildiği, siyasal ve toplumsal anlamda muhafazakâr politikaların etkinliklerinin artması, siyasi kutuplaşma artma potansiyeli politik gücü ve durumuyla alakalı olarak ulaşılan sonuçlardır.

Ülke ekonomik açıdan ekonomik gelişmenin hızlandırılması, insani kalkınmaya hız verilmesi, uluslararası alanda Türkiye’nin daha saygın ve cazip bir ülke haline getirilmesi hedeflerini belirlese de küresel salgın nedeniyle son yıllarda ekonomik büyüme oranlarının düşük, takas oranlarının istikrarsız, faiz oranlarının yüksek, enflasyon oranlarında artış ve işsizliğin var olduğu, uluslararası ticarete yabancı yatırımcılara olan bağlılığı, doğrudan yatırımların azaldığı tespit edilmiştir.

Ülke sosyal olarak kendini güvende hisseden, ait olduğu toplumla gurur duyan, toplum ve çevresiyle bütünleşmiş, aile ve sosyal çevresinde mutlu ve huzurlu bir hayat süren, eğitilmiş, sağlıklı, donanımlı ve özgüvenli insanlardan oluşan güçlü bir toplum yaratmak hedefini belirlemiş ancak ülkenin çok fazla göç alması sebebiyle nüfusun arttığı, gittikçe yaşlanan bir nüfusunun da mevcut olduğu, çalışma olanakları bulunsa da genç nüfus için yeterli olmadığı, istihdamda kadın-erkek fırsat eşitliğinin azaldığı,

sosyal ve güvenlik politikaları geliştirilse de eksikliklerin mevcut olduğu, istihdam olanaklarının yetersizliği sebebiyle genç nüfusta dışarı göç isteğinin bulunduğu, uluslararası ve bölgesel alandaki siyasal istikrarsızlıklar, konjonktüre dair değişiklikler ve belirsizliklerin sosyal ortamı etkilediği sosyal durumu bakımından elde edilen sonuçlardandır.

Ülke teknoloji alanlarında arzu edilen hedeflere iyi yetişmiş ve donanımlı insan varlığıyla ulaşabilmeyi, imalat sanayiinde yenilikçi ve yüksek teknolojlili sektörlerle dayalı bir biçimde dönüşümü gerçekleştirmeyi, girişimcilik kapasitesi, bilgi tabanlı ekonomiye dönüşüm için nitelikli bir istihdam alt yapısı oluşturmayı, büyük verinin oluşturulması, işlenerek ticarileştirilmesi, yazılım ve donanım endüstrisinin geliştirilmesini amaçlamış savunma sanayii yatırımlarında artış sağlamış, yerli teknolojik ürünlerin geliştirilmesi konusunda girişimlerde bulunmuştur. Ancak Ar-Ge çalışmalarında üniversitelerin ve kamu kurumlarının eylemleri giderek azaldığı sonuçlarına ulaşırken, yasal hususlarda 2013'ten sonra hem etnik politika hem de düşünce özgürlüğü alanlarındaki politik söylem ve uygulamalar arasında çelişkiler nedeniyle hukuka ve adalete olan güven gittikçe azaldığı yasal durumuna ilişkin sonuçlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Son olarak ise Türkiye'nin çevresel konulardaki tutumunda iklim değişikliklerinin sebep olduğu çevre sorunlarının ülkede hissedildiği, bununla ilgili protokol ve yasal düzenleme çalışmalarına başlandığı görülmektedir. Ülke Kyoto Protokolü ve Meksika Cancun İklim Değişikliği Konferansı kararlarını "tavizsiz" hayata geçirmesi, demokratik bir yönetimin hayata geçirilmesi için sivil toplumun güçlenmesi ve örgütlenme özgürlüğünün sağlanmasına yönelik çalışmalarını artırmıştır. Ancak Türkiye'nin yumuşak güç yaratabilmesi için bir takım değişiklikler yapması önerilmektedir. Bunlar;

Türkiye Cumhuriyeti'nde yumuşak güç diplomasisinin varlığının ve olumlu sonuçlarının farkındalığının son yıllarda artış gösterdiği, özellikle kurumsal yapılanmalar üzerinden yumuşak gücün inşa edildiği görülmektedir. Ancak bu güç türünün oluşması için yalnızca kurumsal yapılanmaların varlığı yeterli olmamakta, yetişmiş insan gücü ile birlikte ülkenin tüm yapılarının koordineli olarak hareket etmesi ve yumuşak gücü bütüncül bir anlayış kapsamında kullanması gerekmektedir.

Türkiye yumuşak güç enstrümanlarını kullanmasına rağmen bazı uluslararası meselelerde çözüm sağlayamıyorsa bunun nedeni yumuşak güç öğelerini yeterince stratejik olarak uygulayamamasıdır. Bu meseleden dolayı Türkiye'nin birçok konuda kendini dünyaya ifade etmekte zorlandığı düşünülmektedir. Aynı şekilde kapılarını açtığı mültecilere yönelik insani yardım ve destekleri “merhamet”, “zorda kalana uzanan el” gibi lanse edememesi, bununla birlikte geçici koruma statüsünde bulunanlara sunduğu imkânları uluslararası düzeyde pazarlayamaması, net bir göç politikası belirleyememesi yumuşak güç politikalarını etkisizleştirmektedir. Yumuşak güç uygulamalarında bulunan eksiklikler Türkiye'nin özellikle Avrupa Birliği'ne üyelik sürecine ket vurmuştur. Bu bakımdan da Türk dış politikasının sorunu, yumuşak güç diplomasisine yönelik uygulama alanları olarak öne çıkmaktadır. Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyelik süreci ile ilgili olarak imajını yenileyebilmesi için Doğu Akdeniz, Kıbrıs, Ermeni, Kürt ve mülteci sorunu gibi hususlarda yumuşak güç araçlarına yoğun olarak ihtiyacı bulunmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin önümüzdeki yıllar içerisinde yumuşak gücünü kullanarak istediği yönde bir etki yaratabilmesi için öncelikle ekonomisini güçlendirmesi, para biriminin dünyada herkesin talep ettiği rezerv bir para birimi olması, kısaca dünya merkez bankaları ve büyük şirketler tarafından stoklanan bir değer haline dönüştürülmesi gerekmektedir. Bu bakımdan da Türk lirasının değerini artıracak ekonomik ve ticari girişimlerde bulunulmalı, satın alma gücü artırılmalı ülke kaynakları bu amaçla kullanılmalıdır.

Türkiye'nin siyasi sistemi revize edilmelidir. Bu konuda mevcut rejimin değiştirilmesi söz konusu değildir. Çünkü yumuşak güç üretebilmek için cumhuriyetin uygun bir yönetim şekli olduğu düşünülmektedir. Ancak rejimi daha iyi hale getirmek için meritokrasi yönetim sistemi kılavuz olarak kullanılabilir. Zira bu yönetim biçiminin, yumuşak gücü en üst noktaya taşıyabilecek yönetim biçimi olduğu düşünülmektedir. Bu düşünceyle nepotizmin olmadığı, liyakatin öne çıktığı, sürekli denetlenen bir parlamentonun olduğu, eşitlikçi bir şekilde her düşüncenin temsil edildiği ve farklı fikirlerin anlayışla dinlendiği bir meclisin varlığı yumuşak güç için önem arz etmektedir. Bunun yanında mevcut ideolojilerin ülkeyi bulduğu noktadan ileri bir noktaya taşıyabilmek için ortak bir hedefle hareket etmesi, partizanlığın önüne geçilmesi gerekmektedir.

Ekonomik gelişmişlik seviyesi ise her ne kadar yumuşak güç için kilit unsur gibi gözükse de ekonominin daha ileri noktalara ulaşabilmesi ancak eğitim, tarım ve sanayileşmenin gelişmesiyle mümkündür. Bu ise nitelikli ve yetişmiş insan gücünün mevcudiyetiyle gerçekleşebilir. Söz konusu hedefe ulaşmak için de Türkiye Cumhuriyeti var olan eğitim sistemini revize etmeli ya da kendine göre yepyeni “*Türk Tipi*” bir eğitim sistemi geliştirmelidir. Günümüz teknolojisi yardımıyla bir bilgiye anında ulaşabilme imkânı doğrultusunda eğitimde daha çok gündelik yaşama yönelik uygulamaların yer alması, ezbercilikten uzak bir sınav sisteminin geliştirmesi, edebiyat, yazılım, bilişim ve kodlama gibi sistemlerin erken yaşlarda öğrenilmesi, doğaya, topluma saygılı bir ahlak bilincinin aşılması, sanatsal yeteneklerin desteklenmesi, ilk yardım, finans okur-yazarlığı ve medya okur-yazarlığı gibi derslerin günümüz koşullarına uygun şekilde yer alması, kısaca yirmi birinci yüzyıl gereklerinin eğitim sistemine tam olarak entegrasyonunun sağlanması ve yapılandırmacı bir yaklaşımla bütünleştirilmesi gerekmektedir. Tüm bunların yanı sıra sanayi ve ara işgücü için eğitim olanakları artırılmalı, mesleki ve teknik alanda nitelikli insan yetiştirilebilmesi için eğitim kurumlarına yönlendirmeler yapılmalıdır.

Türkiye Cumhuriyeti’nin yumuşak gücü için bir diğer önemli konu da uluslararası ilişkilere yön veren politikalarlardır. Türkiye’nin ileri bir konuma yükselme arzusunu gerçekleştirebilmesi için çok taraflı ilişkilerini geliştirmesi, ülkenin kuruluş misyonunda yer alan “*yurtta sulh, cihanda sulh*” ilkesi çerçevesinde yapıcı ve barışçıl söylemlerle hareket etmesi faydalı olacaktır. Bu bağlamda, Ukrayna ve Rusya arasında meydana gelen toplumsal çatışmalarda arabuluculuk yapması bu hususta gelecek için umut ışığı taşımaktadır. Bununla birlikte mülteci sorununa ilişkin çözüm süreci adına uluslararası platformlarda kendini daha iyi ifade edebilmesi için ise lobicilik faaliyetlerini desteklemelidir. Yumuşak gücün yalnızca ekonomik, kültürel ve siyasi değerlerden değil aynı zamanda bir değerler sisteminden oluştuğu anımsanırsa, Türkiye Cumhuriyeti’nin yeniden Avrupa Birliği müzakere süreçlerine odaklanmasının önemi de görülebilir. Hukuk, demokrasi, insan hakları, özgürlükler gibi evrensel unsurları barındıran değerler sistemine sahip bir Avrupa Birliği ile uyumlu çalışmanın Türkiye’nin yumuşak gücünü artıracak ve pek tabii ekonomisini canlandıracak bir süreç olacağını gözden kaçırmamak gerekir.

Yumuşak güç, aynı zamanda, kültür açısından manevi yönü ağır basan, gözle görülemeyen ancak etkisi yüksek olan zihinsel bir güç türüdür. Kültür çeşitliliği ve buna bağlı olarak toplumlar arasındaki cazibesi, yumuşak güç çalışmaları için oldukça önemlidir. Çünkü kültür bir ülkenin fikirlerini, siyasi düşüncelerini, hukukunu, ahlaki değerlerini, sanatını, bilime katkılarını ve iletişim biçimini yansıtmaktadır. Bu sebeple de kültür, bu güç türü için çekici bir zemin oluşturmaktadır. Bir ulus güçlü bir kültüre sahip olmaksızın herhangi bir uluslararası krizle etkili bir şekilde başa çıkamayabilir; kültürel varlıklara sahip olmadan uluslararası faaliyetlerde söz sahibi olmakta zorlanabilir. Bu bakımdan Türkiye başta kültürel yakınlığa sahip olduğu Türki cumhuriyetler ile ilişkilerini geliştirmek, Türk Devlet Teşkilatı'nı genişleterek ortak kültürel miras ile dünyada “*Türk yumuşak gücü*”nü oluşturabilmek için ortak bir hareket zemini sağlamalıdır. Türk kültürünün yayılması için Japonya kültüründe öne çıkan *harakiri, judo, kimono, suşi, bonsai, sakura* gibi kültürel öğelere benzer şekilde kimi öğeleri öne çıkartmalı ve bunları yumuşak güç araçlarıyla sunmalıdır. Ancak sunulan bu ürünler popüler kültür yaratmak amacıyla değil niteliğiyle ön planda olmalıdır. Kültürü ve kültürünün önemli bir ögesi olarak dili ile sahip olduğu yumuşak güç kapasitesiyle pek çok ülkeden ayrılan Türkiye'nin kültürüne ve Türkçeleştirdiği tabela ve markalarla diline sahip çıkması gerekmektedir.

Türkiye'nin yumuşak gücünü ve ekonomisini iyileştirme çalışmalarında bir başka önemli pay da turizmdir. Ancak Türkiye'nin tanıtımı yapılırken kullanılabilecek değerlerini yumuşak güç üretebilmek için yeterince öne çıkartmadığı da gözlemlenmektedir. Türkiye'ye ilk ziyaretinde birçok turist havalimanından konaklayacağı yere kadar ulaşımı sağlanmakta ve aynı yolla ülkesine geri dönmektedir. Bu ulaşım yoluyla pek çok kişi konakladığı yer haricinde ne Türk kültürünün öğeleriyle yeterince karşılaşmakta ne de misafiri olduğu yerel halkın ekonomisine dolaysız olarak katkıda bulunabilmektedir. Türkiye kültür açısından zengin olduğu kadar tarihi mirasıyla da adeta bir açık hava müzesidir. Ülkenin tanıtımına katkı sağlayacak kültürel öğelerine destek sağlanmalıdır. Çünkü bu öğeler sayesinde kurulacak ikili ilişkiler aynı zamanda yumuşak güç oluşturmaya da vesile olacaktır. Bu bağlamda, örnek olarak tüm şehirlerinin yöresel ve kültürel değerleri öne çıkartılarak tanıtılmalı, turizmde her şey dâhil sisteme sınırlama getirilerek ülkenin

tanıtım ve ekonomisine katkıda bulunacak medikal, inanç, kış, kültür, termal, gurme, sanat turizmi gibi seçenekler öne çıkartılmalıdır.

Türkiye iklim ve coğrafi özellikleri bakımından da topraklarında ve denizlerinde sayısız ürün yetiştirebilen ve ürünleri ihraç edebilen potansiyele sahip bir ülke olarak üretilebilecek temel gıda maddelerinde dışa bağımlılığın azaltılması da elzemdir. Tarım politikalarına ve girişimlerine daha fazla önem vermeli, ülkenin tarım alanlarına yatırımlar artırılmalı ve bu alanda emek harcayan insan gücüne devlet desteği sağlanmalıdır. Bu bakımdan öncelikle tarımda kendine yetebilme politikalarının geliştirilmesi ve daha sonra da dünyada yumuşak güç yaratabilecek coğrafi kodlu ürünlerin ihraç edilmesi gerekmektedir.

Türkiye'nin yumuşak güç çalışmalarına katkı sağlayan en önemli alanlardan bir diğeri ise hiç şüphesiz Türk dizileridir. Bu gayret takdir edilmekte, ancak yumuşak güç çalışmaları için yeterli olamamaktadır. Türkiye dünyanın en köklü tarihsel geçmişine ve kahramanlarına sahip bir millet olduğu halde bu mirastan yeteri kadar yararlanmamaktadır. *International Movie Database* (IMDB) puanı yüksek ya da uluslararası alanda ses getiren veya dünyanın her yerinde hayranlıkla izlenmiş bir yapıyı bulunamamaktadır. Nüfusun büyük bir çoğunluğunun mizah anlayışı kuvvetli olduğu halde izleyiciye sunulan dizi ve film metinlerindeki diyaloglar çoğunlukla zayıf ve düşük kültürel düzeyde kalmaktadır. Kadına yönelik şiddetin artış gösterdiği bir dünyada Türk yapımlarının birçoğunda “aşk” duygusuna bağlı olarak karakterlerin sergilediği davranışlar, illegal ilişkiler ve şiddet olayları olumsuz izlenim oluşturmaktadır. Öte yandan Kore dizileri ya da Kore dizilerinin Amerika uyarlamaları ülkeye ithal edilmekte ve elde edilen gelirin bir kısmı da böylelikle dışarıya aktarılmaktadır. Türkiye en fazla dizi ihraç eden ülkeler sıralamasında ikinci olmasına rağmen yılda kazandığı döviz miktarı 500 milyon dolar civarındadır. Bu oran dünya sıralamasına göre yüksek değildir. Bu bakımdan da hem ülke ekonomisinin daha ileri seviyeye taşınması hem de yumuşak güçten yararlanabilmesi için etkili kanallar aracılığıyla medya yapımlarını sunması ve bunlara “*prestijli iş*” gözüyle bakılabilmesi için yapımlarının fiyatlandırılmasını yüksek tutması gerekmektedir.

Tüm bu unsurlara dayanılarak yumuşak güç kavramının resmi olarak Türk dış politikasının ayrılmaz bir parçası haline gelmesi, AK Parti Hükümetinin yönetim sürecindeki uygulamalarında önemli bir gelişim sağlamıştır. Yumuşak gücü bir fırsat

olarak da gören Türkiye, bu gücü, uluslararası siyasette dengeyi sağlamak ve daha iyi bir performans göstermek için kendine özgü siyasi, ekonomik ve kültürel ilkelerini teşvik etme şansı olarak da görmektedir. Bu bağlamda da Türkiye, Nye'nin yumuşak güç konseptini benimseyerek uluslararası imajını yeniden inşa etme ve küresel alandaki performansını iyileştirme konusunda çaba sarf etmektedir.

Bu çalışmada ulaşılan tüm bu sonuçların elde edilmesinde ve yumuşak güç ölçümlemesinde PESTLE ve SWOT analiz tekniklerinin kullanılması önemli katkı sağlamış olup, bu anlamda söz konusu iki analiz tekniğinin kullanılarak yumuşak güç meselesinin daha geniş bir perspektiften ele alınması bu çalışmanın içerdiği bir yenilik olarak ifade edilebilir. PESTLE ve SWOT analiz tekniklerinin kullanılmasıyla bir devletin yumuşak güç fırsat ve tehditlerinin tespiti ve bu güçten tam olarak yararlanması sağlanabilecektir. Böylelikle ulusal ve uluslararası ilişkilerde stratejik düşünmenin gelişimi teşvik edilirken, ülkenin gelecekteki yumuşak gücünün azalması tehditleri öngörülerek bu tehditleri önlemek ya da en aza indirmek için harekete geçmesi mümkün olabilecektir. Bu avantajların yanı sıra kimi dezavantajlar da saptanmıştır. Bu bağlamda, kimi PESTLE ve SWOT analizi kullanıcıları, analiz için kullanılan veri miktarını aşırı basitleştirebilmekte ya da çok fazla veri yakalama riski dolayısıyla tıkanma yaşanabilmektedir. İlaveten, kullanılan veriler, daha sonra asılsız olduğu kanıtlanan varsayımlara dayanabilmektedir. Dolayısıyla Türkiye Cumhuriyeti'nin yumuşak güç algısıyla ilgili analizlerde PESTLE ve SWOT'un kullanılması ve elde edilen verilerin uzman destekleriyle düzenli olarak revize edilmesi önem taşımaktadır.

KAYNAKLAR

- Acar, Ü. (2020). Küresel politikaların belirlenmesinde çok uluslu şirketlerin rolü ve önemi. *TESAM Akademi Dergisi*, 7(2), 465-489.
- Adorno, T. W. (2013). Kültür endüstrisini yeniden düşünürken. *Cogito Dergisi*, 36, 65-84.
- AFAD. (2019). *2019-2023 Stratejik Planı (Güncellenmiş Versiyon-2021)*. Ankara: T.C. İçişleri Bakanlığı AFAD Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı.
- Ağır, H. (2010). Türkiye ile Güney Kore’de bilim ve teknoloji politikalarının karşılaştırması. *Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi*, 5(2), 5.
- Ahmad, F. (2010). *Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980)*. İstanbul: Hil Yayınları.
- Akdemir, E. (2018). Avrupa Birliği’nin dış ilişkileri ve politikası: Avrupa Birliği’nin bütünleş(eme)mesi üzerine bir inceleme. *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 17(2), 181-218.
- AKMY. (1990). *Atatürk’ün Kültür ve Medeniyet Konusundaki Sözleri*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını.
- Akoğuz, N. O. (2018). *Uluslararası İlişkilerde Hegemonya, Yumuşak Güç, Algı Yönetimi: Amerika Birleşik Devletleri Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- Akpınar, P. (2013). Turkey’s peacebuilding in Somalia: The limits of humanitarian diplomacy. *Turkish Studies*, 14(4), 735-757.
- Altbach, P. G. and Peterson, P. M. (2015). Higher education as a projection of America’s “Soft Power”. In Y. Watanabe and D. L. McConnell (Eds.), *Soft Power Superpowers* (pp. 69-85). Routledge: London.
- Althusser, L. (2010). *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları* (4. Baskı). A. Tümerterkin (Çev.). İstanbul: İthaki Yayınları.
- Altunışık, M. B. (2008). The possibilities and limits of Turkey’s soft power in the Middle East. *Insight Turkey*, 10(2), 41-54.
- Andrews, K. R. (1971). *The Concept of Corporate Strategy*. Homewood, IL: R.D. Irwin.
- Arı, T. (2010). *Uluslararası İlişkiler Teorileri: Çatışma, Hegemonya, İşbirliği*. Bursa: Marmara Kitap Merkezi.
- Avcı, Ö. (2018). Propaganda çeşitleri. M. Karaca ve C. Çakı (Ed.), *İletişim ve Propaganda* içinde (s. 75-114). Konya: Eğitim Yayınevi.
- Ayabe-Kanamura, S., Saito, S., Distel, H., Martínez-Gómez, M., and Hudson, R. (1998). Differences and similarities in the perception of everyday odors: A Japanese-German cross-cultural study. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 855(1), 694-700.
- Aydın, A. (2018). *20. Yüzyıl Batı Sinemasında Türkiye ve Türk Karşıtı Propagandalar*. Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Aydın, M. (2004). Uluslararası ilişkilerin “gerçekçi” teorisi: Kökeni, kapsamı, kritiği, uluslararası ilişkiler. *Uluslararası İlişkiler Akademik Dergi*, 1(1), 33-60.
- Baharççek, A. ve İnan, C. E. (2013). Dış politikanın belirlenmesinde ulusal güvenlik algısının rolü. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 4(1), 101-120.

- Bakan, İ. ve Kefe, İ. (2012). Kurumsal açıdan algı ve algı yönetimi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(1), 19-34.
- Balcı, A. (2003). Kamu yönetiminde 'hesap verebilirlik' anlayışı. A. Balcı, A. Nohutçu, N. K. Öztürk ve B. Coşkun (Eds.), *Kamu Yönetiminde Çağdaş Yaklaşımlar-Sorunlar, Tartışmalar, Çözüm Önerileri, Modeller, Dünya ve Türkiye Yansımaları* içinde (s. 155-180). Ankara: Seçkin Yayınları.
- Baldwin, J. (2012). *Notes of a native son*. Beacon Press.
- Barney, J. (2010). *Gaining and Sustaining Competitive Advantage* (4th Edition). Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.
- Benhaim, Y., and Öktem, K. (2015). The rise and fall of Turkey's soft power discourse. *European Journal of Turkish Studies*, 21, 1-24.
- Bermaki, I. (2017). *Soap Opera Diplomacy: The Case of Turkish Dramas in the Arab World*. Bachelor of Arts, Al Akhawayn University School of Humanities and Social Sciences, Ifrane.
- Bernays, E. L. (1928). *Propaganda*. New York: Horace Liveright.
- Bilgin, P., and Eliş, B. (2008). Hard power, soft power: toward a more realistic power analysis. *Insight Turkey*, 10(2), 5-20.
- Boas, F. (1911). *The Mind of Primitive Man*. New York: The Macmillan Company.
- Bolewski, W. (2008). Diplomatic processes and cultural variations: The relevance of culture in diplomacy. *The Whitehead Journal of Diplomacy and International Relations*, 9, 145.
- Bound, K., Briggs, R., Holden, J., and Jones, S. (2007). *Culture is a Central Component of International Relations. It's time to Unlock its Full Potential*. London: Demos.
- Bozkurt, C. (2019). Türkiye Cumhuriyeti'nin bir propaganda ve tanıtım hamlesi: 1926 seyyar sergi ve Avrupa seyahati. *Belleten*, 83, 1097-1130.
- Bozkurt, Ö. (2021). Afet ve Acil Durum Yönetimi (AFAD) Başkanlığınca Suriye krizinde yürütülen çalışmaların Türkiye'nin dış politikada önelediği insani diplomasi faaliyetleri bağlamında değerlendirilmesi. *Journal of Human Sciences*, 18(2), 266-281.
- Boztepe-Taşkıran, H. (2021). Markalar açısından algı yönetimi nedir, ne değildir?. O. Göksu (Ed.), *Algı Yönetimi: Siyasal ve Dijital İletişim, Sosyal Medya ve Kitle İletişimi* içinde (s. 269-282). Konya: Litaratürk Academia.
- Bradford R. W., Duncan, P. J., and Tarcy, B. (2000). *Simplified Strategies for Strategic Planning: A No-nonsense Guide for Busy People who Want Results Fast!*. Worcester, MA: Chandler House Press.
- Brown J. A. C. (1992). Siyasal propaganda. Y. Yazar (Çev.). İstanbul: Ağaç Yayıncılık.
- Canetti, E. (1998). *Kitle ve İktidar*. G. Aygen (Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Capital. (2022). Capital 500-Türkiye'nin En Büyük 500 Şirketi. URL: <https://www.capital.com.tr/listeler/capital-500> adresinden 16 Şubat 2022'de alınmıştır.

- Carr, E. H. (1981). *The Twenty Years' Crisis 1919-1939: An Introduction to the Study of International Relations*. Hong Kong: The MacMillan Press.
- Carr, H. E. (1946). *The Twenty Years' Crisis, 1919-1939: An introduction to the Study of International Relations*. New York: Harper and Row.
- Cebeci, S. (2008). Milli kimlik bağlamında din-kültür ilişkisi. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 3(2), 1-11.
- Ceng, E. (2018). Algı yönetimi aracı olarak twitter kullanımına ilişkin siyasal bir analiz. *Erciyes İletişim Dergisi*, 5(4), 663-689.
- Chabris, C., and Simons, D. (2012). *Görülmez Goril –Gündelik Yansımalar Hayatımızı Nasıl Yönlendiriyor?*. B. Doğan (Çev.). İstanbul: NTV Yayınları.
- Chermack, T. (2011). *Scenario Planning in Organizations*. San Francisco: Berret-Kohler Publishers.
- Chomsky, N., and Herman, E. (1988). *Manufacturing Consent. The Political Economy of the Mass Media*. New York: Pantheon Books.
- Cilluffo, F. J., Marks, R. A., and Salmoiraghi, G. C. (2002). The use and limits of U.S. intelligence. *The Washington Quarterly*, 25(1), 61-74.
- Cohen, R. (1998). Reflections on the New Global Diplomacy: Statecraft 2500 BC to 2000 AD. In J. Melissen (Ed.), *Innovation in Diplomatic Practice* (pp. 1-21). UK: Palgrave Macmillan.
- Collection of American National Security Strategy Reports. (2001). Current Affairs, White House, USA.
- Cooper, R., 2004. *Hard Power, Soft Power and the Goals of Diplomacy*. In: D. Held & M. Koenig-Archibugi, eds. *American Power in the 21st Century*. Cambridge: Polity Press, pp. 167-180.
- Crocker, A. (2007). *Leashing the Dogs of War: Conflict Management in a Divided World*. USA: US Institute of Peace Press.
- Csaba, R. (2016) *From Introversion to Regional Soft Power Ambitions an Analysis of the Transformation in Turkish Foreign Policy*. Doctoral Dissertation, Corvinus University of Budapest, Budapest.
- Cull, N. J. (2009). Public diplomacy: Lessons from the past. *CPD Perspectives on Public Diplomacy*, 2(19), 19-25.
- Cull, N. J. (2010). Public diplomacy: Seven lessons for its future from its past. *Place Branding and Public Diplomacy*, 6(1), 11-17.
- Cural, A. (2011). *Bush Doktrini ve Askeri Gücün Önalcı ve Önleyici Savaş Kapsamında Kullanılması*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Cüceloğlu, D. (1993). *İnsan ve Davranışı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çakmak, Z. (2008). Venizelos'un Atatürk'ü Nobel Barış Ödülü'ne aday göstermesi. *Erdem Dergisi*, 52, 91-110.
- Çalış, Ş ve Özlük, E. (2007). Uluslararası İlişkiler tarihinin yapısökümü: İdealizm-realizm tartışması. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(8), 225-243.

- Çarkıoğlu, A. ve Aytaç S. E. (2016). *Türkiye’de Bireysel Bağışçılık ve Hayırseverlik*. İstanbul: TÜSEV Yayınları, No. 71.
- Çavuş, T. (2012). Dış politikada yumuşak güç kavramı ve Türkiye’nin yumuşak güç kullanımı. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(2), 23-37.
- Çevik, B. S. (2014). Turkish soap opera diplomacy: A Western projection by a Muslim source. *Exchange: The Journal of Public Diplomacy*, 5(1), 78-103.
- Çevik, B. S. (2015). Kültürel diplomaside devlet dışı aktörler: Türk sineması ve dizileri. M. Şahin ve B. S. Çevik (Eds.), *Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi* içinde (s. 391-438). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Çevik, B. S. and Seib, P. (2015). *Turkey’s Public Diplomacy*, New York: Palgrave Macmillan, ISBN 978-1-137-46697-6, 264 pp, US 109.00 hb.
- Çevik, S. ve Kurtuluş, B. (2015). Türkiye’nin kamu diplomasisinde sivil toplum kuruluşlarının rolü: İnsani yardım kuruluşları ve insani diplomasi perspektifi. M. Şahin ve B. S. Çevik (Eds.), *Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi* içinde (s. 185-214). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Davutoğlu, A. (2001). *Stratejik Derinlik: Türkiye’nin Uluslararası Konumu*. İstanbul: Küre Yayınları.
- Deloitte. (2014). Dünyanın En Renkli Ekranı Türkiye’de Dizi Sektörü. URL: <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/tr/Documents/technology-media-telecommunications/tr-media-tv-report.pdf> adresinden 22 Haziran 2021’de alınmıştır.
- Demiryol, T. (2014). Poverty of soft power: Evidence from Turkish foreign policy in the Middle East. *European Journal of Research on Education*, 6-11.
- Dinçer, Ö. (1988), *Stratejik Yönetim ve İşletme Politikası*. İstanbul: Beta Yayınları.
- DİSK-AR (2019), OECD, Sendikalaşma Araştırmaları, 2013-2019, Sendikalaşma ve Toplu İş Sözleşmesi İstatistikleri, Şubat 2018, İstanbul.
- Doğan, V. (2015). *Türk Vatandaşlık Hukuku*. Ankara: Savaş Yayınevi.
- Doğan, V. (2016). Anayasal vatandaşlık kavramı üzerine. *Türk Yurdu Dergisi*, 105(346).
- Doğanay, M. ve Aktaş, M. K. (2021). Türkiye’de televizyon dizisi sektörü. *Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi*, 16(56), 852-878.
- Dok, B. (2009). Türkiye’nin gururu “büyük öğrenci projesi”. *Türk Yurdu Dergisi*, 98(260).
- Donnelly, J. (2008). The ethics of realism. In C. Reus-Smit and D. Snidal (Eds.), *The Oxford Handbook of International Relations* (p. 150). Oxford, UK: Oxford University Press.
- Doster, B. (2008). Atatürk ve Kamu Diplomasisi, A. N. Yılmaz ve G. Kılıçoğlu (Eds.), *Yumuşak Güç ve Kamu Diplomasisi Üzerine Akademik Analizler* (s. 1-10). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Duman, M. (2019). Türkiye’nin ABD’de gerçekleştirdiği kamu diplomasisi üzerine erken bir değerlendirme: Memleketimizi tanıtmak meselesi (1948). *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 32, 379-397.

- Duran, B. ve Yılmaz, N. (2011). Ortadoğu’da modellerin rekabeti: Arap Baharı’ndan sonra yeni güç dengeleri. B. Duran, K. İnât ve A. R. Usul (Eds.), *Türk Dış Politikası Yılığ* (s. 15-86). Ankara: SETA Yayınları.
- Dündar, H. U. (2018). Yeni hegemonya anlayışı çerçevesinde Bush Doktrini üzerine bir inceleme. *Elektronik Siyaset Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 9(2), 52-71.
- Ekonomik Özgürlükler Raporu (2021), Liberal Perspektif Rapor: Yönetici Özeti, Editor: İbrahim Enes Özkan, Sayı: 23. Aralık 2021.
- Ekşi M. (2015a). Kültürel diplomasi ve Yunus Emre Enstitüsü. M. Şahin ve B. S. Çevik (Eds.), *Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi* (s. 345-363). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Ekşi, M. (2015b). Turkey’s policy for enhancing the societal-cultural effectiveness in Balkans through public-cultural diplomacy during AK Party era. *1st International Research Congress on Social Sciences*, December 28, Bosnia and Herzegovina.
- Elsawah, M., and Howard, P. N. (2021). Where news could not inspire change: TRT World as a party broadcaster. *Journalism*, 14648849211033444.
- Erdem, E. (2019). Medya diplomasisi aktörü olarak TRT ve Balkanlardaki örnek faaliyetleri. *TRT Akademi*, 4(7), 28-41.
- Erdoğan, İ. (2008). *İletişimi Anlamak*. Ankara: Erk Yayıncılık.
- Erol, M. S. ve Ozan, E. (2011). Türk dış politikasında süreklilik unsuru olarak siyasal rejim. *Gazi Akademik Bakış*, 4(8), 13-38.
- Fan, Y. (2008). Soft power: Power of attraction or confusion?. *Place Branding and Public Diplomacy*, 4(2), 147-158.
- Ferguson, N. (2003). Power. *Foreign Policy*, 134, 18-22.
- Ferguson, N. (2004). A world without power. *Foreign Policy*, 143, 32-39.
- Foucault, M. (1991). *Discipline and Punish: The Birth Of A Prison*. London: Penguin.
- Freeman, S., and Herron, J. C. (2007). *Evolutionary Analysis*. London: Pearson Education Inc.
- Friedman, T. (2000). *Küreselleşmenin Geleceği: Lexus ve Zeytin Ağacı*. E. Özsayar (Çev.). İstanbul: Boyner Holding Yayınları.
- Fukuyama, F. (1989). The end of history. *The National Interest*, 16, 3-18.
- Gallarotti, G. M. (2010). *Cosmopolitan Power in International Politics: A Synthesis of Realism, Neoliberalism and Constructivism*. New York: Cambridge University Press.
- Gallarotti, G. M. (2011). Soft power: What it is, why it’s important, and the conditions for its effective use. *Journal of Political Power*, 4(1), 25-47.
- Geun, L. (2009). A theory of soft power and Korea’s soft power strategy. *Korean Journal of Defence Analysis*, 21(2), 205-218.
- Giddens, A. (1970). Marx, Weber, and the development of capitalism. *Sociology*, 4(3), 289-310.
- Giddens, A. (1990). *The Consequences of Modernity*. Cambridge: Polity Press.

- Goldthau, A., and Sitter, N. (2015). Soft power with a hard edge: EU policy tools and energy security. *Review of International Political Economy*, 22(5), 941-965.
- Gottschaldt, K. (1997). Gestalt factors and repetition. In W. D. Ellis (Ed.), *A Source Book Of Gestalt Psychology* (p. 1-11). Goultsboro: The Gestalt Journal Press.
- Göksu, O. (Ed.). (2021). *Algı Yönetimi: Siyasal ve Dijital İletişim, Sosyal Medya ve Kitle İletişimi*. Konya: Litaratürk Academia.
- Gullo, M. (2012). Turkey's Somalia adventure: The quest for soft power and regional recognition. Centre for Policy Analysis and Research on Turkey. Hale, W. (2013). *Turkish Foreign Policy since 1774*. London: Routledge.
- Güden, O. (2019). Küresel kuruluşların kriz yönetimi ve iletişimi süreçlerine yönelik bir değerlendirme: Facebook & Cambridge Analytica veri skandalının retoriksel arena kuramı bağlamında incelenmesi. *Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi*, 31, 209-231.
- Güler, T. (2018). *Stratejik İletişim: Güven Odaklı Algı Yönetimi Paradigmaları*. Ankara: Karakum Yayınevi.
- Gülerer, S. ve Asar, A. (2020). Propaganda teknikleri üzerine bir inceleme. *International Journal of Language Academy*, 34, 201-222.
- Güneş, A. (2021). Makine merkezli kamu diplomasisinde etik ve etki sorunsalı. *TRT Akademi*, 6(13), 768-787.
- Güngör, E. (2005). *İslam'ın Bugünkü Meseleleri*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Güvenç, S. (2001). 11 Eylül sonrasında dünya: Ulus devlet, küreselleşme ve terörizm. *TUSİAD Görüş Dergisi*, 49, 8-15.
- Güz, N. (1996). Türk basınında gündem oluşturma. *Yeni Türkiye Dergisi*, 12, 987-997.
- Hackbarth, D. (2008). Managerial traits and capital structure decisions. *Journal of Financial and Quantitative Analysis*, 43, 843-882.
- Halidov, İ. (2014). Rusya'nın yumuşak güç araçları. *Avrasya İncelemeleri Dergisi*, 3(1), 37-75.
- Hart, J. (1976). Three approaches to the measurement of power in international relations. *International Organization*, 30(2), 289-305.
- Hausmann, J., and Lundsgaarde, E. (2015). *Turkey's Role in Development Cooperation*. UNU-CPR Research Papers, United Nations University Centre for Policy Research.
- Haydaroglu, C. ve Tatlısu, S. (2016). Turgut Öcal Dönemi yeni sağ devlet ve ekonomik liberalizm: Devlet ve piyasa ilişkisinin politik ekonomisi. *Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 27-41.
- Hayden, C. (2012). *The Rhetoric of Soft Power: Public Diplomacy in Global Contexts*. Lanham, MD: Lexington Books.
- Haykır, Y. ve Aslan, M. (2021). Denge esaslı Türk dış politikasına bir bakış (1939-1945). *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 31(2), 1069-1089.
- Herman, C. F. (1971). Policy classification: A key to the comparative study of foreign policy. In J. N. Rosenau, V. Davis, and M. East (Eds.), *The Analysis of International Politics* (p. 58-79). New York: Free Press.

- Herman, E. S., and Chomsky, N. (2012). *Rızanın İmalatı-Kitle Medyasının Ekonomi Polisiği* (2. Baskı). E. Abadoğlu (Çev.). İstanbul: BGST Yayınları.
- Heywood, A. (2016). *Siyasi İdeolojiler*. L. Köker (Çev.). Ankara: Felix Kitap.
- Hill, C. (2003). *The Changing Politics of Foreign Policy*. New York: Palgrave Macmillan.
- Hirano, T. (2006). Design and culture: Developing a nation brand with design management. *Design Management Review*, 17(1), 1-22.
- Holsti, K. J. (1982). Restructuring foreign policy: A neglected phenomenon in foreign policy theory. In K. J. Holsti (Ed.), *Why Nations Realign: Foreign Policy Restructuring in the Postwar World* (p. 1-20). London: George Allen & Unwin Publisher Ltd.
- Huntington, S. P. (1996). The West unique, not universal. *Foreign Affairs*, 75(6), 28-46.
- İnalcık, H. (1954). *Fatih Devri Üzerinde Tetkikler ve Vesikalar: I*. Ankara: TTK Basımevi.
- İnalcık, H. (1988). Fatih Sultan Mehmed tarafından İstanbul'un yeniden inşası. *19 Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3, 215-226.
- İnce, Y. ve Aslan, E. (2020). Düşük maliyetli hava yolu işletmelerinin işletmecilik anlayışlarının web siteleri üzerinden değerlendirilmesine yönelik bir araştırma. *Turizm Ekonomi ve İşletme Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 114-127.
- İnsani Gelişme Raporu (2020), Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı Çeviri: Adnan Bıçaksız, 1 UN Plaza, New York, NY 10017 USA.
- İnternet: Türkiye Raporu Haber Bülteni. (2019). Türkiye'nin Göç Karnesi URL: <https://turkiyeraporu.com/arastirma/trkiyeningockarnesi-1768/>, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Uluslararası-Goc-Istatistikleri-2019-33709> adresinden 21 Şubat 2021'de alınmıştır.
- İnternet: 14 sayılı İletişim Başkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi. (2018). 24 Temmuz 2018 tarihli ve 30488 sayılı Resmi Gazete. URL: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/19.5.14.pdf> adresinden 14 Haziran 2021'de alınmıştır.
- İnternet: 66 sayılı İletişim Başkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi. (2020). 18 Eylül 2020 tarihli ve 31248 sayılı Resmi Gazete. URL: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/09/20200918.pdf> adresinden 20 Eylül 2020'de alınmıştır.
- İnternet: AK Parti. (2011). 12 Haziran 2011 Genel Seçimleri Seçim Beyannamesi. URL: <https://www.akparti.org.tr/media/318778/12-haziran-2011-genel-secimleri-secim-beyannamesi-1.pdf> adresinden 04 Ekim 2021'de alınmıştır.
- İnternet: AK Parti. (2015). 2015 Genel Seçimleri Seçim Beyannamesi. URL: <https://www.akparti.org.tr/media/318795/7-haziran-2015-edited.pdf> adresinden 04 Ekim 2021'de alınmıştır.
- İnternet: AK Parti. (2018). Cumhurbaşkanlığı Seçimleri ve Genel Seçimler Seçim Beyannemesi. URL: <https://www.akparti.org.tr/media/318779/24-haziran-2018-cumhurbaskanligi-secimleri-ve-genel-secimler-secim-beyannamesi-sayfalar.pdf> adresinden 04 Ekim 2021'de alınmıştır.

- İnternet: AK Parti. (2022). İl ilçe başkanlıkları bina giydirme. URL: <https://www.akparti.org.tr/parti/kurumsal-kimlik/> adresinden 26 Şubat 2022’de alınmıştır.
- İnternet: Akalın, Ş. H. (2010). Türk dili: Dünya dili. *Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi*. URL: https://turkoloji.cu.edu.tr/YENI%20TURK%20DILI/sukru_haluk_akalin_turk_dili_dunya_dili.pdf adresinden 24 Haziran 2020’de alınmıştır.
- İnternet: Akbolat, M. (2020). Davranış bilimleri algılama ve algılama hataları, SAU İşletme Fakültesi Davranış Bilimleri ders notları. URL: <https://Docplayer.Biz.Tr/11623649-Davranis-Bilimleri-Algilama-Ve-Algilama-Hatalar.Html> adresinden 18 Ağustos 2021’de alınmıştır.
- İnternet: Akdeniz, A. (2013, 31 Ekim). EU-Turkey relations: Towards a constructive re-engagement?. *TESEV*. URL: <https://www.tesev.org.tr/en/research/eu-turkey-relations-towards-a-constructive-re-engagement-2/> adresinden 05 Ekim 2020’de alınmıştır.
- İnternet: Aksoy, T. (2011). Propaganda teknikleri nelerdir?. URL: <https://www.temelaksoy.com/propaganda-teknikleri-nelerdir/> adresinden 15 Kasım 2021’de alınmıştır.
- İnternet: Aksoy-Ercümen, M. (2017). Yeni bir disiplin: insani diplomasi ve ilkeleri. İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi (İNSAMER). URL: https://insamer.com/tr/yeni-bir-disiplin-insani-diplomasi-ve-prensipleri_641.html adresinden 28 Kasım 2020’de alınmıştır.
- İnternet: Aktaş, Y. (2016, 4 Aralık). Türk dizilerinin yeni hedefi Uzakdoğu pazarı. *Anadolu Ajansı*. <http://aa.com.tr/tr/kultur-sanat/turk-dizilerinin-yeni-hedefi-uzak-dogu-pazari/698829> adresinden 13 Ağustos 2020’de alınmıştır.
- İnternet: Anadolu Ajansı (2015, 28 Ekim)TÜRK SAT 4B yörüngesine yerleşti. URL: <https://www.aa.com.tr/tr/bilim-teknoloji/turksat-4b-yorungesine-yerlesti/456926> adresinden 02 Ekim 2021 tarihinde alınmıştır.
- İnternet: Anadolu Ajansı (2019, 11 Kasım), Uluslararası köprü kuran Türk dizileri, URL: <https://www.aa.com.tr/tr/info/infografik/16165> adresinden 13 Mart 2021’de alınmıştır.
- İnternet: Anadolu Ajansı (2021, 8 Ocak Türkiye’nin 7’nci uydusu uzayda URL: <https://www.aa.com.tr/tr/info/infografik/21559> adresinden 04 Şubat 2021 tarihinde alınmıştır.
- İnternet: Anadolu Ajansı, (2019, 25 Şubat) Antarktika’da Türk Bilimsel Araştırma Kampı kuruldu.URL: <https://www.aa.com.tr/tr/antarktika-bilim-seferi/antarktikada-turk-bilimsel-arastirma-kampi-kuruldu/1402147> adresinden 17 Mayıs 2021 tarihinde alınmıştır.
- İnternet: Askıya Alma Sistemine İlişkin Tebliğ (2021), (İthalat: 2022/18), Resmi Gazete (2021, 31 Aralık), URL: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/12/20211231M3-20.htm> adresinden 05 Ocak 2022 tarihinde alınmıştır.

- İnternet: Ateş, H. (2021). Toplumun analizinde psikolojik istihbarat ve pratik. *Global Savunma*. URL: <https://www.globalsavunma.com.tr/toplumun-analizinde-psikolojik-istihbarat-ve-pratik.html> adresinden 17 Ocak 2022’de alınmıştır.
- İnternet: Avincan, M. (2014). Akıllı telefonlarda marka sadakati. *Elma Dergisi*. URL: <https://www.elmadergisi.com/akilli-telefonlarda-marka-sadakati/> adresinden 17 Mayıs 2021’de alınmıştır.
- İnternet: Bass, B. (2022). What is the centerpiece of the marketing environment analysis framework?. *CHRON*. URL: <https://smallbusiness.chron.com/centerpiece-marketing-environment-analysis-framework-20223.html> adresinden 18 Şubat 2022’de alınmıştır.
- İnternet: Bayer, R., and Keyman, F. (2012). Turkey: An emerging hub of globalization and internationalist humanitarian actor?. *Globalizations*, 9(1), 73-90. URL: <https://doi.org/10.1080/14747731.2012.627721> adresinden 02 Mart 2021’de alınmıştır.
- İnternet: Bhutto, F. (2019, 13 Eylül). How Turkish TV is taking over the world. *The Guardian*. URL: <https://www.theguardian.com/tv-and-radio/2019/sep/13/turkish-tv-magnificent-century-dizi-taking-over-world> adresinden 18 Ekim 2020’de alınmıştır.
- İnternet: Bingöl, O. (2021, 06 Temmuz). Vergiye Dair URL: <https://vergiyedair.com/2021/07/06/oecd-ulkelerinde-kurumlar-vergisi-oranlari-turkiye-kacinci-sirada/> adresinden 01 Ağustos 2021 tarihinde alınmıştır.
- İnternet: Birleşmiş Milletler. (2022). *Sustainable Development Report 2021*. URL: <https://dashboards.sdindex.org> adresinden 30 Mart 2022’de alınmıştır.
- İnternet: Büyükbayrak, B. (2020, 4 Mayıs). “Hukukun üstünlüğü” ilkesine bağlılık azalıyor. *Doğruluk Payı*. URL: <https://www.dogrulukpayi.com/bulten/dunya-genelinde-hukukun-ustunlugu-ilkesine-baglilik-azaliyor> adresinden 08 Kasım 2021’de alınmıştır.
- İnternet: Cambridge Dictionary. (2022). PESTLE analysis. URL: <https://dictionary.cambridge.org/tr/s/%C3%B6zl%C3%BCk/ingilizce/pestle-analysis> adresinden 17 Mart 2022’de alınmıştır.
- İnternet: Conceptboard. (2021). How a PESTEL Analysis can help your business strategy. URL: <https://conceptboard.com/blog/pestel-analysis-guide-template/> adresinden 05 Şubat 2022’de alınmıştır.
- İnternet: CRIF. (2021). CRIF Türkiye ve Fortune Türkiye işbirliği ile hazırlanan Fortune 500 Türkiye listesi açıklandı. URL: <https://www.crif.com.tr/haberler/bas%C4%B1nda/crif-tuerkiye-ve-fortune-tuerkiye-i%C5%9Fbirli%C4%9Fi-ile-haz%C4%B1rlanan-fortune-500-tuerkiye-listesi-a%C3%A7%C4%B1kland%C4%B1-1/> adresinden 01 Ocak 2022’de alınmıştır.
- İnternet: Çakır, M. Ö. (2019, 9 Kasım). Türk dizilerinin yurt dışı reytingi hizmet ve mal ihracatını artırdı. *Anadolu Ajansı*. URL: <https://www.aa.com.tr/tr/kultur-sanat/turk-dizilerinin-yurt-disi-reytingi-hizmet-ve-mal-ihracatini-artirdi/1640070> adresinden 14 Temmuz 2021’de alınmıştır.

- İnternet: Çakır, M. Ö. (2021, 9 Haziran). Türkiye'nin en değerli markası THY bu yıl da tahtını korudu. *Anadolu Ajansı*. URL: <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/turkiyenin-en-degerli-markasi-thy-bu-yil-da-tahtini-korudu/2268055> adresinden 14 Temmuz 2021'de alınmıştır.
- İnternet: Dinesh. (2022). Foreign policy: 16 elements of foreign policy. URL: <https://www.yourarticlelibrary.com/international-politics/foreign-policy-16-elements-of-foreign-policy/48492> adresinde 30 Ağustos 2021'de alınmıştır.
- İnternet: DİSK Araştırma Merkezi. (2021). Sosyal güvenlik verileri. URL: http://arastirma.disk.org.tr/?page_id=3878 adresinden 13 Aralık 2021'de alınmıştır.
- İnternet: Dünya Bankası. (2013). Türkiye işbirliği: Ülke programının görünümü. <https://www.worldbank.org/content/dam/Worldbank/document/tr-snapshot-apr-2013-tr.pdf> adresinden 25 Haziran 2020'de alınmıştır.
- İnternet: Easton, Y. (2016). Tokyo 2020 and Japan's soft power. *The Diplomat*. URL: <https://thediplomat.com/2016/08/Tokyo-2020-And-Japans-Soft-Power/> adresinden 08 Ağustos 2020'de alınmıştır.
- İnternet: Ekşi, M. (2016, 21 Aralık). Türkiye'nin kamu diplomasisi yaklaşımı. Ankara Kriz ve Siyaset Araştırma Merkezi (ANKASAM). URL: <https://www.ankasam.org/turkiyenin-kamu-diplomasisi-yaklasimi/> adresinden 27 Ağustos 2020'de alınmıştır.
- İnternet: Emlak Kulisi. (2021). Yurt dışında öne çıkan Türk inşaat şirketleri belli oldu. URL: <https://emlakkulisi.com/yurt-disinda-one-cikan-turk-insaat-sirketleri-belli-oldu/684136> adresinden 19 Ocak 2022'de alınmıştır.
- İnternet: Erdem, A. K. (2021, 6 Eylül). Türkiye'de yabancı öğrenci sayısı 8 yılda 48 binden 181 bine ulaştı. *The Independent Turkish*. URL: <https://www.indyturk.com/node/407681/ya%C5%9Fam/t%C3%BCrkiye%E2%80%99de-yabanc%C4%B1-%C3%B6%C4%9Fenci-say%C4%B1s%C4%B1-8-y%C4%B1lda-48-binden-181-bine-ula%C5%9Ft%C4%B1%E2%80%A6-uzmanlara> adresinden 14 Şubat 2022'de alınmıştır.
- İnternet: Eren, B. (2018, 6 Nisan). Bir kişilik testi ile milyonlarca Facebook kullanıcısının profilini çalıp kullandılar. URL: <https://www.trthaber.com/haber/bilim-teknoloji/basit-bir-kisilik-testi-ile-milyonlarca-facebook-kullanicisinin-profilini-calip-kullandilar-359134.html> adresinden 06 Mart 2021'de alınmıştır.
- İnternet: Erentürk, S. (2015). Algı ve gerçek. *Medimagazin Gazetesi*. URL: <https://medimagazin.com.tr/Authors/Selim-Erenturk/Tr-Algi-Ve-Gercek-72-102-3759.html> adresinden 18 Temmuz 2020'de alınmıştır.
- İnternet: Eyüpoğlu, A. (2021). En iyi 100 dizi listesine Türkiye niye giremedi?. *Milliyet*. URL: <https://www.milliyet.com.tr/yazarlar/ali-eyuboglu/en-iyi-100-dizi-listesine-turkiye-niye-giremedi-6626041> adresinden 14 Ocak 2022'de alınmıştır.
- İnternet: Gallup. (2008, 28 Ekim). World citizens prefer Obama to McCain by more than 3-to-1. URL: <http://www.gallup.com/poll/111253/World-Citizens-Prefer-Obama-McCain-MoreThan-3to1.aspx> adresinden 28 Ağustos 2020'de alınmıştır.
- İnternet: Gallup'un dünyanın en cömert ülkeleri anketinde 146 ülke içinde Türkiye 132'inci sırada (2018, 12 Aralık). *BBC News*. URL: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-46540727> adresinden 30 Kasım 2020'de alınmıştır.

- İnternet: Göç İdaresi Başkanlığı Verileri (2022), URL: <https://www.goc.gov.tr/guncel-veriler> adresinden 26 Mart 2022’de alınmıştır.
- İnternet: Haliloğlu, Y. (2020, 21 Mayıs). Akıllı güç örneği bağlamında: Türkiye. *AAE-Dış Politika Araştırmaları*. URL: <https://akademikarastirma.org/akilli-guc-ornegi-baglaminda-turkiye/> adresinden 08 Mart 2021’de alınmıştır.
- İnternet: Harvard Business School. (2008). *SWOT Analysis I: Looking Outside for Threats and Opportunities*. Cambridge, MA: Harvard Business School Press. URL: https://go.gale.com/ps/i.do?p=GVRL&u=cityu_main&id=GALE|CX4016600292&v=2.1&it=r&sid=GVRL&asid=a21975f34 adresinden 08 Mayıs 2021’de alınmıştır.
- İnternet: Hürriyet Kelebek. (2019). Türk dizilerinin yurt dışı reytingi hizmet ve mal ihracatını artırdı. URL: <https://www.hurriyet.com.tr/kelebek/keyif/turk-dizilerinin-yurt-disi-reytingi-hizmet-ve-mal-ihracatini-artirdi-41370314> adresinden 24 Kasım 2020’de alınmıştır.
- İnternet: Hürriyet. (2018). Atatürk’ün Türkiye’yi dünyaya tanıtmak için çektiği 20 fotoğraf. URL: <https://www.hurriyet.com.tr/galeri-ataturkun-turkiyeyi-dunyaya-tanitmak-icin-cek-tirdigi-20-fotograf-41012479> adresinden 12 Eylül 2021’de alınmıştır.
- İnternet: International Education Specialists. (2022). Dünya üniversiteleri sıralaması: Times Higher Education (THE). URL: <https://www.idp.com/turkey/the-university-rankings/> adresinden 14 Nisan 2022’de alınmıştır.
- İnternet: Irmak, Z., Bayram, İ. G. ve Şimşek, C. (2019). Verilerle Türkiye’de sendikalaşma ve işçi hareketi. *Evrensel*. URL: <https://www.evrensel.net/haber/375432/verilerle-turkiyede-sendikalaşma-ve-isci-hareketi> adresinden 18 Kasım 2020’de alınmıştır.
- İnternet: İŞKUR (2022) İstatistikler, URL: <https://www.iskur.gov.tr/kurumsal-bilgi/istatistikler/> adresinden 18 Temmuz 2021 tarihinde alınmıştır.
- İnternet: İŞKUR İşe Yerleştirmeler (2021) URL: https://media.iskur.gov.tr/13592/9-genel_kurul_raporu.pdf 17 Mayıs 2021 tarihinde alınmıştır.
- İnternet: İthalatta Kota ve Tarife Kontenjanı İdaresine İlişkin Tebliğ Resmi Gazete: Ticaret Bakanlığından: 31.12.2021-31706 (5.Mükerrer) (No: 2022/3).URL: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/12/20211231M5-8.htm> adresinden 05 Ocak 2022 tarihinde alınmıştır.
- İnternet: Jinping, X. (2014). Xi: China to promote cultural soft power. URL: http://news.xinhuanet.com/English/China/2014-01/01/C_125941955.htm adresinden 01 Mart 2020’de alınmıştır.
- İnternet: Johnson, B. (2016, 2 October). Speech to the conservative party conference. *The Spectator*. URL: <http://blogs.spectator.co.uk/2016/10/Full-Text-Boris-Johnsons-Conference-Speech/> adresinden 19 Nisan 2020’de alınmıştır.
- İnternet: Kalıcı Organik Kirleticilere İlişkin Avrupa Parlamentosu ve Konsey Tüzüğü (2004) 79/117/EEC Direktifini değiştiren 29 Nisan 2004 tarihli (EC) No 850/2004 sayılı (OJ L 158, 30.4.2004 URL: <https://onceliklikimyasallar.csb.gov.tr/kalici-organik-kirleticiler-tuzugu-i-5181> adresinden 26 Ağustos 2021’de tarihinde alınmıştır.

- İnternet: Kamil, E. G. (2021). Turkish Red Crescent Society. *Sphere*. URL: spherestandards.org/focal-points/turkish-red-crescent adresinden 18 Eylül 2021’de alınmıştır.
- İnternet: Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, Resmi Gazete 30 Ocak 2010, Sayı: 27478 (2021, 31 Aralık), URL: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/01/20100130-19.htm> adresinden 05 Ocak 2022 tarihinde alınmıştır.
- İnternet: Karadeniz, Y. (2021). Türk markalarından yurtdışına bin mağaza. *Dünya*. URL: <https://www.dunya.com/sektorler/turk-markalarindan-yurtdisina-bin-magaza-haberi-617386> adresinden 13 Haziran 2021’de alınmıştır.
- İnternet: Karakaş, S. (2017). Prof. Dr. Sirel Karakaş Psikoloji Sözlüğü. URL: <https://www.psikolojisozlugu.com/> adresinden 25 Ağustos 2021’de alınmıştır.
- İnternet: Kibaroglu M. (2017, 27 Temmuz). NATO’nun S-400 itirazında çifte standart. *Anadolu Ajansı*. URL: <https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/natonun-s-400-itirazinda-cifte-standart/870476> adresinden 19 Mayıs 2021’de alınmıştır.
- İnternet: Kotler, P. (2013). *Marketing Management* (13th Edition). India: Pearson Education. URL: <http://www.quickmba.com/strategy/swot/> adresinden 08 Temmuz 2021’de alınmıştır.
- İnternet: Lümen Learning. (2022). What is Perception?. URL: <https://courses.lumenlearning.com/msstate-waymaker-psychology/chapter/reading-what-is-perception/> adresinden 04 Şubat 2021’de alınmıştır.
- İnternet: Mehmandarov, D. (2021). Bir yumuşak güç olarak uluslararası öğrencilik. UDEF Akademik Çalışmalar Koordinatörlüğü. URL: <https://udf.org.tr/media/publication/pdf/364c7235ce.pdf> adresinden 14 Şubat 2022’de alınmıştır.
- İnternet: Milletlerarası Sivil Havacılık Anlaşması. (1945). Şikago’da 7 Aralık 1944 Tarihinde Akit ve İmza Edilmiş Olan Milletlerarası Sivil Havacılık Geçici Sözleşmesi ve Bunların Eklerinin Onanması Hakkında Kanun No:4749. URL:http://mevzuat.shgm.gov.tr/umevzuat/kanun/4749_Sayili_Kanun_sikago.pdf adresinden 14 Aralık 2020’de alınmıştır.
- İnternet: Mitchell, M., and Britt, W. (2019) Introduction to PESTLE analysis: Why a systemic approach is Best. *Baton Global*. URL: <https://www.batonglobal.com/post/introduction-to-pestle-analysis-and-why-a-systemic-approach-is-best> adresinden 19 Kasım 2021’de alınmıştır.
- İnternet: Nossel, S. (2004 March/April). Smart power. *Foreign affairs*, 83(2), 131- 142. Doi: 10.2307/20033907. https://www.researchgate.net/publication/271815601_Smart_Power adresinden 03 Eylül 2021 tarihinde alınmıştır.
- İnternet: Nye, Jr, J. S. (2004a). Europe’s soft power, how can Europe’s soft power supplement U.S. efforts in its fight against terrorism?. *The Globalist*. URL: <https://www.theglobalist.com/Europes-Soft-Power/> adresinden 18 Ağustos 2020’de alınmıştır.
- İnternet: Nye, Jr, J. S. (2006, 8 Eylül). Daha çok yumuşak güce başvurmalıyız. Radikal Gazetesi (Çev.). *The Daily Star*. URL: <http://www.radikal.com.tr/yorum/yumusak-guce-daha-fazla-basvurmaliyiz-791867/> 12 Aralık 2021’de alınmıştır.

- İnternet: OECD. (2021). 2019 Gelir İstatistikleri. URL: <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/e432890e-tr/index.html?itemId=/content/component/e432890e-tr> adresinden 10 Ocak 2022’de alınmıştır.
- İnternet: OECD. (2022a). Selected indicators for Turkey. URL: <https://data.oecd.org/turkey.htm> adresinden 15 Nisan 2022’de alınmıştır.
- İnternet: OECD. (2022b). OECD Employment Outlook 2021: Navigating the COVID-19 Crisis and Recovery. URL: <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/5a700c4b-en/index.html?itemId=/content/publication/5a700c4b-en> adresinden 15 Nisan 2022’de alınmıştır.
- İnternet: Öncel, Ü. (2011). Müşteri sadakatinde iPhone açık ara önde [araştırma]. *Webrazzi*. URL: <https://webrazzi.com/2011/11/25/cep-telefonu-marka-arastirma-gfk/> adresinden 21 Aralık 2020’de alınmıştır.
- İnternet: Quick MBA. (2022). Swot Analysis. URL: <http://www.quickmba.com/strategy/swot/> adresinden 02 Ocak 2022’de alınmıştır.
- İnternet: Sağlam, E. (2013). UAE investment casualty of Turkey’s Egypt policy. *Al-Monitor*. URL: <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2013/08/foreign-policyaffects-turkeys-exports-foreign-investments.html> adresinden 28 Eylül 2021’de alınmıştır.
- İnternet: Sağlam, M. F. (2019, 7 Mart). Türkiye dizi – film ihracatında 2. Sırada. *Branding Türkiye*. URL: <https://www.brandingturkiye.com/turkiye-dizi-film-ihracatinda-2-sirada/> adresinden 18 Ağustos 2021’de alınmıştır.
- İnternet: Sağlam, Z. (2014). *Güç kavramı ve Ortadoğu’da değişen dengeler üzerinden güç okuması*. İHH İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi. URL: <https://d1wqtxts1xzle7.cloudfront.net/34485607/Guc-kavrami-ve-Ortadoguda-degis-en-dengeler-uzerinden-guc-okumasi-with-cover-page> adresinden 01 Eylül 2021’de alınmıştır.
- İnternet: Sanberk, Ö. ve Altınay, H. (2008). Kamu diplomasisi ve yumuşak güç. URL: <http://kamudiplomasisi.org/pdf/kdymusakguc.pdf> adresinden 27 Eylül 2021’de alınmıştır.
- İnternet: Sanyal, B. (1998). The myth of development from below. Massachusetts Institute of Technology. URL: <http://web.mit.edu/sanyal/www/articles/Myth%20of%20Dev.pdf> adresinden 14 Haziran 2021’de alınmıştır.
- İnternet: Sarıkaya, M. (2019). Yumuşak güç (soft power) nedir? (Tanımı ve unsurları). URL: <https://mstfsarky.medium.com/yumu%C5%9Fak-g%C3%BC%C3%A7-soft-power-nedir-tan%C4%B1m%C4%B1-ve-unsurlar%C4%B1-460fa0b25812> adresinden 05 Eylül 2020’de alınmıştır.
- İnternet: Sayın, E. (2021). Türk dizileri dünyanın dört bir yanına köprü oldu. *TRT Haber*. URL: <https://www.trthaber.com/haber/kultur-sanat/turk-dizileri-dunyanin-dort-bir-yanina-kopru-oldu-560791.html> adresinden 08 Şubat 2022’de alınmıştır.
- İnternet: Simons, D. (2010, 10 Mart). *Selective attention test* [Video]. YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=vJG698U2Mvo> adresinden 19 Temmuz 2020’de alınmıştır.

- İnternet: Sipahi, D. (2009). Beden dili mi söz mü önemli? *Milliyet*. URL: <https://www.milliyet.com.tr/yazarlar/deniz-sipahi/beden-dili-mi-soz-mu-onemli-1090134> adresinden 17 Temmuz 2021’de alınmıştır.
- İnternet: Sputnik Türkiye. (2020). Dünyanın en büyük silah ihracatçıları belli oldu. *Sputnik*. URL: <https://tr.sputniknews.com/20200309/dunyanin-en-buyuk-silah-ihracatcilari-belli-oldu-1041560399.html> adresinden 23 Ocak 2021’de alınmıştır.
- İnternet: Sülün, İ. (2019, 31 Ocak). 124 yıllık şefkat kapısı: Darülaceze. *Anadolu Ajansı*. URL: <https://www.aa.com.tr/tr/yasam/124-yillik-sefkat-kapisi-darulaceze/1379863> adresinden 03 Ocak 2021’de alınmıştır.
- İnternet: Şahin, A. (2017, 14 Mart). Global Türk şirketleri. *Fortune Türkiye*. URL: <https://www.fortuneturkey.com/global-turk-sirketleri-43776> adresinden 16 Şubat 2022’de alınmıştır.
- İnternet: T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2021) URL: <https://www.sbb.gov.tr/butce/> 17 Mayıs 2021 tarihinde alınmıştır.
- İnternet: T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2021) URL: <https://www.sbb.gov.tr/kamu-yatirimlari/> 17 Mayıs 2021 tarihinde alınmıştır.
- İnternet: T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2021) URL: <https://www.sbb.gov.tr/buyume/> 17 Mayıs 2021 tarihinde alınmıştır.
- İnternet: T.C. Dışişleri Bakanlığı. (2021). Atatürk Döneminde Türk Dış Politikası. URL: <https://www.mfa.gov.tr/ataturk-doneminde-turk-dis-politikasi.tr.mfa> adresinden 12 Şubat 2022’de alınmıştır.
- İnternet: T.C. Dışişleri Bakanlığı. (2022). Türkiye’nin Girişimci ve İnsani Dış Politikası. URL: <https://www.mfa.gov.tr/dis-politika-genel.tr.mfa> adresinden 12 Mart 2022’de alınmıştır.
- İnternet: T.C. İşleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü. (2021). Yıllara Göre Faal Dernek Sayıları. URL: <https://www.siviltoplum.gov.tr/yillara-gore-faal-dernek-sayilari> adresinden 17 Mart 2022’de alınmıştır.
- İnternet: T.C. İşleri Bakanlığı. (2019). AFAD Aracılığıyla 58 Ülkeye 4,5 Milyar Liralık İnsani Yardım. URL: <https://icisleri.gov.tr/afad-araciligiyla-58-ulkeye-45-milyar-liralik-insani-yardim> adresinden 08 Kasım 2021’de alınmıştır.
- İnternet: T.C. İletişim Başkanlığı (2019). Vizyon ve Hakkımızda URL: <https://www.iletisim.gov.tr/turkce/vizyon-misyon> adresinde 09 Şubat 2020’de alınmıştır.
- İnternet: T.C. İletişim Başkanlığı. (2019). 2020-2024 Stratejik Planı. URL: <http://www.sp.gov.tr/upload/xSPStratejikPlan/files/dwwIS+SP.pdf> adresinden 31 Aralık 2021’de alınmıştır.
- İnternet: T.C. Merkez Bankası (2021) URL: <https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/tr/tcmb+tr/main+menu/istatistikler/odemeler+dengesi+ve+ilgili+istatistikler/kisa+vadeli+dis+borc+istatistiklerii/> 17 Mayıs 2021 tarihinde alınmıştır.
- İnternet: T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Dokuzuncu Kalkınma Planı. (2006). URL: https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2021/12/Dokuzuncu_Kalkinma_Plani-2007-2013.pdf adresinden 17 Ekim 2021’de alınmıştır.

- İnternet: T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı, On Birinci Kalkınma Planı. (2019). URL: <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2019/07/OnbirinciKalkinmaPlani.pdf> adresinden 17 Ekim 2021’de alınmıştır.
- İnternet: T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Onuncu Kalkınma Planı. (2013). URL: https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2021/12/Onuncu_Kalkinma_Plani-2014-2018.pdf adresinden 17 Ekim 2021’de alınmıştır.
- İnternet: T24 (2018, 19 Haziran) Türkiye, 3.9 milyon kişiyle en fazla sığınmacıya ev sahipliği yapan ülke URL: <https://t24.com.tr/haber/turkiye--milyon-kisiyle-en-fazla-siginmaciya-ev-sahipligi-yapan-ulke,654717> adresinden 15 Nisan 2021’de alınmıştır.
- İnternet: Tasnim Haber Ajansı (2022), Türkiye’de Bilinmeyenlere Savrulan Dış Politika URL: <https://www.tasnimnews.com/tr/news/2022/02/21/2668433/t%C3%BCrkiye-de-bilinmeyenlere-savrulan-d%C4%B1%C5%9F-politika> adresinden 23 Şubat 2022’de alınmıştır.
- İnternet: TBMM. (2003). 4857 sayılı İş Kanunu. URL: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.4857.pdf> adresinden 29 Eylül 2021’de alınmıştır.
- İnternet: TDPB. (2022). Hakkımızda. URL: <https://www.tdpb.org.tr/hakkimizda> adresinden 04 Şubat 2022’de alınmıştır.
- İnternet: Temiz Hava Hakkı (2020) Rapor URL: <https://www.temizhavahakki.com/kararapor2020/> adresinden 13 Temmuz 2021 tarihinde alınmıştır.
- İnternet: Tharoor, I. (2013). Remembering Atatürk: Turkey’s founding father appeared on Time’s 4th issue. URL: <https://time100.time.com/2013/10/29/remembering-ataturk-turkeys-founding-father-appeared-on-times-4th-issue/> adresinden 15 Mart 2020’de alınmıştır.
- İnternet: Tharoor, S. (2008). L’Inde et Bollywood: Le Point de Vue Le Figaro. URL: <http://www.lefigaro.fr/debats/2008/01/26/01005-20080126ARTFIG00050-linde-et-bollywood-le-point-de-vue-de-shashi-tharoor-.php> adresinden 17 Ekim 2020’de alınmıştır.
- İnternet: The George C. Marshall Foundation. (2022). Main page. URL: <https://www.marshallfoundation.org> adresinden 27 Şubat 2022’de alınmıştır.
- İnternet: The Soft Power 30. (2019) A global ranking of soft power. URL: <https://softpower30.com/wp-content/uploads/2019/10/The-Soft-Power-30-Report-2019-1.pdf> adresinden 15 Mart 2020’de alınmıştır.
- İnternet: The World University Rankings. (2022). World University Rankings 2022. URL: https://www.timeshighereducation.com/world-university-rankings/2022/world-ranking#!/page/0/length/25/sort_by/rank/sort_order/asc/cols/stats adresinden 15 Şubat 2022’de alınmıştır.
- İnternet: TİKA. (2019). Stratejik Plan 2019-2023. Ankara: Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı. URL: <https://www.tika.gov.tr/upload/2019/Faaliyet%20Raporu%202018/Stratejik%20Plan%202019-2023/TIKAStratejikPlan2019Web.pdf> adresinden 15 Mart 2020’de alınmıştır.

- İnternet: TİKA. (2020). 2021 Yılı Performans Programı. Ankara: Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı. URL: https://www.tika.gov.tr/upload/2021/06/2021%20performans%20program%C4%B1/TIKA_PP2021Web.pdf adresinden 11 Mart 2021’de alınmıştır.
- İnternet: Tokyay, M. (2015). Turkish Airlines – the rising star of Turkey’s soft power. URL: <https://www.intellinews.com/turkish-airlines-the-rising-star-of-turkey-s-soft-power-85426/> adresinden 15 Şubat 2021’de alınmıştır.
- İnternet: Trans Anatolie Tours. (2022). Osmanlı minyatürleri. URL: https://www.transanatolie.com/turkce/turkiye/osmanlilar/osmanli_minyaturleri.htm adresinden 09 Mayıs 2022’de alınmıştır.
- İnternet: TUIK Dış Ticaret İstatistikleri (2021) URL: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Dis-Ticaret-Istatistikleri-Aralik-2021-45535> adresinden 17 Mayıs 2021 tarihinde alınmıştır.
- İnternet: Turkish Airlines. (2022). Corporate club. URL: <https://www.turkishairlines.com/tr-tr/corporate-club/> adresinden 21 Şubat 2022’de alınmıştır.
- İnternet: TÜİK. (2018). Uluslararası Göç İstatistikleri, 2017. URL: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Uluslararası-Goc-Istatistikleri-2017-30607> adresinden 12 Şubat 2021’de alınmıştır.
- İnternet: TÜİK. (2022) Yaşam Memnuniyeti Araştırması, 2021. URL: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Yasam-Memnuniyeti-Arastirmasi-2021-45832> adresinden 09 Mayıs 2022’de alınmıştır.
- İnternet: Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun (2013). URL: <https://mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6502.pdf> adresinden 10 Ağustos 2021 tarihinde alınmıştır.
- İnternet: Türk Kızılay. (2020). 2021-2030 Stratejik Plan. URL: <https://www.kizilay.org.tr/Upload/Editor/files/T%C3%BCrk%20K%C4%B1z%C4%B1lay%202021-2030%20Stratejik%20Plan%C4%B1-T%C3%BCrk%C3%A7e.pdf> adresinden 22 Şubat 2021’de alınmıştır.
- İnternet: TÜRKİYE RAYONLAR (2022), Raporlar, URL: <https://www.turksat.com.tr/tr/hakkimizda/faaliyet-raporlari> adresinden 15 Şubat 2022’de alınmıştır.
- İnternet: U.S. Government Printing Office. (2005). Comprehensive Revised Report with Addendums on Iraq’s Weapons of Mass Destruction (Duelfer Report). URL: <https://web.archive.org/web/20060107122008/http://www.gpoaccess.gov/duelfer/> adresinden 03 Kasım 2020’de alınmıştır.
- İnternet: Uçar, S. (2022, 9 Ocak). Kayyumlu kelepçeli üniversiteler çıktı. *Sözcü*. URL: <https://www.sozcu.com.tr/2022/egitim/kayyumlu-kelepceli-universiteler-coktu-6876588/> adresinden 29 Mart 2022’de alınmıştır.
- İnternet: Ukessays. (2018). Evaluation of Joseph Nye’s thoughts on soft power. URL: <https://www.ukessays.com/essays/international-relations/evaluation-of-joseph-nyes-thoughts-on-soft-power.php?vref=1> adresinden 06 Kasım 2020’de alınmıştır.

- İnternet: Uluslararası Politika Akademisi. (2015): Uluslararası ilişkilerde güç kavramı. URL: <http://politikaakademisi.org/2020/05/31/Uluslararası-İlişkilerde-Guc-Kavrami/> adresinden 26 Ekim 2020’de alınmıştır.
- İnternet: Uluslararası Sivil Havacılık Sözleşmesi. (1944). Chicago Convention on International Civil Aviation, 7 Aralık 1944. URL: https://www.icao.int/publications/Documents/7300_cons.pdf adresinden 28 Aralık 2021’de alınmıştır.
- İnternet: UNHCR. (2020). 2020 yılı mülteci raporu-UNHCR Türkiye istatistikleri. URL: <https://www.unhcr.org/tr/unhcr-turkiye-istatistikleri> adresinden 27 Temmuz 2021’de alınmıştır.
- İnternet: USC Central on Public Diplomacy. (2019). Turkey-2019 overview. URL: <https://softpower30.com/country/turkey/> adresinden 22 Şubat 2021’de alınmıştır.
- İnternet: Uştuk, H. (2019). ABD’den sonra en fazla dizi ihraç eden ülke Türkiye. URL: <https://www.aa.com.tr/tr/kultur-sanat/abdden-sonra-en-fazla-dizi-ihrac-eden-ulke-turkiye/1641524> adresinden 05 Temmuz 2020’de alınmıştır.
- İnternet: Vuving, A. L. (2009), How soft power Works. URL: <Http://Apcss.Org/Publications/Vuving%20how%20soft%20power%20works%20a%2009.Pdf>, adresinden 28 Eylül 2021’de alınmıştır.
- İnternet: World Justice Project. (2015). Rule of Law Index. URL: https://worldjusticeproject.org/sites/default/files/roli_2015_0.pdf, adresinden 14 Kasım 2021’de alınmıştır.
- İnternet: Yeşilyurt, E. F. (2019). Yurt dışındaki Türk markalarının mağaza sayısı 5 bine koşuyor. *Anadolu Ajansı*. URL: <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/yurt-disindaki-turk-markalarinin-magaza-sayisi-5-bine-kosuyor/1552390> adresinden 12 Ocak 2021’de alınmıştır.
- İnternet: YTB. (2020). Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı Faaliyet Raporu 2020. URL: <https://ytbweb1.blob.core.windows.net/files/2021/BELGELER/2020%20FAALI%CC%87YET%20RAPORU-6046114fcd034.pdf> adresinden 03 Ekim 2021’de alınmıştır.
- İnternet: YTB. (2021a). Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı 2019-2023 Stratejik Plan (Güncellenmiş Versiyon 2021) URL: [https://ytbweb1.blob.core.windows.net/files/2021/BELGELER/YTB%202019-2023%20Stratejik%20Plan%C4%B1%20\(G%C3%BCncellenmi%C5%9F%20Versiyon-2021\)%E2%80%9D%20-5ff6e3e27f475.pdf](https://ytbweb1.blob.core.windows.net/files/2021/BELGELER/YTB%202019-2023%20Stratejik%20Plan%C4%B1%20(G%C3%BCncellenmi%C5%9F%20Versiyon-2021)%E2%80%9D%20-5ff6e3e27f475.pdf) adresinden 19 Kasım 2021’de alınmıştır.
- İnternet: YTB. (2021b). Faaliyet raporu 2021. URL: <https://ytbweb1.blob.core.windows.net/files/2022/BELGELER/2022/2021%20FAAL%C4%B0YET%20RAPORU.pdf> adresinden 05 Ekim 2021’de alınmıştır.
- İnternet: YTB. (2021c). Performans raporları. URL: <https://www.ytb.gov.tr/kurumsal/performans-raporlari> adresinden 19 Kasım 2021’de alınmıştır.
- İnternet: YTB. (2022). Çalışmalar & projeler. URL: <https://www.ytb.gov.tr/kardes-topluluklar/calismalar-projeler> adresinden 02 Ocak 2022’de alınmıştır.

- İnternet: Yunus Emre Enstitüsü. (2017). *2017-2018 Stratejik Planı*, Ankara: Strateji Geliştirme Müdürlüğü URL: https://www.yee.org.tr/sites/default/files/yayin/20172018_staratejik_plan_21.12.2017.pdf adresinden 25 Temmuz 2021’de alınmıştır.
- İnternet: Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi (2022). URL: www.tez.yok.gov.tr adresinden 01 Ocak 2022’de alınmıştır.
- İnternet: Yüksek Öğretim Kurulu. (2022). Hedef odaklı uluslararasılaşma. URL: <https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/2020/hedef-odakli-uluslararasılaşma.aspx> adresinden 08 Mayıs 2022’de alınmıştır.
- İnternet: Yüksek Seçim Kurulu Cumhurbaşkanlığı Seçim Arşivi (2021) URL: <https://www.ysk.gov.tr/tr/cumhurbaskani-secim-arsivi/2647> adresinden 17 Mayıs 2021 tarihinde alınmıştır.
- İnternet: Yüksek Seçim Kurulu Milletvekili Genel Seçim Arşivi (2021) URL: <https://www.ysk.gov.tr/tr/milletvekili-genel-secim-arsivi/2644> adresinden 17 Mayıs 2021 tarihinde alınmıştır.
- İnternet: Zeigarnik, B. (1997). On finished and unfinished tasks. In W. D. Ellis (Ed), *A Source Book Of Gestalt Psychology* (p. 300-314). Gouldsboro: The Gestalt Journal Press Inc. URL: <https://smallbusiness.chron.com/centerpiece-marketing-environment-analysis-framework-20223.html> adresinden 08 Ocak 2020’de alınmıştır.
- Jackson, S. E., Randall, S. S., and Steve, W. (2008). *Managing Human Resources: A Partnership Perspective* (10th Edition). Cincinnati, OH: South-Western College Publishing.
- Ji, L.-J., Zhang, Z., and Nisbett, R. E. (2004). Is it culture or is it language? Examination of language effects in cross-cultural research on categorization. *Journal of Personality and Social Psychology*, 87(1), 57–65.
- Jian, H. (2001). *The Competition for Soft Power: Trends of Cultural Competition in the Context of Globalization*, Shanghai: Academy of Social Sciences Press and China Higher Education Press.
- Kalın, I. (2011). Soft power and public diplomacy in Turkey. *Perception*, 16(3), 5-24.
- Kaplan, H. I., Freedman, A. M., and Sadock, B. J. (1980). *Comprehensive Textbook of Psychiatry*. Baştimore: Williams & Wilkins.
- Karaağaç, Y. (2018) Sınır savaşının aktörleri: Psikolojik harp, psikolojik harekât ve propaganda. *Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2), 80-97.
- Karabulut, B. (2017). *Algı Yönetimi*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Karagül, S. (2013). Türkiye’nin Balkanlardaki “yumuşak güç” perspektifi: Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 8(1), 79-102.
- Keegan, J. (2007). *Savaş Sanatı Tarihi*. İstanbul: Doruk Yayınları.
- Keohane, R. O., and Nye, Jr. J. S. (1987). Review: Power and interdependence. *International Organization* 41(4), 725-753.
- Keohane, R., and Nye, J. (1998) Power and interdependence in the information age. *Foreign Affairs*, 77, 81–94.

- Ker, M. (1998). Profesyonel imajın imaj yönetimi kapsamında yeri ve önemi. *Pazarlama Dünyası Dergisi*, 12(71), 25-28.
- Keyik, M. ve Erol, M. S. (2019). Realizme göre güç ve güç dengesi kavramları. *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 12-49.
- Keyman, E. F. (2000). Globalleşme söylemleri ve kimlik talepleri: 'Türban sorununu' anlamak. E. F. Keyman ve A. Y. Sarıbay (Eds.), *Global Yerel Eksende Türkiye* içinde (s. 200). İstanbul: Alfa Yayınları.
- Keyman, E. F. (2006). Küreselleşme, uluslararası ilişkiler ve hegemonya. *Uluslararası İlişkiler*, 3(9), 1-20.
- Kılıçaslan, E. (2020). Marka inşası bağlamında Türk kamu diplomasisi: Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü ve Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı örnekleri. *ARTS: Artuklu Sanat ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 3, 64-83.
- Kiraz, S. (2018). Dış politika analizi modeli olarak neoklasik realizm: İkinci Dünya Savaşı sırasındaki Türk dış politikasının analizi, *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 20(2), 417-440.
- Kissinger, H. (2012). Foreword. In G. Allison and R. Blackwill (Eds.), *Lee Kuan Yew: The Grand Master's Insights On China, The United States, And The World* (p. 1-2). Cambridge, MA: MIT Press.
- Kluckhohn, C. (1952). Values and value orientation in the theory of action. In T. Parsons and E. A. Shils (Eds.), *Toward a General Theory of Action* (p. 395). Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Koca, F. (2020). Turkey's management of COVID-19. *Insight Turkey*, 22(3), 55-66.
- Kosinski, M., Stillwell, D., and Graepel, T. (2013). Private traits and attributes are predictable from digital records of human behavior. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 110(15), 5802-5805.
- Köhler, W. (1997). Some gestalt problems. In W. D. Ellis (Ed.), *A Source Book of Gestalt Psychology* (p. 55-70). Goultsboro: The Gestalt Journal Press.
- Köksoy, E. (2015). Kamu diplomasisi ve mülteci ilişkileri Türkiye'nin mülteci ilişkilerinin uluslararası medya yansımaları. *Marmara İletişim Dergisi*, 24, 77-99.
- Köksoy, F. (2017). Uluslararası Kızılhaç Komitesi'nin faaliyetleri ekseninde insani diplomasi. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 7(1), 110.
- Kroeber, A. L., and Kluckhohn, C. (1952). *Culture: A Critical Review of Concepts and Definitions*. Cambridge, MA: Peabody Museum.
- Krzyzaniak, J. S. (2018). The soft power strategy of soccer sponsorships. *Soccer and Society*, 19(4), 498-515.
- Kuçuradi, İ. (2010). *İnsan ve Değerleri*. Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu.
- Lasswell, H. D., and Kaplan, A. (1950). *Power and Society: A Framework for Political Inquiry*. New Haven: Yale University Press.
- Lawrence, A. (2006). No personal motive? Volunteers, biodiversity, and the false dichotomies of participation. *Ethics, Place and Environment*, 9, 279-298.

- Leonard, M., Small, A., and Rose, M. (2005). *British Public Diplomacy in the 'Age of Schisms'*. London: Foreign Policy Centre.
- Lewis, B. (2001). *Modern Türkiye'nin Doğuşu*. B. B.Turna (Çev.). Ankara: Arkadaş Kitabevi.
- Li, J., and Karakowsky, L. (2001). Do we see eye-to-eye? Implications of cultural differences for cross-cultural management research and practice. *The Journal of Psychology*, 135(5), 501-517.
- Longley, E. (2007). War pastorals. In T. Kendall (Ed.), *The Oxford Handbook of British and Irish War Poetry* (p. 461-483). Oxford: Oxford University Press.
- Lukes, S. (1974). *Power: A Radical View*. Houndmills: Macmillan Education.
- Macionis, J. J and Gerber, L. M. (2011). *Sociology*. Toronto: Pearson Prentice Hall.
- Malhan, M, and Dewani, P. P. (2020). *Popaganda as communication strategy: historic and contemporary perspective Academy of Marketing Studies Journal*, 24(4), 1-15.
- Marcou, J. (2021). Turkish Airlines ou le reflet des mutations de la Turquie contemporaine. *Diplomatie*, 112, 88-89.
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*. Ankara: Bilim-Sanat Yayınları.
- Martens, K. (2002). Mission impossible? Defining nongovernmental organizations. *International Journal of Voluntary and Nonprofit Organisations*, 13(3), 271-285.
- McClory, J. (2011). *The New Persuaders III*. London: Institute for Government.
- Mearsheimer, J. (1995). The false promise of international institutions. *International Security* 19(3), 5-49.
- Mearsheimer, J. (2001). *The Tragedy of Great Power Politics*. New York: W.W. Norton.
- Mearsheimer, J. (2006). Structural realism. T. Dunne, M. Kurki, and S. Smith (Eds.), *International Relations Theories: Discipline and Diversity* (p. 77-93). Oxford: Oxford University Press.
- MEB. (2010). *Büyük Öğrenci Projesinin Değerlendirilmesi-Çalıştay Kitabı*. Antalya: Milli Eğitim Bakanlığı Yayını.
- Melissen, J. (2005). The new public diplomacy: Between theory and practise. In J. Melissen, (Ed.), *The New Public Diplomacy: Soft Power in International Relations* (p. 3-27). New York: Palgrave Macmillan.
- Minear, L., and Smith, H. (2007). *Humanitarian Diplomacy: Practitioner and Their Craft*. Japan: United Nations University Press.
- Modelski, G. (1962). *A Theory of Foreign Policy (Princeton Studies in World Politics, No. 2)*. New York: Frederick A. Praeger.
- Morgenthau, H. J. (1954). *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace* (3rd Edition). Chicago: University of Chicago Press.
- Morgenthau, H. J. (1967). *Politics Among Nations: The Struggle For Power and Peace*. New York: Knopf.
- Morgenthau, H. J. (1970). *Uluslararası Politika*. B. Oran ve Ü. Özkay (Çev.). Ankara: Sevinç Matbaası.

- Mullen, B., Atkins, J. L., Champion, D. S., Edwards, C., Hardy, D., Story, J. E., and Vanderklok, M. (1985). The false consensus effect: A meta-analysis of 115 hypothesis tests. *Journal of Experimental Social Psychology*, 21(3), 262-283.
- Niemiec, J. (2020). Regaining the influence: Turkish cooperation initiatives in the Balkans. *Annales Universitatis Mariae Curie-Sklodowska. Sectio M, Balcaniensis et Carpathiensis*, 5.
- Nye, Jr, J. S. (1990a). *Bound to Lead: The Changing Nature of American Power*. New York: Basic Books.
- Nye, Jr, J. S. (1990b). Soft power. *Foreign Policy*. 80, 153-171.
- Nye, Jr, J. S. (1990c). The changing nature of world power. *Political Science Quarterly*, 105(2), 177-192.
- Nye, Jr, J. S. (2003). *Amerikan Gücünün Paradoksu*. G. Koca (Çev.). İstanbul: Literatür Yayıncılık.
- Nye, Jr, J. S. (2004b). Soft power and American foreign policy. *Political Science Quarterly*, 119(2), 255-270.
- Nye, Jr, J. S. (2004c). *Soft Power, The Means to Success in World Politics*. New York: Public Affairs.
- Nye, Jr, J. S. (2004d). The decline of America's soft power-Why Washington should worry. *Foreign Affairs*, 83, 16.
- Nye, Jr, J. S. (2005a). *Dünya Siyasetinde Başarının Yolu: Yumuşak Güç*. İstanbul: Elips Yayınları.
- Nye, Jr, J. S. (2005b). *Yumuşak Güç*. R. İ. Aydın (Çev.). İstanbul: Elips Yayınları.
- Nye, Jr, J. S. (2005c). Soft power and higher education. In *Forum for the Future of Higher Education* (p. 33-60). Cambridge: Harvard University.
- Nye, Jr, J. S. (2008). Public diplomacy and soft power. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 616(1), 94-109.
- Nye, Jr, J. S. (2011a). *The Future of Power*. New York: Public Affairs.
- Nye, Jr, J. S. (2011b). Power and foreign policy. *Journal of Political Power*, 4(1), 105-128.
- Nye, Jr, J. S. (2013). Hard, soft, and smart power. A. F. Cooper, J. Heine, and R. Thakur (Eds.), *The Oxford Handbook of Modern Diplomacy*. Oxford: Oxford University Press.
- Nye, Jr, J. S., and Armitage, R. L. (2007). *CSIS Commission on Smart Power: A Smarter, More Secure America*. Center for Strategic and International Studies, Washington.
- Odabaşı, Y. ve Gülfidan, B. (2005). *Tüketici Davranışı* (5. Baskı). İstanbul: Mediacat Kitapları.
- Oğuzlu, T. (2007). Soft power in Turkish foreign policy. *Australian Journal of International Affairs*, 61(1), 81-97.
- Ortaylı, İ. (1999). Osmanlı kimliği. *Cogito*, 19, 77-85.
- Oxford Latin Dictionary. (1968). Oxford Latin Dictionary. UK: Clarendon Press.

- Önal, B. (2008). Türkiye'nin Orta Asya'da uyguladığı kamu ve kültür diplomasisi politikaları. A. N. Yılmaz ve G. Kılıçoğlu (Eds.), *Yumuşak Güç ve Kamu Diplomasisi Üzerine Akademik Analizler* (s. 41-95). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Övür, A. (2016). Kitle ikna tekniklerinin kullanılması bakımından günümüz televizyon yayıncılığı. *İletişim Çalışmaları Dergisi*, 3(2), 55-79.
- Öymen, O. (2005). *Silahlı Savaş Bir Mücadele Savaşı Olarak Diplomasi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Özarpınar, Y. (1998). *İnsanlığın Bugünkü Meseleleri ve İnsan Zihninin Niteliği*. Konya: Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yayınları No. 1.
- Özarpınar, Y. (2014). *Psikolojinin Kavramsal Yapısı*. Ankara: Ötüken Neşriyat.
- Özdağ, Ü. (2015). *Algı Yönetimi*. Ankara: Kripto Yayınları.
- Özdağ, Ü. (2020). *Algı Yönetimi Propaganda, Psikolojik Savaş Örtülü Operasyon ve Enformasyon Savaşı*. Ankara: Kripto Yayınları.
- Özdemir, Y. (2002). 11 Eylül: Post-modern savaşın miladı ya da dış politika mücadelelerinin görünmeyen boyutu. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7(1), 153-173.
- Özel, C. (2018). Yumuşak güce bütünsel bakış. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 7(1), 1-27.
- Özer, M. A. (2012). Bir modern yönetim tekniği olarak algılama yönetimi ve iç güvenlik hizmetleri. *Karadeniz Araştırmaları*, 33, 147-180.
- Özer, N. P. (2019). Gazete haberlerinde manipülasyon 28 Şubat örneği. *Medeniyet ve Toplum Dergisi*, 3(2), 213-236.
- Özkan A. (2015). *21. Yüzyılın Stratejik Vizyonu Kamu Diplomasisi ve Türkiye'nin Kamu Diplomasisi İmkanları*. Kamu Diplomasisi Enstitüsü Stratejik Rapor No.70, Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi (TASAM).
- Özkan, A. ve Ersoy-Öztürk, T. (2012). *Kamu Diplomasisi. "ABD ve AB'de Kamu Diplomasisi ve güç projeksiyonu"* İstanbul: TASAM Yayınları.
- Özsalmanlı, A. Y. ve Pank, Ç. (2013). Kamu yönetiminde etik açısından algılama yönetimi ve önemi. *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 47-61.
- Öztürk, A. E. (2020). The ambivalence of Turkish soft power in Southeast Europe. *Border Crossing*, 10(2), 111-128.
- Öztürk, M. ve Atik A. (2016). Ulusal pazardan küresel pazarlara uzanan süreçte Türk dizilerinin gelişimi. *Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 3(2), 66-82.
- Öztürk, S. (2014). *Büyük Öğrenci Projesinden Türkiye Bursları Projesine Geçiş Süreci ve Türkiye'nin Öğrenci Politikasındaki Değişim*. Uzmanlık Tezi, T.C. Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, Ankara.
- Padelford, N. J., Lincoln, G. A., and Olvey, L. D. (1976). *The Dynamics of International Politics*. New York: Macmillan.
- Pallaver, M. (2011). *Power and its Forms: Hard, Soft, Smart*. MPhil Thesis, London School of Economics, United Kingdom.
- Palmer, C. L., and Peterson, R. D. (2016). Halo effects and the attractiveness premium in perceptions of political expertise. *American Politics Research*, 44(2), 353-382.

- Parsons, T. (1967). On the concept of political power. In T. Parsons (Ed.), *Sociological Theory and Modern Society* (p. 37). New York: The Free Press.
- Peterson, E. (1994). Looming collision of capitalism?. *The Washington Quarterly*, 17(2), 65-75.
- Pfallzgraff, R. L. (1997). Future Use of Military Power, Security Studies for the 21st Century, (Ed. Richard H. Shultz, Roy Godson, George H. Quester). H-Teachpol, H-Net Reviews.
- Pictet, J. (1979). The fundamental principles of the Red Cross. *International Review of the Red Cross Archive*, 19(210), 130-149.
- Raimzhanova, A. (2015). *Hard, Soft, And Smart Power Education As A Power Resource*. Master's Thesis, Institute for Cultural Diplomacy and the University of Bucharest, Romania.
- Ritzer, G. (2000). *The McDonaldization of Society*. Thousand Oaks, California: Pine Forge.
- Robertson, R. (1995). Glocalization: Time-space and homogeneity-heterogeneity. *Global Modernities*, 2(1), 25-44.
- Robins, P. (2013). Turkey's double gravity predicament: The foreign policy of a newly activist power. *International Affairs*, 89(2), 381-397.
- Rugh, W. A. (Ed.). (2004). *Engaging the Arab & Islamic Worlds Through Public Diplomacy: a Report and Action Recommendations*. Washington, DC: Public Diplomacy Council.
- Sancak, K. (2016a). *Uluslararası İlişkilerde Güç Kavramı ve Yumuşak Güç*. İstanbul: Nobel Yayınları.
- Sancak, K. (2016b). Yumuşak güç kaynağı olarak kültür ve Türkiye'nin yumuşak gücünde kültür faktörü. *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(4), 16-26.
- Sancar, G. A. (2014). *Kamu Diplomasisi ve Uluslararası Halkla İlişkiler*. Ankara: Beta Basım Yayım.
- Sarıgül, S. (2013). Türkiye'nin Balkanlardaki "yumuşak güç" perspektifi: Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 8(1).
- Saydam, A. (2005). Patlayan çömlek, avara kasnak ve 11. kural. *NPQ Türkiye Dergisi*, 7(1), 70.
- Saydam, A. (2012). *Algılama Yönetimi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Schauer, F. (2000). The politics and incentives of legal transplantation. In J. Nye and J. Donahue (Eds.), *Governance in a Globalizing World* (p. 257). Washington, D.C.: Brookings Institution Press.
- Schermeron., J. R. Hun, J. G., and Osborn, R. N. (1997). *Organizational Behavior*. New York: John Wiley and Sons.
- Segall, M. H., Campbell, D. T., and Herskovits, M. J. (1969). The influence of culture on visual perception. Marshall H. Segall, Donald T. Campbell, And Melville J. Herskovits Rhoda Metraux. *American Anthropologist*, 71(2), 369-371.

- Selçuk, O. (2012). *Turkish Airlines as a Soft Power Tool in the Context of Turkish Foreign Policy*. Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi Atatürk Modern Türk Tarihi Enstitüsü, İstanbul.
- Selçuk, O. (2015). Bir yumuşak güç ve kamu diplomasisi aracı olarak Türk Hava Yolları. B. S. Çevik ve M. Şahin (Eds.), *Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi* (s. 321-344). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Sherif, M. C. (1956). *Sosyal Psikolojiye Giriş*. İstanbul: Sosyal Yayınları.
- Siegel S. (2005). Which properties are represented in perception? In S. T. Gendler and J. Hawthorne (Eds.), *Perceptual Experience* (p. 481-503). Oxford: Oxford University Press.
- Simmel, G. (1997). On the essence of culture. In D. F. M. Featherstone (Ed.), *Simmel on Culture: Selected Writings* (p. 102-240). Berlin: SAGE Publications.
- Smith, A. D. (1991). *National Identity*. London: Penguin Books.
- Smith-Windsor, B. A. (2000). Hard power, soft power reconsidered. *Canadian Military Journal*, 1(3), 51-56.
- Sprout, H. H., and Sprout, M. (1956). *Man-Milieu Relationship Hypotheses in The Context Of International Politics*. Centre For International Studies, Princeton.
- Steinberg, J. B. (2008). Real leaders do soft power: Learning lessons of Iraq. *The Washington Quaterly*, 31(2), 155-164.
- Stuenkel, O. (2016). Do the BRICS possess soft power?. *Journal of Political Power*, 9(3), 353-367.
- Szyszlak, E. (2021, December). Selected instruments of Turkish soft power in Europe. *Colloquium*, 13(4), 177-190.
- Şaşmaz, M. Ü. ve Yayla, Y. E. (2018). Ekonomik kalkınmanın belirleyicilerinin değerlendirilmesi: Ekonomik faktörler. *International Journal of Public Finance*, 3(2), 249-268.
- T.C. İletişim Başkanlığı (2019). 2020-2024 Stratejik Planı, Strateji Geliştirme Dair Başkanlığı.
- T.C. Kalkınma Bakanlığı. (2018). *On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023)*. Kalkınma Sürecinde Sivil Toplum Kuruluşları Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara.
- Tarhan, N. (2004). *Psikolojik Savaş-Gri Propaganda*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Tarhan, N. (2019). *Psikolojik Savaş* (23. Baskı). İstanbul: Timaş Yayınları.
- TDK. (1998). *Türkçe Sözlük* (9. Baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- TDV İslâm Ansiklopedisi (2001) “İstimâlet”, 23. Cilt-362-363, İstanbul.
- Tella, O. (2018). Is Nigeria a soft power state?. *Social Dynamics*, 44(2), 376-394.
- Temel, Z. F., Kurtulmuş, Z. ve Kaynak, K. B. (2016). Bilişsel gelişim eğitim programının 5-6 yaş çocuklarının dikkat algı ve bellek gelişimlerine etkisi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 36(1), 25-49.
- Toynbee, A. J. (2006). *Osmanlı İmparatorluğunun Dünya Tarihindeki Yeri: Osmanlı ve Dünya*. K. H. Karpat (Ed.). İstanbul: Ufuk Kitap.

- Treverton, G. F., and Jones, S. G. (2005). *Measuring National Power*. Rand Corporation, National Security Research Division, Arlington.
- Tuch, H. N. (1990). *Communicating with the World: US Public Diplomacy Overseas*. New York: St. Martin's Press.
- Tunç, A. ve Atılğan, A. (2017). Algı üzerine kurulu yönetsel bir anlayış: Algı'nın yönetimi. *International Journal of Disciplines Economics and Administrative Sciences Studies*, 3(3), 228-238.
- Tür, Ö. ve Salık, N. (2017). Uluslararası ilişkilerde "küçük devletler" gelişimi, tanımı, dış politika ve ittifak davranışları. *Uluslararası İlişkiler/International Relations*, 14(53), 3-22.
- Türk, M. S. (2012). *İletişimde Algı Yönetiminin Önemi*. Açılış Konuşması, Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi, Ankara.
- Türk, M. S. (2014). Medyanın gerçeklik inşası ve gerçeklik algısı. *Düşünce Dünyasında Türkiz Siyaset ve Kültür Dergisi*, Yıl:5 / Sayı: 28 / Temmuz - Ağustos 2014.
- Türk, M. S. (2017). Algı yönetimi ve iletişim: Algının ötesinde bir gerçeklik var mı?. B. Karabulut (Ed.), *Algı Yönetimi* içinde (s. 13-37). İstanbul: Alfa Yayınları.
- Türk, M. S. ve Sırmalı, E. (2016). Kamu diplomasisinde yeni medya kullanım becerileri. *Düşünce Dünyasında Türkiz Siyaset ve Kültür Dergisi*, 7(40), 135-185.
- Uğurlu, Ö. (2003). *Algı Yönetimi Olarak Halkla İlişkiler*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Uğurlu, Ö. (2008). Halkla ilişkilere "algı" çerçevesinden bakış. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 32, 145-165.
- Ullah, R. A. (2018). Turkey's Soft Power in South Asian Countries. G. Kılıçoğlu ve A. N. Yılmaz, *Yumuşak Güç ve Kamu Diplomasisi Üzerine Akademik Analizler* içinde (p. 248). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Uygun, S. V. (2018). Türk kamu yönetiminde halkla ilişkiler kavramının konumu: Anlayış, uygulama ve karşılaştırma. *Maarif Mektepleri Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 1(3), 20-36.
- Ülgen, H. ve Mirze, S. K. (2004). *İşletmelerde Stratejik Yönetim* (1. Baskı). İstanbul: Literatür Yayınları.
- Wallenius, C., and Nilsson, S. (2019). A lack of effect studies and of effects: The use of strategic communication in the military domain. *International Journal of Strategic Communication*, 13(5), 404-417.
- Wan Hassan, W. A. S., Ariffin, A., Ahmad, F., Hamzah, N., Rubani, S. N. K., Zakaria, N., and Hassan, W. (2020). Students perceptions of using Zoom meet webinar during Covid-19 pandemic in technical and vocational education. *Journal of Critical Reviews*, 7, 19.
- Weber, M. (1947). *The Theory of Social and Economic Organization*. Glencoe: The Free Press.
- Wertheimer, M. (1997). Gestalt theory. In W. D. Ellis (Ed.), *A Source Book of Gestalt Psychology* (p. 1-11). Gouldsboro: The Gestalt Journal Press Inc.

- Wilson, E. J. (2008). Hard power, soft power, smart power. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 616(1), 110-124.
- Wolf, M. (2000, November 1). The lure of the American way. *Financial Times*.
- Xu, L. (2017). *The Effectiveness of Cultural Diplomacy in State Trust Building Between China and the UK*. Doctoral Dissertation, University Of Lancaster Faculty of Arts and Social Science, UK.
- Yapıcı, U. (2015). Yumuşak güç ölçülebilir mi? *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 12(47), 5-25.
- Yatağan, A. G. (2018). Sert güç unsurlarının yumuşak güç aracı olarak etkileri. *Kara Harp Okulu Bilim Dergisi*, 28(2), 69-94.
- Yazar, F. (2021). Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı ve Kamu Diplomasisi. *Kriter*, 6(58), 88-91.
- Yıldırım, K.E. ve Yıldırım, A. (2017). Türkiye'nin yumuşak güç sembollerinden Türk İşbirliği Koordinasyon Ajansı ve Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığına genel bakış. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, 33(33), 203-219.
- Yılmaz, A. N. (2018). Kültür ve sanatın ulusal tanınırlığının pozitifleştirilmesinde bir araç olarak kullanılması: Türkiye'nin yumuşak güç potansiyeli. G. Kılıçoğlu ve A. N. Yılmaz (Eds.), *Yumuşak Güç ve Kamu Diplomasisi Üzerine Akademik Analizler* içinde (pp. 14-17). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Yılmaz, S. (2011). Yumuşak güç ve evrimi. *Turan Stratejik Araştırmalar*, 3(12), 31-36.
- Yılmaz, S. (2012). *Akıllı Güç*. İstanbul: Kum Saati Yayınları.
- Yurtnaç, K. (2012). *Turkey's new horizon: Turks abroad and related communities*. SAM Center for Strategic Research Papers No.2, Atatürk Stratejik Araştırmalar Enstitüsü.
- Yuvalı, A. (1996). Mozaik kültür kavramının Türk kültür tarihi bakımından değerlendirilmesi. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(2), 11-217.
- Yüksel, E. (2007). "Kamuoyu oluşturma" ve "gündem belirleme" kavramları nerede kesişmekte, nerede ayrılmaktadır?. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 571-586.
- Zenelaj, R., Beriker, N., and Hatipoglu, M. (2012). EU/US and Turkey as mediators Bosnia: A comparative study. *International Association for Conflict Management (IACM) 25th Annual Conference*, 12-14 July, South Africa.
- Ziberovski, B. (2018). *Türkiye-Makedonya İlişkilerinde Yumuşak Faktörlerinin Analizi*. Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : NALÇINKAYA, Öznur
Uyruğu : Türk Vatandaşı

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet Tarihi
Doktora	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi/Gazetecik Anabilim Dalı	2022
Yüksek Lisans	Gazi Üniversitesi/Büro Yönetimi Eğitimi Anabilim Dalı	2012
Lisans	Anadolu Üniversitesi /Sosyoloji	2022
Lisans	Anadolu Üniversitesi /İktisat	2010
Lisans	Anadolu Üniversitesi /Halkla İlişkiler	1999
Lise	Esenevler Anadolu Lisesi	1995

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2021-devam ediyor	AHBVÜ/Adalet MYO	Öğretim Görevlisi
2017-2021	AHBVÜ/Adalet MYO	Müdür Yardımcısı
2012-2017	GÜ/Adalet MYO	Öğretim Görevlisi
2012-2018	GÜ/Adalet MYO	Müdür Yardımcısı
1998-2010	GÜ/Güzel Sanatlar Ens.	Enstitü Sekreteri
1998-2010	GÜ/Pers. Dai. Bşk	VHKİ
1992-1998	Mavi Medya Grup	Radio Programcısı
1990-1995	TRT	Dublaj

Yabancı Dil

İngilizce

Yayınlar

- Nalçinkaya, Ö. (2012). *Büro Yönetimi*, Ankara: Gazi Üniversitesi Görevde Yükselme Eğitimi Alan Bilgisi (Memur). Görevde Yükselme Kitabı. S 64-72.
- Nalçinkaya, Ö. (2012). *Arşiv ve Dosyalama*, Ankara: Gazi Üniversitesi Görevde Yükselme Eğitimi Alan Bilgisi (Memur). Görevde Yükselme Kitabı. S.73-98
- Nalçinkaya, Ö. (2018). *On Parmak Klavye Eğitimi I-II*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Nalçinkaya, Ö. (2019). *Halkla İlişkiler ve Büro Yönetimi*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Nalçinkaya, Ö. (2019). *Tarihsel Açıdan Zabıt Kâtipliğinin Gelişimi*. Uluslararası 1. Adalet Kongresi 02.05.2019-04.05.2019 Yayın Yeri: Rize.
- Nalçinkaya, Ö. (2021). *Use Of Soft Power Elements By Local Administrations: Example Of “International Anatolian Days Culture And Art Festival”* Makale-Bilimsel Kitap-International Turkish Culture And Art Symposium Proceedings Book. Ankara: Etimesgut Belediye Başkanlığı Kültür Yayınları.
- Nalçinkaya, Ö. (2021). *Yumuşak Güç Unsurlarının Yerel Yönetimlerde Kullanılması: Etimesgut Belediyesi “Uluslararası Anadolu Günleri Kültür ve Sanat Festivali” Örneği Bildiri- Bildiriler Kitabı*, Ankara: Etimesgut Belediye Başkanlığı Kültür Yayınları. S.536-561.
- Nalçinkaya, Ö. (2022). *Sağlık Hizmetlerinde İletişim ve Halkla İlişkiler- COVID-19 Güncesi-Sağlık Kurumları Yönetiminde -Siyasal Kitabevi*.
- Nalçinkaya, Ö. (2022-12 Mayıs). *6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununun 10. Yılında, Ticaret Hukukunun Güncel Meseleleri Sempozyumu*. AHBVÜ, Türkiye Adalet Akademisi, Ankara.

